

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
На правах рукопису

МАХНЮК ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 352/354: 711.4(477+4-672EU)

ДИСЕРТАЦІЯ
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ ТА ЄС

281 – Публічне управління та адміністрування

28 – Публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ В.В. Махнюк

Науковий керівник – Васильєва Олександра Іллівна, доктор наук з державного управління, професор

Ірпінь – 2026

АНОТАЦІЯ

Махнюк В.В. Державне регулювання містобудівної діяльності в Україні та ЄС. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Державний податковий університет, Міністерство фінансів України, м. Ірпінь, 2026.

У дисертаційній роботі вирішено наукове комплексне завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо державного регулювання містобудівної діяльності територіальних громад в Україні з урахуванням європейського досвіду у воєнних умовах та у повоєнний період.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю відновлення населених пунктів України після завершення активних бойових дій, при цьому підготовчий етап щодо відновлення необхідно здійснювати ще у воєнних умовах до перемоги. Великі міста з більш розвиненою інфраструктурою зазнають більших за сумою втрат із-за більшої вартості та кількості пошкоджених активів внаслідок ракетних ударів та інших агресивних бойових дій.

Разом з тим, поза увагою дослідників залишаються особливості державного регулювання розвитку містобудівної діяльності територіальних громад, зокрема їх повоєнне відновлення, а також європейське законодавство у цій сфері, що потребує додаткового наукового дослідження, в умовах євроінтеграційної діяльності України щодо вступу в Європейський Союз.

Усе це свідчить про необхідність застосування комплексного підходу до розв’язання перелічених проблем, використовуючи синергію науки і практики, з метою вирішення питань недосконалості організаційно-правового забезпечення публічного управління розвитком містобудівної діяльності в Україні та підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

У процесі дослідження здійснено ґрунтовний системний і семантичний аналіз понять і підходів державного регулювання у сфері містобудування в умовах

військового стану. Виявлено стримуючі та стимулюючі чинники, які виникають під впливом збройної агресії, а також досліджено ролі нормативно-правових актів, інституцій та методологічних концепцій, що визначають сучасну практику управління просторовим розвитком.

Проаналізовано наукові трактування терміну "державне регулювання" у контексті містобудування, що відображають головну роль державного регулювання – забезпечення реалізації соціально-економічних функцій держави та добробуту населення. Визначено складне структурно-багатовекторне призначення містобудівної діяльності, що охоплює просторовий розвиток, збереження довкілля, задоволення суспільних потреб і навіть національної безпеки, особливо актуальне в умовах збройної агресії.

Проаналізовано функціональні завдання публічного управління в містобудівній сфері, зазначивши їхній інструментальний характер – стратегічне планування, проектування, бюджетування, співпраця з громадськістю та зацікавленими сторонами. Важливий акцент зроблено на різниці та інтеграції понять державного регулювання і публічного управління, їхній взаємозалежності.

Детально охарактеризовано нормативну базу містобудівної діяльності, проведено порівняльний аналіз українського та польського законодавства у цій сфері, та інтеграцію європейських стандартів у національну нормативну базу, що сприяє гармонізації з вимогами ЄС і підвищенню якості та безпеки будівельної та інфраструктурної діяльності.

Окремо висвітлено містобудівні функції центральних органів державного управління та підсилено їх роль у регулюванні містобудівної діяльності з акцентом на компетенції місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері планування.

Проведено системний аналіз перспективних напрямів діяльності Мінрозвитку України, спрямованих на реалізацію завдань, визначених Планом заходів Європейської Комісії 2023 року, затвердженим розпорядженням КМ України від 09.02.2024 р. №133-р, для завершення наближення законодавства

України до актів права ЄС у сфері будівництва та розвитку інфраструктури, зокрема імплементацію Регламенту (ЄС) №305/2011.

Проведено поглиблений аналіз структури та функціональних можливостей Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ). Визначено взаємозв'язок містобудівного кадастру, національної інфраструктури геопросторових даних (НІГД) та ЄДЕССБ як системоутворюючих елементів цифровізації містобудівної діяльності.

Проведено системний аналіз нормативно-правових, організаційно-методичних та практичних засад створення Програм комплексного відновлення (ПКВ) регіонів та територіальних громад України у відповідь на повномасштабну військову агресію російської федерації. Обґрунтовано важливість ПКВ як інструменту національної безпеки та сталого розвитку, спрямованого на створення умов безпечного проживання населення, збереження та зміцнення його здоров'я, відновлення та модернізацію економічних і соціальних інфраструктурних об'єктів.

Розкрито роль ЄДЕССБ у забезпеченні прозорого функціонування житлового будівництва через інтеграцію даних технічної інвентаризації, технічних паспортів закінчених та незавершених об'єктів житлової та нежитлової забудови з урахування стандартів цифровізації ЄС. Проаналізовано внесені зміни до Закону України «Про будівельні норми» щодо європейських вимог безпеки та гігієни житлових будівель, які сприяють підвищенню енергоефективності будівель і зниженню пов'язаних із цим викидів вуглецю (CO₂), та є заходами боротьби зі зміною клімату та збереження озонового шару.

Обґрунтовано необхідність визначення ТГ мінімальних споживчих якостей житла для поселення внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та ін. категорій населення у відповідності Цілям сталого розвитку ООН до 2030 р.

Визначено, що впровадження спрощених процедур будівництва в умовах воєнного стану є системоутворюючими механізмами, які забезпечують оперативне відновлення житлової та соціальної інфраструктури. Розкрито механізми реалізації таких процесів через прийняття нових законодавчих та нормативних актів.

Висвітлено вплив тривалих процесів індустріалізації та урбанізації на стан навколишнього середовища та здоров'я населення великих міст України. Зазначено, що значна частина промислових підприємств України працює на застарілому обладнанні, що призводить до надмірного споживання природних ресурсів і накопичення великої кількості промислових відходів. Розглянуто підходи до оцінки впливу виробництв на здоров'я населення та навколишнє середовище, зокрема з використанням принципів найкращих доступних технологій (НДТМ).

Окрему увагу приділено розвитку малих та середніх підприємств (МСП) за принципами Європейської хартії, зокрема спрощення реєстраційних процедур і підвищення адміністративної ефективності.

Проведено аналіз сучасних підходів до планування і забудови територій населених пунктів, визначено роль генерального плану як основного містобудівного документа та приділена ретельна увага містобудівним обмеженням забудови населених пунктів в частині дотримання санітарно-захисних зон (СЗЗ), прибережних смуг, водоохоронних зон, зон санітарної охорони тощо.

Детально проаналізовано світовий та європейський досвід нормування санітарно-захисних зон в США, ЄС, Індії, Танзанії та Малайзії. Запропоновано впровадження гнучких регуляторних підходів та децентралізованого планування СЗЗ, які дозволяють адаптувати розміри зон під специфіку конкретного виробництва, що важливо для оптимізації територій населених пунктів.

Окрему увагу приділено сучасним підходам до управління містобудівною діяльністю з урахуванням цивільного захисту, зокрема обов'язковому проектуванню та будівництву захисних споруд відповідно до законодавства та міжнародного досвіду (Ізраїль, Швейцарія, Польща, Німеччина). Встановлено, що більшість існуючих споруд подвійного призначення використовуються в мирний час частково, що зумовлює потребу у регламентованому їх утриманні та модернізації. Визначено напрями вдосконалення містобудівних рішень для забезпечення цивільного захисту та безпеки населення під час воєнних дій та післявоєнної відбудови.

Визначено масштаби забруднення територій України вибухонебезпечними речовинами, окреслено основні принципи державної політики України у сфері протимінної діяльності, які передбачають створення безпечних умов для життєдіяльності населення та мінімізацію негативного впливу вибухонебезпечними предметами (ВНП) на довкілля і господарську діяльність.

Досліджено досвід протимінної діяльності США, за яким для планування та управління очищенням території використовується методологія оцінки ризиків Munitions And Explosives of Concern Hazard Assessment (MECHA), яка є ефективним інструментом у забезпеченні безпеки й подальшого раціонального землекористування і пропонується до впровадження в національну нормативну базу.

Запропоновано створення єдиного Державного фонду, подібного до американського «Суперфонду», який би фінансував очищення, відбудову та модернізацію територій, постраждалих від воєнних забруднень. Для ефективної реалізації цієї ініціативи планується залучення ресурсів ЄС, урядів іноземних держав та міжнародних донорських організацій.

Окремо розглянуто категоризацію земель за ступенем забруднення ВНП та вибуховими речовинами, заходи рекультивації та фіторе mediaції, а також приклади зарубіжного досвіду щодо утримання забруднених територій.

Наголошено на важливості залучення місцевих громад до відновлення земель та інтеграції інформації про земельні ділянки до Державного земельного кадастру для ефективного адміністрування та прийняття управлінських рішень. Враховуючи розширення функцій у сфері протимінної діяльності, зокрема, що стосуються виконання нових положень Законів України "Про протимінну діяльність в Україні" та "Про Державний земельний кадастр" в частині забезпечення інформування Служби Державного земельного кадастру щодо придатності земельних ділянок для користування, обґрунтовано необхідність суттєвого посилення підрозділів протимінної діяльності фахівцями відповідної спеціальності з навичками електронного управління містобудівною інформацією.

Досліджено можливості застосування інноваційних технологій у будівництві з екологічно чистих матеріалів. Зокрема, акцент зроблено на міжнародному досвіді «зеленого» будівництва та потенційній адаптації технології CLT-панелей (Cross Laminated Timber) до українських умов.

Розглянуто особливості CLT-панелей та обґрунтовано доцільність їх застосування для забезпечення швидкого та ефективного будівництва мало- та середньоповерхових об'єктів житлового і соціального призначення.

Проаналізовано міжнародний досвід використання CLT-технологій у Європі, США, Канаді, Австралії та Японії. Вказано на переваги технології щодо архітектурної гнучкості, екологічності та економічності з урахуванням швидкості зведення об'єктів.

Окремо розглянуто технологію залізобетонного друку, яка дозволяє швидке та оптимальне зведення будівель складної геометрії, забезпечує скорочення термінів будівництва, зменшення витрат матеріалів та негативного впливу на довкілля, дотримання акустичних та санітарних норм. Наведено приклади світових проєктів 3D-будівництва, а також перший пілотний проєкт в Україні зведений за їх аналогією.

Проаналізовано стан інноваційного розвитку України, зокрема деградацію науково-дослідного потенціалу та недостатню державну підтримку інноваційної діяльності. Розроблено рекомендації щодо посилення нормативно-правового забезпечення та розвитку інноваційних технологій у будівництві, що відповідає положенням п.89 «Плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії» та сприятиме відновленню територій, постраждалих внаслідок воєнних дій.

Обґрунтовано, що імплементація міжнародних стандартів, зокрема Єврокодів (EN 1990–EN 1998), до українського містобудівного законодавства є необхідною для забезпечення безпечного та ефективного застосування інноваційних (зелених) технологій у будівництві. Водночас відзначено відсутність в Україні нормативної бази для проєктування та будівництва інноваційних об'єктів, що підкреслює нагальну потребу у розробці та адаптації законодавчих і технічних регламентів.

Сформульовано та науково обґрунтовано концептуальний підхід до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди. Підхід базується на оновленні змісту традиційних принципів інтегрованого розвитку територій територіальних громад з доповненням їх принципами людиноцентризму, безпекового планування та технологічних інновацій. У роботі підкреслено, що саме ці принципи формують методологічне ядро сучасної моделі державного регулювання — такої, що поєднує просторові, правові, екологічні та цифрові елементи в єдину адаптивну систему прийняття рішень.

Обґрунтовано комплекс методичних засад, що становлять операційну базу підходу: інституційну багаторівневу координацію, модульне планування територій, ризикоорієнтовану пріоритизацію заходів відбудови, інтегровану оцінку вартості рішень, багат шарову геопросторову інтеграцію, екологічну стійкість та адаптацію до кліматичних змін, інклюзивність, принцип мінімального ризику, цифрову відтворюваність процесів та інструменти впровадження інновацій. Визначено, що саме така структура методичних засад дозволяє поєднати стратегічне бачення розвитку територій з інструментами його практичного втілення та забезпечує можливість застосування концептуального підходу в умовах значної невизначеності, властивій воєнному та повоєнному періодам.

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні та розробленні рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання містобудівної діяльності міських та селищних територіальних громад України в умовах воєнного та повоєнного періодів. Запропоновані підходи базуються на європейській законодавчій базі та практичному досвіді, що сприятиме підвищенню ефективності та результативності процесів відбудови та розвитку територій.

Ключові слова: публічне управління, державне регулювання, містобудівна діяльність, житлова політика, будівництво, інфраструктура, Європейський Союз, євроінтеграція, просторове планування, місцеве самоврядування, територіальна громада, децентралізація, відбудова та відновлення, модернізація, цифровізація, геоінформаційні системи, інноваційний розвиток, сталий розвиток, міжнародний та європейський досвід, екологічна безпека.

ABSTRACT

Makhnuk V.V. State regulation of urban development in Ukraine and the European Union. - Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 281 – Public management and administration. – - State Tax University, Irpin, 2025.

The dissertation addresses a comprehensive scientific problem consisting in substantiating the theoretical foundations and developing practical recommendations for state regulation of urban development activities of territorial communities in Ukraine, taking into account European experience under wartime conditions and in the post-war period.

The relevance of the research is driven by the need to restore settlements in Ukraine after the end of active hostilities, while the preparatory stage of recovery must already be undertaken under wartime conditions before victory is achieved. Large cities with more developed infrastructure experience greater total losses due to the higher value and quantity of damaged assets resulting from missile strikes and other aggressive military actions.

At the same time, the specifics of state regulation of the urban development activities of territorial communities—particularly their post-war recovery—as well as European legislation in this field, remain insufficiently explored by researchers. This gap requires additional academic investigation in the context of Ukraine's European integration efforts toward accession to the European Union.

All of this underscores the need for a comprehensive approach to solving the listed problems, using the synergy of science and practice to address deficiencies in the organizational and legal framework of public administration of urban development in Ukraine and confirms the relevance of the chosen research topic.

The study includes an in-depth systemic and semantic analysis of concepts and approaches to state regulation in the field of urban development under martial law. It identifies both restraining and stimulating factors arising under the influence of armed

aggression, as well as examining the roles of legal acts, institutions, and methodological concepts that shape current practices of spatial development management.

Scientific interpretations of the term “state regulation” in the context of urban development are analyzed, emphasizing its core purpose—ensuring the implementation of the state’s socio-economic functions and public welfare. The complex, multi-vector nature of urban development activities is defined, encompassing spatial development, environmental protection, satisfaction of public needs, and even national security—issues that are particularly acute during armed aggression.

The study examines the functional responsibilities of public administration in the urban development sector, highlighting their instrumental character—strategic planning, design, budgeting, cooperation with the public and stakeholders. Particular emphasis is placed on the distinction and integration of the concepts of state regulation and public administration, and their interdependence.

The regulatory framework of urban development is characterized in detail, including a comparative analysis of Ukrainian and Polish legislation in this field, and the integration of European standards into the national regulatory system, contributing to harmonization with EU requirements and improving the quality and safety of construction and infrastructure activities.

Urban development functions of central public authorities are highlighted, with emphasis on strengthening their role in regulating urban development and on the competences of local executive bodies and local self-government authorities in spatial planning.

A systemic analysis of the priority areas of activity of the Ministry for Communities, Territories and Infrastructure Development of Ukraine is conducted, focusing on the implementation of tasks defined by the 2023 European Commission Action Plan, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 133-r of February 9, 2024, for completing the approximation of Ukrainian legislation to EU law in the field of construction and infrastructure development, including the implementation of Regulation (EU) No. 305/2011.

An in-depth analysis of the structure and functional capabilities of the Unified State Electronic System in the Construction Sector (USESC) is provided. The interrelation between the Urban Development Cadastre, the National Spatial Data Infrastructure (NSDI), and the USESC as system-forming elements of the digitalization of urban development is identified.

A systematic analysis of the regulatory, organizational-methodological, and practical foundations of creating regional and local recovery programs in response to the full-scale military aggression of the Russian Federation is conducted. The importance of such programs as instruments of national security and sustainable development is substantiated, aimed at ensuring safe living conditions, protecting and strengthening public health, and restoring and modernizing economic and social infrastructure.

The role of USESC in ensuring transparency in residential construction is described through the integration of technical inventory data and technical passports of completed and uncompleted residential and non-residential buildings, in line with EU digitalization standards. The amendments to the Law of Ukraine “On Construction Norms” that introduce European safety and hygiene requirements for residential buildings are analyzed. These changes contribute to improving building energy efficiency and reducing associated carbon (CO₂) emissions, serving as measures to combat climate change and preserve the ozone layer.

The necessity for territorial communities to define minimum housing quality standards for internally displaced persons, war veterans, and other population groups is substantiated, aligned with the UN Sustainable Development Goals for 2030.

It is determined that the introduction of simplified construction procedures under martial law serves as a system-forming mechanism enabling rapid restoration of housing and social infrastructure. The mechanisms for implementing such processes through the adoption of new legal and regulatory acts are described.

The impact of long-term industrialization and urbanization on the environment and public health in large Ukrainian cities is highlighted. A significant share of Ukraine’s industrial enterprises operate using outdated equipment, leading to excessive consumption of natural resources and the accumulation of industrial waste. Approaches

to assessing the impact of industrial activities on public health and the environment are examined, including through the principles of Best Available Techniques (BAT).

Special attention is paid to the development of small and medium-sized enterprises (SMEs) based on the principles of the European Charter, including simplified registration procedures and improved administrative efficiency.

Modern approaches to territorial planning and development in settlements are analyzed, emphasizing the role of the general plan as the main planning document and the importance of urban planning restrictions related to sanitary protection zones, coastal protective strips, water protection zones, sanitary protection areas, etc.

A detailed analysis of the global and European experience in regulating sanitary protection zones in the USA, EU member states, India, Tanzania, and Malaysia is conducted. Flexible regulatory approaches and decentralized sanitary protection zone planning are proposed, allowing the adaptation of zone dimensions to the specifics of individual industrial facilities, which is crucial for optimizing settlement territories.

Special attention is given to modern approaches to managing urban development with consideration of civil protection requirements, including mandatory design and construction of protective shelters in accordance with legislation and international practices (Israel, Switzerland, Poland, Germany). It is established that most existing dual-use structures are only partially used during peacetime, creating the need for regulated maintenance and modernization. Directions for improving planning solutions to ensure civil protection during wartime and post-war recovery are identified.

The scale of contamination of Ukrainian territories with explosive remnants is assessed. The main principles of Ukraine's state policy in mine action are outlined, aimed at creating safe living conditions and minimizing the negative impact of explosive hazards on the environment and economic activities.

The study analyzes U.S. experience in mine action, where risk assessment methodology MECHA (Munitions And Explosives of Concern Hazard Assessment) is used for planning and managing land clearance. This methodology is an effective tool for ensuring safety and rational land use and is recommended for implementation into the national regulatory framework.

The establishment of a unified State Fund similar to the U.S. “Superfund” is proposed to finance the clearance, restoration, and modernization of territories affected by war-related contamination. Its effective implementation would involve attracting resources from the EU, foreign governments, and international donor organizations.

Land categorization by level of contamination, reclamation and phytoremediation measures, and international experience in managing contaminated territories are examined. The importance of engaging local communities in land restoration and integrating land plot information into the State Land Cadastre for effective administration and decision-making is emphasized. Given the expanded functions in mine action, including implementation of the new provisions of the Laws of Ukraine “On Mine Action in Ukraine” and “On the State Land Cadastre,” the need to significantly strengthen mine action units with specialists skilled in electronic management of urban development data is substantiated.

The study explores the potential use of innovative technologies in construction using environmentally friendly materials. Special emphasis is placed on the international experience of “green” construction and the potential adaptation of CLT (Cross Laminated Timber) panel technologies to Ukrainian conditions.

The features of CLT panels are examined, and their applicability for fast and efficient construction of low- and mid-rise residential and social facilities is substantiated. International experience in the use of CLT technologies in Europe, the USA, Canada, Australia, and Japan is analyzed, indicating their advantages in terms of architectural flexibility, environmental friendliness, and rapid construction timelines.

The technology of concrete 3D printing is also analyzed, enabling fast and efficient construction of buildings with complex geometries, reducing construction time, material consumption, and environmental impact, while meeting acoustic and sanitary requirements. Examples of global 3D construction projects and the first pilot project in Ukraine built by analogy are provided.

The state of innovation development in Ukraine is assessed, highlighting the degradation of research potential and insufficient governmental support for innovation. Recommendations are developed to strengthen the regulatory framework and support

innovative construction technologies, in line with item 89 of the “Action Plan for Implementing the Recommendations of the European Commission,” which will contribute to the recovery of war-affected territories.

It is substantiated that implementing international standards, including Eurocodes (EN 1990–EN 1998), into Ukrainian urban development legislation is necessary to ensure the safe and effective use of innovative (green) construction technologies. At the same time, the current absence of a regulatory framework in Ukraine for the design and construction of innovative facilities highlights the urgent need to develop and adapt legislative and technical regulations.

A conceptual approach to state regulation of urban development during wartime and the post-war period is formulated. This approach is based on updating traditional principles of integrated spatial development of territorial communities and supplementing them with principles of human-centricity, safety-oriented planning, and technological innovation. The dissertation emphasizes that these principles form the methodological core of a modern model of state regulation—one that integrates spatial, legal, environmental, and digital components into a single adaptive decision-making system.

A set of methodological foundations that form the operational basis of the conceptual approach: institutional multi-level coordination, modular territorial planning, risk-oriented prioritization of recovery measures, integrated cost assessment, multilayer geospatial integration, environmental sustainability and climate adaptation, inclusiveness, the principle of minimal risk and digital reproducibility of processes. This structure enables the combination of strategic territorial development vision with practical implementation instruments and ensures the applicability of the approach under the high uncertainty characteristic of wartime and the post-war period.

Keywords: public administration, state regulation, urban development activities, housing policy, construction, infrastructure, European Union, European integration, spatial planning, local self-government, territorial community, decentralization, reconstruction and recovery, modernization, digitalization, geographic information systems, innovative development, sustainable development, international and European experience, environmental safety.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Makhniuk V.V. (2025). Ukrainian and international experience in government regulation of demining and the reconstruction of urban and rural communities. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 6(14). С. 525-543.
[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6\(14\)-525-543](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6(14)-525-543) URL:
<http://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/24801/24779>
2. Махнюк, В., Махнюк, М. (2025). Цифровізація містобудування: державне регулювання та інтеграція до інформаційного простору ЄС. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 6(1 6). С. 499-513. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-6\(16\)-499-513](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-6(16)-499-513) URL:
<http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/25709/25683> *Особистий внесок здобувача: проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід створення державних електронних систем у сфері будівництва, та розроблено пропозиції щодо гармонізації містобудівної документації з європейськими геоінформаційними стандартами.*
3. Махнюк В.В., Васильєва О.І., Плащенко Є.М., Махнюк В.М. Державне регулювання унормування водоспоживання населення як складової рівноправного доступу до питної води в Україні та ЄС // «Суспільство та національні інтереси»: журнал. 2025. № 7(15) 2025. С. 420-448. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-7\(15\)-420-448](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-7(15)-420-448) *Особистий внесок здобувача: Визначено особливості нормативного унормування обсягів водоспоживання, проблеми їх впровадження та контролю у воєнний та післявоєнний періоди. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення системи регулювання та гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами.*
4. Махнюк В.В. Державне регулювання планування та забудови промислових міських територій населених пунктів України: імплементація вимог директив європейського союзу в національне законодавство // Наукові інновації та передові технології, журнал. Київ: Видавнича група «Наукові перспективи»,

Випуск № 6(34). Червень 2024. С.207-220 DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-207-220](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-207-220).

5. Махнюк, В., Бондар, О., Могильний, С., Махнюк, М., Васильєва, О. Містобудівне, еколого-гігієнічне обґрунтування нормування санітарно-захисних зон для об'єктів інфраструктури – автомобільних заправних станцій як складова забезпечення державного управління. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління, 18(2), 2023, с.79-84. <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2023/18-12/14> *Особистий внесок здобувача: формальний аналіз, аналіз результатів досліджень, формулювання висновків, написання чернетки статті і її редагування.*

6. Махнюк, В. В., Махнюк, В. М., Васильєва, О. І., Петриченко, О. О. Вдосконалення процедури унормування санітарно-захисних зон в Україні як інструмент державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди. Публічне урядування. 4 (37) (Лис 2023), С.45-53. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4\(37\)-6](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4(37)-6) *Особистий внесок здобувача: проведено комплексний аналіз чинної системи унормування санітарно-захисних зон в Україні та виявлено її недоліки в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Обґрунтовано необхідність оновлення нормативно-правових підходів до визначення, планування та контролю таких зон з урахуванням сучасних екологічних, безпекових і соціальних викликів.*

7. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Самойлова І.І. Забезпечення вимог цивільного захисту населення України в умовах війни під час планування та забудови територій// «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування». Том 34 (73) № 1, 2023, С. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.1/12> URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/1_2023/1_2023.pdf *Особистий внесок здобувача: проаналізовано відповідність чинної нормативно-правової бази сучасним викликам. Обґрунтовано необхідність інтеграції принципів цивільного захисту в систему містобудівного планування, зокрема через*

обов'язкове врахування інженерно-технічних засобів захисту, зонування небезпечних територій і формування стійких урбаністичних структур.

8. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Васильєва О.І., Шпак І.І. Роль стандартизації в застосуванні інструментів державного регулювання містобудівної діяльності (на прикладі закладів освіти) // Публічне урядування : збірник. Київ.: ПрАТ “ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”, 2023. № 3 (36). Жовтень 2023. С.44-52. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-3\(36\)-5](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-3(36)-5)
Особистий внесок здобувача: здійснено наукове обґрунтування значення стандартизації як ключового інструменту державного регулювання у сфері містобудівної діяльності на прикладі закладів освіти.

Статті в іноземних виданнях:

9. Makhniuk V.V., Makhniuk V.M., Dyachenko S., Milimko L., Divchur I. Compliance with state regulation of economic activities for sanitary protection of water facilities in Ukraine by EU directives: ecological and hygienic, architectural-planning and legal aspects. Georgian medical news No 10 (295) 2019, p.171-177. ISSN 1512-0112 (SCOPUS). URL: <https://er.kai.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8f438e69-c0e4-4e60-bff4-bb4ee7ea0e84/content> *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність інтеграції екологічних стандартів ЄС у систему державного регулювання просторового розвитку України, з урахуванням положень Водної рамкової директиви 2000/60/ЄС та Директиви 2010/75/ЄС.*

Одноосібні монографії або одноосібні розділи у колективних монографіях:

10. V. Makhniuk. (2025) Regulatory, legal and institutional support for urban planning activities in Ukraine and the EU. Reforming Public Governance under Decentralization and Digitalization: Experience, Challenges, and Prospects. Scientific monograph. Irpin, Ukraine: STU, New-York, USA: U-Sun, 2025. 175p (p.46-72). ISBN: 9798267674096. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17338362>.

Розділи у колективних монографіях:

11. Makhniuk V.V., Vasylieva O.I., Zykun N.I. THEORETICAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF STATE REGULATION OF URBAN DEVELOPMENT AS A COMPONENT OF THE SUCCESS OF THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE // Media, Management and Economic Sustainability in Post-War Reconstruction : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. P. 134-159. 168 p. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-573-0-7> URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/616/16525/34983-1>

Особистий внесок здобувача: здійснено систематизацію теоретичних підходів до розуміння сутності державного регулювання у сфері містобудування в контексті повоєнного відновлення України.

12. Махнюк В.В., Петриченко О.О., Махнюк В.М., Могильний С.М., Павленко Н.П. До питання створення програм комплексного відновлення постраждалих від війни територій // LIV-й том міжнародної колективної монографії "MODERNÍ ASPEKTY VĚDY" ("Сучасні аспекти науки"). Czech Republic, 2025. С. 59-71. <https://doi.org/10.52058/54-2025>. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано принципи інтегрованого планування, що поєднують державне управління, місцеве самоврядування та участь громад у процесі відбудови.*

13. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Васильєва О.І., Фітаров В.С., Колосюк Г.В. Державне регулювання містобудівної діяльності з імплементацією європейського досвіду: «зелене» будівництво та швидкісні інноваційні екотехнології для відновлення територій України в умовах воєнного стану та у повоєнний період. MODERNÍ ASPEKTY VĚDY v rámci publikační skupiny Publishing Group „ Vědecká perspektiva “. Svazek XLVI mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika. 2024, s.54-73. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-46.pdf> *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано теоретичні та практичні засади впровадження європейського досвіду державного регулювання містобудівної діяльності в контексті розвитку*

«зеленого» будівництва та застосування швидкісних екотехнологій для відновлення зруйнованих територій України.

14. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Васильєва О.І., Потій О.О., Фітаров В.С. Державне регулювання містобудівної діяльності у сфері житлового будівництва населених пунктів в умовах воєнного стану та у повоєнний період: українська практика та імплементація європейського досвіду. MODERNÍ ASPEKTY VĚDY v rámci publikační skupiny Publishing Group „ Vědecká perspektiva “.Svazek XLV mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika. 2024, s.64-90. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-45.pdf> *Особистий внесок здобувача: здійснено наукове узагальнення механізмів державного регулювання житлового будівництва в умовах воєнного стану, визначено проблеми реалізації державної політики у сфері відновлення житлового фонду. Обґрунтовано пропозиції щодо гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами у сфері сталого житлового розвитку, а також сформульовано рекомендації для підвищення ефективності державного контролю та координації процесів відбудови.*

15. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Хальота І.Б., Васильєва О.І. Державне регулювання у сфері будівництва та експлуатації об'єктів промислового сектору: українські реалії щодо збереження довкілля та попередження екологічно обумовленої захворюваності населення // XLVIII-ий том міжнародної колективної монографії "MODERNÍ ASPEKTY VĚDY" ("Сучасні аспекти науки"). Czech Republic, 2024. С. 48-71. URL: <https://doi.org/10.52058/48-2024> *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правових механізмів екологічного контролю, впровадження системи екологічного моніторингу та підвищення відповідальності суб'єктів господарювання за дотримання природоохоронних вимог. Рекомендації автора спрямовані на гармонізацію державної екологічної політики з європейськими стандартами сталого розвитку.*

**Наукові праці, які додатково відображають наукові результати
дисертації:**

16. Makhniuk V., Vasylieva O., Makhniuk V. Coordination of the Activities of the State Urban Planning Cadastre Service and Mine Action Services as an Element of State Regulation of the Reconstruction of Territories Affected by the Consequences of the War // Fundamental and Applied Scientific Research : Topical Issues, Achievements and Innovations : Materials of the VI International Research and Practical Internet Conference (March 23–25, 2025) : collection of abstracts [for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko]. Zdar nad Sazavou : «DEL c.z.», 2025. P. 5-7.

17. Makhniuk V.V., Melnychenko S.O., Makhniuk V.M., Vasylieva O.I., Pavlenko N.P., Mohylnyi S.M. ANTHROPOGENIC IMPACT OF WAR ON THE STATE OF ATMOSPHERIC AIR QUALITY AND LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION OF UKRAINE [Антропогенний вплив війни на стан якості атмосферного повітря та умови життя населення України] // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 19 березня 2025 р.) / за загальною редакцією член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука. – К., 2025. С. 21-23.

18. Makhniuk V.V., Makhniuk V.M., Vasylieva O.I., Mohylnyi S.M., Pavlenko N.P., Melnychenko S.O., Shpak I.I. SAFETY OF URBAN PLANNING ACTIVITIES ON THE LANDS OF TERRITORIAL COMMUNITIES CONTAMINATED WITH EXPLOSIVE OBJECTS: UKRAINIAN REALITIES AND INTERNATIONAL EXPERIENCE (using the example of the USA) [Безпека міського планування на територіях територіальних громад, забруднених вибуховими предметами: українські реальності та міжнародний досвід (на прикладі США)] // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 19 березня 2025 р.) / за загальною редакцією член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука. – К., 2025. С. 23-25.

19. V.V. Makhniuk, N.P. Pavlenko, V.M. Makhniuk, O.I. Vasylieva, S.M. Mohylnyi, I.I. Shpak STRATEGIC ISSUE OF PRESERVING THE HEALTH OF

SCHOOLCHILDREN IN FRONTLINE AREAS THROUGH DESIGN AND CONSTRUCTION OF NEW FACILITIES – UNDERGROUND SCHOOLS (BUNKER SCHOOLS) [Стратегічне питання збереження здоров'я школярів у прифронтових районах шляхом проектування та будівництва нових об'єктів – підземних шкіл (бункерних шкіл)] // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 19 березня 2025 р.) / за загальною редакцією член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука. – К., 2025. С. 25-27.

20. Makhniuk W.W., Pawlenko N.P., Makhniuk W.M., Mohylnyj S.M. STRATEGICZNE ZAGADNIENIE OCHRONY ZDROWIA DZIECI UCZĄCYCH SIĘ W OBSZARACH PIERWSZEJ LINII POPRZEZ PROJEKTOWANIE I BUDOWĘ NOWYCH OBIEKTÓW – SZKOŁY PODZIEMNE (SZKOŁY BUNKROWE) [Стратегічне питання охорони здоров'я дітей, які навчаються в районах першої лінії, шляхом проектування та будівництва нових об'єктів – підземних шкіл (бункерних шкіл)] // VII Міжнародний симпозіум «Освіта і здоров'я підростаючого покоління» 04-07 березня 2025 року. 2-5с.

21. Makhniuk V. V., Pavlenko N. P., Makhniuk V. M., Mohylnyi S. M. THE NEWEST CONSTRUCTION OF UKRAINIAN UNDERGROUND INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION – A SECURITY SOLUTION // Науково-практична конференція присвячена XX марзєєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 3б. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.184-185. 202 с.

22. Makhniuk V. V., Pavlenko N. P., Makhniuk V. M., Mohylnyi S. M. PROTECTED SPACES - AN EXPERIMENTAL TECHNICAL SOLUTION FOR THE PHYSICAL PROTECTION OF PARTICIPANTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS DURING THE WAR IN UKRAINE // Науково-практична конференція присвячена XX марзєєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки

України» (24-25 жовтня 2024 р.). 3б. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.183-184. 202 с.

23. Makhniuk V. V., Pavlenko N. P., Makhniuk V. M., Mohylnyi S. M., Kovryga S. V., Fitarov V. S., Plashchenko E. M. ON THE ISSUE OF THE DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS “PROGRAM OF COMPLEX RECONSTRUCTION OF REGIONS AND INDIVIDUAL TERRITORIAL COMMUNITIES ACCORDING TO SECTORAL PRIORITIZATION IN THE CONDITIONS OF THE STATE OF WAR AND IN THE POST-WAR PERIOD AS A COMPONENT OF THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE” // Науково-практична конференція присвячена XX марзєєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 3б. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.180-182. 202 с.

24. Makhniuk V. V., Pavlenko N. P., Makhniuk V. M., Mohylnyi S. M., Melnychenko S. O. IMPROVEMENT OF THE PROCEDURE FOR ESTABLISHING AND CHANGING SANITARY AND PROTECTIVE ZONES OF ENTERPRISES AND INDUSTRIES AS AN ELEMENT OF STATE REGULATION OF TOWN-BUILDING ACTIVITIES // Науково-практична конференція присвячена XX марзєєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 3б. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.178-179. 202 с.

25. Makhniuk V. V., Mohylnyi S. M., Makhniuk V. M., Pavlenko N. P., Melnychenko S. O., Lavro Yu. V. IMPLEMENTATION OF FOREIGN FAST INNOVATIVE ENVIRONMENTAL TECHNOLOGIES IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY - THE KEY TO SUSTAINABLE RECOVERY AND DEVELOPMENT OF UKRAINE // Науково-практична конференція присвячена XX марзєєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 3б. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.177-178. 202 с.

26. Makhniuk V. V., Pavlenko N. P., Makhniuk V. M., Mohylnyi S. M. HYGIENE PLANNING AND BUILDING OF POPULATED PLACES IN THE GUARD OF THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: THE SECOND WORLD WAR AND TODAY'S CHALLENGES AGAINST THE BACKGROUND OF THE FULL-SCALE INVASION OF THE RF IN UKRAINE // Науково-практична конференція присвячена XX марзеєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 36. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.175-176. 202 с.

27. Makhnyuk V. V., Makhnyuk V. M., Melnychenko S. O., Potiy O. O., Vasylieva O. I., Mohylnyi S. M., Halyota I. B. On the issue of creating a new type of urban planning objects – digitalization objects: safety requirements for workplaces // Роль системи громадського здоров'я в імплементації «Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року»: матеріали другої всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (м. Ужгород, 03-04.10.2024 р.). Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2024. С. 20-24. (240 с.)

28. Makhniuk V.V., Makhniuk V.M., Potiy O.O., Mohylnyi S.M., Shpak I.I., Pavlenko N.P. STATE REGULATION OF THE PLANNING AND DEVELOPMENT OF SETTLEMENTS AS THE MAIN DETERMINANT OF PUBLIC HEALTH, ESPECIALLY IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW AND IN THE POST-WAR PERIOD // Науково-практична конференція з міжнародною участю до всесвітнього дня безпеки пацієнтів (17.09.2024). Національний медичний університет імені О.О. Богомольця / Ukrainian scientific medical youth journal, 2024, Supplement 3 (148). К., 2024. С. 7-8.

29. Machniuk W.W., Makhniuk W.M., Wasilijewa O.I. Regulacje państwowe dotyczące działalności miastańskiej z wykorzystaniem doświadczeń zagranicznych i szybkich innowacyjnych technologii środowiskowych w warunkach odbudowy terytoriów Ukrainy. MODERN ASPECTS OF MODERNIZATION OF SCIENCE: STATUS, PROBLEMS, DEVELOPMENT TRENDS. Materials of the 47th International

Scientific and Practical Conference, August 7, 2024, Krakow (Poland), (p. 29-31).
<http://perspectives.pp.ua/public/site/conferency/conf-47.pdf>

30. Махнюк В.В., Гаркавий С.І., Васильєва О.І., Махнюк В.М., Могильний С.М., Павленко Н.П. Створення нового інструмента державного регулювання господарської діяльності – процедури унормування санітарно-захисних зон у спрощених воєнних умовах містобудування// Збірка матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю) «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», 13 березня 2024 року, м.Київ (МОЗ, НАМНУ, Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua, С.141-142. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

31. Махнюк В.В., Васильєва О.І., Махнюк В.М., Павленко Н.П., Могильний С.М., Мельниченко С.О. Актуальність оптимізації інструментів державного регулювання містобудівної діяльності в Україні в частині зміни розмірів санітарних відстаней // Збірка матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю) «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», 13 березня 2024 року, м.Київ (МОЗ, НАМНУ, Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua, С.142-143. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

32. Махнюк В.В., Васильєва О.І., Махнюк В.М. Створення стандарту «Доступність і зручність побудованого середовища» за аналогією міжнародного – шлях до безбар'єрного простору в Україні // Збірка матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю) «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», 13 березня 2024 року, м.Київ (МОЗ, НАМНУ, Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua, С. 144-145. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

33. Makhnyuk V.V., Vasylieva O.I., Makhniuk V.M., Harkavyi S.S. EUROPEAN CHAPTER OF LOCAL SELF-GOVERNMENT AS A MODEL FOR DOMESTIC URBAN PLANNING TO CREATE A FULL-FLEDGET

COMFORTABLE LIVING ENVIRONMENT// Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (13.03.2024 р.), С.23-25. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

34. Махнюк В.В., Мельниченко С.О., Махнюк В.М., Могильний С.М., Пелех Л.В., Скочко В.П. Містобудівна геокадастрова документація місцевого рівня: визначення місць для пунктів евакуації (наметових містечок) населення, еколого-гігієнічна, протиепідемічна та пожежна безпека // Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України (дев'ятнадцяті марзеєвські читання) : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 2023р., Випуск 23.

35. Махнюк В.В., Могильний С.М., Махнюк В.М., Скочко В.П. Створення нових державних будівельних норм В.2.2-5:202х «Захисні споруди цивільного захисту» в спрощених умовах війни// Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України (дев'ятнадцяті марзеєвські читання) : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 2023р., Випуск 23.

36. Махнюк В.В., Петриченко О.О., Даниленко О.М., Мишковська А.А. Павленко Н.П., Махнюк В.М., Могильний С.М., Рублюк М.С., Скочко В.П. Створення безпечного середовища для населення житлової та громадської забудови в умовах воєнного стану та викликів і загроз ядерної безпеки // Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України (дев'ятнадцяті марзеєвські читання) : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 2023р., Випуск 23.

Наукові повідомлення:

37. Махнюк В.В., Петриченко О.О., Васильєва О.І., Махнюк В.М., Баєва О.В., Коврига С.В., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О., Шпак І.І., Лавро Ю.К. Методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України» (затв. Витяг ВР ДУ «ІГЗ НАМНУ» від 27.06.2024р. № 6). 2025. 40 с.

38. Махнюк В.В., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О., Махнюк В.М., Пелех Л.В., Скочко В.П. Наукове повідомлення "Санітарно-гігієнічні вимоги до місць розміщення пунктів евакуації (наметових містечок) населення в містобудівній геокадастровій документації" / / Перелік наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10). К., 2024. Реєстр № 75/10/24. С. 112-114.

39. Махнюк В.М., Платонова А.Г., Павленко Н.П., Даниленко О.М., Могильний С.М., Махнюк В.В., Мельниченко С.О., Скочко В.П., Пелех Л.В. Наукове повідомлення "Санітарно-гігієнічні вимоги до захисних споруд цивільного захисту в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану" / Перелік наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10). К., 2024. Реєстр № 76/10/24. С. 114-115.

40. Махнюк В.В., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О., Махнюк В.М., Пелех Л.В., Скочко В.П. Наукове повідомлення "Санітарно-гігієнічні вимоги до розміщення модульних житлових містечок для тимчасового проживання населення в умовах надзвичайного та особливого періоду" / Перелік наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10). К., 2024. Реєстр № 77/10/24. С. 116-117.

41. Учасник розробки: КОДЕКС 4:2024 Настанова з проєктування при будівництві приміщень харчоблоків закладів дошкільної та загальної середньої освіти, дитячих закладів оздоровлення та відпочинку відповідно до моделей організації харчування // КОДЕКС УСТАЛЕНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2024. 56 с. (введений в дію наказом ДП «УкрНДНЦ» від 25.03.2024 № 98 «Про прийняття кодексу усталеної практики»). URL: <https://znaimo.gov.ua/media/pdf/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%204%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf>

ЗМІСТ

	С.
АНОТАЦІЯ.	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	29
ВСТУП	30
Розділ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОСТІ ПРОЦЕСІВ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ В УКРАЇНІ	43
1.1. Державне регулювання містобудівної діяльності як об'єкт публічного управління.. . . .	43
1.2. Нормативно-правове та інституційне забезпечення містобудівної діяльності в Україні та ЄС.. . . .	55
1.3. Нормативно-правове забезпечення цифровізації галузі будівництва як елемент її прозорого функціонування у повоєнний період та входження в єдиний інформаційний простір ЄС.. . . .	67
1 . 4 . Програми комплексного відновлення постраждалих від війни територій як основний інструмент регулювання містобудівної діяльності в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови.	79
Висновки до Розділу 1.	89
Розділ 2 СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ, ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ.	94
2.1. Державне регулювання містобудівної діяльності у сфері житлового будівництва населених пунктів: трансформація під впливом стандартів ЄС та потреб повоєнного відновлення.	94

2.2. Європейський досвід регулювання забудови промислових зон: напрями адаптації системи державного управління містобудівною діяльністю України.	112
2.3. Містобудівні обмеження забудови населених пунктів (на прикладі санітарно-захисних зон) в контексті оптимізації територій міських та сільських громад.	127
Висновки до Розділу 2.	144
Розділ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	152
3.1. Забезпечення вимог цивільного захисту населення України в умовах воєнного стану та повоєнний період під час планування та забудови територій.	152
3.2. Державне регулювання містобудівної діяльності на землях територіальних громад, які були забруднені вибухонебезпечними предметами/ речовинами з урахуванням міжнародного досвіду.	165
3.3. Державна політика впровадження інноваційних технологій у будівництві в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови.	181
3.4. Концептуальний підхід до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди.	195
Висновки до Розділу 3.	204
ВИСНОВКИ.	213
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	220
Додатки.	249

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ

ВПО – внутрішньо переміщені особи

ЄС – Європейський Союз

ДБН – державні будівельні норми

Мінрозвитку – Міністерство розвитку громад та територій України

Міндовкілля – Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України

МОЗ – Міністерство охорони здоров'я України

ДССУ – Державна служба статистики України

ООН – Організація Об'єднаних Націй

МД – містобудівна діяльність

КЦЗ – Кодекс цивільного захисту

ЗДО – заклади дошкільної освіти

ЄДЕССБ – Єдина державна електронна система у сфері будівництва

НІГД – національна інфраструктура геопросторових даних

МК – містобудівний кадастр

СЗЗ – санітарно-захисна зона

ТГ (ОТГ, МТГ, СТГ) – територіальні громади (об'єднані, міські, сільські)

МР – методичні рекомендації

МСП – малі та середні підприємства

НДТМ – найкращі доступні технології та методи керування

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасні трансформаційні процеси в українському суспільстві, спричинені повномасштабною військовою агресією російської федерації, актуалізували питання державного регулювання містобудівної діяльності як ключового інструменту відновлення зруйнованої інфраструктури, забезпечення просторового розвитку та підвищення якості життя населення. Масштабні руйнування міст і селищ, зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, поглиблення екологічних проблем та соціальних викликів обумовлюють потребу у створенні ефективної системи публічного управління у сфері містобудування, яка здатна забезпечити як оперативне відновлення територій, так і їхній сталий розвиток у повоєнний період. Беручи до уваги інтенсифікацію процесів децентралізації влади в Україні та забезпечення повсюдності місцевого самоврядування через формування територіальних громад, в сучасних повоєнних умовах особливої актуальності набуває необхідність посилення функцій розвитку територіальних громад, спрямованих на комплексне відновлення зруйнованих територій, відбудову критичної та соціальної інфраструктури, а також формування стійких просторових систем, здатних забезпечити безпеку та сталий розвиток на місцевому рівні.

За рік з початку повномасштабного російського військового вторгнення загальна сума прямих задокументованих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі склала понад \$170 млрд [1, с. 25]. Протягом року повномасштабної війни РФ було пошкоджено або зруйновано близько 426 великих та середніх приватних та державних підприємств, а також десятки тисяч малих приватних. При порівнянні забруднення атмосферного повітря до військових дій і під час війни, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, які були встановлені експертами від горіння лише на зруйнованих нафтобазах, вже перевищують 499 тис. т [2, с. 217]. Збройна агресія РФ несе негативний вплив на довкілля глобального масштабу. За інформацією Державної

екологічної інспекції за підрахунком екологічних втрат завдано збитків у 2,2 трильйони гривень, при цьому площа засмічених земель ВНП становить 18,0 млн м² (збитки – 994,1 млрд грн), забруднених земель – 594,5 тис. м² (збитки – 14,3 млрд грн) [3].

Відповідно до положень Закону України «Про засади державної регіональної політики» [4, ст. 2], Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [5, п. 1], а також Європейської хартії місцевого самоврядування, ратифікованої Україною, стратегічним орієнтиром державної регіональної політики виступає реалізація комплексу першочергових організаційних, фінансових та інституційних заходів, спрямованих на відновлення об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, житлового та громадського фонду, а також на будівництво нових виробничих потужностей і підприємств відповідно до європейських стандартів та норм у сфері будівництва.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблеми розвитку містобудівної сфери та різні аспекти правового регулювання містобудівної діяльності знаходяться у центрі уваги багатьох сучасних науковців, серед яких Мещеряков В.В. [6], Мочерний С. В. [7], Нестеров Г.Г. [8], Мартишова Л. С. [9], Лисенко В.В. [10], Дурман М.О., Микитюк Д.М. [11], Чепелевський Ю.Л. [12], Олійник В.О. [13], Курчин О.Г. [14], Завальний О.В., Панкеева А.М., Черноносова Т.О., Мороз Н.В. [15], Мамонова В. В. [16], Рязанова Н.О. [17].

У вітчизняній та зарубіжній науці існує значна кількість робіт, присвячених аналізу питань, пов'язаних із вивченням міжнародного досвіду, проведенням аналізу відповідності вітчизняного законодавства у сфері містобудівної діяльності вимогам Директив Європейського Союзу (Беліков В.І., 2025р. [18], Михіденко М.О. 2025р. [19], Anisimov O., Smirnova M., Dulko I., 2024р. [20], Юрко В.В., 2023р. [21], Nowak M., Pantyley V., Blaszkę M., 2023р. [22], Штець Т.Ф., 2021р. [23], Лисенко В. В., 2019р. [24]). Окремо слід зазначити науковців, які займаються дослідженням питань повоєнного відновлення міст і територій України. У своїх роботах Хар М.І. (2023) аналізує ключові проблеми державного управління у сфері містобудівної діяльності в Україні та пропонує напрями їх вдосконалення [25, с. 91], Древаль І.

(2022) розглядає принципи й підходи до формування концепцій відновлення українських міст після війни [26, с. 133], Пантелєєва Н. Б. (2023) розглядає геопросторовий аналіз як інструмент сталого розвитку регіону в умовах війни [27, с. 217], Мамонова В., Довбня О. (2023) досліджують нинішній стан житлового будівництва як основу для повоєнної відбудови [28, с. 216], Миколайчук М. М., Лесик О. В. (2023) здійснили огляд інструментів (правових, фінансових, організаційних) для розвитку та відновлення територій [29, с. 181], Приліпко С.М., Васильєва. Н.В., Маркушин О.Г. (2022) дослідили рівень руйнування інфраструктурних об'єктів у Ірпінській громаді, документуючи характер пошкоджень і надаючи базу для планів реконструкції [30, с. 221], Яровой Т.С. (2023) розкриває специфіку публічного управління містобудівною сферою в умовах відновлення [31, с. 213].

Однак відсутні публікації про комплексне наукове обґрунтування державного регулювання містобудівної діяльності в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення з урахуванням цифрової трансформації, безпекових викликів, протимінної діяльності, екологічних аспектів, інноваційного будівництва та впровадження принципів сталого розвитку. Недостатньо дослідженими є й проблеми державного регулювання діяльності міських та селищних територіальних громад у процесі їх відбудови, зокрема в частині застосування програм комплексного відновлення, цифрових інструментів управління (зокрема ЄДЕССБ), санітарно-гігієнічного нормування, інтегрованого просторового планування та інноваційних технологій у будівництві.

Динамічний характер змін у суспільстві під впливом бойових дій доводить необхідність продовження різностороннього дослідження нових підходів до містобудівної діяльності. Усе це зумовлює необхідність комплексного дослідження державного регулювання містобудівної діяльності в Україні та Європейському Союзі з метою розроблення практичних рекомендацій для вдосконалення організаційно-правових, інституційних і технологічних механізмів у даній сфері. Таким чином, обрана тема дисертації є актуальною як у науковому, так і в

прикладному вимірах, адже поєднує завдання повоєнної відбудови та євроінтеграційних прагнень України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Автором, відповідно до плану науково-дослідної роботи на тему «Гігієнічна оцінка містобудівної документації населених пунктів, які постраждали в результаті бойових дій» (шифр теми АМН.03.23, номер державної реєстрації 0123U100941, час виконання НДР - 2023-2025 роки), у якій автор виступав співвиконавцем згідно з договором про творчу співпрацю (угода про співпрацю з Державною установою «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України» від 06.07.2022 р. №6 – Додаток А), запропоновано уточнення до вимог безпечного проживання населення під час реконструкції, включно з укриттями та тимчасовими модульними спорудами; проведено системний аналіз нормативно-правових та практичних засад створення методичних рекомендацій «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територій територіальних громад за секторальною пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України».

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо державного регулювання містобудівної діяльності територіальних громад з імплементацією вимог Європейського законодавства у воєнний та повоєнний періоди.

Досягнення мети дослідження зумовило необхідність постановки таких завдань для вирішення:

- дослідити сутність містобудівної діяльності як об'єкта державного регулювання, визначити її місце та роль у системі публічного управління в умовах сучасних викликів;
- виявити проблемні аспекти чинної системи регулювання житлової забудови в Україні та обґрунтувати напрями її реформування відповідно до принципів децентралізації, сталого розвитку;

- проаналізувати особливості державного регулювання забудовою промислових територій в Україні з урахуванням міжнародного досвіду та потреб національної системи просторового планування в умовах відновлення;
- сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення державної містобудівної політики в умовах воєнного стану та повоєнного періоду в контексті євроінтеграції та гармонізації з екологічними і технологічними стандартами ЄС;
- дослідити інституційно-правові та інформаційні передумови підвищення ефективності процесів відновлення територій, визначивши їх структуру, етапність та інформаційно-аналітичне забезпечення;
- виявити можливості та обмеження гармонізації містобудівної системи України з вимогами права ЄС, зокрема у сфері геоінформаційної сумісності та цифрової трансформації містобудівної діяльності;
- з'ясувати інституційні, нормативно-правові та організаційні засади впровадження комплексного підходу до просторового планування в умовах воєнних загроз і повоєнної відбудови, визначивши його місце у системі державного регулювання містобудівної діяльності.

Об'єкт – суспільні відносини, що формуються у процесі публічного управління містобудівною діяльністю у процесі становлення України як повноправного члена Європейського Союзу.

Предмет – державне регулювання містобудівної діяльності в Україні та Європейському Союзі.

Методи дослідження. Для досягнення мети та реалізації поставлених у роботі завдань застосовано комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, що забезпечили комплексність, системність і обґрунтованість отриманих результатів:

- діалектичний метод – використано для пізнання закономірностей розвитку системи державного регулювання містобудівної діяльності в умовах трансформації публічного управління, воєнних викликів та євроінтеграційних процесів;

– категоріальний аналіз – застосовано для уточнення ключових понять і термінів, таких як «містобудівна діяльність», «державне регулювання», «просторове планування», «санітарно-захисна зона», «цифрова трансформація містобудування», що дозволило сформувати єдиний понятійний апарат дослідження;

– аналіз та узагальнення - в процесі опрацювання зарубіжного досвіду просторового планування територій громад;

– системно-структурний і функціональний методи – використано для визначення структури, змісту та взаємозв'язків суб'єктів державного управління у сфері містобудування, а також для виявлення функціонального розподілу повноважень між центральними та місцевими органами влади;

– порівняльно-правовий метод – застосовано для аналізу механізмів державного регулювання містобудівної діяльності в Україні та країнах Європейського Союзу, виявлення спільних і відмінних рис, а також можливостей адаптації європейського досвіду до українських реалій;

– історико-правовий метод – застосовано для дослідження еволюції нормативно-правового регулювання містобудівної діяльності в Україні та формування сучасних підходів до просторового розвитку територій;

– статистичний та аналітичний методи – застосовано для оцінювання сучасного стану містобудівної діяльності, аналізу динаміки забудови, відновлення територій, екологічних показників та ефективності реалізації державної політики у сфері просторового розвитку;

– метод концептуального моделювання – застосовано при розробленні концептуального підходу до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди в Україні з урахуванням вимог Європейського законодавства;

– системно-аналітичний і логіко-узагальнюючий методи – використано для оцінки сучасного стану містобудівної діяльності, житлової та промислової забудови, процесів відновлення територій, а також для аналізу функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, містобудівного

кадастру та Національної інфраструктури геопросторових даних; застосовано при інтеграції теоретичних і практичних результатів дослідження, формулюванні висновків і розробленні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення державної політики у сфері містобудівної діяльності.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та інші нормативно-правові акти України щодо регулювання містобудівної діяльності та функцій і повноважень органів публічного управління щодо розвитку містобудівної інфраструктури, законодавчі та нормативно-правові акти ЄС та інших країн щодо регулювання містобудівної діяльності, директиви ЄС, державні стандарти, наукові джерела за темою дисертаційного дослідження, матеріали всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій та семінарів, дані статистичних щорічників та офіційних сайтів органів державного управління, органів місцевого самоврядування, міжнародних фінансових інститутів, міжнародних організацій, інтернет-джерела, результати емпіричних досліджень автора щодо шляхів оптимізації фактичної містобудівної ситуації, що склалась, в т.ч. внаслідок атак під час масштабної військової агресії проти України.

Наукова новизна очікуваних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання містобудівної діяльності в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення з урахуванням цифрової трансформації, безпекових викликів, кращих рис міжнародних практик, протимінної діяльності, екологічних аспектів, інноваційного будівництва, тощо.

Наукову новизну дослідження конкретизовано у таких положеннях:

уперше:

- запропоновано та науково обґрунтовано концептуальний підхід до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди, який інтегрує сукупність теоретичних, правових та прикладних положень на основі впровадження в діяльність удосконаленої системи принципів інтегрованого розвитку територій громад, поєднує нормативно-правові, просторові, екологічні, цифрові та інституційні аспекти публічного управління територіальним розвитком,

а також використання кращих рис світового досвіду повоєнної відбудови та наукові підходи до державного регулювання містобудівної діяльності на територіях, забруднених вибухонебезпечними предметами, у контексті протимінної діяльності, відновлення територій і забезпечення безпечного розвитку громад із використанням міжнародних методик (MECHA, CERCLA), використовуючи новий інституційно-правовий механізм унормування санітарно-захисних зон;

удосконалено:

- систему принципів державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди шляхом додавання до існуючих принципів інтегрованого розвитку територій громад, а саме: партисипації, міждисциплінарності, просторового представлення (із зміною фокусу на "цифрове" просторове представлення), наступних принципів: людиноцентризму, безпекового планування та впровадження технологічних інновацій;

- методичні засади розроблення Програм комплексного відновлення - уточнено їхню ієрархію, структуру, пріоритезацію етапів відбудови та алгоритм інтеграції з Єдиною державною електронною системою у сфері будівництва (ЄДЕССБ), містобудівним кадастром та Національною інфраструктурою геопросторових даних;

- наукове обґрунтування модернізації державної житлової політики через поєднання комплексного, міжвідомчого, безпекового підходу та інструментів децентралізації і публічно-приватного партнерства в процесах повоєнного відновлення зруйнованого житла та застарілого житлового фонду, імплементації положень Женевської хартії ООН про стале житлове господарство;

- засади гармонізації вітчизняного законодавства з документами Ради Європи та Європейського Союзу щодо регулювання промислової забудови, які включають, зокрема, формування нового інституційно-правового механізму унормування містобудівних обмежень (СЗЗ, водоохоронні зони), що фасилітуватиме упровадження найкращих доступних технологій, модернізацію виробництва та, як наслідок, підвищення добробуту і якості життя населення;

набули подальшого розвитку:

- узагальнення кращих практик світового досвіду державного регулювання містобудівної діяльності у таких сферах: цивільний захист, впровадження інноваційних технологій, створення та використання цифрових інструментів у будівництві, а також підкреслено важливість та проаналізовано шляхи міжвідомчої діяльності служб розмінування та містобудівного кадастру щодо очищення територій та повернення їх до операційного використання в процесі містобудівної діяльності;

- інструменти відновлення зруйнованої житлової, промислової та соціальної інфраструктури шляхом аналізу та рекомендації до впровадження інноваційних технологій у сфері містобудування, зокрема вивчено технології модульного індустріалізованого будівництва з використанням технології CLT-панелей (Cross Laminated Timber) та 3Д залізобетонного друку;

- наукове розуміння інтеграції української містобудівної інформаційної системи до європейського цифрового простору, шляхом впровадження ЄДЕССБ, геопорталу містобудівного кадастру, національної інфраструктури геопросторових даних, як базових елементів цифрового публічного управління.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення та конкретні пропозиції використовуються та можуть бути використані у:

– практичній діяльності – у нормотворчій діяльності центральних органів виконавчої влади (Мінрозвитку, Міндовкілля, МОЗ) під час підготовки змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», зокрема щодо унормування санітарно-захисних зон, цифрового просторового планування, протимінної діяльності та екологічного контролю забудови промислових територій; у розробленні Програм комплексного відновлення територій (ПКВ) як інструментів стратегічного управління відбудовою громад, що поєднують просторове, безпекове та соціально-економічне планування з цифровими технологіями моніторингу;

– науково-дослідній сфері – отримані результати створюють підґрунтя для подальших досліджень з проблематики публічного управління у сфері містобудування, цифрової урбаністики, екологічного моніторингу та адаптації законодавства до acquis ЄС; напрацьовані методичні положення можуть бути використані у наукових проєктах, держбюджетних темах і експертних дослідженнях, спрямованих на розробку нових державних стандартів (ДБН, ДСТУ), рекомендацій та інструкцій з відбудови територій;

– освітньому процесі – матеріали дисертації можуть бути впроваджені у навчальні дисципліни «Державне управління у сфері містобудування», «Регіональна політика і просторове планування», «Публічне управління та адміністрування», а також у курси з екологічного права, урбаністики та євроінтеграційних студій.

У 2023–2025 рр. у Державній установі «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України», у лабораторії гігієни планування та забудови населених місць, здійснювалося впровадження результатів дисертаційного дослідження. Отримані наукові положення були використані під час підготовки нормативно-методичних документів, наукових публікацій, доповідей та матеріалів конференцій, а також інтегровані в наукову й освітню діяльність установи, включно з методичними рекомендаціями та колективними монографіями (Додаток А).

Результати дослідження були використані в процесі розробки Кодексу 4:2024 «Настанова з проєктування при будівництві приміщень харчоблоків закладів дошкільної та загальної середньої освіти, дитячих закладів оздоровлення та відпочинку відповідно до моделей організації харчування», який був введений в дію наказом ДП «УкрНДНЦ» від 25.03.2024 № 98 і установлює комплексний підхід до оновлення інфраструктури харчоблоків та підвищення технологічності виробничих процесів за рахунок переходу на нові стандарти організації харчування.

Частина отриманих в процесі дослідження результатів була використана для розробки методичних рекомендацій та наукових повідомлень і були імplementовані наступними державними установами:

- методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України», що були впроваджені Управлінням капітального будівництва Кіровоградської ОДА (06.06.2025), ДП «Державний науково-дослідний інститут будівельних конструкцій» (11.11.2025), ДУ «Одеський ОЦКПХ МОЗ» (14.08.2025р), акти впровадження – додаток Б;

- наукове повідомлення «Санітарно-гігієнічні вимоги до місць розміщення пунктів евакуації (наметових містечок) населення в містобудівній геокадастровій документації», що були впроваджені ДУ «Полтавський ОЦКПХ МОЗ» (28.06.2024р.), ДУ «Миколаївський ОЦКПХ МОЗ» (27.05.2024р.), ДУ «Луганський ОЦКПХ МОЗ» (01.06.2024р.), ДУ «Кіровоградський ОЦКПХ МОЗ» (20 червня 2024р.), акти впровадження – додаток В;

- наукове повідомлення «Санітарно-гігієнічні вимоги до захисних споруд цивільного захисту в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану», що були впроваджені ДУ «Полтавський ОЦКПХ МОЗ» (28.06.2024р.), ДУ «Миколаївський ОЦКПХ МОЗ» (27.05.2024р.), ДУ «Луганський ОЦКПХ МОЗ» (01.06.2024р.), ДУ «Кіровоградський ОЦКПХ МОЗ» (20 червня 2024р.), акти впровадження – додаток Г;

- наукове повідомлення «Санітарно-гігієнічні вимоги до розміщення модульних житлових містечок для тимчасового проживання населення в умовах надзвичайного та особливого періоду», що були впроваджені ДУ «Полтавський ОЦКПХ МОЗ» (28.06.2024р.), ДУ «Миколаївський ОЦКПХ МОЗ» (27.05.2024р.), ДУ «Луганський ОЦКПХ МОЗ» (01.06.2024р.), ДУ «Кіровоградський ОЦКПХ МОЗ» (20 червня 2024р.), акти впровадження – додаток Д.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, яка містить отримані особисто автором результати. У дисертації

не використовувались ідеї або розробки, що належать співавторам, з якими опубліковані результати спільних наукових досліджень. Інформацію про особистий внесок здобувача в наукових працях, підготовлених у співавторстві, наведено окремо у переліку публікацій.

Апробація результатів. Основні положення розроблення проблеми, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки оприлюднені на науково-практичних комунікативних заходах: науково практична конференція з міжнародною участю «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (м. Київ, 2023); науково практична конференція з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (м. Київ, 2024); міжнародна науково практична конференція «Modern aspects of modernization of science: status, problems, development trends» (м. Краків, Польща, 2024); науково практична конференція з міжнародною участю до всесвітнього дня безпеки пацієнтів (м. Київ, 2024); всеукраїнська наукова конференція з міжнародною участю «Роль системи громадського здоров'я в імплементації “Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року”» (м.Ужгород, 2024); науково практична конференція «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (м. Київ, 2024); VII Міжнародний симпозіум «Освіта і здоров'я підростаючого покоління» (м. Київ, 2025); науково практична конференція з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (м. Київ, 2025); VI міжнародна науково-практична інтернет конференція «Fundamental and Applied Scientific Research : Topical Issues, Achievements and Innovations» (Ждяр-над-Сазавою, Чехія, 2025).

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 15 наукових публікацій, з них: 8 статей у фахових виданнях з публічного управління та адміністрування категорії Б, 6 публікацій у періодичних наукових виданнях держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу (міжнародні колективні монографії - Чехія, Латвія), 1 стаття у закордонному періодичному науковому виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази даних Scopus (Грузія). Наукові праці, які додатково

відображають наукові результати дисертації включають 21 тези у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура роботи. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 281 сторінок, обсяг основного тексту – 177 сторінок. Робота містить 2 таблиці, 8 рисунків і 9 додатків. Список використаних джерел налічує 268 найменувань.

Розділ 1

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСТОБУДІВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОСТІ ПРОЦЕСІВ
ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ В УКРАЇНІ****1.1 Державне регулювання містобудівної діяльності як об'єкт публічного управління**

Реалії військового стану та постійного процесу відбудови висувають нові вимоги до системи державного управління, зокрема в галузі містобудування, яка має вирішальне значення для забезпечення оборонних потреб і збалансованого розвитку постраждалих територій. Державне регулювання в цій сфері має бути посиленням, комплексним і спрямованим на оперативну підтримку та розвиток стратегічної інфраструктури. Саме державне регулювання визначає ті правила гри, по яким будуть здійснювати діяльність суб'єкти господарювання. Державне регулювання є тим стратегічним фактором, від якого залежить стан економіки держави, а значить і добробут населення.

Термін «державне регулювання» в науковій літературі чітко не визначений та має кілька трактувань.

С. Мочерний визначає «державне регулювання як – комплекс основних форм і методів цілеспрямованого впливу державних установ і організацій на розвиток суспільного способу виробництва (у тому числі продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються» [7, с. 379].

У роботі Нестерова Г. Г. державне регулювання трактується як систему заходів державних органів, спрямованих на упорядкування суспільних відносин, забезпечення законності та сталого розвитку, що включає нормативно-правове встановлення правил, контроль і координацію діяльності суб'єктів [8, с.32].

У дисертації Штець Т.Ф. державне регулювання розглядається як «комплекс інституційних, економічних, організаційних та ресурсних інструментів, які

забезпечують реалізацію державної політики у відповідній сфері, сприяють розвитку та підтримці конкурентних позицій суб'єктів господарювання» [23, с. 36].

Усі наведені визначення є коректними та взаємодоповнюючими, однак у підсумку державне регулювання в будь-якому випадку повинно слугувати інструментом реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення виконання соціально-економічних функцій та досягнення добробуту населення. Його основою є нормативно-правова база, а здійснення покладається на уповноважені державні органи. Будівельна галузь у цьому контексті не є винятком - навпаки, вона традиційно вважається одним із головних драйверів економічного зростання в розвинених країнах. В Україні будівельна сфера вирізняється високою матеріаломісткістю та тісною інтегрованістю в економіку, вона взаємодіє з понад 70 суміжними галузями. Її розвиток має пряму економічну вигоду для державного бюджету, зокрема за рахунок мультиплікативного ефекту, який супроводжується активним використанням сотень видів матеріалів, стимулюванням виробництва та створенням нових робочих місць. Саме тому ефективне державне регулювання будівельної галузі є необхідною умовою реалізації широкого спектру інфраструктурних і соціально важливих проєктів, які мають стратегічне значення для сталого розвитку країни.

Продовжуючи дослідження семантики та нормативно-правового забезпечення державного регулювання містобудівної діяльності варто надати визначення поняття «містобудівна діяльність».

Проведене Довбнею О.Б. дослідження дозволяє стверджувати, що сьогодні в Україні існують одночасне вживання понять «містобудування» і «містобудівна діяльність», що призводить до численних дискусій серед вчених - представників різних галузей науки.

У законодавстві України також використовується ці два поняття. Так, у Законі України «Про основи містобудування», прийнятому ще у 1992 р., спостерігається синонімічність термінів «містобудування» і «містобудівна діяльність», оскільки застосовано семантичну конфігурацію «містобудування (містобудівна діяльність)» [32, ст. 1]. У Законі України «Про регулювання

містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 р. використовуються обидва терміни – «основи містобудівної діяльності», «управління в сфері містобудівної діяльності», «об'єкти містобудування», «суб'єкти містобудування» тощо [33, ст. 2]. У дисертаційній роботі дотримуватиметься аналогічний підхід до вжитку понять «містобудування» і «містобудівна діяльність» як синонімічних.

У Законі України «Про основи містобудування» підкреслюється комплексний характер містобудівної діяльності як процесу, що поєднує планування, забудову, відтворення історичного середовища, розвиток інфраструктури – «Містобудування (містобудівна діяльність) - це цілеспрямована діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, громадян, об'єднань громадян по створенню та підтриманню повноцінного життєвого середовища, яка включає прогнозування розвитку населених пунктів і територій, планування, забудову та інше використання територій, проектування, будівництво об'єктів містобудування, спорудження інших об'єктів, реконструкцію історичних населених пунктів при збереженні традиційного характеру середовища, реставрацію та реабілітацію об'єктів культурної спадщини, створення інженерної та транспортної інфраструктури.» [32, ст. 1].

Окрім того, у законі зазначається, що містобудування як діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб, передбачає: 1) прогнозування розвитку територій; 2) забезпечення раціонального розселення і визначення напрямів сталого розвитку територій; 3) обґрунтування розподілу земель за цільовим призначенням; 4) взаємоузгодження державних, громадських і приватних інтересів під час планування та забудови територій; 5) визначення і раціональне взаємне розташування зон житлової та громадської забудови, виробничих, рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих, історико-культурних та інших зон і об'єктів; 6) встановлення режиму забудови територій, на яких передбачено проведення містобудівної діяльності; 7) розробку містобудівної та проєктної документації, будівництво об'єктів; 8) реконструкцію існуючої забудови та територій; 9) збереження, створення та відновлення рекреаційних,

природоохоронних, оздоровчих територій та об'єктів, ландшафтів, лісів, парків, скверів, окремих зелених насаджень; 10) створення та розвиток інженерно-транспортної інфраструктури; 11) проведення моніторингу забудови; 12) ведення містобудівного кадастру; 13) здійснення контролю у сфері містобудування [32, ст. 2], що в свою чергу наштовхує на висновок, що термін «державне регулювання планування територій» також може бути використаний як синонімічний до понять «містобудування» та «містобудівна діяльність».

У сучасній науковій літературі та публікаціях останніх років містобудування розглядається як багатогранна, комплексна діяльність, що поєднує творчі, інженерно-технічні, соціально-економічні та правові аспекти. Так, Мартишова Л.С. визначає містобудування як мистецтво проєктування і будівництва міст, теорія і практика планування і забудови міст, що є складовою частиною архітектури та формується під впливом соціально-економічних, інженерно-технічних і художньо-естетичних чинників. Містобудування охоплює комплекс проблем, зокрема композиційних, функціональних, естетичних і транспортних, а також тісно пов'язане з природними, соціальними й економічними умовами, рівнем розвитку науки, культури, виробництва та національними особливостями країни. Водночас містобудування визначається як багатогранна творча діяльність, що включає законодавче урегулювання, народногосподарське планування та управління у процесі реконструкції міст або нового будівництва [9, с.6].

Однак, В. Олюха спростовує твердження, що містобудування – масштабна будівельна діяльність, адже будівельна діяльність може бути як масштабною, так і зведеною до локальних будівельних робіт, бо вона є тільки засобом реалізації архітектурних проєктів [34, с. 280].

При цьому В. Олюха виділяє складові містобудівної діяльності, такі як:

- 1) прогнозне планування перспективного та сталого розвитку територій, населених пунктів, у тому числі сільських населених пунктів;
- 2) підготовка, прийняття та реалізація державних, регіональних і місцевих містобудівних програм;

- 3) створення нормативної основи для проведення архітектурно-будівельної діяльності як на індивідуальному, так і на системному рівнях;
- 4) поточне планування забудови території, населених пунктів та поселень;
- 5) забезпечення залучення інвестицій у розвиток територій, населених пунктів та пайової участі в розвитку інфраструктури населеного пункту [34, с. 283–284].

Натомість Лисенко В. В. зазначає, що містобудування більше пов'язане зі створенням предметів матеріального світу, у цьому випадку: будинків, будівель, споруд будь-якого призначення, їх комплексів та частин, лінійних об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, тощо. Точніше, «містобудування» має на меті будівництво, ремонт, модернізацію, реконструкцію, реставрацію будівель та споруд [35, с. 22].

Щодо терміну «будівництво» - необхідно відзначити, що, незважаючи на досить широке його використання у законодавчих актах, він дістав своє нормативне визначення тільки у 2019 році після прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг у сфері будівництва та створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва» шляхом внесення змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», а саме: «будівництво - нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт об'єкта будівництва». До цього нормативне визначення було лише на підзаконному рівні [11, с. 88].

З урахуванням наведеного можна стверджувати, що містобудівна діяльність є складною формою суспільно значущої праці, в якій беруть участь численні суб'єкти з різним правовим статусом. Їхня взаємодія спрямована на вплив і управління складною та багаторівневою системою об'єктів містобудування. Така діяльність є багатовекторною за своєю природою й охоплює широкий спектр завдань, що стосуються сталого просторового розвитку, інфраструктурного планування, збереження навколишнього середовища, задоволення потреб

населення та забезпечення національної безпеки, особливо в умовах сучасних викликів.

На думку Хар М.І., діяльність місцевих органів виконавчої влади, уповноважених органів містобудування та архітектури скерована на: забезпечення сталого соціального, економічного та екологічно-збалансованого розвитку населених пунктів та територій; формування економічного потенціалу, досконалого життєвого простору для нинішнього та подальших поколінь на базі раціонального застосування потенціалу; покращення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури; покращення обставин проживання, відпочинку та оздоровлення; збереження та зростання біологічного різноманіття та культурних надбань [25, с.92].

Державне регулювання у сфері містобудівної діяльності полягає у [12, с. 157]:

- плануванні територій на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях;
- аналізі стану містобудування, прогнозуванні його розвитку;
- підготовці, затвердженні та реалізації державних, регіональних і місцевих містобудівних програм, містобудівної документації;
- координації взаємодії суб'єктів містобудівної та архітектурної діяльності;
- наданні вимог щодо урахування державних інтересів під час розроблення містобудівної документації;
- проведенні експертизи містобудівної документації та проєктів конкретних об'єктів;
- розробці і затвердженні державних стандартів, норм і правил;
- контролі за дотриманням законодавства у сфері містобудування, державних стандартів і норм, вимог вихідних даних, затвердженої містобудівної документації та проєктів конкретних об'єктів, раціональним використанням територіальних і матеріальних ресурсів при проєктуванні та будівництві;
- контролі за дотриманням вимог щодо охорони культурної спадщини та збереженням традиційного характеру середовища населених пунктів;

– ліцензуванні певних видів господарської діяльності у будівництві в порядку, встановленому законом.

Проаналізувавши вищезгадані визначення та напрямки діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування в сфері містобудування, доцільним є систематизувати основні завдання державного регулювання містобудівної діяльності (рис. 1.1.1):

Рис. 1.1.1. Основні завдання державного регулювання містобудівної діяльності

У мирний час державне регулювання у сфері будівництва повинно працювати як злагоджений, чітко налаштований механізм. Але, на жаль, збройна

агресія внесла свої корективи та виявила ряд проблем державного регулювання містобудівної діяльності, які висвітлив у своєму дослідженні Олійник В.О.:

- прогалини у державному регулюванні на різних стадіях реалізації будівельних та ремонтно-відновлювальних робіт та залучення відповідних інвестицій;

- низька швидкість прийняття відповідних рішень при збереженні відповідних процедур та відповідного контролю за використанням коштів;

- невідповідність діючих нормативно-правових актів (у т.ч. державних будівельних норм) ситуації, що склалась [13, с. 136].

На думку Чепелевського Ю.Л. основними чинниками, що стримують розвиток містобудування є [12, с. 157]:

- неефективне нормативно-правове регулювання окремих етапів містобудівного процесу, відсутність єдиної узгодженої системи державних будівельних норм та недостатня забезпеченість територій і населених пунктів актуальною містобудівною документацією. Даний процес розробки та коригування генеральних планів та іншої містобудівної документації практично припинився за відсутністю необхідних коштів;

- недостатня державна підтримка у розробленні генеральних планів, а також у спрощенні та здешевленні процесу їх розроблення для сільських населених пунктів із малою кількістю населення;

- недосконала законодавча база у галузі будівництва, яка дозволяє спростити дозвільну процедуру у будівництві та мінімізації, при цьому, корупційної складової.

Погоджуючись з вищевказаними думками варто доповнити їх релевантними викликами сьогодення.

По-перше - руйнування у наслідок бойових дій та знищення інфраструктури. Повномасштабна агресія РФ призвела до руйнування значної частини житлового фонду, об'єктів критичної інфраструктури та соціальних установ. Це створює безпрецедентний виклик для державного регулювання у формі потреби в оперативному, масовому та скоординованому відновленні зруйнованих територій,

що потребує нових інструментів планування та прозорих процедур погодження проєктів.

По-друге - корупційні ризики та зловживання у дозвільно-контрольній системі. Історично в Україні сфера будівництва супроводжується високим рівнем корупційних ризиків [36]. Незважаючи на реформування ДАБІ та створення нових інституцій, зокрема Державної інспекції архітектури та містобудування (ДІАМ), довіра до процедур погодження документації залишається низькою.

По-третє - низький рівень залучення громадськості. Громадські слухання часто проводяться формально або з порушенням законодавства, що знижує довіру до процесів планування [37]. У той час як у країнах ЄС участь громадян є обов'язковим елементом регулювання (як-от у Німеччині, Нідерландах, Швеції), в Україні механізми зворотного зв'язку є слаборозвиненими [38, ст. 4].

По-четверте - обмежені цифрові інструменти просторового управління. Хоча впроваджено Єдину державну електронну систему у сфері будівництва (ЄДЕССБ), її функціональність ще не є повною. Недостатня інтеграція з кадастровими, фінансовими та екологічними реєстрами створює бар'єри для комплексного просторового управління.

З метою підвищення ефективності державного регулювання у сфері відновлення країни в умовах воєнного та післявоєнного періодів, Указом Президента України була створена Національна рада з відновлення України від наслідків війни. До кола основних завдань цього консультативного органу було включено розроблення комплексного плану заходів, спрямованих на післявоєнну відбудову та розвиток держави. Зокрема, йдеться про відновлення та модернізацію критично важливої інфраструктури – транспортної, житлової, медичної, соціальної, комунальної, виробничої, енергетичної, телекомунікаційної, а також військової інфраструктури та оборонно-промислового комплексу. Крім того, Рада уповноважена на підготовку стратегічних ініціатив та розробку проєктів нормативно-правових актів, які мають забезпечити належну організацію процесів відновлення та стійкого розвитку України в умовах війни та в повоєнний період [39, п.1].

Також було прийнято ряд нормативних документів, які враховують сучасну ситуацію в країні. Проте, зважаючи на розвиток подій, державне регулювання галузі будівництва потребує подальшого вдосконалення.

З огляду на виклики, які постали перед Україною у зв'язку з широкомасштабною війною, державне регулювання у сфері містобудування набуло нової стратегічної ваги. У цьому контексті містобудівна діяльність, як один із ключових напрямів відбудови країни, вимагає не лише оперативного реагування на руйнацію інфраструктури, а й запровадження сучасних інструментів просторового планування, заснованих на принципах сталого розвитку та публічної участі.

Курчин О.Г. зазначає, що у містобудуванні головну роль відіграє локальне суспільство, тобто територіальна спільнота людей – територіальна громада, яка сама здійснює комплексну багатогранну й цілеспрямовану діяльність, направлену на створення матеріально-просторового середовища для своєї життєдіяльності. Таку діяльність територіальна громада об'єктивно може здійснювати лише в колективістському розумінні, за допомогою відповідних організаційних і структурно-нормативних чинників, тобто тільки у рамках місцевого самоврядування [14, с. 44].

Отже, в умовах формування та зміцнення децентралізованої моделі публічного управління, місцеве самоврядування виступає ключовою інституційною основою реалізації містобудівної діяльності. Саме на реалізацію цієї ролі направлена постанова КМ України «Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них», де громаді відведена основна ініціатива щодо комплексного відновлення територій [40, п.1].

Публічне управління в сфері містобудування відіграє визначальну роль у формуванні раціонального просторового розвитку міст і територій. Його акцент зосереджений не стільки на теоретичному аналізі, скільки на практичному впровадженні управлінських рішень, спрямованих на ефективне використання

ресурсів, гармонізацію міського простору та вирішення актуальних проблем урбанізації.

Одним із основних завдань публічного управління у містобудівній сфері є забезпечення збалансованого та сталого розвитку міст [41, с. 52]. Це включає в себе не лише планування містобудівної політики, але й сталий розвиток інфраструктури, контроль за використанням земельних ресурсів та збереженням природних об'єктів. Публічні управлінці також відповідають за забезпечення безпеки та комфорту міського середовища, на них покладається розробка програм енергоефективності та плану заходів природоохоронного спрямування, зокрема щодо зменшення викидів. І якщо останнє є складовою загальносвітових тенденцій, то питання безпеки наразі є одним з національних пріоритетів державної політики як на рівні керівництва міст України, так і на урядовому рівні. [32, ст. 16].

Згідно з дослідженням Ярового Т.С., функції публічного управління у містобудівній сфері можна розділити на кілька ключових аспектів.

Першим аспектом є аналіз потреб та проблем міста або території, що дозволяє визначити пріоритети для розвитку та визначити стратегічні напрямки дій.

Другий - розробка та впровадження містобудівних проєктів та програм, які враховують потреби місцевого населення, економічні та екологічні аспекти.

Третій - співпраця з різними зацікавленими сторонами, такими як місцеві влади, громадські організації та приватний сектор, для досягнення спільних цілей розвитку міста [31, с. 215].

Управління містобудівною діяльністю вимагає використання різних методів та інструментів для досягнення поставлених цілей. Один з таких методів – це стратегічне планування, яке передбачає розробку довгострокових стратегій розвитку міста на основі аналізу поточного стану та прогнозування майбутніх тенденцій. Ще одним важливим інструментом є громадське консультування та участь громадськості у прийнятті рішень щодо містобудівної політики.

Крім того, публічне управління у містобудівній сфері використовує інструменти фінансового та бюджетного планування для ефективного розподілу ресурсів на реалізацію проєктів і програм.

Державне регулювання у цій сфері – це комплекс заходів, що здійснюються державними органами через нормативно-правові акти, контрольні функції, планування територій, ліцензування та експертизу, спрямовані на забезпечення дотримання законодавства, стандартів і норм будівництва. Воно має чітко визначену вертикаль влади і виконує роль жорсткого механізму впливу, що гарантує реалізацію державних інтересів у сфері містобудування [25, с. 93]. Публічне управління, у свою чергу, є ширшим поняттям, яке включає не лише державне регулювання, а й механізми взаємодії влади з громадськістю, забезпечення прозорості, демократичності та ефективності процесів управління у містобудуванні. Воно передбачає залучення громадян до прийняття рішень, відкритість процедур, зворотній зв'язок, а також використання інструментів моніторингу й контролю, які виходять за межі формального державного нагляду [42, с. 229].

Крізь призму публічного управління здійснюється вплив, розвиток і контроль державного регулювання, яке в такому контексті може бути визначене як інструмент публічного управління. Публічне управління сприяє формуванню більш збалансованої політики, враховуючи інтереси різних груп населення, бізнесу та місцевої влади, що особливо актуально в контексті сучасних викликів розвитку територій та відновлення після руйнувань, спричинених військовою агресією.

Приклади закордонного досвіду підтверджують важливість державного регулювання як невід'ємної частини публічного управління. У країнах Європейського Союзу, зокрема в Німеччині, Франції, Великобританії, а також у США, обов'язковими елементами містобудівної політики є публічні слухання, громадські консультації, відкриті обговорення планів забудови та можливість внесення пропозицій від мешканців. Ці практики забезпечують не лише прозорість і підзвітність органів влади, а й підвищують довіру суспільства до прийнятих рішень, що в результаті сприяє більш ефективному і сталому розвитку міст [18,

с.83]. В Україні впровадження повноцінних механізмів публічного управління ще потребує вдосконалення, зокрема через розвиток цифрових платформ для участі громадян та розширення практик відкритого діалогу між владою і суспільством.

1.2 Нормативно-правове та інституційне забезпечення містобудівної діяльності в Україні та ЄС.

Містобудівна діяльність в Україні є складною системою, що регулюється широким колом нормативно-правових актів різного рівня. Основна її мета — створення ефективного, безпечного та комфортного середовища для життєдіяльності населення, забезпечення сталого розвитку територій, охорона культурної та природної спадщини.

Законодавством України органи публічного управління містобудівним сектором визначено як суб'єкт містобудування [41, с.46]. Публічне управління сферою містобудування, окрім загального законодавства, встановленого для органів і посадових осіб місцевого самоврядування, регламентується такими законами.

Конституція України, яка прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. №254к/96-ВР (із змінами), і підтверджує європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського курсу України та визначає основні засади щодо: ст.3 - людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; ст.42 - право на підприємницьку діяльність, в т.ч. у сфері містобудування, захисту права споживачів на якісну і безпечну продукцію та усі види послуг і робіт, в т.ч. у будівельній галузі; ст.47 - право на житло, за яким кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду; ст. 50 - право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та інші. Конституція України визначає основи правового регулювання земельних, екологічних, майнових та інших відносин, що є базовими для містобудівної діяльності [43, ст. 3, 42, 47, 50].

Закон України «Про основи містобудування» від 16.11.1992 р. №2780-XII (із змінами) закладає концептуальні основи розвитку міст, визначає принципи державного регулювання, основні напрями містобудівної діяльності, регламентує розробку нормативних документів і містобудівної документації, а також визначає правові, економічні, соціальні та організаційні засади містобудівної діяльності в Україні і спрямований на формування повноцінного життєвого середовища, забезпечення при цьому охорони навколишнього природного оточення, раціонального природокористування та збереження культурної спадщини [32, ст. 1].

У статті 1 цим Законом вводиться поняття «Містобудування (містобудівна діяльність) - це цілеспрямована діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, громадян, об'єднань громадян по створенню та підтриманню повноцінного життєвого середовища, яка включає прогнозування розвитку населених пунктів і територій, планування, забудову та інше використання територій, проектування, будівництво об'єктів містобудування, спорудження інших об'єктів, реконструкцію історичних населених пунктів при збереженні традиційного характеру середовища, реставрацію та реабілітацію об'єктів культурної спадщини, створення інженерної та транспортної інфраструктури.». У статті 2 – визначені головні напрями містобудівної діяльності, статті 5 – основні вимоги до містобудівної діяльності, статті 7 - визначені органи, що здійснюють державне регулювання у сфері містобудування тощо [32, ст.1, 2, 5].

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 № 3038-VI (із змінами) є ключовим документом, що визначає правові засади, порядок планування територій, розроблення та затвердження містобудівної документації, процедури отримання дозволів на будівництво, а також вимоги до проєктної документації. Закон встановлює систему містобудівної документації, регламентує діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування у цій сфері, а також визначає основні поняття та принципи містобудування. Це основний закон у сфері містобудування, який встановлює правові та організаційні основи містобудівної діяльності і спрямований на забезпечення сталого розвитку

територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. У розрізі публічного управління, закон надає визначення основних термінів (ст.1) у сфері містобудування: 1) Генеральна схема планування території України; 2) генеральний план населеного пункту; 3) детальний план території та інші; встановлює порядок розроблення та затвердження проєкту об'єктів архітектури (ст.7); визначає компетенції сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів у сфері містобудування (ст.12) [33, ст. 1, 7].

У Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності» від 17.01.2017 р. №1817-VIII було запроваджено низку суттєвих змін, спрямованих на підвищення ефективності, прозорості та безпеки у сфері містобудування. Здійснено перехід від категорій складності до класів наслідків (відповідальності): замість 5 категорій складності будівель запроваджено класи наслідків (СС1, СС2, СС3), що відповідають міжнародній практиці управління ризиками. Це дозволяє точніше визначати технічні та адміністративні вимоги до об'єкта. Удосконалено дозвільні процедури - спрощено механізми подання повідомлень про початок будівництва та отримання дозволів. Усунуто низку бюрократичних бар'єрів для об'єктів із незначними наслідками (СС1) та підвищено відповідальність учасників будівництва: посилено вимоги до сертифікації та професійної відповідальності проєктувальників, технічних наглядачів і експертів, встановлено чіткі межі компетенцій [44, ст. 31].

Що стосується питання гармонізації з європейськими нормами, то цей Закон частково адаптує містобудівне законодавство України до принципів ЄС (Додаток Е), зокрема через ризик-орієнтований підхід до оцінки безпеки об'єктів будівництва та підвищення прозорості у сфері містобудування через створення передумов для запровадження Єдиної державної електронної системи в будівництві (ЄДЕССБ) як інструменту відкритості та публічності.

Закон України «Про Генеральну схему планування території України» від 07.02.2002 р. № 3059-III визначає пріоритети та концептуальні вирішення планування і використання території країни, вдосконалення систем розселення та забезпечення сталого розвитку населених пунктів, розвитку виробничої, соціальної

та інженерно-транспортної інфраструктури, формування національної екологічної мережі [45, розд. 1.].

Закон України «Про будівельні норми» від 05.11.2009 р. № 1704-VI (із змінами) є основним законом у сфері містобудування, який регулює відносини у сфері нормування у будівництві та визначає правові та організаційні засади розроблення, погодження, затвердження, реєстрації і застосування будівельних норм. У розрізі державного регулювання у сфері нормування у будівництві закон надає визначення основних термінів (ст.1) у сфері нормування: 1) будівельні норми; 2) нормування у будівництві; 3) діяльність із розроблення, погодження, перевірки, затвердження, внесення змін, скасування або визнання такими, що втратили чинність, будівельних норм; 4) державні будівельні норми; 5) галузеві будівельні норми та ін. Новелою цього закону є введення нових термінів «параметричного методу нормування у будівництві», коли встановлюються вимоги до об'єкта нормування у будівництві, який передбачає визначення цілей та/або параметрів безпеки, функціональності та якості об'єкта нормування у будівництві (критеріїв, вимог до експлуатаційної характеристики та/або її показників); «цільового методу нормування у будівництві», коли встановлюються вимоги до об'єкта нормування у будівництві, який передбачає визначення цілей та конкретних критеріїв оцінки технічних характеристик об'єкта нормування у будівництві; «розпорядчого методу нормування», коли встановлюються вимоги до об'єкта нормування у будівництві, який передбачає поелементний опис об'єкта нормування у будівництві (рішення, конструкції, матеріалів, що не передбачають альтернатив) [46, ст.1].

Закон України «Про архітектурну діяльність» від 20.05.1999 № 687- XIV визначає правові та організаційні засади здійснення архітектурної діяльності і спрямований на формування сприятливого життєвого середовища, досягнення естетичної виразності, економічної доцільності і надійності будинків, споруд та їх комплексів. Закон визначає основні терміни (ст.1): архітектурна діяльність; об'єкти архітектурної діяльності; архітектурне рішення; проєкт; завдання на проєктування; погодження проєкту; експертиза; інжинірингова діяльність; архітектор та ін. Закон

також визначає уповноважені органи містобудування та архітектури (ст.13), головні архітектори (ст.14); права та обов'язки (статті 22-26) суб'єктів архітектурної діяльності, які здійснюють роботи при створенні та експлуатації об'єктів архітектури [47, ст. 1, 13, 14, 22-26].

У Законі України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» від 14.10.1994 р. №208/94-ВР встановлена відповідальність юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців (суб'єктів містобудування) за правопорушення у сфері містобудівної діяльності та органи, уповноважені розглядати справи про правопорушення у сфері містобудівної діяльності [48, ст. 2, 3].

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20.03.2018 р. №354-VIII регулює виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, управління відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля. Саме цим законом встановлена процедура стратегічної екологічної оцінки планів та програм, що можуть мати значний вплив на навколишнє середовище [49, ст. 2, 3, 4].

У статті 27 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. № 2801-XII (із змінами) визначено, що «... в Україні встановлюються єдині санітарно-гігієнічні вимоги до планування і забудови населених пунктів; будівництва і експлуатації промислових та інших об'єктів; утримання та використання жилих, виробничих і службових приміщень та територій, на яких вони розташовані; ...а також до іншої діяльності, що може загрожувати санітарно-епідемічному благополуччю територій і населених пунктів.» [50, ст. 27].

Новелою закону України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 р. № 2573-IX є вимоги ст.28 «Медико-санітарні вимоги щодо безпечності для здоров'я і життя людини містобудівної діяльності», відповідно до якої:

«1. У режимах забудови територій, визначених для містобудівних потреб, встановлених генеральними планами населених пунктів, планами зонування та детальними планами територій, повинно передбачатися створення безпечних умов для життя і здоров'я населення шляхом реалізації планувальних заходів для запобігання та усунення шкідливого впливу на населення факторів середовища життєдіяльності.» [51, ст. 28].

У період воєнного стану в Україні був прийнятий Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» від 12.05.2022 р. № 2254-IX, яким було оперативно адаптовано містобудівне законодавство до потреб повоєнного відновлення та цифровізації управління. Цим Законом запроваджена Єдина державна електронна система у сфері будівництва (ЄДЕССБ). ЄДЕССБ стала обов'язковим цифровим середовищем для всіх адміністративних процедур у сфері містобудування, що забезпечує прозорість, відстежуваність рішень, мінімізацію корупційних ризиків та публічний контроль. Відбулась централізація містобудівних даних: уся містобудівна документація, дозвільні документи, реєстри, результати експертиз тощо тепер формуються і зберігаються в електронній формі у ЄДЕССБ. Це заклало основу для створення цифрового містобудівного кадастру [52].

Прискорено погодження та оновлення документації: спрощено та пришвидшено процедури розробки, затвердження й оновлення генеральних планів населених пунктів, особливо для потреб відновлення територій, зруйнованих внаслідок бойових дій. Встановлення електронного контролю за архітектурно-будівельним наглядом: контрольні функції переведено в цифрову площину, що дозволяє автоматизувати нагляд за будівництвом і забезпечити відкритість даних щодо порушень і санкцій. Здійснено нормативне забезпечення реконструкції та нового будівництва через розробку програм комплексного відновлення територій,

включаючи механізми регенерації житла, інфраструктури та громадських просторів [52].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» від 29.07.2022 р. № 2486-IX був прийнятий у відповідь на зростаючу загрозу безпеці населення в умовах війни та має на меті інтегрувати принципи цивільного захисту в містобудівну політику України. Новелами закону є: інтеграція вимог цивільного захисту у просторове планування -встановлено обов'язковість врахування факторів безпеки та проєктування захисних споруд (укриттів, сховищ) на етапі розробки містобудівної документації — генеральних та детальних планів територій; нормативне закріплення захисних споруд цивільного захисту (ЗСЦЗ), уточнено статус, функціональне призначення та проєктні вимоги до ЗСЦЗ, їх будівництво стало обов'язковим компонентом об'єктів соціальної інфраструктури та житлової забудови; обов'язковість урахування загроз НС (надзвичайних ситуацій) – під час містобудівного планування має здійснюватися оцінка потенційних ризиків НС, з урахуванням бойових дій, техногенних аварій, екологічних катастроф тощо; розширено перелік повноважень органів влади – органи місцевого самоврядування та виконавчої влади зобов'язані враховувати вимоги цивільного захисту при плануванні територій та контролювати дотримання цих вимог забудовниками [53].

У Європейському Союзі основними директивами та регламентами у сфері містобудування є: Директива 2001/42/ЄС про стратегічну екологічну оцінку (SEA), яка встановлює вимоги до проведення стратегічної екологічної оцінки планів та програм, що можуть мати значний вплив на навколишнє середовище; Директива 2010/31/ЄС про енергетичну ефективність будівель (EPBD), яка визначає вимоги до енергетичної ефективності будівель, включаючи сертифікацію енергетичної ефективності та встановлення мінімальних вимог до енергетичної ефективності нових та існуючих будівель; Директива 91/271/ЄЕС про очищення міських стічних вод, яка встановлює вимоги до збору, очищення та скиду міських стічних вод, зокрема в агломераціях з населенням понад 2000 осіб; Директива 89/106/ЄЕС про

будівельні продукти (замінена регламентом (ЄС) № 305/2011), яка має на меті усунення технічних бар'єрів у торгівлі будівельними продуктами між державами-членами ЄС шляхом гармонізації національних стандартів; Регламент (ЄС) № 305/2011 про будівельні продукти встановлює умови для маркування CE будівельних продуктів, що гарантує їх відповідність основним вимогам до будівельних робіт; Регламент (ЄС) № 2021/1058 про Європейську ініціативу з урбаністики - підтримує сталий розвиток міст та територіальних одиниць через фінансування інноваційних проєктів, розвиток потенціалу та оцінку територіального впливу; Рішення 2013/1386/ЄС про сталий розвиток міст визначає пріоритети для сталого розвитку міст ЄС, зокрема в аспектах охорони навколишнього середовища, зменшення викидів парникових газів та покращення якості життя. У Додатку Е надано порівняльний аналіз законодавств України та ЄС у сфері містобудування.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, в тому числі містобудівної, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, поняття і основні принципи місцевого самоврядування, право громадян на участь у місцевому самоврядуванні, тощо [54, ст. 1, 2, 3, 4].

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 р. № 877-V визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської (в т. ч. містобудівної) діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю), [55, ст. 2, 4, 8].

Державне регулювання галузі будівництва України здійснюють відповідні державні органи, зокрема Верховна Рада України відповідно до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. № 1861-VI встановлює порядок підготовки і проведення сесій Верховної Ради, її засідань, формування

державних органів, визначає законодавчу процедуру, процедуру розгляду інших питань, віднесених до її повноважень, та порядок здійснення контрольних функцій Верховної Ради. Відповідно до Регламенту Верховної Ради України - приймає законодавчі акти, що регламентують основи містобудівної діяльності (ЗУ "Про регулювання містобудівної діяльності", "Про архітектурну діяльність", "Про місцеве самоврядування в Україні" тощо), затверджує ратифікацію міжнародних угод у сфері регіонального розвитку, будівельної стандартизації, охорони середовища тощо [56, ст. 49].

Кабінет Міністрів України відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 р. №794-VII через Міністерство розвитку громад та територій України визначає загальну стратегію державної політики у сфері будівництва, затверджує державні цільові програми, концепції та плани розвитку будівельної галузі та формує нормативно-правову базу та здійснює координацію діяльності міністерств і центральних органів виконавчої влади у цій сфері [57, ст. 1].

Міністерство розвитку громад та територій України, що діє у відповідності до постанови Кабінету Міністрів України від 30.06.2015 р. № 460 «Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій України», є основним профільним органом у сфері містобудування, будівництва та житлової політики. Це міністерство затверджує нормативні документи: ДБН (державні будівельні норми), технічні регламенти, стандарти. Мінрозвитку контролює реалізацію державної житлової політики та будівельних програм, організовує підготовку кваліфікованих кадрів у сфері будівництва [58].

Державна інспекція містобудування та архітектури України відповідно до Положення про Державну інспекцію архітектури та містобудування України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання функціонування органів архітектурно-будівельного контролю та нагляду» від 23.12.2020 р. №1340, виконує функції державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, видає дозволи на виконання будівельних робіт та приймає об'єкти в експлуатацію. Нею здійснюються перевірки об'єктів на відповідність

проектним рішенням, технічним умовам та будівельним нормам та можуть накладатися адміністративні санкції, та у разі порушень може зупинятися будівництво [59].

В Україні створено Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України за постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України» від 10.09.2014 р. № 439 (із змінами), яке здійснює планування та реалізацію інфраструктурних проєктів, зокрема в умовах відновлення зруйнованих об'єктів внаслідок воєнних дій. Цим агентством розробляються та реалізуються державні програми з відбудови житлової, транспортної, інженерної інфраструктури на звільнених територіях, впроваджуються проєкти публічно-приватного партнерства у сфері інфраструктури та будівництва. Ним налагоджена співпраця з органами місцевого самоврядування щодо визначення пріоритетних об'єктів реконструкції та модернізації [60].

Виконавчі органи місцевого самоврядування відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР забезпечують виконання державної політики у сфері містобудування та архітектури на відповідній території. Розробляють, погоджують і затверджують (у межах повноважень) містобудівну документацію: схеми планування територій областей і районів. Ці органи забезпечують моніторинг та облік містобудівних ресурсів, стану реалізації стратегій просторового розвитку. У взаємодії з ДІАМ вони забезпечують контроль за правомірністю будівництва, видачею дозволів, інспекційними перевітками. У період воєнного стану – беруть участь у формуванні переліку об'єктів критичної та житлової інфраструктури, що підлягають першочерговому відновленню [54, ст. 31, 44, 51].

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст. На рівні місцевого

самоврядування здійснюється безпосереднє управління будівельною діяльністю на місцях. Затверджують детальні плани територій, зонінг, надають містобудівні умови та обмеження. Можуть встановлювати локальні правила забудови у межах закону [54, ст. 2].

Основними нормативними документами, що регулюють містобудівну діяльність в Україні є Державні будівельні норми (ДБН), серед них:

ДБН Б.1.1-13:2021 – «Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях»;

ДБН Б.1.1-14:2021 – «Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні»;

ДБН Б.1.1-16:2013 – «Склад та зміст містобудівного кадастру»;

ДБН Б.2.2-12:2019 – «Планування і забудова територій»;

ДСанПіН 173–96 – «Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів»;

ДБН В.2.5. 64–2012 – «Внутрішній водопровід і каналізація. Ч. I Проектування; ч. II. Будівництво»;

ДБН В.2.5. 75:2013 – «Каналізація. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування» та інші. Ці норми регулюють процеси планування, забудови та управління територіями.

Аналогічна ситуація у Польщі. Основний Закон, що регулює містобудівну діяльність у Польщі - Закон від 27.03. 2003 року «Про планування та забудову» (Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym), який визначає основні принципи планування та забудови територій [61].

Наступний Закон Польщі від 07.07.1994 р «Про будівельні норми» (Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. 1994 nr 89 poz. 414)) – встановлює вимоги до будівель та споруд [62].

У Польщі немає прямого аналогу ДБН. Натомість використовуються європейські стандарти, офіційно перекладені і адаптовані національними органами стандартизації Польщі (PKN). Ці стандарти охоплюють різні аспекти містобудівної

діяльності, включаючи проєктування, будівництво та експлуатацію об'єктів, зокрема:

PN-EN 1991-1-4:2006 – Європейські норми з проєктування будівель. Частина 1-4: Загальні навантаження. Вітрові навантаження (визначає критерії для оцінки якості внутрішнього середовища в будівлях, зокрема щодо температури, вологості, вентиляції та рівня шуму);

PN-EN 12831:2006 – Теплотехнічні характеристики будівель. Методика розрахунку теплового навантаження (описує методику розрахунку теплового навантаження будівель, враховуючи зовнішні температури, тепловтрати та інші фактори);

PN-EN 15251:2007 – Вимоги до внутрішнього клімату будівель. Методика оцінки якості внутрішнього середовища (визначає вимоги та критерії для оцінки якості внутрішнього середовища в будівлях, зокрема щодо температури, вологості, вентиляції та рівня шуму);

PN-EN 1992-1-1:2005 – Європейські норми з проєктування бетонних конструкцій. Частина 1-1: Основні правила для будівель та інші (встановлює основні правила проєктування бетонних конструкцій, зокрема щодо міцності, стійкості та довговічності);

PN-EN 12464-1:2012 – Освітлення робочих місць (визначає вимоги до освітлення в офісних приміщеннях, зокрема щодо рівня освітленості, розподілу світла та кольорової температури).

Європейський досвід впроваджено в національну нормативну базу, офіційні або національні версії стандартів (на прикладі EN 1991-1-4) доступні у вигляді національних стандартів України з перекладом та адаптацією, які можна знайти у відкритому доступі, як приклад: ДСТУ-Н Б EN 1991-1-4:2010 [63].

1.3 Нормативно-правове забезпечення цифровізації галузі будівництва як елемент її прозорого функціонування у повоєнний період та входження в єдиний інформаційний простір ЄС

Перспективним напрямком діяльності Міністерства розвитку громад та територій України будуть забезпечення реалізації завдань, що визначені «Планом заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року» (далі – План заходів Європейської Комісії), затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.03.2025 р. №300-р. Цим Планом заходів Європейської Комісії передбачена робота по завершенню наближення законодавства України до актів права ЄС у різних сферах послуг, в т.ч у галузі будівництва та розвитку інфраструктури [64, п. 60].

Українське містобудівне законодавство, станом на сьогодні, частково гармонізовано з законодавством Європейського Союзу – Регламентом (ЄС) №305/2011 Європейського парламенту та Ради від 09.03.2011 року, що встановлює гармонізовані умови для розміщення на ринку будівельних виробів (Регламент (ЄС) 305/2011) [65].

Відповідно до нового Закону України «Про надання будівельної продукції на ринку» від 02.09.2020 р. №850-IX [66, ст. 17, 28], Постанови КМ України від 22.03.2022 р. №347 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. № 1764» [67] до Технічного регламенту будівельних виробів (продукції), затвердженого зазначеною постановою, внесені зміни, згідно з якими у воєнних умовах та повоєнний період спрощено процедури щодо імпорту будівельної продукції, необхідної для відбудови зруйнованого житла та об'єктів інфраструктури [68, п. 9].

Європейська будівельна продукція може ввозитись в Україну за спрощеною процедурою – на підставі Декларації виробника щодо показників будівельної продукції (її якості, безпечності та екологічності). Всі Декларації показників

будівельної продукції реєструватиметься у Єдиній державній електронній системі у сфері будівництва у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Важливим і надзвичайно актуальним є напрям діяльності Мінрозвитку щодо просування осучаснення оцифрування ведення містобудівної діяльності.

За аналогією європейського досвіду в Україні на державному рівні буде створена Єдина державна електронна система у сфері будівництва (далі – ЄДЕССБ) [69, с. 21].

Метою ЄДЕССБ є забезпечення створення, перегляду, надсилання, прийняття, збирання, внесення, накопичення, обробки, використання, розгляду, зберігання, захисту, обліку та надання інформації у сфері будівництва, у сфері надання будівельної продукції на ринку, а також електронна взаємодія між фізичними та юридичними особами, державними органами, органами місцевого самоврядування, центрами надання адміністративних послуг під час отримання/надання адміністративних послуг та інших послуг у сфері будівництва. Відповідно до постанови КМ України від 23.06.2021 р. № 681 «Деякі питання забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва» [70, п.3] до складу ЄДЕССБ будуть інтегровані:

- Декларації показників будівельної продукції з інформацією про небезпечні або шкідливі хімічні речовини та суміші, що містяться у будівельній продукції;
- Відомості проекту “Відкрите просторове планування” (<http://pmap.minregion.gov.ua>);
- Відомості Геопорталу адміністративно-територіального устрою України (<https://atu.gki.com.ua/>);
- Дані щодо створення інвентаризаційних справ, матеріалів технічної інвентаризації, технічних паспортів закінчених будівництвом об’єктів та їх частин (житлових та нежитлових приміщень), об’єктів незавершеного будівництва.

Можливість використання в ЄДЕССБ розроблених геопросторових наборів даних генеральних планів населених пунктів, планів зонування територій, детальних планів території, ортофотопланів, топографічних карт та планів відповідних рівнів у державній геодезичній системі координат УСК-2000, які

оприлюднені як геопросторові сервіси відображення даних, забезпечить прозоре функціонування галузі будівництва.

На сьогодні Кабінетом Міністрів України вже прийнято цілий ряд постанов, зокрема:

- «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для створення містобудівного кадастру на державному рівні» від 07.07.2021 №700 (із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.07.2023 № 714) [71];

- “Про містобудівний кадастр“ від 25.05.2011 №559 [72];

- “Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації” від 01.09.2021 №926 [73];

- “Про визначення формату електронних документів комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади, генерального плану населеного пункту, детального плану території” від 09.06.2021 №632 [74];

- “Про затвердження Класифікації обмежень у використанні земель, що можуть встановлюватися комплексним планом просторового розвитку території територіальної громади, генеральним планом населеного пункту, детальним планом території” від 02.06.2021 №654 [75];

- ”Про затвердження Порядку проведення громадських слухань щодо проєктів містобудівної документації на місцевому рівні” від 25.05.2011 №555 [76];

- “Про затвердження Порядку проведення експертизи містобудівної документації” від 25.05.2011 №548[77];

- “Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них” від 14.10.2022 №1159 [40];

- “Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних” від 21.10.2015 №835 [78];

- “Про затвердження Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних” від 26.05.2021 р. №532 [79].

Для розвитку напрямку цифровізації у цій сфері профільним міністерством видані відповідні накази. Зокрема, наказом Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження структури Баз геоданих містобудівної документації на місцевому рівні» від 22.02.2022 №56, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 16.04.2022 р. за № 432/37768, на виконання пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 09 червня 2021 року № 632 «Про визначення формату електронних документів комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади, генерального плану населеного пункту, детального плану території» [74, п. 2] та з метою забезпечення реалізації абзацу другого частини першої статті 16, частини тринадцятої, абзацу другого частини чотирнадцятої статті 16-1, частини дванадцятої, абзацу другого частини п'ятнадцятої статті 17, абзацу другого частини сьомої статті 19 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» [33, с. 16, 16-1, 17] затверджено структуру Баз геоданих містобудівної документації на місцевому рівні [80].

Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Порядку проведення містобудівного моніторингу» від 01.09.2011 р. №170, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 07.11.2011 р. за № 1268/20006, затверджено Порядок проведення містобудівного моніторингу, що здійснюється щодо визначеної території з метою обґрунтування необхідності внесення змін до відповідної містобудівної документації та оновлення даних містобудівного кадастру на підставі системи спостережень, аналізу реалізації містобудівної документації, оцінки та прогнозу стану і змін об'єктів містобудування, які проводяться відповідно до вимог містобудівної документації та спрямовані на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних і громадських інтересів [81, п. 1-3].

Наказом Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження Порядку формування Концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади» від 22.09.2022 №172, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 16.11.2022 р. за № 1421/38757, затверджено Порядок формування

Концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади, який здійснюється із застосуванням таких принципів:

- партисипації, що передбачає максимальне залучення та інформування громадськості на всіх етапах процесу розроблення документів з розвитку територіальної громади та врахування всіх відповідних інтересів;

- міждисциплінарності, що передбачає врахування всіх аспектів соціально-економічного розвитку територіальної громади та взаємних впливів чинників різних галузей та сфер соціально-економічних процесів, а також ризиків різних рівнів;

- просторового представлення, що передбачає відображення даних, результатів різних видів аналізу, складових бачення майбутнього у вигляді загального уявлення, пріоритетів та стратегічних цілей, передбачених проєктів, програм та правил, врахування просторових взаємних впливів чинників різних галузей та сфер соціально-економічних процесів, у вигляді геопросторових даних (із використанням інструментів містобудівного кадастру), а також у вигляді карт, схем, інфографік довільного масштабу [82, р. 2, п. 2].

Завданнями Концепції інтегрованого розвитку є:

- 1) забезпечення прозорості та відкритості процесу планування для мешканців територіальної громади, потенційних інвесторів та інших заінтересованих сторін;

- 2) підвищення якості життя та забезпечення рівності можливостей особистого розвитку через запровадження сучасних підходів просторового планування, транспортної мобільності, інклюзивності громадського простору для різних категорій суспільства незалежно від віку, статі та соціального стану, збалансування міграційних процесів та забезпечення гармонійного розселення мешканців у адміністративно-територіальних одиницях України;

- 3) сприяння впровадженню принципів сталого розвитку та технологічних інновацій, зокрема геоінформаційних технологій, у процесі просторового планування та соціально-економічного розвитку громади;

4) визначення пріоритетних напрямів розвитку та окремих проєктів і програм, що вимагають концентрації зусиль і ресурсів територіальної громади та матимуть суттєвий вплив на її розвиток;

5) сприяння залученню ресурсів територіальної громади та зовнішніх заінтересованих сторін до спільного процесу розвитку територіальної громади для формування територій багатофункціонального використання з високою щільністю функцій для забезпечення потреб мешканців та ділової активності;

6) переосмислення традиційного середовища для забезпечення захисту, збереження та ефективного використання пам'яток архітектури та містобудування для розвитку потенціалу територіальних громад;

7) поліпшення екологічної ситуації через впровадження сучасних підходів поводження з ресурсами, відходами та викидами, збереження та поліпшення доступу до зелених зон та водойм, об'єктів природно-заповідного фонду, підвищення стійкості територіальних громад до змін клімату;

8) перспективи розвитку територіальної громади з огляду на поточні та перспективні внутрішні та зовнішні виклики; комплексний аналіз наявних та перспективних ресурсів, можливих сценаріїв розвитку громади, наявні та перспективні ресурси, можливості та запити мешканців територіальних громад, місцеві, регіональні та державні програми соціально-економічного розвитку, а також міжнародне співробітництво;

9) формування ефективного механізму моніторингу якості життя мешканців територіальної громади для прийняття управлінських рішень на основі аналізу геопросторових даних та досліджень [82, р.2, п.2].

Для підсилення реалізації містобудівної політики на місцях при уповноважених органах містобудування та архітектури за рішенням місцевої державної адміністрації або виконавчого комітету міської ради утворюються архітектурно-містобудівні ради. Типове положення про архітектурно-містобудівні ради затверджене наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 07.07.2011 р. №108, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22.07.2011 р. за №903/19641, і

визначає порядок роботи архітектурно-містобудівних рад [83, п.п. 1.1]. Основними завданнями Ради є розгляд містобудівної та проєктної документації та надання рекомендацій з питань планування, забудови та іншого використання територій, а саме:

- визначення державних інтересів у проєктах містобудівної документації (Генеральна схема планування території України; схеми планування території на регіональному рівні; генеральні плани населених пунктів; детальні плани територій, проєкти зонування територій), а також історико-архітектурних опорних планів; будівництва об'єктів (будинків і споруд житлового, громадського, комунального, промислового та іншого призначення);

- При розгляді містобудівної та проєктної документації рекомендації надаються на підставі їх оцінки відповідно до вимог законодавства, державних будівельних норм, особливостей містобудівної ситуації (архітектурно-планувальних рішень, техніко-економічних показників та архітектурної виразності) [83, п. 2].

Відповідно до статті 22 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» [33, ст. 22], абзацу шістнадцятого пункту 2 та пункту 7 Положення про містобудівний кадастр, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 року № 559 [72, п. 2, 7], наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України затверджено «Перелік класів об'єктів містобудівного кадастру» від 14.08.2015 №193, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 23.10.2015 р. за № зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22.07.2011 р. за №1293/27738.

Зазначений Перелік класів об'єктів містобудівного кадастру містить відомості стосовно класів об'єктів містобудівного кадастру, коду групи, коду підгрупи, коду класу в підгрупі, коду класу об'єктів та назву класу об'єктів, що буде використано при розробці ЄДЕССБ [84].

Відповідно до вимог Закону України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» від 13.04.2020 р. №554-IX та Додатку до цього закону [85, ст. 2-10], постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку

функціонування національної інфраструктури геопросторових даних» від 26 травня 2021 р. № 532 (із змінами внесеними постановою КМ України № 176 від 16.02.2024) [79, п. 1, 3-18] визначені правові та організаційні засади створення, функціонування та розвитку національної інфраструктури геопросторових даних, спрямованої на забезпечення ефективного прийняття органами державної влади та органами місцевого самоврядування управлінських рішень, задоволення потреб суспільства в усіх видах географічної інформації, інтегрування у глобальну та європейську інфраструктури геопросторових даних.

Містобудівний кадастр включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» та постановою КМ України «Про Містобудівний кадастр». Інформаційні ресурси системи містобудівного кадастру - затверджена містобудівна, проєктна та планувальна документація, склад і зміст якої визначено законодавством України у сфері містобудівної діяльності та будівельними нормами, державними стандартами і правилами, метадані про цю документацію та електронні копії містобудівної, проєктної та планувальної документації, що вводяться і зберігаються в базах даних інформаційної системи містобудівного кадастру, бази геопросторових даних єдиної цифрової топографічної основи території, реєстри адрес, вулиць та інших поіменованих об'єктів, профільні набори геопросторових даних із земельного та інших видових (галузевих) кадастрів, будівельні норми, державні стандарти і правила, регламенти, інші документи та масиви документів, що підлягають реєстрації та обліку в системі містобудівного кадастру відповідно до законодавства [72, п. 2].

При створенні Містобудівного кадастру пропонується врахувати вимоги Державних будівельних норм та стандартів:

- ДБН Б.1.-16-2013 «Склад та зміст містобудівного кадастру» [86];
- ДСТУ-Н Б Б.1-18:2013 «Настанова щодо формування та супроводження містобудівного кадастру» [87];
- ДБН «Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні» [88];

- ДБН «Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях» [89];
- ДБН «Планування та забудова територій» [90];
- ДБН «Склад та зміст історико-архітектурного опорного плану населеного пункту» [91];
- ГОСТ 34.602 89 «Комплекс стандартів на автоматизовані системи. Технічне завдання на створення автоматизованої системи» [92];
- ГОСТ 34.201-89 «Інформаційна технологія. Комплекс стандартів для автоматизованих систем. Види, комплектність и визначення документів при створенні автоматизованих систем» [93];
- ГОСТ 34.601-90 «Інформаційна технологія. Комплекс стандартів на автоматизовані системи. Автоматизовані системи. Стадії створення» [94];
- ГОСТ 34.602-89 «Технічне завдання на створення автоматизованої системи» [95];
- ДСТУ 2226-93 «Автоматизовані системи. Терміни та визначення» [96];
- ДСТУ ISO 19136:2017 Географічна інформація. Мова географічної розмітки GML (ISO 19136:2007, IDT) [97];
- ДСТУ 8774:2018 «Географічна інформація. Правила моделювання геопросторових даних» [98];
- ДСТУ ISO 19111:2017 «Географічна інформація. Просторова прив'язка за координатами (ISO 19111:2007, IDT) (Spatial referencing by coordinates)» [99];
- ДСТУ ISO 19112:2017 «Географічна інформація. Просторова прив'язка за географічними ідентифікаторами (Spatial referencing by geographic identifiers)» (ISO 19112:2003, IDT) [100];
- ДСТУ ISO 19110:2017 «Географічна інформація. Методика каталогізації об'єктів (Methodology for feature cataloguing)» (ISO 19110:2016, IDT) [101];
- ДСТУ ISO 19136:2017 Географічна інформація. Мова географічної розмітки GML (ISO 19136:2007, IDT) (Geography Markup Language) [102].
- ISO 19157:2013 «Geographic information – Data quality» Part 1: General requirements ISO 19157-1:2023 (видавництво 2023 р.) [103];

– ISO 19115-1:2014 «Geographic information – Metadata» Part 1: Fundamentals (Метадані) (міжнародний стандарт) [104];

– ISO 19128:2005 «Geographic information – Web map server interface» (Інтерфейс картографічного Веб-сервера) міжнародний стандарт [105];

Також вбачається за доцільне використати за аналогією існуючі законодавчу базу інших галузей, зокрема Міністерства аграрної політики та продовольства України [41, с. 65-66]. Так, «Технічні вимоги до геопросторових даних, метаданих і геоінформаційних сервісів національної інфраструктури геопросторових даних», що затверджені наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 10.11. 2021 р. № 347, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 12.01.2022 р. за № 22/37358, містять такі технічні дані:

- Технічні вимоги до метаданих для наборів геопросторових даних і геоінформаційних сервісів національної інфраструктури геопросторових даних;
- Технічні вимоги до специфікацій геопросторових даних національної інфраструктури геопросторових даних;
- Технічні вимоги до геоінформаційних сервісів геопорталів національної інфраструктури геопросторових даних;
- Технічні вимоги та методи забезпечення інтер-операбельності і сумісності наборів геопросторових даних та геоінформаційних сервісів [106].

У Додатку «Набори (види) геопросторових даних» до Закону України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» у п.24. «Територіальні зони, зони регулювання, обмеження у використанні земель та облікові одиниці», які знаходяться у віданні Мінрозвитку, визначені такі набори (види) геопросторових даних, а саме:

- частини території України, щодо яких здійснюються особливе регулювання та/або звітування на міжнародному, загальноєвропейському, національному, регіональному та місцевому рівнях;
- об'єкти поводження з відходами; обмеження у використанні земель (охоронні зони, зони санітарної охорони, санітарно-захисні зони, зони особливого використання земель, водоохоронні зони, прибережні захисні смуги, пляжні зони,

смуги відведення, зони особливого режиму забудови, зони радіоактивного забруднення, зони надзвичайних екологічних ситуацій, спеціальні сировинні зони для виробництва сільськогосподарської продукції) [85, д.1, п. 24].

Порядок функціонування національної інфраструктури геопросторових даних, що передбачений постановою КМ України «Про затвердження Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних» від 26.05.2021 р. № 532 (із змінами), визначає механізм організації виробництва, оновлення, оброблення, зберігання, оприлюднення, візуалізації, постачання та використання геопросторових даних та метаданих, іншої діяльності, пов'язаної з ними, та встановлює вимоги щодо виробництва, оновлення, оброблення, зберігання, постачання та використання геопросторових даних національної інфраструктури геопросторових даних [79, п. 19-30].

Цей Порядок поширюється на органи державної влади, органи місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб, діяльність яких пов'язана з геопросторовими даними та метаданими, що відповідають таким умовам:

- визначені у статті 5 та додатку до Закону України “Про національну інфраструктуру геопросторових даних”;
- доступні в цифровому форматі;
- створені або отримані органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування, який є держателем таких даних, підтримує та оновлює їх для реалізації своїх повноважень;
- належать іншим держателям даних, до яких за зверненням держателів даних та за погодженням Держгеокадастру забезпечується доступ на національному геопорталі.

Держателі геопросторових даних національної інфраструктури геопросторових даних (далі – НІГД) відповідно до Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних, затвердженого постановою КМ України від 26.05.2021 р. № 532, забезпечують розроблення специфікацій, гармонізованих із специфікаціями даних INSPIRE, та їх реєстрацію в базі даних реєстру специфікацій наборів геопросторових даних НІГД в сховищі даних

національного геопорталу [79, п. 9, 24, 33, 36]. Логіку взаємодії містобудівних інформаційних систем України в контексті вимог Директиви INSPIRE зображено на рисунку 1.3.1.

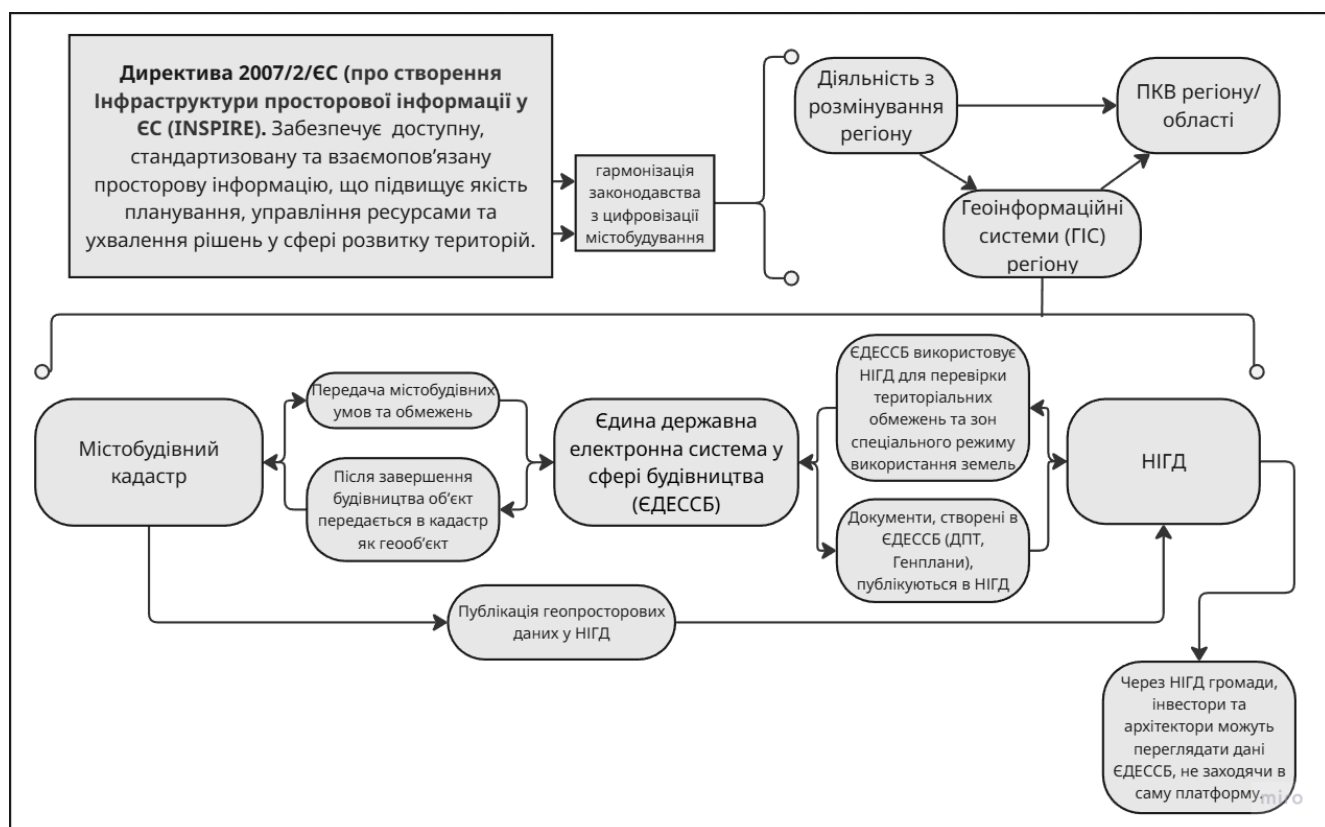

Рис. 1.3.1. Інтегрована схема взаємодії державних геоінформаційних систем у сфері містобудування та відновлення територій.

Геопросторові дані повинні бути забезпечені специфікацією, що розробляється відповідно до вимог Порядку і національного стандарту ДСТУ ISO 19131:2019 «Географічна інформація. Специфікація геоінформаційного продукту» [107] та гармонізуються з Регламентом Комісії (ЄС) № 1089/2010 від 23 листопада 2010 року про імплементацію Директиви 2007/2/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо сумісності наборів просторових даних і сервісів [108]. За результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права європейського союзу (acquis єс) від 14.12.2023р., 2739 актів права ЄС підлягають повній та/або частковій імплементації; 1625 актів права ЄС імплементовано повністю; 23456 актів права ЄС не потребують імплементації у ході переговорного процесу [109, с. 5].

1.4 Програми комплексного відновлення постраждалих від війни територій як основний інструмент регулювання містобудівної діяльності в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови

Війна - повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну є не лише злочином проти людства, а й проти самої природи, яка є основою нашого існування.

Наслідки руйнування інфраструктури населених пунктів України є такі масштабні, що у подальшому неможливо її використовувати. Через тотальні пожежі, забруднення ґрунтів і водойм, пошкодження лісів та інших природних екосистем, забруднення земель вибухонебезпечними предметами, нанесена шкода навколишньому середовищу є спадщиною війни навіть через тривалий час після її завершення [110, с. 195-196], при цьому площа земель, засмічених вибухонебезпечними предметами, становить 18,0 млн м², що відповідає збиткам у розмірі 994,1 млрд грн, а площа забруднених земель – 594,5 тис. м², із збитками, оціненими у 14,3 млрд грн. [111, с. 59].

Урядом України з метою подолання наслідків війни та комплексного відновлення областей, територій територіальних громад (їх частин), що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, прийнято постанови Кабінету Міністрів України:

- «Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них» від 14 жовтня 2022 р. № 1159;

- «Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад» від 18 липня 2023 р. № 731.

Для врахування безпеки середовища життєдіяльності та санітарно-епідемічного благополуччя населення при розробці Програм комплексного відновлення регіонів ДУ «ІГЗ НАМНУ» спільно з ДПУ та іншими вишами створені Методичні рекомендації (далі - МР) «Програма комплексного відновлення регіонів

та окремих територіальних громад за секторальною пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України» (далі – ПКВ) [112, с. 180; 120].

Метою зазначених МР є надання організаційно-методичної допомоги та запровадження алгоритму створення ПКВ, для прийняття оперативних та антикризових державних рішень щодо їх негайного відновлення, відбудови міст для створення умов безпечного проживання населення, збереження та зміцнення його здоров'я. За сферою застосування МР пропонуються для впровадження в роботу: фахівців органів виконавчої влади і територіальних громад, фахівців проєктних, експертних організацій Мінрозвитку, проєктувальників, працівників територіальних громад та зацікавлених осіб в питаннях повоєнної відбудови країни.

Повномасштабна повоєнна відбудова країни має розпочатися одразу після завершення бойових дій та формування міжнародних гарантій безпеки. Передбачено наступні етапи:

- «реанімація» – стабілізація безпекової та гуманітарної ситуації, відбудова базової інфраструктури;
- відновлення – поетапне створення умов для повернення громадян до місць постійного проживання, синхронізоване з відбудовою основних економічних об'єктів та створенням відповідних можливостей для зайнятості;
- започаткування модернізації – розгортання інвестиційних проєктів зі створення системи сучасних виробничих та інфраструктурних об'єктів, формування секторів – «локомотивів» довгострокового розвитку країни.

При створенні ПКВ необхідно сприяти впровадженню таких сучасних підходів та практик розвитку регіонів, територіальних громад, населених пунктів та частин їх територій, як людиноцентризм, раціональне просторове планування, забезпечення балансу розселення та розміщення робочих місць, стала міська мобільність, інклюзивність, безпечність, енергоефективність, екологічність, цифровізація містобудівельної діяльності [113, с. 134]. Впровадження цих підходів сприятиме досягненню «Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року»,

визначеними Указом Президента України від 30.09. 2019 р. № 722, які включають: забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією; забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх; сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх; створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям; забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва; захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття; збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку; вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками; забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України [5, п. 1].

У МР при створенні Програм комплексного відновлення регіонів та окремих територій населених пунктів враховані секторальна пріоритезація, особливості регіонів та окремих територіальних громад, а також міжнародний досвід, що відповідає «Плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року», затвердженого розпорядженням КМ України від 09.02.2024 р. № 133-р. [64, п. 188], [114, с. 207].

Відповідно до постанови КМ України від 14.10.2022 р. № 1159 (загальна частина п. 4) [40] Програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) має бути сучасною з використанням європейських передових практик та відповідати Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, визначеним Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 [5].

За положеннями Постанови КМ України від 14.10.2022 р. № 1159 проєкт ПКВ не належить до містобудівної документації, не підлягає стратегічній

екологічній оцінці та розгляду архітектурно-містобудівною радою, а потребує лише громадського обговорення. Враховуючи, що проєкт ПКВ розробляється у формі електронного документа – файла (пакета файлів) у форматі Adobe Portable Document Format (PDF), у яких містяться текстові, табличні та графічні матеріали документації, тому за рекомендаціями МР необхідно залучати фахівців, які мають досвід роботи зі створення електронної продукції та містобудівної графічної документації [115, с. 499].

ПКВ умовно можна поділити на такі таксономічні рівні: ПКВ області; ПКВ території територіальної громади; ПКВ частини території територіальної громади.

Особливістю ПКВ області є врахування інтересів суміжних областей, територіальних громад, території яких входять до складу відповідної області. При цьому збір інформації здійснюється шляхом запитів до відповідних областей, виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. ПКВ області повинна містити наступні розділи.

Перший розділ «1) загальний опис області», до складу якого входить характеристика області, має містити інформацію про географічне розташування, загальні соціально-економічну та екологічну оцінки та ряд показників зокрема, кількість постійного населення; кількість тимчасово переміщеного населення, тощо.

У другому розділі «2) інформація про наявність містобудівної документації на території області, аналіз щодо її актуальності та ступінь її реалізації» інформується про те чи вціліла містобудівна документація території області, у разі відсутності – плануються заходи по її відновленню. Також у цьому розділі проводиться аналіз щодо ступеню реалізації містобудівної документації та її актуальність у зв'язку з реагуванням на виклики та перспективним відновленням регіону.

Третій розділ «3) інформація про наявність регіональної стратегії розвитку, аналіз щодо її актуальності та ступеня реалізації» присвячений аналізу основного стратегічного документа регіону на довгострокову перспективу – Стратегії розвитку регіону на найближчі 7 – 10 років, визначенню напрямів подальших дій у

сфері реформування економіки області для забезпечення її збалансованого розвитку.

Інформація щодо оцінки наслідків (збитків) бойових дій, терористичних актів, диверсій та аналіз негативних впливів на довкілля на території області надається у четвертому розділі – «Аналіз негативних впливів (зокрема бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій) та оцінку їх наслідків (збитків), що призвели до необхідності розроблення програми».

П'ятий розділ стосується відновлення життєдіяльності ресурсоемної території області шляхом проведення відповідного аналізу.

У шостому розділі наводиться інформація щодо необхідності підготовки території до здійснення розмінування, демонтажу зруйнованих будівель та споруд, очищення і рекультивації земель, що є питаннями безпеки при подальшому відновленні територій.

Сьомий розділ присвячується аналізу щодо технічної можливості, економічної доцільності і привабливості відновлення населених пунктів (територій), що постраждали внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій.

У восьмому розділі обґрунтовуються пропозиції щодо відновлення навколишнього природного середовища, збереження та розвитку природоохоронних територій та об'єктів.

Інформація щодо технічної можливості, економічної доцільності відновлення інженерно-транспортної, енергетичної інфраструктури, інфраструктури електронних комунікаційних мереж, об'єктів водогосподарської інфраструктури (зокрема інженерної інфраструктури меліоративних систем) надається у розділі 9.

Пропозиції щодо зміни функціонального призначення окремих територій області (які мають вплив на інтереси декількох територіальних громад) з урахуванням існуючої забудови та наявної містобудівної документації обґрунтовуються у розділі 10.

При розміщенні об'єктів виробничої сфери, які мають вплив на інтереси декількох територіальних громад, обґрунтовуються пропозиції щодо перенесення таких об'єктів. Ці питання висвітлюються у розділі 11.

У розділі 12 узагальнюються підходи та пропозиції щодо комплексного відновлення, розвитку території області та заходи для їх реалізації з урахуванням норм і нормативів щодо просторового планування та землекористування, захисту навколишнього природного середовища та природних ресурсів, забезпечення населення закладами повсякденного обслуговування і послугами, що в них надаються, охорони культурної спадщини, розвитку транспорту та інженерної інфраструктури тощо.

При розробці ПКВ області державні інтереси з питань розміщення просторових об'єктів (транспортні та інженерні об'єкти та мережі, інфраструктура освіти, культури, охорони здоров'я, соціального забезпечення, природоохоронна діяльність, забезпечення охорони культурної спадщини та ін.) враховуються шляхом здійснення запитів до Мінрозвитку та інших центральних органів виконавчої влади, до компетенції яких належать питання розміщення цих об'єктів [116, с. 175].

ПКВ території територіальної громади повинна містити наступну інформацію:

- про наявність містобудівної документації на території територіальної громади (її частини), аналіз щодо її актуальності та ступінь її реалізації;
- аналіз негативних впливів (зокрема бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій), що призвели до необхідності розроблення програми;
- аналіз негативних впливів, що призвели до необхідності розроблення програми, на традиційний характер середовища, історичні ареали населених місць, об'єкти культурної спадщини, довкілля, природоохоронні території та об'єкти;
- аналіз ресурсів території для відновлення життєдіяльності території територіальної громади (її частини);

- про необхідність підготовки території (зокрема здійснення розмінування, демонтажу зруйнованих будівель та споруд, рекультивації земель);

- про шкоду, заподіяну бойовими діями, терористичними актами, диверсіями, надзвичайними ситуаціями;

- про об'єкти житлової нерухомості та об'єкти громадського призначення;

- про об'єкти виробничого комплексу (промисловості, сільського господарства тощо);

- про об'єкти соціальної сфери;

- про об'єкти культурної спадщини та культурної інфраструктури;

- про об'єкти житлово-комунального господарства;

- про об'єкти інженерно-транспортної, енергетичної інфраструктури, інфраструктури електронних комунікаційних мереж, об'єкти водогосподарської інфраструктури (зокрема інженерної інфраструктури);

- про стан навколишнього природного середовища та природні ресурси;

- про захисні споруди цивільного захисту;

- про інші об'єкти, що мають вплив на життєдіяльність відповідної території територіальної громади.

Загальними підходами до ПКВ території територіальної громади є визначення пріоритетності розвитку територій з урахуванням норм і нормативів щодо просторового планування та землекористування, захисту навколишнього природного середовища та природних ресурсів, забезпечення населення закладами повсякденного обслуговування (школи, дитячі садки, амбулаторії, лікарні і ін.), охорони культурної спадщини, розвитку транспорту та інженерної інфраструктури тощо.

ПКВ частини території територіальної громади складається з аналогічної інформації, що надається за зразком ПКВ території територіальної громади.

За ієрархією положення ПКВ територіальних громад є складовими вихідних даних для розроблення: ПКВ частин територій територіальних громад; ПКВ області. Всі види ПКВ повинна включати необхідні обґрунтовані пропозиції щодо

відновлення навколишнього природного середовища, збереження та розвитку природоохоронних територій та об'єктів.

Наступним етапом розробки ПКВ є встановлення технічної можливості, економічної доцільності та привабливості відновлення об'єктів, шляхом нового будівництва або пропозиції щодо будівництва нових об'єктів замість тих, що зазнали пошкоджень або зруйновані, з визначенням застосування проєктів повторного використання та розроблення індивідуальних проєктних рішень. Необхідно надати розрахунки з позиції залучення трудових ресурсів, кількості робочих місць, що важливо для мотивації повернення внутрішньо переміщених осіб та українців, що перебувають за кордоном.

У разі зміни функціонального призначення територій територіальної громади (її частини) необхідно надати обґрунтовані пропозиції щодо доцільності такої зміни з урахуванням існуючої забудови та наявної містобудівної документації та медико-санітарних вимог «Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів. ДСП № 173- 96» [117, п. 3.1-3.4]. Особливо це важливо при розміщення промислової зони з підприємствами у складі промислових вузлів, групуючи їх за медико-санітарними і технологічними ознаками з урахуванням класу небезпеки. Зазначене виключить можливість несприятливого впливу підприємства вищого класу небезпеки на технологічні процеси, сировину чи продукцію іншого підприємства нижчого класу небезпеки, а також на умови життєдіяльності населення [118, с. 7].

У промислові вузли, райони, до складу яких входять підприємства I та II класу небезпеки, не допускається включати підприємства харчової, легкої, хіміко-фармацевтичної промисловості, об'єкти з переробки сільгосппродукції, продовольчі склади, зерно та овочесховища, холодильники та інші.

При розробці ПКВ необхідно враховувати комплексний вплив на навколишнє середовище всіх підприємств, які входять в промвузол. Доцільно здійснювати раціональне групування підприємств суміжних галузей у вигляді смуг з забезпеченням безперервної наскрізної технології, кооперування допоміжних

виробництв, інженерно-технологічних, транспортних, комунально-складських та культурно-побутових споруд [117, п.5].

Наступним питанням, є переформування сучасного містобудування з орієнтуванням на цивільний захист всього населення регіону/територіальної громади. Враховуючи вимоги новітнього законодавства, а саме статей 21, 32 Кодексу цивільного захисту України [119, ст. 21, 32], Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» [53] у ПКВ повинні бути враховані засоби колективного захисту для всіх категорій населення територіальної громади – працівники, вчителі і учні, лікарі і пацієнти, а також пересічні громадяни територіальних громад. Зазначені закони України направлені на збільшення відсотка охоплення населення захисними спорудами цивільного захисту на етапі розробки проєктної документації на будівництво цих об'єктів, а відтак на етапі розробки ПКВ [120, с. 12].

За аналогією європейського досвіду в Україні буде створена Єдина державна електронна система у сфері будівництва (далі – ЄДЕССБ). Відповідно до постанови КМ України від 23.06.2021 р. № 681 «Деякі питання забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва» до складу ЄДЕССБ будуть інтегровані відомості проєкту “Відкрите просторове планування”, Геопорталу адміністративно-територіального устрою України, що пропонується для впровадження в рамках ПКВ [70, п. 3].

У контексті цифровізації містобудівної діяльності та зростання вимог до прозорості й відтворюваності планувальних рішень формування програм комплексного відновлення має ґрунтуватися на чіткій інтеграції з Єдиною державною електронною системою у сфері будівництва (ЄДЕССБ), містобудівним кадастром та Національною інфраструктурою геопросторових даних. Системна взаємодія з цими ресурсами дає змогу підвищити точність аналітичної бази, забезпечити достовірність вихідних даних і уніфікувати процедури наповнення й оновлення планувальних матеріалів. Важливим є формування структурованої цифрової моделі території, де всі дані про пошкодження, обмеження використання

земель, інженерну інфраструктуру та потенційні зони розвитку автоматично синхронізуються з відповідними підсистемами ЄДЕССБ і кадастровими реєстрами, що мінімізує розриви між планувальними рішеннями та їх практичною реалізацією.

Забезпечення ефективності таких інтеграцій передбачає впровадження єдиних форматів завантаження та обміну геопросторовою інформацією, узгодження класифікацій і кодів об'єктів із містобудівним кадастром, а також створення механізмів автоматичної валідації даних на етапі розроблення ПКВ. Водночас необхідно забезпечити відображення всіх завдань відновлення в режимі реального часу, що досягається шляхом прямих цифрових каналів між ПКВ і ЄДЕССБ, де управлінські рішення, пов'язані з реконструкцією будівель, соціальних об'єктів чи транспортної інфраструктури, відразу отримують статус у відповідних електронних модулях. Така узгодженість створює можливість формування єдиної просторової логіки розвитку територій, у якій інформація про об'єкти, регламенти та параметри відновлення не дублюється, а циркулює між системами без втрати актуальності.

Одночасно інтеграція з НІГД забезпечує повноту та зворотну сумісність геопросторових наборів даних, що дозволяє коректно накладати планувальні рішення на інформацію про природні умови, екологічні ризики, небезпечні зони та інші обмежувальні фактори. У результаті програми комплексного відновлення набувають характеру не лише стратегічного документа, але й динамічного цифрового інструменту управління територіальним розвитком, який реагує на зміни середовища, відображає оновлення кадастрових даних і забезпечує повний цикл управління: від виявлення пошкоджень до їх відображення у проєктних рішеннях та контролю фактичного виконання через єдину електронну систему. Такий підхід створює передумови для підвищення ефективності управлінських процесів, мінімізації помилок і формування прозорого, надійного й відтворюваного механізму відбудови територій.

Висновки до Розділу 1

Проведене дослідження засвідчило, що містобудівна діяльність є складним, багатофакторним та багатоаспектним процесом, що включає інституційні, правові, організаційні та просторові компоненти. В умовах військового стану її значення набуває особливого стратегічного характеру як для забезпечення обороноздатності країни, так і для планування повоєнної відбудови та сталого розвитку територій.

В дисертаційному дослідженні здійснено ґрунтовний системний і семантичний аналіз понять і підходів державного регулювання у сфері містобудування в умовах військового стану. Розглянуто стримуючі та стимулюючі чинники, які виникають під впливом збройної агресії, а також досліджено ролі нормативно-правових актів, інституцій та методологічних концепцій, що визначають сучасну практику управління просторовим розвитком.

Окреслено особливості державного регулювання: воно повинно бути посиленням, комплексним та оперативним – оскільки саме цей інструмент формує "правила гри" для суб'єктів містобудівної діяльності, а від нього залежить стан економіки та добробут населення.

Проаналізовано різноманітні наукові трактування терміну "державне регулювання" у контексті містобудування – зокрема, як систему форм, методів і заходів державного впливу на розвиток суспільного виробництва (Мочерний), як механізм упорядкування суспільних відносин і координації діяльності суб'єктів (Нестеров), а також як сукупність інституційних, організаційно-ресурсних інструментів реалізації державної політики (Штець). Ці визначення доповнюють одне одного й підтверджують, що головна роль державного регулювання – забезпечення реалізації соціально-економічних функцій держави та добробуту населення за допомогою нормативно-правової бази та уповноважених органів.

Визначено складне структурно-багатовекторне призначення містобудівної діяльності, що охоплює просторовий розвиток, збереження довкілля, задоволення суспільних потреб і навіть національної безпеки, особливо актуальне в умовах збройної агресії.

Проаналізовано функціональні завдання публічного управління в містобудівній сфері, зазначивши їхній інструментальний характер – стратегічне планування, проектування, фінансове й бюджетне забезпечення, співпраця з громадськістю та зацікавленими сторонами, що дозволяє реалізувати збалансовану, сталу політику.

Важливий акцент зроблено на різниці та інтеграції понять державного регулювання і публічного управління. Перше має ієрархічний характер і забезпечує нормативну й контрольну основу, друге – ширше, включає демократичність, прозорість, участь, моніторинг, і робить регулювання адаптивнішим та соціально орієнтованим.

Проаналізовано як чинне законодавство України забезпечує нормативно-правову базу для врегулювання основних повноважень суб'єктів публічного управління у сфері містобудування. Його положення спрямовані на інтеграцію в європейський містобудівний простір та формування безпечного, функціонального й сталого життєвого середовища для громад. Зазначено, що чинне нормативно-правове забезпечення містобудівної діяльності є сучасним та достатнім для використання громад у воєнних умовах та в перспективі. Однак, відзначені виклики воєнного часу (руйнування інфраструктури, необхідність швидкого відновлення, корупційні ризики, низька участь громадськості та обмежений рівень цифровізації систем), потребують залучення додаткових зусиль задля забезпечення ефективної відповіді на загрози воєнного періоду. Зазначено роль новоствореної Національної ради з відновлення України, яка формує стратегічні ініціативи і нормативні рішення для координації відбудови і покликана створити додаткові інструменти забезпечення містобудівної діяльності в умовах сучасних викликів.

Детально охарактеризовано нормативну базу містобудівної діяльності, зокрема Державні будівельні норми (ДБН), санітарні правила та стандарти, що регламентують процеси планування, забудови та управління територіями. Проаналізовано вплив прийняття Законів України № 2254-IX від 12.05.2022 р. та № 2486-IX від 29.07.2022 р. як таких, що стали ключовим етапом цифрової трансформації містобудівної системи України. Вони забезпечили інституційне

оновлення інфраструктури просторового планування, заклали основи для відбудови країни на принципах відкритості, сталого розвитку та смарт-урбанізму, а також започаткували перехід до data-driven управління у сфері містобудівної діяльності. Це відповідає сучасним європейським практикам та зобов'язанням України в рамках євроінтеграції. Крім того, зазначені законодавчі зміни є важливим кроком до формування безпечного міського середовища в умовах воєнних загроз. Вони започатковують нову інтегративну модель урбаністики, де безпека та цивільний захист є базовими елементами планування територій. Закладені в законодавстві засади превентивної урбаністики, що передбачають врахування сценаріїв надзвичайних ситуацій у проєктних рішеннях, забезпечують стійкість (резилієнтність) міської інфраструктури та захист населення від негативних наслідків НС. Це повністю відповідає вимогам сучасних стандартів містобудівної політики країн ЄС.

Проведено порівняльний аналіз українського та польського законодавства у сфері містобудування, зокрема законів «Про планування та забудову» та «Про будівельні норми» Польщі, а також розглянуто застосування європейських стандартів (EN, PN-EN) у національній нормативній базі України, що створює умови для уніфікації технічних вимог і підвищення якості будівництва, а також сприяє гармонізації нормативної бази в контексті євроінтеграції та міжнародного співробітництва. Україною запозичується цей досвід – європейські стандарти впроваджуються у нормативну базу містобудування як офіційні або національні версії стандартів.

Автором окремо висвітлено функціонування центральних органів державного управління та їх роль у регулюванні містобудівної діяльності. Проаналізовано компетенції місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері планування, зонінгу, процедури затвердження містобудівної документації та контролю за дотриманням законодавства.

Проведено системний аналіз перспективних напрямів діяльності Міністерства розвитку громад та територій України, спрямованих на реалізацію завдань, визначених Планом заходів Європейської Комісії 2023 року,

затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.02.2024 р. №133-р. У цьому контексті розглянуто основні напрями завершення наближення законодавства України до актів права ЄС у сфері будівництва та розвитку інфраструктури, зокрема імплементацію Регламенту (ЄС) №305/2011 щодо гармонізованих умов розміщення будівельної продукції на ринку.

Узагальнено сучасний стан українського містобудівного законодавства, що частково гармонізовано з нормами ЄС. Розкрито механізм спрощеного ввезення європейської будівельної продукції на підставі Декларацій виробника, а також інтеграцію цих даних у Єдину державну електронну систему у сфері будівництва (ЄДЕССБ).

Проведено поглиблений аналіз структури та функціональних можливостей ЄДЕССБ, яка забезпечує зберігання та використання геопросторових даних про території, адміністративно-територіальні одиниці, екологічні та інженерно-геологічні умови, об'єкти будівництва, інформаційні ресурси будівельних норм і правил. Узагальнено нормативно-правові акти щодо створення та функціонування ЄДЕССБ. Визначено взаємозв'язок містобудівного кадастру, національної інфраструктури геопросторових даних (НІГД) та ЄДЕССБ як системоутворюючих елементів цифровізації містобудівної діяльності. Запровадження містобудівного кадастру та інтеграція його з системами геопросторових даних, включаючи дані про санітарно-захисні зони, зони особливого використання земель, охоронні та екологічно чутливі території, забезпечить прозоре, ефективне та стійке управління розвитком територій у воєнний та повоєнний періоди.

Відзначено, що гармонізація містобудівної документації з європейськими геоінформаційними стандартами (INSPIRE), зокрема шляхом застосування ДСТУ ISO 19100-серії та інтеграції з національною інфраструктурою геопросторових даних (НІГД), створює фундамент для відкритого доступу до даних, ефективного моніторингу стану територій, а також прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень.

Проведено системний аналіз нормативно-правових, організаційно-методичних та практичних засад створення Програм комплексного відновлення

(ПКВ) регіонів та територіальних громад України у відповідь на повномасштабну військову агресію російської федерації. Обґрунтовано важливість ПКВ як інструменту національної безпеки та сталого розвитку, спрямованого на створення умов безпечного проживання населення, збереження та зміцнення його здоров'я, відновлення та модернізацію економічних і соціальних інфраструктурних об'єктів. В рамках розгляду значимості ПКВ визначено принципові етапи післявоєнної реконструкції: стабілізація, відновлення життєдіяльності та модернізація, які логічно вбудовуються в стратегічне планування територій і відповідають Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року.

Розкрито роль державних постанов КМ України № 1159 (2022) та № 731 (2023) у формуванні нормативної основи ПКВ, а також значення створених методичних рекомендацій (2025) ДУ «ІГЗ НАМНУ» спільно з ДПУ та іншими вишами для організаційного та методичного супроводу розроблення програм.

Запропоновано інтеграцію ПКВ із Єдиною державною електронною системою у сфері будівництва (ЄДЕССБ) та проектом “Відкрите просторове планування”, що дозволяє формувати сучасну цифрову платформу управління відновленням територій, забезпечуючи прозорість, контроль та оперативність прийняття рішень на всіх рівнях управління. У структурі ПКВ акцентовано на потребі інвентаризації містобудівної документації, аналізу її актуальності, оцінки технічної та економічної доцільності відновлення територій і об'єктів, а також визначення функціонального перепрофілювання територій із дотриманням санітарно-гігієнічних норм, зокрема ДСП № 173-96.

Розділ 2

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ,
ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ****2.1 Державне регулювання містобудівної діяльності у сфері житлового
будівництва населених пунктів: трансформація під впливом стандартів ЄС та
потреб повоєнного відновлення**

Становлення України, як сучасної європейської держави, потребує залучення інноваційного досвіду інших країн світу в усіх сферах розвитку суспільного життя.

У зв'язку з цим виникла потреба у вивченні міжнародного досвіду містобудівної діяльності у сфері житлового будівництва, визначення апроксимації директив ЄС європейських норм, стандартів до містобудівного законодавства України та можливості їх імплементації у національну нормативну базу містобудування для забезпечення повноцінного комфортного життєвого середовища для населення, оскільки чинне законодавство України не в повній мірі забезпечує врегулювання відносин, що виникають в процесі планування та забудови житлових територій населених пунктів України.

У вітчизняній та зарубіжній науці існує значна кількість робіт, присвячених аналізу питань, пов'язаних із вивченням міжнародного досвіду, проведенням аналізу відповідності вітчизняного законодавства містобудівної діяльності у сфері житлового будівництва вимогам Директив Європейського Союзу. Найбільша увага українських та закордонних вчених приділена: архітектурно-планувальній організації енергоефективних багатоквартирних житлових будинків - у роботах Сергейчук О. (2018), Єгорченков В. (2018), Данько К. С. (2019), Valerij Urenev, Dmytro Bakhtin (2019). Питанням адміністративно-правових відносин у будівництві в умовах децентралізації влади приділена увага у роботах Олюха В. Г. (2015), Резворович К.Р. (2016), Слончак В.В. (2017). У роботах Блінової Г.О. (2022) обґрунтовується впровадження єдиної державної електронної системи у сфері

будівництва. У роботах Краснослободцева Є.В. (2017), Панджич М. і Любанович Б. обґрунтовується застосування зарубіжного досвіду регулювання території будівництва; Мамонтова І. (2023) - будівельного права Європейського Союзу; Череміс О.О. (2018) - правового регулювання земельних відносин у сфері містобудування в Європі та рецепції європейських норм; Краснослободцева Є.В. (2016) - інформаційного забезпечення процесів проектування і розвитку рекреаційних територій в Україні і за кордоном.

Державні органи та органи місцевого самоврядування мають забезпечити ефективне планування і забудову житлових територій у населених пунктах України, особливо враховуючи виклики воєнного стану та потреби повоєнного відновлення. Це передбачає координацію дій, дотримання нормативів і впровадження сучасних стандартів для створення безпечного, комфортного та доступного житла для громадян [121, с. 23].

Вдосконалення інструментів державного регулювання планування та забудови житлових територій населених пунктів України шляхом аналізу міжнародного досвіду та вимог Директив Європейського Союзу сфери містобудівної діяльності та визначення можливості їх імплементації у національну нормативно-правову базу є важливою складовою сталого (збалансованого) розвитку міських і сільських територіальних громад в умовах воєнного стану та у повоєнний період

Житло є невід’ємною складовою достатнього життєвого рівня, право на який гарантовано як національним, так і міжнародним законодавством. Це право закріплене у статті 48 Конституції України [43, ст. 48] та статті 1 Житлового кодексу України [122, ст. 1], а також у низці міжнародних актів: статті 25 (п.1) Загальної декларації прав людини 1948 р., статті 11 (п.1) Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., статті 31 (п.1, п.2) Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 р.

Відповідні принципи також відображені в Женевській хартії ООН про стале житлове господарство (2015 р.) [123, с. 5], Лейпцизькій хартії сталого європейського міста (2007 р.) [124, с. 5], декларації ЄЕК ООН з міського розвитку,

житлового будівництва та землеустрою (2022 р. Сан-Маріно) [125, с. 7], а також у Резолюції ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». Зокрема, Ціль №1 передбачає вирішення проблеми доступності житла, а також створення інклюзивних, безпечних, стійких і сталих населених пунктів. [126, с. 41].

Женевська хартія ООН про стале житлове господарство є базовим документом, що прийнята Європейською Економічною Комісією Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН) 16.04.2015 р., і має на меті підтримати держави-члени ООН у їх прагненні забезпечити доступ до достойного, прийняттого за ціною і «здорового» житла для всіх. Основним завданням Женевської хартії є підвищення стійкості житлового господарства в регіоні ЄЕК ООН завдяки здійсненню ефективних політики і заходів на всіх рівнях на основі міжнародної співпраці [123, с. 6-12].

Нова містобудівна програма, прийнята на Habitat III у Кіто, Еквадор, 20 жовтня 2016 року, представляє зміну парадигми, засновану на науці про сельбищні території, і встановлює стандарти та принципи для планування, будівництва, розвитку, управління та покращення житлових умов, і як наслідок збереження та зміцнення здоров'я мешканців у населених пунктах. Новою містобудівною програмою (New Urban Agenda, 2016) або програма ООН-Хабітат, пропонуються рішення щодо допомоги деяким країнам покращити свою житлову політику. За програмою ООН-Хабітат надається перевага пошуку стійких рішень під час формування політики щодо забезпечення прав громадян на житло. В рамках цієї програми країни зобов'язуються сприяти формуванню національної, регіональної та місцевої політики, що допомагає виконанню права на доступ до житла. Крім того, вона надає можливість громадам та іншим зацікавленим сторонам брати участь у плануванні та реалізації цієї політики, зокрема, розвитку інфраструктури, транспортних систем та покращенню загальної якості житлових умов у містах та громадах з урахуванням соціальних аспектів [127, с. 5-9].

Україна має зобов'язання гарантувати право на житло не тільки на національному рівні, а й на міжнародному рівні. Так, відповідно до пунктів 1, статті

31 Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 р., ратифікованою Законом України від 14.09.2006 №137-V, держава зобов'язується вживати заходів, спрямованих на сприяння доступу до житла належного рівня [128, ст. 31].

Гарантоване статтею 47 Конституції України право на житло забезпечує право кожного на достатній життєвий рівень (стаття 48 Конституції України), оскільки житлом можуть бути визнані лише такі умови для проживання людини, які забезпечують для неї можливість перебувати в «здоровій», безпечній будівлі, спокої та гідності.

Житлове законодавство - Житловий кодекс України, прийнятий в 1983 році, є ідеологічно застарілим, який був заснований в зовсім інших соціально-економічних умовах, коли реалізація та захист права власності громадян на приватне житло не була серед пріоритетів держави [122]. Житловий кодекс України за більш ніж 40 років існування зазнав 43 зміни, які лише підлаштовували його під вимоги часу. Він містить застарілі радянські підходи, які не враховують сучасних потреб у забезпеченні житлом різних категорій населення, а також не враховують зміни в діючому законодавстві щодо управління багатоквартирними житловими будинками та житловим фондом. Не враховані також надзвичайні ситуації, зокрема довготривалі упродовж 2020-2022 рр. карантинні заходи при пандемії COVID-19, коли основним меседжем від МОЗ був «залишайтеся вдома». Вимушене, довготривале навчання дітей та робота дорослих у дистанційному режимі (online), поява нових надомних професій (freelancers) потребує перегляду складу житлових приміщень квартир у сторону збільшення за рахунок нового додаткового приміщення (кабінету), що необхідно врахувати у майбутньому житловому законодавстві [129, с. 64].

Чинне житлове законодавство України не є актуальним та дієвим в умовах руйнівних наслідків військової агресії росії проти України, не враховує термінову необхідність відновлення значної частини житлового фонду в громадах, сприяння забезпеченню зростаючої потреби населення у житлі, зокрема внутрішньо-переміщених осіб, через знищення домівок російським агресором або вимушений переїзд на більш безпечні території країни. На сьогодні кількість внутрішньо-

переміщених осіб складає майже 5,1 млн осіб, житло 3,2 млн громадян зруйновано і потребує відбудови [129, с. 65].

Підтвердженням недосконалості механізму управління та нормативно-правової бази для просторового планування та реконструкції житла в Україні свідчать недоліки у реалізації пілотного проєкту "UN4UkrainianCities" відновлення міст Харкова та Миколаєва, що фінансується Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) за підтримки Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH [130, с. 5]. Для усунення цих недоліків в першу чергу необхідна децентралізація у міському плануванні - перехід від радянської системи планування "зверху-вниз" до децентралізованого підходу, розширивши при цьому повноваження органів місцевого самоврядування і дозволивши їм відігравати ключову роль у відновленні України.

Попри всі негаразди, складні економічні умови, воєнний стан в Україні упродовж 2023 р. було побудовано і введено в експлуатацію 89255 житлових будинків, що у порівнянні з довоєнним періодом менше у 2 рази (у 2021р. - 170754), з них 74,2% багатоквартирних будинків (з двома квартирами і більше). Лідерами у будівництві житла є Київська область - 17,8 % загальної кількості житлових будинків по Україні, м. Київ - 16,3 %, Вінницька - 11,5%, Львівська - 9,6%, Івано-Франківська - 6,3%. В основному надається перевага багатоквартирній житловій забудові: у м. Києві - 99,06 % від загальної кількості збудованих житлових будинків, у Вінницькій - 89,9%, Харківській - 84,9 %, Черкаській 80,5%, Чернігівській - 75%. Щодо розбудови сільського житлового будівництва то на першому місці знаходиться Вінницька область - 83,7 % загальної кількості збудованих житлових будинків у сільській місцевості, далі Київська - 58,2%, Житомирська - 54,8 % і Одеська - 51,9% [131].

Оскільки Україна просувається у своїх зусиллях щодо вступу до ЄС, та виклики, продиктовані руйнацією внаслідок війни - більше третини (37%) житлового фонду, і, нажаль, ці втрати продовжують збільшуватись, є нагальна

необхідність у його відновленні та формулюванні нового бачення реконструкції та довгострокового розвитку комфортного доступного житлового середовища.

Сталий процес відбудови, орієнтований на довгострокову перспективу, може сприяти модернізації та інноваціям. Територіальні громади стикаються зі складним викликом одночасного виконання різних завдань. Вони повинні надавати основні послуги та реконструювати житло та його інфраструктуру, водночас займатися довгостроковим плануванням, зміцнювати місцевий потенціал та координувати роботу різних зацікавлених сторін, залучених до процесу реконструкції.

Іншою не менш важливою є проблема зношеності існуючого застарілого житлового фонду та його інфраструктури, що потребує розв'язання. Потрібно докорінно змінити Закон України від 22.12.2006 р. №525-V «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду», який є недієвий упродовж майже 20 років [132]. Так, ступінь зношеності мереж у сфері водопостачання, каналізації житлового сектору України становить 60,5%. Аварійними є 33 % водопровідних мереж. Найбільший показник аварійності у Луганській (58,9 %) та Донецькій (54,6 %) областях. Втрати та технологічні витрати води в системах централізованого водопостачання становлять 35 % поданої води у мережу. Серед каналізаційних мереж аварійними є 37,7 %. Найбільший відсоток аварійних каналізаційних мереж у Харківській (63,8 %), Донецькій (58,9 %), Луганській (58,1%) та Запорізькій (49,9 %) областях [133, с. 420]. Необхідне стратегічне планування житлового сектору, ефективне використання державних ресурсів у територіальних громадах та регіонах в інтересах покращення житлових умов для українців [134].

Національний план відновлення України, який презентовано 4 липня 2022 року Урядом України під час Міжнародної конференції в Лугано (Швейцарія), привернув до себе значну увагу. Національним планом задекларовано:

– нове будівництво житлової інфраструктури відповідно до кращих практик міського планування, адаптованих до умов повоєнного відновлення та розвитку територій громад;

– пілотне будівництво житлових будівель із близьким до нульового рівнем енергоспоживання (NZEB), у тому числі шляхом відбудови зруйнованих будівель відповідно до вимог NZEB;

– будівництво (відновлення) зруйнованих житлових об'єктів із забезпеченням енергоефективності та безбар'єрності;

– масштабну термомодернізацію багатоквартирних та індивідуальних житлових будинків;

– відновлення функціонування систем водопостачання та водовідведення та іншої інфраструктури, які пошкоджені чи зруйновані [135, с. 10].

Однак, незважаючи на його початкову видимість, подальший розвиток подій є обмеженим, і план не зміг перетворитися на остаточну дорожню карту дій з відновлення.

Новелою Закону України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-III є врегулювання питань з відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України.

Відповідно до статті 1 «Визначення термінів» (пункт 3) цього закону відновлення регіонів і територій включає:

«3) відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, - комплекс першочергових організаційних, фінансових та інших заходів, що спрямовуються на прискорене відновлення об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового та громадського призначення до стану, що дозволяє забезпечити повернення в регіон внутрішньо переміщених осіб та біженців, створення сприятливих умов для діяльності всіх суб'єктів господарювання;». Статтею 6 цього закону визначені напрями державної регіональної політики, основним з яких є «3) відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України».

Обов'язковими документами, що розробляються для відновлення та розвитку регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, у рамках цього закону (стаття 7) є:

– план відновлення та розвитку регіонів;

– плани відновлення та розвитку територіальних громад [4, ст. 1, 6-7].

Зазнав змін основний Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності», внесеними Законом України від 12.05.2022 р. №2254-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» в частині, що стосується відновлення територій, а саме частину першу статті 1 доповнено пунктом 9-1 такого змісту:

«9-1) програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) (далі - програма комплексного відновлення) - обласна або місцева програма відновлення територій, яка визначає основні просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення і включає комплекс заходів для забезпечення відновлення території відповідної області, території територіальної громади (її частини), яка постраждала внаслідок збройної агресії проти України або в якій сконцентровані соціально-економічні, інфраструктурні, екологічні чи інші кризові явища.» [33; 52].

Для реалізації вимог зазначеного закону Урядом України прийнято постанову від 14.10.2022 р. №1159 «Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них». Цей Порядок визначає склад та зміст програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини), механізм їх розроблення, проведення громадського обговорення, погодження та внесення змін до них [40, п. 1-2].

За вимогами постанови КМ України від 14.10.2022 р. №1159 Програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) має сприяти впровадженню таких сучасних підходів та практик розвитку регіонів, територіальних громад, населених пунктів та частин їх територій, як людиноцентризм, раціональне просторове планування, забезпечення балансу розселення та розміщення робочих місць, стала міська мобільність, інклюзивність, енергоефективність, екологічність, а також відповідати «Цілям сталого розвитку

України на період до 2030 року», визначеним Указом Президента України від 30.09. 2019 р. № 722/2019, які включають забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст та інших населених пунктів [5].

Окремі питання щодо компенсації за втрачене або пошкоджене житло новим Законом України від 23 лютого 2023 р. № 2923-IX «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України» [136, ст. 2-13] та постановою КМ України від 19.05.2023 р. № 516 «Деякі питання організації роботи комісії з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України» врегульовано правові та організаційні засади надання компенсації за пошкодження та знищення житлових об'єктів внаслідок бойових дій [137, п. 1-20].

У зв'язку з воєнним станом в країні запроваджено спрощений порядок будівництва за вимогами постанови Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 р. № 722 «Деякі питання здійснення дозвільних та реєстраційних процедур у будівництві в умовах воєнного стану», а саме запровадження принципу мовчазної згоди при ненаданні відповідним уповноваженими органами містобудування та архітектури, охорони культурної спадщини, спрощення дозвільних процедур для деяких видів будівельних робіт - будівництво житлових будинків до 500 м² здійснюється без отримання будівельного паспорта забудови земельної ділянки, тощо [138, п.1.1].

Урядом України згідно з постановою КМ України від 13.07.2022р. № 790 «Про утворення оперативного штабу із забезпечення будівельними матеріалами (виробами (продукцією) з метою відновлення об'єктів, пошкоджених внаслідок збройної агресії Російської Федерації» створено оперативний штаб для забезпечення виконання робіт з відновлення прийнятих в експлуатацію закінчених

будівництвом об'єктів (будівель та споруд) та об'єктів незавершеного будівництва, в т. ч. житлових, пошкоджених внаслідок збройної агресії російської федерації. Одним із основних завдань цього Оперативного штабу є підготовка пропозицій щодо виділення коштів з державного і місцевих бюджетів та інших джерел відповідно до законодавства для забезпечення необхідними будівельними матеріалами (виробами (продукцією) для відновлення пошкоджених, в т. ч. житлових об'єктів [139, п.3.3].

Щодо питання імплементації директив, регламентів Європейського Союзу як інструментів державного регулювання містобудівної діяльності у сфері житлового будівництва, встановлено наступне. Законом України «Про надання будівельної продукції на ринку» з 01.01.2023 р. гармонізовано українське законодавство з законодавством Європейського Союзу (Регламенту (ЄС) 305/2011). Цей Закон є технічним регламентом і визначає правові та організаційні засади введення в обіг або надання будівельної продукції на ринку шляхом встановлення правил для вираження показників, пов'язаних із суттєвими експлуатаційними характеристиками такої продукції, а також застосування щодо такої продукції знаку відповідності технічним регламентам [66, ст. 5-10].

Постановою КМ України від 22.03.2022 р. № 347 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. № 1764» до Технічного регламенту будівельних виробів (продукції), затвердженого зазначеною постановою, внесені зміни, згідно з якими до припинення або скасування воєнного стану в Україні та протягом наступних 90 календарних днів спрощено процедури щодо імпорту будівельної продукції, необхідної для відбудови зруйнованого житла та об'єктів інфраструктури [67, п.9].

Відтак, будівельна продукція, яка виготовляється в країнах Європейського Союзу, може ввозитись в Україну за спрощеною процедурою - на підставі декларації показників будівельної продукції, складеної відповідно до законодавства. Такою декларацією європейський виробник засвідчує, що продукція відповідає встановленим вимогам щодо її якості, безпечності та

екологічності. Воєнна та післявоєнна відбудова України потребує найнеобхідніших, якісних та безпечних будівельних матеріалів.

Виробник шляхом складання декларації показників бере на себе відповідальність за відповідність будівельної продукції задекларованим показникам. Декларація показників будівельної продукції реєструватиметься у Єдиній державній електронній системі у сфері будівництва у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

У відповідних випадках разом з цією декларацією до Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва вноситиметься інформація про небезпечні або шкідливі хімічні речовини та суміші, що містяться у будівельній продукції.

За міжнародними гігієнічними критеріями оцінки якості повітря в житлових приміщеннях передбачається проведення оцінки ризику для здоров'я мешканців від хімічного забруднення за такими речовинами: ксилол - реєстраційний номер 1330-20-7 в міжнародній хімічній базі CAS (Chemical Abstracts Service), стирол - № 100-42-5 за CAS, фенол - № 108-95-2 за CAS, формальдегід - № 50-00-0 за CAS, аміак - № 7664-41-7 за CAS, ацетон - № 67-64-1 за CAS, та багато інших речовин, які віднесені до I-IV класу небезпеки і мають інгаляційний направлений канцерогенний вплив на критичні органи та системи організму людини, в першу чергу - органи дихання, центральну нервову, серцево-судинну, імунну та інші системи [140, с. 223].

Зазначене зовсім не передбачено сучасним вітчизняним містобудівним законодавством і робота за цим напрямом лише розпочинається.

За аналогією європейського досвіду в Україні буде створена Єдина державна електронна система у сфері будівництва (далі – ЄДЕССБ). Відповідно до постанови КМ України від 23.06.2021 р. № 681 «Деякі питання забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва» до складу ЄДЕССБ будуть інтегровані окрім Декларації показників будівельної продукції відомості проекту «Відкрите просторове планування» (<http://pmap.minregion.gov.ua>) та

Геопорталу адміністративно-територіального устрою України (<https://atu.gki.com.ua/>) [70, п. 3-8].

Можливість використання в ЄДЕССБ розроблених геопросторових наборів даних генеральних планів населених пунктів, планів зонування територій, детальних планів території, ортофотопланів, топографічних карт та планів відповідних рівнів у державній геодезичній системі координат д УСК-2000, які оприлюднені як геопросторові сервіси відображення даних, забезпечить прозоре функціонування галузі будівництва.

До ЄДЕССБ будуть внесені також дані щодо створення інвентаризаційних справ, матеріалів технічної інвентаризації, технічних паспортів закінчених будівництвом об'єктів та їх частин (житлових та нежитлових приміщень), об'єктів незавершеного будівництва.

Закон України "Про будівельні норми" від 05.11.2009 р. № 1704-1 також зазнав інтеграційних змін шляхом внесення нової статті 7-2 «Основні вимоги до будівель і споруд», яка передбачає європейські вимоги безпеки для здоров'я людей в житловому будівельному просторі, а саме:

«3. Будівлі і споруди у цілому та їх окремі частини повинні бути придатними для використання за призначенням з урахуванням, зокрема, безпеки для здоров'я людей, які задіяні протягом усього життєвого циклу споруди.».

За положеннями цієї статті основними вимогами до житлових будівель є забезпечення:

1) довговічності будівель, механічного опору та стійкості (щоб експлуатація не призводила до руйнування або значної деформації);

2) пожежної безпеки (при виникненні пожежі була забезпечена можливість евакуації людей, зберігалася несуча здатність конструкцій, було забезпечено обмеження виникнення та поширення вогню і диму всередині будівлі та обмеження поширення вогню на сусідні будівлі і споруди);

3) гігієни, здоров'я та захисту довкілля – житлові будівлі повинні бути запроектовані і побудовані таким чином, щоб протягом усього життєвого циклу вони не становили загрози гігієні або здоров'ю та безпеці працівників, мешканців

чи прилеглих житлових, громадських будівель та не справляли значного впливу на якість довкілля або на клімат під час їх будівництва, експлуатації та знесення, зокрема, внаслідок будь-якого з таких чинників:

- виділення токсичного газу;
 - виділення у повітря всередині або зовні приміщення небезпечних речовин, летких органічних сполук, парникових газів або небезпечних часток; виділення небезпечної радіації;
 - виділення небезпечних речовин у ґрунтові води;
 - виділення небезпечних речовин у питну воду;
 - аварійного скидання стічних вод, твердих чи рідких відходів, виділення димових газів;
 - сирості у частинах житлових будівель чи на поверхнях всередині будівель;
- 4) безпеки і доступності для маломобільних груп населення;
- 5) захисту від шуму та вібрації, щоб шум, що сприймається мешканцями або особами, які перебувають поблизу, був зведений до рівня, що не загрожує їхньому здоров'ю і дає можливість спати, відпочивати і працювати в задовільних умовах;
- 6) енергозбереження та енергоефективності;
- 7) сталого використання природних ресурсів шляхом забезпечення можливості повторного використання або переробки конструкцій житлових будівель, їх матеріалів і частин після знесення [46, ст.7-2].

За даними ЄЕК ООН, в економічно розвинених країнах будівлі споживають понад 70 % виробленої електроенергії та 40 % первинної енергії відповідають за 40 % викидів CO₂ від спалювання палива. Ці дані є демонстрацією того, що питання архітектури, в тому числі житлової необхідно зосереджувати над вирішенням енергетичних та екологічних викликів, оскільки будівлі мають найбільший потенціал для підвищення енергоефективності та зменшення викидів парникових газів. Сьогодні з'являється все більше ініціатив та технологій, спрямованих на зменшення екологічного впливу житлового будівництва. Один із головних напрямків екологічного житлового будівництва - це зниження витрат енергії на опалення, охолодження та вентиляцію. Для цього застосовуються енергоефективні

технології, які містять використання сонячних панелей, теплових pomp, енергоощадних вікон та ізоляції, фільтрів для очищення води та повітря [141, с.91].

Згідно з ДБН В.2.2-15:2019 «Житлові будинки. Основні положення» передбачені європейські вимоги щодо «Енергоефективності та енергозбереження» (розділ 12), «Безпека та доступність у використанні» (розділ 9), вимоги щодо безпеки для здоров'я «Санітарно-гігієнічні вимоги» (розділ 10), які вже сьогодні потребують перегляду у частині забезпечення житлових будинків захисними спорудами цивільного захисту в рамках виконання новел статті 32 Кодексу цивільного захисту України (в редакції Закону № 3441-IX від 08.11.2023 р.), Законів України від 08.11.2023 р. № 3441-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення повноважень суб'єктів забезпечення цивільного захисту, вдосконалення законодавства з питань захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, організації та проведення евакуації населення, забезпечення охорони життя та здоров'я громадян», від 29.07.2022 р. №2486-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» та ДБН В.2.2-5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту» [118, с.7].

З метою вдосконалення дозвільної діяльності у сфері будівництва, зокрема при наданні документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом, в т. ч. житлових об'єктів, а також усунення неприйнятних ризиків, що стосуються корупційної складової, назріла нагальна потреба у проведенні реформуванні сфери містобудівної діяльності, повного її перезавантаження.

Вважаємо, що наступним кроком державного регулювання містобудівної галузі є внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення персональної відповідальності за правопорушення у сфері містобудівної діяльності.

За положеннями Законів України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності та вдосконалення державного

регулювання у сфері містобудівної діяльності» та Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - Кодекс) започаткована персоніфікована відповідальність усіх учасників містобудівної діяльності за недотримання вимог законів України та нормативних документів, а також впроваджені нові підходи стосовно притягнення до відповідальності в залежності від категорії складності об'єкта. За статтею 96 (частина перша) Кодексу передбачена відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил та затверджених проєктних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту житлових об'єктів, у вигляді накладення штрафу на громадян у розмірі від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (НМДГ) – 850-1700 грн., і на посадових осіб – від 200 до 300 НМДГ - 34005100 грн, що є недієвим та неспівставним по відношенню до наслідків будівництва об'єктів із зазначеними порушеннями. Вважаємо, що відкликання ліцензій на містобудівну діяльність, пов'язану із створенням об'єкта архітектури, буде профілактичним заходом щодо порушень у цій галузі [142, ст.96].

У жовтні 2023 року у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів було обговорення проєкту базового Закону України «Про основні засади житлової політики», який розроблений спільно із експертами міжнародних організацій на заміну застарілого Житлового кодексу України (1983 р.) [143].

Зазначений законопроект передбачає комплексне реформування сфери містобудування, що дозволить запровадити концептуально нову прогресивну модель державного управління у галузі житлового будівництва. Формування майбутньої житлової політики в Україні з врахуванням міжнародного досвіду в сфері регулювання житлової політики, що базується на положеннях Женевської хартії ООН про стале житлове господарство, забезпечить реалізацію конституційного права кожного громадянина на житло. При цьому держава бере на себе зобов'язання створити умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло має надаватися державою та органами

місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону. Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Законопроект передбачає низку можливостей реалізувати право кожного на житло відповідно до наступних проєктів:

- соціальна оренда (надання житла державного житлового фонду, житлового фонду територіальних громад та приватного житлового фонду в оренду, в тому числі на пільгових умовах);
- соціальне житло (житло державного житлового фонду та житлового фонду територіальних громад надається безоплатно для незахищених верств населення);
- фінансово-економічні механізми отримання житла у приватну власність (пільгові кредити, лізинг, іпотека);
- комерційна оренда.

Положення проєкту Закону також містять засади надання службового та тимчасового житла, оренди житла з правом викупу, визначено пріоритети щодо вирішення питання забезпечення житлом громадян окремих категорій військовослужбовці, ветерани війни, члени їх сімей та члени сімей загиблих ветеранів, внутрішньо-переміщені особи та ін.).

Проєкт Закону України враховує світовий досвід боротьби з корупцією шляхом створення конкурентного прозорого ринкового середовища, ефективного державного регулювання та цифровізації надання послуг у будівельній сфері. За розробленим Законом України важливим аспектом реформування містобудівної галузі є побудова:

- прозорої, ефективної системи управління, поетапне послаблення механізмів державного управління, як невід’ємної умови для забезпечення стійкого соціально-економічного зростання;
- якісної системи державного містобудівного контролю і нагляду, залучення юридичних осіб приватного сектору економіки до здійснення містобудівного контролю та їхнього функціонального поєднання.

За цим законопроектом передбачається ведення відкритого Єдиного електронного реєстру житла, щоб кожен, хто потребує домівки, міг знайти варіант забезпечення житлом, відповідно до своїх потреб, фінансових можливостей родини та обставин, в яких вона проживає. Передбачається також змога обрати програму, за якою кожна особа може реалізувати своє право на житло.

Тобто, діджиталізація будівельного житлового сектору, як невід’ємний елемент національної безпеки будівельної галузі, набуде широкого розвитку для створення конкурентного та прозорого ринкового середовища у містобудівному процесі повоєнного відновлення та розвитку житлової забудови територій громад.

В Україні набуде розвитку будівництво нового житла (для наповнення житлових фондів соціальним/тимчасовим житлом, житлом для соціальної оренди), капітальний ремонт та реконструкція наявного у фондах житла, реалізація державно-приватного партнерства у процесі створення відповідних фондів (залучення інвестицій). Також пропонується впровадити загальні та мінімальні споживчі якості житла з метою забезпечення доступності житла, що відповідає Женевській хартії ООН про стале житлове господарство та Цілям сталого розвитку, які були ухвалені ООН у 2015 році як універсальний заклик до дій щодо скорочення бідності та забезпечення того, щоб до 2030 року кожна особа, незалежно від рівня статків, віку, стану здоров’я, тощо має мати рівний доступ до житла.

Одним із основних питань для України є продовження процесу імплементації Директив ЄС при відновленні та відбудові житлового сектору у воєнний та повоєнний періоди. Для підвищення ефективності державного регулювання у будівельному житловому секторі «Планом заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року» (далі - План заходів ЄК), затвердженим розпорядженням КМ України від 09.02.2024 р. №133-р., передбачена робота по завершенню наближення законодавства України до актів права ЄС у цій сфері послуг [64].

За дорученням Уряду України Мінрозвитку, Мінцифри, Мінфін, Мін’юст необхідно розробити проєкт нормативно-правового акту щодо імплементації:

Директиви 2013/11/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21.05.2013 р. про альтернативне вирішення споживчих спорів, в тому числі при здійсненні містобудівної діяльності з будівництва житлового сектору, та проведення публічних консультацій щодо них; регламенту Комісії (ЄС) 2015/1051 від 01.07.2015 р. про умови виконання функцій платформи для вирішення суперечок при здійсненні містобудівної діяльності житлового будівництва в режимі он-лайн, про умови електронної форми скарги та про умови співпраці між контактними особами, передбачені в Регламенті ЄС №524/2013 від 21.05.2013 р. про врегулювання споживчих спорів в режимі онлайн.

Згідно з п. 90 Плану заходів ЄК Мінрозвитку необхідно забезпечити врахування засад смарт-спеціалізації під час оновлення регіональних стратегій розвитку та розроблення планів заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку в рамках виконання Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр., затвердженої постановою КМ України від 05.08.2020 р. № 695, для реалізації секторальної (житлової) стратегії розвитку, зокрема виконання програм молодіжного житлового будівництва, надання житла відповідним спеціалістам, що переїжджають чи проживають, внутрішньо переміщеним особам, ветеранам війни і ін. із запровадженням кредитно-фінансових механізмів з пільговими умовами для забезпечення постійним та доступним житлом в умовах бюджетної децентралізації в інтересах територіальних громад та сталого розвитку населених місць для нинішнього та майбутніх поколінь українців.

Мінрозвитку, Мінекономіки, Міненерго, Міндовкілля, Мінагрополітики, та Держенергоефективності згідно з п.102, п.104 Плану заходів ЄК повинні підвищувати енергоефективність в житловому секторі шляхом здійснення регуляторних заходів та через державну установу “Фонд енергоефективності”, а також продовжувати зелений енергетичний перехід та “зелену” відбудову шляхом затвердження Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 року з урахуванням цілей Енергетичного Співтовариства у сфері енергетики та клімату на період до 2030 року.

Мінрозвитку, Держстат, Держаудитслужба згідно з п.134 Плану заходів ЄК повинні вжити необхідних заходів для впровадження Закону України від 05.02.2015 р. №156-III «Про засади державної регіональної політики», зокрема з огляду на різний вплив війни на різні регіони України та їх відновлення, в т.ч. житлового сектору та його інфраструктури.

Мінрозвитку, Мінцифри, Держаудитслужба, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування згідно з п.136 Плану заходів ЄК необхідно забезпечити систематичне та інклюзивне залучення регіональних та місцевих заінтересованих сторін для започаткування функціонування та використання геоінформаційної системи моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і територіальних громад. Зазначеним виконавцям необхідно розробити та подати на розгляд до КМ України проєкт акту щодо впровадження в дослідну експлуатацію Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови в т.ч. житлових об'єктів та інфраструктури.

2.2 Європейський досвід регулювання забудови промислових зон: напрями адаптації системи державного управління містобудівною діяльністю України

Становлення України, як сучасної європейської держави, потребує залучення інноваційного досвіду інших країн світу в усіх сферах розвитку суспільного життя.

У зв'язку з цим виникла потреба у вивченні міжнародного досвіду містобудівної діяльності, впровадження вимог директив ЄС у національну законодавчо-правову та нормативну містобудівну базу, забезпечення повноцінного комфортного життєвого середовища при плануванні і забудові виробничих територій сфери містобудування.

Інтенсивність процесів децентралізації влади в Україні, забезпечення повсюдності місцевого самоврядування шляхом створенням територіальних громад (міських, селищних та сільських) підвищило їх інтерес і потенційну

спроможність в питаннях розвитку інфраструктури в їх відповідних адміністративно-територіальних межах, забезпечення інвестиційної привабливості і належного економічного рівня, надання публічних послуг, зокрема у сфері містобудування. При цьому виникла потреба у вивченні міжнародного досвіду, аналізі чинної вітчизняної та європейської нормативно-правової бази з державного регулювання містобудівних процесів при будівництві (реконструкції) промислових та виробничих об'єктів та їх взаємного врегулювання для створення єдиного, прозорого, недискримінаційного та рівного нормативного поля у цій сфері.

У вітчизняній та зарубіжній науці існує значна кількість робіт, присвячених аналізу питань, пов'язаних із вивченням міжнародного досвіду, проведенням аналізу відповідності вітчизняного законодавства у сфері містобудівної діяльності вимогам Директив Європейського Союзу. Однак відсутні публікації про реалізацію завдань державними органами та органами місцевого самоврядування щодо планування та забудови саме міських промислових територій, в тому числі, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, через призму вивчення міжнародного досвіду та вимог Директив Європейського Союзу з визначенням їх імплементації у національну нормативно-правову базу для підвищення ефективності державного регулювання відбудови промислових об'єктів в умовах воєнного стану та у повоєнний період. Метою досліджень було провести аналіз міжнародного досвіду та вимог Директив Європейського Союзу сфери містобудівної діяльності та визначити можливості їх імплементації у національну нормативно-правову базу для забезпечення спроможності та сталого (збалансованого) розвитку міських територіальних громад в умовах воєнного стану та у повоєнний період, та вдосконалити інструменти державного регулювання при плануванні та забудові промислових міських територій населених пунктів України.

Тривалі процеси індустріалізації та урбанізації міст суттєво впливають на якість середовища життєдіяльності населення великих міст, про що свідчать медико-демографічні показники – високий рівень захворюваності населення, зростання генетичної патології, скорочення тривалості життя [144, с.54].

Серед численних факторів, які формують здоров'я населення, велику роль відіграє стан навколишнього середовища міст. При цьому вклад антропогенних факторів у формування різної патології населення може коливатися від 10 до 60 % залежно від місця і умов його проживання. Неінфекційні захворювання (НІЗ) в Україні є причиною більш ніж 80% втрачених років потенційного життя через передчасну смертність та інвалідність, а також близько 90% всіх смертей з високим рівнем передчасної смертності, що впливає на фонд трудових ресурсів та у зв'язку з цим на ефективність процесів відбудови країни. Майже 80% загальної чисельності померлих в Україні припадає на хвороби системи кровообігу, новоутворення, хвороби органів дихання. НІЗ є важливою проблемою громадського здоров'я у всьому світі, адже майже кожна четверта смерть пов'язана з нездоровим навколишнім середовищем [145, с.12].

За даними ВООЗ у сучасному світі екологічно обумовленими захворюваннями є серцево-судинні - інсульти та інфаркти (близько 2,5 млн на рік), інші хвороби серця (2,3 млн), рак (1,7 млн). При цьому за оцінкою ВООЗ вклад негативних чинників навколишнього середовища в загальний тягар захворювань дітей у віці до 5 років у світі становить 24 %, а від забруднення атмосферного повітря – 33 % [146, с.158], що загрожує зростанню здорового покоління населення, а відтак здорового суспільства.

У численних наукових працях показано значні рівні забруднення навколишнього середовища, особливо атмосферного повітря, і зв'язок його із здоров'ям населення в промислових містах з переважним розвитком металургійної і коксохімічної промисловості та теплоенергетики, нафтопереробної та хімічної промисловості, машинобудівної галузі [147, с.21; 148, с.118].

У структурі захворюваності населення України збільшується кількість захворювань, які пов'язані із забрудненням навколишнього середовища викидами автомобільного транспорту, підприємств електроенергетики, чорної і кольорової металургії, хімічної та нафтохімічної промисловості, військовими об'єктами, техногенними катастрофами тощо [149, с. 45; 150, с.26].

Головними забруднювачами повітря є підприємства енергетики та металургії (55% та 22% всіх забруднень від стаціонарних джерел). Потужним забруднювачем навколишнього середовища також є хімічна промисловість, об'єкти якої викидають у повітря сірчаний ангідрид, вуглеводні, оксиди азоту та інші шкідливі речовини. Великої шкоди рельєфу, земельним ресурсам, ґрунтовим водам завдає гірничодобувна промисловість [151, с.32].

Питання ефективного планування та забудови промислових територій населених місць в контексті правового регулювання стійкого розвитку міських територій і окремих функціональних зон з встановленням контрольованих режимів ведення містобудівної і господарської діяльності в межах цих зон є надзвичайно актуальними, вирішення яких сприяє довгостроковій стратегії планування та забудови території населеного пункту, територіальній організації міських земель, функціональному зонуванню території і взаємне розміщення окремих функціональних зон (сельбищних, промислових, зовнішнього транспорту), розвитку промислових об'єктів, екоіндустріальних парків за рахунок реструктуризації, перепрофілювання та технологічного переоснащення еконебезпечних і малоефективних промпідприємств, охороні навколишнього середовища, благоустрою населених пунктів, а також забезпеченню сприятливих умов праці, відпочинку, умов для збереження та зміцнення здоров'я як працюючих, так і містян [140, с.95; 152, с.36].

В Україні значна кількість промислових підприємств працює на технічно застарілому обладнанні, відповідно, споживаючи велику кількість природних ресурсів [153, с.132]. Саме тому з боку ЄС приділена увага модернізації та прискоренню процесу реструктуризації агресивних до довкілля галузей промисловості (гірничодобувної, металургійної, хімічної та ін.). Виробництво продукції супроводжується утворенням великої кількості відходів, які в свою чергу не утилізуються, а складаються у підвалах та сховищах [154, с.48]. Найбільша їх кількість утворюється на підприємствах гірничо-металургійної, хімічної промисловості та енергетики. Майже 85% промислових відходів складають відходи первинного гірничого і збагачувального циклу [155, с.374]. На кожного

жителя України в 2020 році припадало 53,6 кг викидів забруднюючих речовин атмосферу. На кожен квадратний кілометр території країни припадало 3,8 т забруднюючих речовин [156].

Відповідно до п.13 статті 6 Закону України «Про засади державної регіональної політики» (в редакції Закону № 2389-IX від 09.07.2022) державна регіональна політика спрямована на формування нормативно-правової бази, необхідної для реалізації державної регіональної політики, визначеної цим Законом, з урахуванням документів Ради Європи та Європейського Союзу [4, ст.6].

За статтею 124 «Нормативно-правове наближення» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) «1. Сторони визнають важливість наближення чинного законодавства України до права Європейського Союзу. Україна забезпечує поступове приведення своїх чинних законів та майбутнього законодавства у відповідність до «*acquis communautaire*» ЄС. Наближення та адаптація існуючого та майбутнього національного законодавства для українських суб'єктів господарювання до європейського відповідно до статей 138 та 153 цієї Угоди повинно здійснюватися поступово поетапно згідно з чітко визначеними термінами і основними етапами імплементації [157, ст. 124, 138, 153].

Для забезпечення сталого економічного розвитку територіальних громад шляхом розвитку виробничих потужностей, створення нової продукції та їх конкурентоспроможності необхідна інтеграція європейської екологічної політики з її природоохоронною діяльністю в промисловий сектор України на основі рівності та взаємозалежності, що матиме позитивні наслідки як для українських громадян і підприємств в Україні, так і для європейських громадян і суб'єктів господарювання в ЄС [114, с. 207].

В основі містобудівної політики є договір про створення Європейського союзу (ЄС), підписаний в місті Маастрихт в 1992 р. Найважливішими правовими інструментами ЄС є рамкові правові акти – Директиви та Регламенти. В їх основі лежить принцип зближення законів і вони мають юридичну силу для держав-членів

ЄС. Регламенти Європейського союзу (біля 10% законодавств ЄС) розповсюджуються на країни-члени ЄС і промислові сектори (підприємства). Рішення Європейської Комісії застосовуються до конкретної країни (країн) чи промислових секторів (підприємств).

В європейській моделі галузі містобудування (стаття 361 Угоди про асоціацію) основною метою, на рівні держави, є збалансований розвиток міста та оточуючих його населених пунктів, який здійснюється шляхом проведення регіонального планування, активного співробітництва між міськими та місцевими органами влади приміських територій та спільного прийняття рішень, направлених на збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів. Згідно з статтею 361 Угоди про асоціацію заохочується діяльність держави, її стратегій в різних промислових галузях щодо реалізації заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища у таких сферах:

- зміна клімату;
- екологічне управління;
- якість атмосферного повітря;
- якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище;
- управління відходами та ресурсами;
- захист природи;
- промислове забруднення і промислові загрози;
- хімічні речовини;
- шумове забруднення та ін.

Ситуація із забрудненням атмосферного повітря в Україні, при якій показники забруднення у кілька разів перевищують відповідні показники у розвинутих країнах світу, потребує розробки плану дій щодо покращення якості повітря для відповідних територій, що відповідатиме вимогам основних інструментів ЄС – Директивам 2010/75/ЄС Європейського Парламенту та Ради від

24.11.2010 р. «Про промислове забруднення (інтегроване запобігання та контроль забруднення)» [158] та 2008/50/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21.05.2010 р. «Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи» [159], які вже станом на січень 2022 р. частково імплементовані в законодавство України.

За вимогами директиви 2008/50/ЄС встановлюється потреба у: зменшенні забруднення викидами забруднюючих речовин атмосферного повітря до рівнів, які мінімізують шкідливий вплив на здоров'я людини, приділяючи значну увагу уразливим групам населення та навколишньому природному середовищу в цілому; покращенні контролю та оцінки якості повітря, включаючи осідання забрудників; впровадженні найбільш ефективних заходів зі зменшення викидів на місцевому, національному рівнях та рівні Співтовариства.

Директиви Європейського Парламенту та Ради: 96/62/ЄС від 27.09.1996 р. про оцінку та управління якістю атмосферного повітря; 1999/30/ЄС від 22.04.1999 р. щодо граничних величин двоокису сірки, двоокису азоту, окисів азоту, твердих часток та свинцю в атмосферному повітрі; 2000/69/ЄС від 16.11.2000 р. щодо граничних величин бензолу та окису вуглецю в атмосферному повітрі; 2002/3/ЄС від 12.02.2002 р. щодо озону в атмосферному повітрі; 97/101/ЄС від 27.01.1997 р. про встановлення взаємного обміну інформацією та даними з мереж та окремих станцій вимірювання забруднення атмосферного повітря в межах держав-членів потребують значного перегляду з урахуванням новітніх розробок у галузі охорони здоров'я та науки і досвіду держав-членів, та можливо заміни однією (об'єднаною) Директивою, оскільки всі п'ять директив стосуються забруднення атмосферного повітря, та доповнити заходами з її імплементатії, що в інтересах створення єдиного нормативного поля, умов прозорості, спрощення та адміністративної ефективності застосування державами-членами.

Директива 2010/75/ЄС зобов'язує держави ЄС контролювати та зменшувати вплив промислового забруднення на довкілля. Метою директиви є запобігання або, за неможливості, – зменшення забруднення від промислових об'єктів відповідно до принципу впровадження промисловими підприємствами найкращих доступних

технологій та методів керування та принципу «забруднювач платить», а також принципу застосування комплексного розгляду та аналізу впливу підприємств на довкілля: на якість атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів (інтегрований дозвіл). У результаті впровадження положень цієї директиви очікується зменшення рівня викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел до 2030 року на 22,5 % обсягу викидів у 2015 році [159].

Директива 2010/75/ЄС замінила низку директив: Директиву 78/176/ЄЕС про відходи індустрії виробництва двоокису титану; Директиву 82/883/ЄЕС про контроль і моніторинг стану довкілля, пов'язаний з виробництвом двоокису титану; Директиву 92/112/ЄЕС про процедури гармонізації програм щодо зменшення та остаточної ліквідації забруднення, спричиненого відходами промисловості виробництва двоокису титану; Директиву 1999/13/ЄС про обмеження викидів летючих органічних сполук, що утворюються в результаті використання органічних розчинників у певних видах виробничої діяльності та на певних об'єктах; Директиву 2000/76/ЄС про спалювання відходів; Директиву 2001/80/ЄС про скорочення викидів від великих спалювальних установок; Директиву 2004/107/ЄС, що стосується концентрації миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів у повітрі; Директиву 2008/1/ЄС про комплексне запобігання і контроль забруднення та інші.

Важливе місце в імплементації Директиви 2010/75/ЄС посідає реформування дозвільної системи в сфері запобігання та контролю промислового забруднення, що передбачає, в тому числі і спрощення дозвільної процедури.

Не менш важливим результатом імплементації цієї Директиви стане забезпечення доступу громадськості до інформації та участі в процесі ухвалення рішень.

На виконання Плану імплементації Директив Європарламенту і Ради Європи 2003/35/ЄС від 26.05.2003 р. про участь громадськості у розробці деяких планів та програм, пов'язаних з навколишнім природним середовищем, 2001/42/ЄС від 27.06.2001 р. про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля, 2003/4/ЄС від 28.01.2003 р. про доступ громадськості до інформації про

навколишнє природне середовище, 2011/92/ЄС від 13.12.2011 р. про оцінювання впливу деяких публічних і приватних проєктів на довкілля (кодифікація) та Орхуської конвенції щодо вільного доступу до інформації, участі громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, в Україні прийняті нові закони «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 р. № 2059-VIII (із змінами) [160] та «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20.03.2018 р. № 2354-VIII (із змінами) [49].

Зазначені закони є лише першими кроками у цій сфері і встановлюють правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Зазначені закони містять положення щодо проведення оцінки наслідків планованої діяльності суб'єктів господарювання, зокрема величини та масштабів такого впливу (площа території та чисельність населення, які можуть зазнати впливу), характеру (за наявності - транскордонного), інтенсивності і складності, ймовірності, очікуваного початку, тривалості, частоти і невідворотності впливу (включаючи прямий і будь-який опосередкований, побічний, кумулятивний, транскордонний, короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий, постійний і тимчасовий, позитивний і негативний вплив), зумовленого:

- виконанням підготовчих і будівельних робіт та провадженням планованої діяльності, включаючи (за потреби) роботи з демонтажу після завершення такої діяльності;

- використанням у процесі провадження планованої діяльності природних ресурсів, зокрема земель, ґрунтів, води та біорізноманіття;

- викидами та скидами забруднюючих речовин, шумовим, вібраційним, світловим, тепловим та радіаційним забрудненням, випроміненням та іншими факторами впливу, а також здійсненням операцій у сфері управління відходами;

- ризиками для здоров'я людей, об'єктів культурної спадщини та довкілля, у тому числі через можливість виникнення надзвичайних ситуацій;

- кумулятивним впливом інших наявних об'єктів, планованої діяльності та об'єктів, щодо яких отримано рішення про провадження планованої діяльності, з урахуванням усіх існуючих екологічних проблем, пов'язаних з територіями, які мають особливе природоохоронне значення, на які може поширитися вплив або на яких може здійснюватися використання природних ресурсів;

- впливом планованої діяльності на клімат, у тому числі характер і масштаби викидів парникових газів, та чутливістю діяльності до зміни клімату;

- технологією і речовинами, що використовуються.

Метою стратегічної екологічної оцінки згідно з статтею 3 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

Проте механізми, які забезпечуватимуть реальне та оперативне виявлення порушень природоохоронного законодавства, порушників останнього, фіксуватиме заподіяну шкоду та сприятиме її відшкодуванню, а також попереджатиме виникнення аналогічних порушень у майбутньому, зазначені закони «Про оцінку впливу на довкілля» та «Про стратегічну екологічну оцінку» не містять.

Саме на розвиток реформ у сфері захисту довкілля, життя та здоров'я людини, гарантування екологічної безпеки та збереження природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні, в Україні на виконання статей 16, 50, та 66 Конституції України, Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [161], Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, затвердженої розпорядженням КМ України від 25 червня 2025 р. № 625-р [162], та Указу Президента України №837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави»

[163] розроблено законопроект "Про державний екологічний контроль" (реєстраційний номер №3091), який включено згідно з Постановою Верховної Ради України від 06.02.2024 р. № 3562-IX до Порядку денного одинадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання для заслуховування у другому читанні [164].

Згідно з пояснювальною запискою до законопроекту №3091 обґрунтуванням для його створення слугували численні порушення суб'єктів господарювання – основних порушників, які під прикриттям Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» навіть не допускали посадових осіб Держекоінспекції до перевірок. Так, у 2020 р. кількість недопусків посадових осіб Держекоінспекції та її територіальних й міжрегіональних органів до перевірок підприємств металургії, енергетики та інших, які є найбільшими забруднювачами довкілля, по планових заходах склала 99 випадків, а по позапланових – 430, з причини відсутності керівника або особи, уповноваженої керівником. Це є правом керівника за цим законом, але по суті є зловживанням цього права.

Законопроектом впроваджується нове поняття “державного екологічного контролю” – як діяльності органів державного екологічного контролю із забезпечення додержання вимог природоохоронного законодавства центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності та господарювання, в тому числі юридичними особами – нерезидентами, а також, фізичними особами - громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, що здійснюється з метою досягнення високого рівня захисту довкілля шляхом запобігання, виявлення, фіксації порушень природоохоронного законодавства та притягнення винних осіб до відповідальності.

Наступний законопроект, який розглядатиметься у доповнення до попереднього Верховною Радою України на Порядку денному одинадцятої сесії

Верховної Ради України дев'ятого скликання (Постанова ВР України від 06.02.2024 р. № 3562-IX), це проєкт Закону України “Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля” (реєстраційний номер 6004-д). Законопроєкт №6004-д передбачає встановлення правових та організаційних засад запобігання, зменшення та контролю промислового забруднення для забезпечення захисту довкілля та конституційних прав громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля шляхом впровадження інтегрованого довкільного дозволу [165].

Законопроєкт №6004-д розроблено у рамках імплементації положень Директиви 2010/75/ЄС та на виконання Указу Президента України від 08.11.2019 р. №837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави», Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення, схваленої розпорядженням КМ України від 22.05.2019 р. № 402-р, та Плану заходів із впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення, схваленого розпорядженням КМ України від 27.12.2019 р. № 1422-р.

У рамках імплементації положень Директиви 2010/75/ЄС обов'язковим для українських суб'єктів господарювання згідно із законопроєктом №6004-д є застосування найкращих доступних технологій та методів управління і досягнення встановлених відповідно до них гранично допустимих обсягів забруднення. Проте в Україні немає розроблених нормативно-правових актів, що встановлюють перелік найкращих доступних технологій та методів управління для регулювання окремих видів діяльності, а гранично допустимі концентрації та гранично допустимі скиди забруднюючих речовин не відповідають значенням Директиви 2010/75/ЄС [166, с.21]. Отже повна імплементація Директиви 2010/75/ЄС вимагатиме консолідації всіх зацікавлених органів центральної виконавчої влади (МОЗ, Держпродспоживслужба, ДСНС, НАН, НАМН та ін.) для прийняття в подальшому підзаконних актів технічного характеру, спрямованих на транспозицію технічних вимог та додатків до директиви, що регламентують діяльність спалювальних установок, установок для спалювання відходів, установок

сумісного спалювання відходів, установок та видів діяльності, в яких застосовуються органічні розчинники, та установок, що виробляють двоокис титану, що передбачено прикінцевими положеннями проекту Закону №6004-д.

Особлива увага в ЄС приділяється суб'єктам господарювання – мікропідприємствам: малі та середні підприємства (МСП), які є надзвичайно важливим елементом економіки України та ЄС, а також соціальної та локальної інтеграції України до Європи. Впровадження стратегій розвитку МСП ґрунтується на принципах Європейської хартії малих підприємств, а саме усуненні найобтяжливіших процедур реєстрації МСП із заміною їх на реєстрації в режимі "он-лайн", та спрощенні і раціоналізації нормативно-правових актів, національних норм, де це можливо, що в Україні потребує впровадження.

За дорученням Уряду України Мінрозвитку необхідно розробити нормативно-правові акти щодо імплементації Регламентів Комісії (ЄС) 2013/524 від 21.05.2013 р. та 2015/1051 від 01.07.2015 р. про умови виконання функцій платформи для вирішення суперечок, що стосуються в тому числі містобудівної діяльності МСП, в режимі он-лайн, про умови електронної форми скарги та про умови співпраці між контактними особами, а також про врегулювання споживчих спорів в режимі он-лайн, та проведення публічних консультацій щодо таких проєктів.

«Планом заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року» (далі - План заходів Європейської Комісії), затвердженим розпорядженням КМ України від 09.02.2024 р. №133-р., передбачена робота по завершенню наближення законодавства України до актів права ЄС у різних сферах послуг [64].

Зокрема потребується прийняття Верховною Радою України проєкту Закону України “Про безпеку та здоров’я працівників на роботі” (реєстраційний номер 10147), розробленого з метою формування нової національної системи запобігання професійним ризикам, що напряму пов’язано із станом забруднення робочого простору шкідливими чинниками, шляхом впровадження на законодавчому рівні

ризикоорієнтованого підходу у сфері організації безпеки та здоров'я працівників та імплементації положень Директиви Ради Європейського Союзу 89/391/ЄЕС від 12.06.1989 про запровадження заходів, покликаних заохочувати до покращення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі [167, ст.4].

Об'єктивна необхідність модернізації державної політики в сфері безпеки працівників обґрунтована зобов'язаннями України щодо імплементації цілої низки асоційованих з рамковою Директивою 89/391/ЄЕС європейських директив у сфері безпеки працівників, зокрема: Директиви № 89/654/ЄЕС від 30.11.1989 р. щодо мінімальних вимог стосовно безпеки і охорони здоров'я у робочих зонах; Директиви №92/85/ЄЕС від 19.10.1992 р. про вжиття заходів з поліпшення безпеки та охорони здоров'я на виробництві вагітних працівниць, працівниць, які нещодавно народили, або годують; Директиви № 94/33/ЄС від 22.06.1994 р. про захист молоді на роботі; Директиви 91/383/ЄЕС про сприяння покращенню безпеки та охорони праці працівників з тимчасовим працевлаштуванням; Директиви 91/533/ЄЕС про обов'язок роботодавця інформувати працівників про шкідливі умови праці та інші. З цією ж метою потребує оновлення Трудовий кодекс України.

Згідно з п.90 Плану заходів Європейської Комісії Мінрозвитку необхідно розробити регіональні стратегії смарт-спеціалізацій, затвердити методичні рекомендації щодо застосування засад політики інноваційного та регіонального розвитку та розробити плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку в рамках виконання Державної стратегії регіонального розвитку на 2021—2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695.

Міндовкіллю необхідно розробити та затвердити: нові державні правила і норми щодо управління відходами; вимоги щодо плану приведення місць розміщення відходів у відповідність з вимогами законодавства; правила технічної експлуатації полігонів та правила припинення експлуатації, рекультивації та догляду за полігонами після припинення їх експлуатації. Назріла нагальна потреба у розробці та затвердженні на рівні Кабінету Міністрів України нормативних актів з питань транскордонного перевезення відходів, розробці та прийнятті законопроектів: про відходи видобувної промисловості; про електричне та

електронне обладнання та відходи електричного та електронного обладнання; про батареї, акумулятори та відходи батарей та акумуляторів; про управління транспортними засобами, знятими з обліку, а також розробити та затвердити Національний план управління відходами до 2033 року, що є продовженням реформ, розпочатих у сфері управління відходами.

Мінекономіки, Міненерго, Міндовкілля, Мінагрополітики, Мінрозвитку, Держенергоефективності та НКРЕКП згідно з п.102. Плану заходів Європейської Комісії необхідно продовжувати “зелений” енергетичний перехід та “зелену” відбудову шляхом затвердження Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 року з урахуванням цілей Енергетичного Співтовариства у сфері енергетики та клімату на період до 2030 року.

У результаті бойових дій Україна зазнає суттєвих людських втрат, масштабних матеріальних руйнувань, зокрема інфраструктурних, житлових та громадських об’єктів. До прямих витрат віднесено: руйнування комунального та житлового фонду, об’єктів соціальної інфраструктури, системи водопостачання; руйнування транспортної інфраструктури (дороги, аеропорти, лінії електропередачі, труби); руйнування промислових об’єктів, частина з яких або фізично зношена або не підлягає відновленню у зв’язку із особливостями технологічних процесів; забезпечення житловими умовами та робочими місцями внутрішніх переселенців із зони військового конфлікту [168, с.7-28].

Попри поступове відновлення інфраструктури, збитки через її руйнацію залишаються значними. Так, на підконтрольній Україні території станом на 01.01.2019 р. залишилися зруйнованими та пошкодженими 6,1 тис. об’єктів інфраструктури, зокрема 6 тис. житлових будинків, 40 закладів освіти, 16 медичних закладів, 12 закладів культури та спорту [169].

Відповідно до нових положень статті 1 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» (із змінами, внесеними Законом № 2254-IX від 12.05.2022) (пункт 9-1)) передбачено створення програм комплексного відновлення, зокрема:

«9-1) програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) (далі – програма комплексного відновлення) – обласна або місцева програма відновлення територій, яка визначає основні просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення і включає комплекс заходів для забезпечення відновлення території відповідної області, території територіальної громади (її частини), яка постраждала внаслідок збройної агресії проти України або в якій сконцентровані соціально-економічні, інфраструктурні, екологічні чи інші кризові явища.».

Також Планом заходів Європейської Комісії (п.103) зобов'язано Мінрозвитку, Агентство відновлення та АТ «Українська залізниця» проводити аварійно-відновлювальні та ремонтні роботи і планувати відбудову/модернізацію об'єктів критичної інфраструктури, в тому числі транспортної, що пошкоджені та зруйновані внаслідок військової агресії рф.

2.3 Містобудівні обмеження забудови населених пунктів (на прикладі санітарно-захисних зон) в контексті оптимізації територій міських та сільських громад

У Законі України «Про засади державної регіональної політики» (ст.6) передбачені напрями державної регіональної політики, а саме: стимулювання та підтримка місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів для створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, підвищення якості життя людей; створення ефективної системи збереження довкілля шляхом урахування екологічної складової в документах стратегічного планування і реалізації державної регіональної політики, оцінювання та зниження техногенно-екологічного навантаження на довкілля в регіонах; відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України та формування нормативно-правової бази, необхідної для реалізації державної регіональної політики [144, с.55]. В умовах воєнного стану та формування економіки і переходу її на ринкові відносини, коли переважають

процеси розукрупнення та перепрофілізації великих промислових підприємств і набувають активного розвитку малі і середні підприємства з одного боку, і здійснюється перехід багатьох виробництв на сучасні технології і обладнання, що відповідають міжнародним стандартам – з іншого, питання вдосконалення нормування санітарно-захисних зон для промислових та виробничих об'єктів є вкрай актуальним у сфері господарської діяльності суб'єктів господарювання [170, с.79].

Відповідно до положень Закону України «Про засади державної регіональної політики» [4], Указу Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року [5] та Європейської Хартії місцевого самоврядування, яка ратифікована Україною, територіями сталого розвитку є самодостатні мікрорегіони, територіальні громади з наявним соціально-економічним потенціалом територій та спроможні до збалансованого розвитку в економічній, соціальній та екологічній сферах. Відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, відповідно до статей 1 і 6 Закону України «Про засади державної регіональної політики» є основним із напрямів державної регіональної політики і полягає у здійсненні комплексу першочергових організаційних, фінансових та інших заходів, що спрямовуються на прискорене відновлення за «Планами відновлення та розвитку регіонів», «Планами відновлення територіальних громад», об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, об'єктів житлового та громадського призначення, та насамперед відновлення або будівництво нових підприємств і виробництв до стану, що дозволяє забезпечити повернення в регіон внутрішньо переміщених осіб та біженців, створення робочих місць та сприятливих умов для діяльності всіх суб'єктів господарювання [171, с.142].

При плануванні та забудові території населеного пункту основним містобудівним документом за ст.17 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 р. № 3038-VI є генеральний план, який включає межі та правові режими всіх режимоутворюючих об'єктів та всіх обмежень у використанні земель (у тому числі обмежень у використанні земель у

сфері забудови), зокрема прибережних захисних смуг, водоохоронних зон, зон санітарної охорони, санітарно-захисних зон [33, ст.17].

Режим забудови територій, визначених для містобудівних потреб, регулюється шляхом дотриманням зазначених зон, що визначено ст. 25 цього Закону. Ці зони є планувальними обмеженнями, які зазначаються у Містобудівних умовах та обмеженнях відповідних уповноважених органів містобудування та архітектури, і які видаються на безоплатній основі за заявою забудовника (ст.29 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»).

Слід зазначити, що зазначені вище «екологозберігаючі» зони (смуги) глибоко інтегровані в сучасне законодавство України і присутні, окрім містобудівного ще й у водному, земельному, природоохоронному та санітарному законодавствах [172, с.141].

У Водному кодексі України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР статтями 87, 88, 89, 90, 93, 95, 102, та 105 передбачені водоохоронні зони, прибережні захисні смуги, зони санітарної охорони водних об'єктів та обмеження господарської діяльності в них [173, ст.87-93].

У Законі України «Про питну воду та питне водопостачання» від 10.01.2002 р. №2918-III статтями 33, 34, 35, 36 та 37 та постанові КМ України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів» від 18.12.1998 р. №2024 передбачені аналогічні зони для джерел питного водопостачання [174, ст.33-38].

У Законі України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 р. №2573-IX статтею 26 визначені медико-санітарні вимоги щодо безпеки для здоров'я і життя людини водних об'єктів та питної води [51, ст.26].

У Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. № 1264-XII статтею 5 визначені об'єкти правової охорони навколишнього природного середовища [175, ст.5].

У Законах України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 р. №2059-VIII (ст.3, п.3, 11)) регламентовано дотримання розмірів прибережних смуг при розміщенні об'єктів будівництва [160, ст.3].

Детальніше було вивчено поняття санітарно-захисної зони (СЗЗ) у сучасному законодавстві.

У статті 114 Земельного кодексу України від 25.10.2001 р. №2768-III надається визначення терміну СЗЗ, а саме:

«1. Санітарно-захисні зони створюються навколо об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, ультразвукових і електромагнітних хвиль, електронних полів, іонізуючих випромінювань тощо, з метою відокремлення таких об'єктів від територій житлової забудови.

2. У межах санітарно-захисних зон забороняється будівництво житлових об'єктів, об'єктів соціальної інфраструктури та інших об'єктів, пов'язаних з постійним перебуванням людей.» [176, ст.1].

У Законі України «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 р. №2707-ХІІ стаття 24 «Санітарно-захисні зони» регламентує, що з метою забезпечення оптимальних умов життєдіяльності людини в районах житлової забудови, масового відпочинку і оздоровлення населення при визначенні місць розміщення нових, реконструкції діючих підприємств та інших об'єктів, які впливають або можуть впливати на стан атмосферного повітря, встановлюються санітарно-захисні зони [177, ст.24]. Цією статтею також передбачено якщо внаслідок порушення встановлених меж та режиму санітарно-захисних зон виникає необхідність у відселенні жителів, виведенні з цих зон об'єктів соціального призначення або здійсненні інших заходів, суб'єкти господарювання, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування повинні вирішувати питання про фінансування необхідних робіт і заходів та строки їх реалізації.

Державні будівельні норми ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій», ДБН А.2.2-1:2021 Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) передбачають обов'язкове врахування нормативних санітарно-захисних зон на етапі відведення земельної ділянки під будівництво підприємств [90, с.13].

Оскільки на теперішній час не існує виробництв, які б не були джерелами шкідливого впливу на організм людини, зменшення такого негативного впливу досягається певною відстанню від джерела шкідливих чинників до місця постійного перебування людей, а саме встановленням санітарно-захисної зони [178, с.178].

Отже санітарно-захисна зона (далі – СЗЗ) – це містобудівний елемент, що вимагає проектування, організації, юридичної приналежності, цільового призначення, контролю та обслуговування. СЗЗ розглядається як функціональна територія навколо промислового підприємства або іншого виробничого об'єкта, який є джерелом викидів шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації тощо, і найближчою житловою забудовою чи прирівняними до неї об'єктами. СЗЗ для промислового об'єкта повинна встановлюватися за принципом оптимальної мінімізації, що передбачає впровадження на підприємстві сучасних технологій, обладнання, пилогазоочисного устаткування, що відповідають кращим міжнародним зразкам (стандартам).

Санітарно-захисні зони виконують профілактичну функцію щодо збереження здоров'я людей, безпечності та комфортності умов їх життєдіяльності з однієї сторони, містобудівну регулюючу функцію – з іншої, оскільки у межах санітарно-захисних зон забороняється будівництво житлових будівель, об'єктів соціальної інфраструктури, та екологічну функцію, яка спрямована на запобігання шкоді довкіллю, створення умов для екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля. Відповідно до ДСП №173-96 (п.5.4) основний принцип при нормуванні СЗЗ – забезпечення на зовнішній межі санітарно-захисної зони, зверненої до житлової забудови, концентрацій та рівнів шкідливих факторів не вище їх гігієнічних нормативів (гранично допустимих концентрацій) [117, п.5.4]. Разом з тим, такий підхід не стимулює підприємця до подальшого зменшення впливу на довкілля, навіть при наявності такої можливості і СЗЗ використовується як «атмосферний відстійник». Тобто існування нормативної СЗЗ не сприяє, а навпаки

стає гальмом в досягненні мети загального подальшого зменшення антропогенного навантаження на довкілля. За Європейською моделлю, на противагу українській практиці, розвиток підприємництва орієнтується на технічний прогрес та впровадження найкращих доступних технологій та методів керування (НДТМ), а відтак створюється можливість досягнення гігієнічних нормативів вже на межі підприємства.

Технологічний розвиток промислового та сільськогосподарського виробництва постійно змінюється, що супроводжується появою нових хімічних речовин, зміною якісних та кількісних характеристик викидів, скидів як існуючих, так і нових виробництв, що є важливим для розгляду на регіональному, а не державному рівні як це було раніше – на рівні ЦОВВ – МОЗ, а пізніше – Держпродспоживслужби, та обґрунтування розміру санітарно-захисної зони об'єктів з новими, сучасними технологіями в кожному конкретному випадку.

Проте планування міського розвитку відбувається в умовах обмеженого потенціалу територій і саме впровадження на підприємстві сучасних технологій, пилогазоочисного устаткування, що відповідають міжнародним стандартам, дадуть змогу обґрунтувати зменшення розміру СЗЗ, а відтак вивільнити території для цілей оптимальної забудови територіальних громад із зміною їх функціонального призначення. Такі рішення виконавчі органи сільських, селищних, міських рад могли приймати у розрізі повноважень, наданих Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР (із змінами), а саме статті 27 «Повноваження у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку» [54, ст.27] при відповідному науковому обґрунтуванні із залученням профільних інститутів акредитованих на здійснення оцінки відповідності проєктованої СЗЗ вимогам медико-санітарних правил щодо безпеки середовища життєдіяльності та санітарно-епідемічного благополуччя населення [51, ст. 28].

За результатами вивчення Європейського та світового досвіду нормування СЗЗ, встановлено, що аналогом понять «санітарно-захисна зона» в США, ЄС Індії, Танзанії, Малайзії є визначення «bufferzone» або «setback distance», термін

«охоронна зона» описується визначеннями «safe zone», «right-of-way» або «clearance zone». У цих країнах санітарно-гігієнічні нормативи регламентують рівні та концентрації за такими показниками, як: «шум», «запах», «пар», «шкідливі речовини та гази», «електромагнітне та іонізуюче випромінювання», «статична електрика», «радіоактивність», «ультразвук», «вібрація», «промислові відходи», у США цей перелік розширений і доповнений такими показниками, як: «дим», «пил», «бруд», «світлове, теплове випромінювання», «пожежна безпека», «інтенсивність використання транспорту», «естетичний ефект», «психологічний ефект» [179]. У Сполучених Штатах Стандартний закон про надання повноважень щодо зонування штатам (1926 р.) став основою для розробки аналогічних законів на рівні всіх штатів (табл. 2.3.1.). Ці закони на рівні штатів, в свою чергу, стали типовими зразками для розробки місцевих кодексів (регламентів) містобудівного зонування в містах та округах, що забезпечує розмаїття санітарно-захисних норм при плануванні промислової та житлової забудови та їх оптимального взаєморозміщення [180, с.45].

При цьому розробка та затвердження нормативів на рівні штатів відбувається за участі відповідних технічних архітектурних департаментів та державних агентств федерального рівня [181].

В Індії на рівні федерального Міністерства міського розвитку діють «Вказівки щодо розробки та реалізації планів міського та регіонального розвитку» (URDPFI), які є основою для розробки планів на регіональному рівні. У цих Вказівках наведено санітарну класифікацію промислових підприємств та рекомендовані розміри санітарно-захисних зон для них (в межах 100-300 м) [185, с.123].

У Танзанії містобудівні обмеження щодо взаєморозміщення житлової та виробничої території передбачені на рівні Закону Танзанії «Про містобудування» [186, ст.29.(3)].

Таблиця 2.3.1. Порівняльний аналіз регулювання містобудівних обмежень забудови населених пунктів (на прикладі санітарно-захисних зон) в Україні, країнах Європи та США (розроблена дисертантом)

Країна	Нормативна база	Розміри СЗЗ (типові)	Відповідальні органи	Особливості
Україна	Земельний кодекс (ст. 114), ДСП 173-96, Закони "Про охорону атмосферного повітря"	50–1000 м (5 класів небезпеки)	МОЗ, Міндовкілля, місцеві органи влади	Жорсткі нормативи, заборона будівництва в межах зони, обов'язкові розрахунки впливу [117]
США	Стандартний закон про надання повноважень щодо зонування штатам	Індивідуальний розрахунок	Міністерство довкілля	Розміри СЗЗ базуються на оцінці ризиків та моделюванні розповсюдження забруднюючих речовин [181]
Німеччина	Директива EU 2010/75/ЕС, Федеральний закон про контроль викидів	Визначаються індивідуально для кожного об'єкта	Міністерство довкілля, регіональні управи	Гнучкі норми з урахуванням технологій, інтеграція в містобудівне планування [182]
Польща	Закон "Про просторовий розвиток", Директиви ЄС щодо оцінки впливу на довкілля	Визначаються індивідуально для кожного об'єкта	Регіональні управи, муніципалітети	Стратегічна екологічна оцінка генпланів, публічні консультації [61]
Франція	Кодекс навколишнього середовища	Визначаються індивідуально для кожного об'єкта	Міністерство екологічного переходу	Гнучкі норми з урахуванням технологій, інтеграція в містобудівне планування [183]
Італія	Регіональні закони	Визначаються індивідуально для кожного об'єкта	Регіональні органи влади	30 м буферні зони для виноградників [184].
ЄС	Директива 2010/75/EU (промислові викиди)	-	Європейська комісія, національні органи	Децентралізований підхід: країни встановлюють власні норми в межах директиви [159]

В ЄС встановлення санітарно-захисних зон регулюється комплексом директив (табл. 2.3.2.), які зобов'язують враховувати екологічні, санітарні та містобудівні аспекти при плануванні територій. Конкретні розміри та параметри

СЗЗ встановлюються на національному або регіональному рівнях із обов'язковим урахуванням вимог директив ЄС, результатів екологічної оцінки та громадських обговорень.

Таблиця 2.3.2. Основні нормативно правові акти ЄС щодо регулювання містобудівних обмежень забудови населених пунктів (на прикладі санітарно-захисних зон, розроблена дисертантом).

Назва нормативного акта	Короткий зміст	Сфера застосування
Директива 2010/75/EU про промислові викиди (Industrial Emissions Directive, IED)	Встановлює вимоги щодо запобігання та контролю промислових викидів, включаючи визначення відстаней між джерелами забруднення і житловою забудовою, а також застосування найкращих доступних технологій (BAT)	Промислові підприємства, енергетика, хімічна промисловість тощо [159]
Директива 2001/42/ЄС про стратегічну екологічну оцінку (SEA Directive)	Вимагає проведення стратегічної екологічної оцінки для планів і програм, що можуть мати значний вплив на довкілля, у тому числі при плануванні розміщення промислових об'єктів та визначенні СЗЗ	Містобудівна документація, просторове планування [187]
Директива 2012/18/EU (Seveso III) щодо контролю великих аварійних ризиків	Зобов'язує визначати зони впливу навколо об'єктів підвищеної небезпеки (хімічні, нафтохімічні виробництва) та враховувати їх у містобудівному плануванні	Об'єкти підвищеної небезпеки, аварійно-небезпечні підприємства [188]
Директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря	Встановлює стандарти якості повітря, що враховуються при визначенні розмірів СЗЗ та дозволених видів діяльності в межах зон	Всі джерела забруднення повітря [158]
Директива 92/43/ЄЕС (Habitats Directive)	Вимагає врахування впливу на природоохоронні території (Natura 2000) при плануванні промислових об'єктів та визначенні буферних зон	Природоохоронні території, зони особливого захисту [189].

На відміну від досліджених країн, де питання нормування СЗЗ віднесені до компетенції центральних та регіональних органів виконавчої влади, що реалізують політику у сфері будівництва, просторового планування територій та архітектури, окрім Малайзії – де ці питання вирішуються на рівні Міністерства природних ресурсів і навколишнього середовища (там діють «Рекомендації щодо взаєморозміщення і зонування промислових та житлових територій» [190]), в Україні ці функції віднесені лише до сфери охорони здоров'я (МОЗ, Держпродспоживслужба), що не вірно. Оскільки питання щодо державного

нагляду (контролю) за дотриманням нормативних СЗЗ підприємствами та територіальними громадами у цих відомствах вилучені у 2011 році Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності». Означені питання є прерогативою Мінрозвитку як головного органу у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері розвитку, будівництва, нормування у будівництві, планування територій та архітектури. Ці питання також відносяться до компетенції Міндовкілля як головного органу у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері: державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства про оцінку впливу на довкілля, охорони атмосферного повітря, моніторингу; оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки та ін.

Міндовкілля піднімає питання щодо дотримання нормативних СЗЗ при процедурі видачі підприємствам Дозволу на викиди, при якій необхідна участь Держпродспоживслужби у погоджувальній процедурі за вимогами наказу «Про затвердження Інструкції про вимоги до оформлення документів, в яких обґрунтовуються обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами» від 27.06.2023 р. № 448, зареєстрованого в Мін'юсті 23.08.2023 р. №1475/40531. Станом на сьогодні процедура в країні щодо встановлення нових або зміна чинних розмірів СЗЗ призупинена по причині набуття чинності дії Закону України «Про систему громадського здоров'я» [51] та потребує негайного державного регулювання.

СЗЗ для проєктованих, діючих або тих, що реконструюються, промислових об'єктів і виробництв встановлюються залежно від того, до якого класу шкідливості належить підприємство. Усі підприємства за Санітарною класифікацією підприємств, виробництв, яка надана у Додатку 4 до «Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів. ДСП №173-96» [117, Д.4], поділяються на 5 класів залежно від ступеня шкідливості промислових викидів, які виділяються в атмосферу, досконалості технологічних процесів на підприємстві, наявності очисних споруд, в окремих випадках - залежно від

потужності. Підприємства у Додатку 4 до ДСП №173-96 класифікуються за галузевою спеціалізацією: хімічні підприємства і виробництва; металургійні, машинобудівні і металообробні підприємства і виробництва; підприємства з видобутку руд і нерудних копалин; виробництво будівельної промисловості; виробництво з обробки деревини; текстильні виробництва та виробництва легкої промисловості; виробництво з обробки тваринних продуктів; виробництво з обробки харчових продуктів і смакових речовин; санітарно-технічні споруди та установки комунального призначення. Нормативи розмірів санітарно-захисних зон встановлені наступні: промислові об'єкти та виробництва 1 класу - 1000 м; промислові об'єкти та виробництва 2 класу - 500 м; промислові об'єкти та виробництва 3 класу - 300 м; промислові об'єкти та виробництва 4 класу - 100 м; промислові об'єкти та виробництва 5 класу - 50 м. За винятком виробництв: виробництво білково-вітамінного концентрату - СЗЗ у 3000 м, потужні сільсько-господарські підприємства - СЗЗ у 2000 м, кар'єри з видобутку залізних руд відкритим способом з використанням вибухових приладів – СЗЗ у 1500 м. Встановлені нормативи єдині і обов'язкові до виконання на усій території держави.

На жаль спостерігаються непоодинокі факти, коли нова житлова забудова здійснюється у межах санітарно-захисних зон існуючих підприємств, і навпаки підприємства розміщуються у безпосередній близькості до існуючої житлової та громадської забудови. Про це свідчить кількість ухвалених судових рішень в Україні, які пов'язані із порушенням санітарно-захисних зон: у 2010 році – 356, у 2015 році – 587, у 2020 році – 1023 таких рішень [191, с.366]. Мають місце позови до Європейського суду з прав людини з цих питань. Так, в порушення містобудівного та санітарного законодавства Татарівською сільрадою (Івано-Франківська область) було прийнято рішення щодо розміщення кладовища на земельній ділянці, розташованій на відстані 38 м (при нормативі СЗЗ у 300 м) від житлового будинку громадянина Дземюка С.М. (справа «Дземюк проти України»). Європейським судом з прав людини було визнано скаргу Дземюка С.М. прийнятною та присуджено Уряду України відшкодування йому моральної шкоди у розмірі 6000 євро [192].

Слід зазначити, що за останні майже 30 років зміни чи перегляд нормативів санітарно-захисних зон у вітчизняному законодавстві не відбувалися. У 2019 році були внесені зміни до ДСП 3173-96, які стосувались лише вилучення недоцільних, надлишкових, застарілих інструментів державного регулювання у відповідних сферах господарської діяльності (наприклад, погодження окремих питань містобудівної діяльності з неіснуючими на сьогодні органами державного санітарного нагляду, закладами санепідслужби тощо). Основним недоліком цього документу є те, що не вивчаються та не розробляються нормативи для нового типу об'єктів, які створюються в Україні та набудуть широкого розповсюдження у повоєнний період - індустріальних парків, техно-парків, тощо. Станом на початок листопада 2024 року в офіційний реєстр Мінекономіки внесені 97 індустріальних (промислових) парків, планується будівництво ще 100 таких об'єктів [193].

За історичним екскурсом перші норми (аналог ДСП №173-96) були створені у 1939 році як ГОСТ 90014-39 «Загальносоюзні санітарні норми і правила будівельного проектування промислових підприємств», які доопрацьовувались та періодично перевидавались: ГОСТ В-1324-43 «Промислові підприємства. Санітарні норми і правила проектування»; ГОСТ 1324-47 «Промислові підприємства. Санітарні норми і правила проектування»; СНП 101-51 «Санітарні норми проектування промислових підприємств», СНП 245-63 «Санітарні норми проектування промислових підприємств», СНП 245-71 «Санітарні норми проектування промислових підприємств». Ретроспективний аналіз свідчить, що в основу санітарної класифікації були закладені умови інтенсивної індустріалізації Радянського Союзу, коли форсований розвиток переважно важкої та хімічної промисловості був пріоритетом. Рівень розвитку технологій, якості сировини та палива суттєво відрізнявся від сьогодення, енергоефективність та заощадливість матеріалів не була притаманна на той період, системи пило/газоочистки викидів димових та інших газів від забруднення ще не набули розвитку та поширення. На той час були відсутні нормативи якості атмосферного повітря, відтак відокремлення території підприємств від житлової забудови було чи не єдиним можливим заходом по запобіганню та/або зменшенню впливу на умови

життєдіяльності та здоров'я населення, яке проживало в районі розташування шкідливих виробництв.

На жаль ДСП №173-96 не зазнали суттєвих змін у порівнянні з радянськими СН 245-71. Санітарна класифікація містить перелік радянських не існуючих і не притаманних Україні підприємств, не враховує диференціацію за потужністю та наявністю НДТМ. У ДСП №173-96 не враховані зміни земельної реформи, зокрема згідно із Земельним кодексом України [176] земельні ділянки, в тому числі, які потрапляють у межі СЗЗ, знаходяться у приватній власності громадян, що не допустимо, оскільки зазнають постійного забруднення.

Водночас нормативні підходи до встановлення санітарно-захисних зон залишаються значною мірою уніфікованими та не враховують особливості окремих видів об'єктів, що мають специфічне призначення або функціональне навантаження. Зокрема, окрему категорію становлять об'єкти соціальної інфраструктури – насамперед, спеціалізовані медичні установи, призначені для тривалого перебування хворих. Незважаючи на відмінність у характері їх впливу на довкілля у порівнянні з промисловими об'єктами, до них застосовуються аналогічно жорсткі просторові обмеження щодо розміщення.

Відповідно до ДСП № 173-96 «Лікарняні містечка спеціального профілю (протитуберкульозні, психіатричні та ін.), будинки для інвалідів і людей похилого віку, призначені для перебування хворих і підопічних протягом тривалого часу слід розташовувати відокремлено, за межами населеного пункту в зеленій зоні не ближче 1000 м від межі житлової забудови, оздоровчих та санаторно-курортних установ».

Зазначений норматив санітарної відстані у 1000 м (п.3.6 ДСП № 173-96) був започаткований у 1996 році з прийняттям нормативного документу ДСП № 173-96 і на той час передбачав віддалення зазначених закладів для створення санітарно-гігієнічних умов перебування саме хворих, підопічних, які там знаходяться тривалий час. Саме із-за причини тривалого перебування пацієнтів обґрунтована вимога розміщення лікарняних містечок спеціального профілю в зеленій зоні з оздоровлюючою метою.

Слід зазначити, що ДСП № 173-96 з дня його затвердження (близько 30 років) у цій частині не переглядався. За цей час у обласних містах, де як правило розміщені ці заклади, житлова та громадська забудова із-за відсутності (дефіциту) земельних ділянок під забудову наблизилась у притул до меж території цих закладів, тобто нормативні розміри санітарних відстаней у 1000 м станом на сьогодні не дотримані.

При вивченні ситуації щодо фактичного стану з цих питань встановлено наступне. За рекомендаціями ВООЗ [194] щодо лікування туберкульозу, аналізу захворюваності на туберкульоз [195], прийняті нові стандарти медичної допомоги «Стандарти охорони здоров'я при туберкульозі», які дозволяють підвищити якість лікування; підвищити рівень охоплення населення профоглядами, впровадити метод ранньої туберкулінодіагностики та знизити рівень захворюваності; зменшити витрати та ризики для пацієнтів, і основне – передбачають скорочення терміну лікування і перебування хворих в стаціонарі [196], що не потребує застосування санітарної відстані шириною у 1000 м навколо цих закладів.

Аналогічна ситуація склалась в Україні щодо розташування лікарняних містечок психіатричного профілю із санітарною відстанню у 1000 м. Слід зупинитись на аспектах реформування системи охорони психічного здоров'я в Україні, які ґрунтуються на впровадженні європейського та світового досвіду, який полягає в наступному.

Починаючи з 1955 р. до 1998 р. країни ЄС Швеція, Бельгія, Італія, Іспанія, Польща, Болгарія, Чехія, Угорщина, Молдова, Румунія, Словаччина та Велика Британія і США завершили реформування сфери охорони здоров'я психічного здоров'я шляхом деінституціалізації та впровадили так звану «середовищну» психіатрію, яка 90% пацієнтів повертає в соціум до самостійного життя.

В результаті було зменшено кількість психіатричних лікарень, диспансерів за рахунок переведення їх у сучасні психіатричні відділення лікарень загального профілю та створення нового типу закладів охорони здоров'я – Центрів психічного здоров'я, та як це передбачено рекомендаціями ВООЗ [198, с. 628].

Сьогодні в Україні за аналогією законодавства країн ЄС внесені зміни у чинний Закон України «Про психіатричну допомогу» (стаття 1), де обов'язками органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування є організація надання психіатричної допомоги та правового і соціального захисту, навчання осіб, які страждають на психічні розлади, здійсненні соціального захисту та навчання пацієнтів, які страждають на психічні розлади [198, ст.1]. Згідно з ДБН В.2.2-10:2022 "Заклади охорони здоров'я. Основні положення", який враховує результати реформування сфери психіатричної допомоги населенню в Україні, психіатричні відділення проєктуються у складі лікарень загального профілю, що не потребує організації санітарного розриву у 1000 м. Питання залишається актуальним та потребує подальшого вивчення для діючих психіатричних лікарень, які були побудовані в минулому сторіччі і на які розповсюджуються вимоги щодо дотримання санітарних відстаней у 1000 м згідно з ДСП №173-96, при фактичній їх відсутності на місцях.

Продовжуючи тему оптимізації територій міських та сільських громад розгляду підлягає раціоналізація територій освітніх закладів (ДДЗ, ЗОШ). Зазначене питання врегульовано у розробленому за участі автора дисертації Кодексі усталеної практики України 4:2024 «Настанова з проєктування при будівництві приміщень харчоблоків закладів дошкільної та загальної середньої освіти, дитячих закладів оздоровлення та відпочинку відповідно до моделей організації харчування», який має загальнодержавне значення і установлює комплексний підхід до оновлення інфраструктури харчоблоків та підвищення технологічності виробничих процесів за рахунок переходу на нові стандарти організації харчування. Зазначеним кодексом передбачається будівництво харчоблоків шкіл нового типу, в тому числі великої потужності, що дасть можливість централізовано забезпечувати харчуванням учнів школи і сусідніх шкіл та уможливити доступ до здорової їжі усіх учасників освітнього процесу [199].

Запропоновані моделі харчоблоків («базова кухня», «опорна кухня», «фабрика-кухня») демонструють перехід від дрібнорозпорошеної мережі закладів

(кожна школа має свій невеликий харчоблок) до централізованої системи виробництва і постачання, що:

- підвищує економічну ефективність використання площ і ресурсів;
- зменшує витрати на експлуатацію і технічне обслуговування;
- вивільняє частину територій закладів освіти, які можна спрямувати під інші громадські або рекреаційні функції (зелені зони, спорт, STEM-лабораторії, коворкінги тощо).

У містобудівному вимірі реалізація цього стандарту сприятиме формуванню ефективної моделі просторового розвитку територіальних громад, що поєднує економічність, енергоефективність, безпеку та сталість. Запровадження таких типових рішень відповідає сучасним європейським принципам планування освітньої інфраструктури, де укрупнення функцій та стандартизація об'єктів забезпечують гнучкість і збалансований розвиток локальних освітніх мереж [200, с.76].

Поряд із переглядом підходів до визначення санітарних відстаней для об'єктів охорони здоров'я, не менш важливою є проблема дотримання нормативів санітарного захисту навколо інженерної інфраструктури населених пунктів, зокрема – мереж централізованого водопостачання.

При вирішенні планувальних питань забезпечення централізованим водопостачанням населених пунктів, а саме планувальної структури житлових та промислових районів, їхнім основним елементом – «просторовим каркасом» – є система водоводів та водопровідних мереж. Основною містобудівною вимогою є дотримання нормативних розмірів санітарно-захисних смуг водоводів та водопровідних мереж з метою недопущення забруднення ґрунту та ґрунтових вод. Зазначена вимога викладена у нормативних документах МОЗ України ДСП №173-96 та ДСанПіН 2.2.4-171-10, а також у базових документах Мінрозвитку України: ДБН Б. 2.2-12:2018 «Планування і забудова територій», ДБН В.2.5.-74:2013 «Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди».

Відповідно до зазначених нормативних документів ширина санітарно-захисних смуг від осі труби водоводів з обох сторін становить: у сухих ґрунтах,

діаметром труби менше 1000 мм – 10 м, діаметром труби більше 1000 мм – 20 м; у мокрих ґрунтах незалежно від розміру діаметра водоводу – 50 м. Санітарно-захисна смуга водоводу – це певна площа земельної ділянки, тобто вид землекористування для балансоутримувача/надавача послуг з централізованого водопостачання міста.

В умовах щільної забудови та гострого дефіциту площі земельних ділянок органами місцевого самоврядування в оренду передаються земельні ділянки, які частково або повністю потрапляють в межі санітарно-захисних смуг водоводів. При цьому плата за користування земельною ділянкою орендар сплачує за всю площу, куди входить і площа санітарно-захисних смуг водоводів. Відсутність офіційної публічної інформації у територіальних органах управління водних ресурсів щодо фактичного розташування водопровідних мереж та споруд системи централізованого питного водопостачання на місцевості призводить до забудови санітарно-захисних смуг та безпосереднього наближення нового будівництва до існуючих водоводів та споруд.

Для захисту санітарно-захисних смуг водопровідних мереж та споруд системи централізованого питного водопостачання від незаконної забудови або використання земель не за призначенням, та з метою забезпечення їх утримання у належному санітарно-гігієнічному стані пропонується органам місцевого самоврядування на земельні ділянки, які прилягають до водних об'єктів, розробити проекти землеустрою, та зареєструвати їх у Державному земельному кадастрі України. З метою регулювання містобудівної діяльності зазначені земельні ділянки необхідно нанести на генеральні плани населених пунктів як землі водного фонду та передати територіальним органам управління водних ресурсів на утримання і обслуговування з визначенням переліку санітарно-гігієнічних заходів землекористування [201, с.171].

Санітарно – захисна смуга як складова землекористування та забудови при вирішенні питань водопостачання населених пунктів є міжсекторальною регулюючою складовою санітарної охорони водних об'єктів, яка забезпечує баланс між повноваженнями міської влади, інтересами землекористувачів та оператором водопровідних мереж з метою ефективного функціонування міста.

Для захисту прибережно-захисних зон поверхневих джерел водопостачання та зон санітарної охорони підземних джерел водопостачання від незаконної забудови або використання земель не за призначенням, та з метою забезпечення гігієнічних нормативів якості питної води пропонується:

- органам місцевого самоврядування на земельні ділянки, які прилягають до водних об'єктів розробити проекти землеустрою, зареєструвати прибережні захисні смуги та зони санітарної охорони поверхневих джерел водопостачання в Державному земельному кадастрі, землі водного фонду в межах населених пунктів нанести на Генеральні плани;

- обласним державним адміністраціям спільно з територіальним органом Держгеокадастру провести інвентаризацію земель Водного фонду за межами населених пунктів, забезпечити з обласного бюджету фінансування робіт з оновлення земельної документації, встановити межі прибережних захисних зон, зон санітарної охорони шляхом присвоєння кадастрових номерів в Державному земельному кадастрі та передати землі водного фонду на утримання і обслуговування територіальним органам управління водних ресурсів з визначенням переліку санітарних заходів землекористування.

Висновки до Розділу 2

Визначено, що адаптація директив ЄС, гармонізація українського законодавства до регламентів ЄС та впровадження спрощених процедур будівництва в умовах воєнного стану є системоутворюючими механізмами, які забезпечують оперативне відновлення житлової та соціальної інфраструктури, а також підвищення життєстійкості та комфортності середовища для населення. Розкрито механізми реалізації таких процесів через прийняття нових законодавчих та нормативних актів.

Обґрунтовано необхідність імплементації міжнародних стандартів безпеки, екологічності та енергоефективності будівельних матеріалів, включно з оцінкою хімічного забруднення повітря в житлових приміщеннях за міжнародними

гігієнічними критеріями. Показано, що ці заходи створюють передумови для формування національної системи управління житловим будівництвом, що відповідає принципам людиноцентризму, раціонального просторового планування та сталого розвитку територіальних громад.

Проведено теоретичний та нормативно-правовий аналіз реформування житлового будівництва в Україні з урахуванням сучасних вимог цифровізації та європейських стандартів. Розкрито роль ЄДЕССБ у забезпеченні прозорого функціонування житлового будівництва через інтеграцію даних технічної інвентаризації, технічних паспортів закінчених та незавершених об'єктів житлової та нежитлової забудови. Проаналізовано внесені зміни до Закону України «Про будівельні норми» щодо європейських вимог безпеки та гігієни житлових будівель, зокрема щодо довговічності, пожежної безпеки, гігієни та захисту довкілля, доступності для маломобільних груп населення, захисту від шуму та вібрації, енергоефективності, екологізації та сталого використання ресурсів.

Підкреслено критично важливе значення впровадження найкращих практик у галузі житлового будівництва, відповідно до вимог ЄС та стандартів ООН, для зниження споживання енергії будівлями та пов'язаних із цим викидів вуглецю (CO₂), що є зовнішньою боротьбою зі зміною клімату та збереження озонового шару.

Досліджено законодавчі ініціативи щодо розробки базового Закону України «Про основні засади житлової політики», який передбачає комплексне реформування житлового сектору та впровадження сучасної моделі державного управління з урахуванням міжнародного досвіду, зокрема Женевської хартії ООН про стале житлове господарство. Актуалізована з урахуванням міжнародного досвіду та вимог директив ЄС вітчизняна законодавча та нормативно-правова база, а також розроблений сучасний базовий законопроект України «Про основні засади житлової політики» забезпечить ефективність державного управління, контролю і нагляду за містобудівною діяльністю у сфері житлового будівництва. Це дозволить запровадити дієві механізми відповідальності за порушення містобудівного законодавства, встановити прозорі правила забудови житлового сектору для всіх

учасників та створить передумови для розвитку будівельної галузі. В результаті підвищиться позиція України у рейтингу легкості ведення бізнесу Світового банку "Doing Business", зросте кількість, якість та доступність житла для всіх громадян України.

Розкрито значення діджиталізації житлового будівельного сектору як елемента національної безпеки та забезпечення конкурентного, прозорого ринкового середовища. Висвітлено перспективи розвитку будівництва нового житла, капітального ремонту, реконструкції наявних фондів та державно-приватного партнерства. Обґрунтовано необхідність визначення мінімальних споживчих якостей житла для забезпечення доступності, сталості та відповідності Цілям сталого розвитку ООН до 2030 року.

Визначено основні заходи державного регулювання для підтримки територіальних громад, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та інших категорій населення, спрямовані на сталий розвиток населених пунктів та забезпечення доступним і якісним житлом нинішніх і майбутніх поколінь.

Висвітлено вплив тривалих процесів індустріалізації та урбанізації на стан навколишнього середовища та здоров'я населення великих міст України, що підтверджується медико-демографічними показниками, зокрема високим рівнем захворюваності, збільшенням генетичної патології та скороченням тривалості життя населення. Зазначено, що значна частина промислових підприємств України працює на застарілому обладнанні, що призводить до надмірного споживання природних ресурсів і накопичення великої кількості промислових відходів.

Проведено аналіз взаємозв'язку між процесами децентралізації та підвищенням ролі територіальних громад у розвитку інфраструктури, інвестиційної привабливості та управлінні просторовим розвитком у межах адміністративно-територіальних одиниць. Підкреслено, що розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері містобудування підвищує їхню відповідальність за ефективність використання промислових територій та дотримання екологічних стандартів. Зазначено, що ефективне державне регулювання планування та забудови промислових територій має ґрунтуватися на

принципах сталого розвитку, екологічної безпеки та інтегрованого просторового планування, що забезпечує формування сприятливого середовища життєдіяльності, відновлення постіндустріальних міських зон та підвищення стійкості урбанізованих систем у воєнний і повоєнний періоди.

Проведено порівняльний аналіз положень національного законодавства та правових актів ЄС у сфері промислового забруднення й охорони атмосферного повітря, що дало змогу встановити ступінь наближення українського нормативного поля до *acquis communautaire* ЄС. Підкреслено, що норми Закону України «Про засади державної регіональної політики» та Угоди про асоціацію з ЄС формують правові підвалини для поетапної імплементації екологічних директив у сферу містобудівної та промислової політики держави.

Висвітлено міжнародні зобов'язання України щодо наближення національного законодавства до стандартів ЄС, зокрема у сфері якості атмосферного повітря, управління відходами, захисту природи, промислового забруднення, шумового забруднення та безпеки праці. Окрему увагу приділено розвитку малих та середніх підприємств (МСП) за принципами Європейської хартії, зокрема спрощення реєстраційних процедур і підвищення адміністративної ефективності.

Визначено, що директиви Європейського Союзу (2010/75/ЄС, 2008/50/ЄС, 96/62/ЄС, 1999/30/ЄС та ін.) встановлюють системний підхід до контролю, моніторингу та управління промисловим забрудненням, спрямований на зменшення шкідливих викидів, запобігання забрудненню атмосферного повітря, води та ґрунтів, а також на застосування найкращих доступних технологій

Обґрунтовано, що ухвалення законів України «Про оцінку впливу на довкілля» та «Про стратегічну екологічну оцінку» стало ключовим етапом гармонізації національної нормативно-правової бази з правом ЄС, проте ці законодавчі акти не містять механізмів оперативного реагування на екологічні порушення, фіксації шкоди та забезпечення відшкодування збитків, що потребує подальшого правового доопрацювання.

Проведено аналіз сучасного стану нормативного забезпечення екологічного контролю, яким підкреслено актуальність прийняття законопроекту №3091 «Про державний екологічний контроль». Сформульовано, що впровадження цього закону забезпечить створення цілісної системи моніторингу та притягнення до відповідальності за порушення природоохоронного законодавства, унеможливить зловживання правом недопуску до перевірок, а також зміцнить інституційну спроможність Державної екологічної інспекції.

Підкреслено, що в умовах воєнних руйнувань особливого значення набуває запровадження програм комплексного відновлення територій, передбачених змінами до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності». Сформульовано, що ці програми мають стати основним інструментом інтеграції екологічних, соціально-економічних та просторових підходів до відбудови, що узгоджується з європейськими стандартами регіонального розвитку.

Обґрунтовано, що для ефективного відновлення інфраструктури України необхідна консолідація зусиль Мінрозвитку, Агентства відновлення, Міндовкілля, Мінекономіки та інших центральних органів виконавчої влади для реалізації положень Плану Європейської Комісії щодо модернізації об'єктів критичної інфраструктури, впровадження “зелених” технологій і підготовки Національного плану з енергетики та клімату до 2030 року.

Сформульовано загальний висновок, що комплексна імплементація положень Директив ЄС, законопроектів №6004-д і №10147, а також нових містобудівних механізмів відновлення територій створює правову та інституційну основу для поєднання екологічної, промислової та просторової політики держави відповідно до принципів сталого розвитку та євроінтеграційного курсу України.

Проведено системний аналіз правових основ державної регіональної політики та містобудівного регулювання з акцентом на забезпечення санітарно-гігієнічної безпеки населення та сталого розвитку територій.

Проведено аналіз сучасних підходів до планування і забудови територій населених пунктів, визначено роль генерального плану як основного містобудівного документа та приділена ретельна увага містобудівним обмеженням

забудови населених пунктів, що стосуються дотримання санітарно-захисних зон (СЗЗ), прибережних смуг, водоохоронних зон, зон санітарної охорони тощо. Ці обмеження сприяють збереженню природних ресурсів, захисту здоров'я громадян і сталому розвитку території населених пунктів.

Узагальнено нормативно-правове регулювання СЗЗ у містобудівному, земельному, водному та природоохоронному законодавствах України, що регламентують розміщення промислових об'єктів та оцінку впливу на довкілля.

Детально проаналізовано світовий та європейський досвід нормування санітарно-захисних зон, визначено відповідні терміни та стандарти в США, ЄС, Індії, Танзанії та Малайзії («buffer zone», «setback distance», «safe zone», «right-of-way»), а також розглянуто підходи до оцінки впливу виробництв на здоров'я населення та навколишнє середовище, зокрема з використанням принципів найкращих доступних технологій (НДТМ). Запропоновано впровадження гнучких регуляторних підходів та децентралізованого планування СЗЗ, які дозволяють адаптувати розміри зон під специфіку конкретного виробництва, його потужності та запровадження сучасних технологій, сприяючи водночас стимулюванню підприємництва та зменшенню антропогенного навантаження на довкілля.

На підставі вивчення міжнародного досвіду та з метою оптимізації територій міських та сільських громад в питанні містобудівних обмежень забудови населених пунктів, запропоновано першочергові невідкладні наступні заходи:

1. Розробка та затвердження нової гнучкої Санітарної класифікації підприємств, виробництв і розмірів санітарно-захисних зон є необхідним кроком для адаптації національної системи регулювання до сучасних реалій українського підприємництва. Така класифікація повинна враховувати диференціацію за потужністю, видом і кількістю використовуваної сировини та палива, рівнем впровадження найкращих доступних технологій (НДТМ), екологозберігаючих систем очистки та ефективних методів управління. Вона має відповідати вимогам європейських директив, зокрема: 2010/75/EU (про промислові викиди), 2008/50/EC (про якість атмосферного повітря), 2001/42/EC (про стратегічну екологічну оцінку), 2012/18/EU (Seveso III – щодо контролю великих аварійних ризиків), 92/43/EEC

(щодо охорони природного середовища), а також бути гармонізованою з положеннями чинного національного законодавства, орієнтованого на європейські екологічні цінності та принципи сталого розвитку.

2. Зазначена Санітарна класифікація підприємств і виробництв, а також визначення розмірів санітарно-захисних зон повинні бути затверджені на міжвідомчому рівні з урахуванням компетенції трьох органів виконавчої влади: Міністерства розвитку громад та територій України (Мінрозвитку) – з питань містобудування, планування територій і просторового розвитку; Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ) – з питань санітарного та епідемічного благополуччя населення; Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля) – з питань екологічної безпеки та промислових викидів. Такий підхід відповідає принципу міжвідомчої координації та забезпечує комплексне врахування вимог у сфері регіонального розвитку, охорони здоров'я та довкілля і, у тому числі, принципу гармонізації з європейськими стандартами.

3. Встановлення або зміна розміру санітарно-захисної зони (СЗЗ) для конкретного промислового об'єкта має здійснюватися на регіональному рівні – через відповідні Департаменти (управління) архітектури та містобудування обласних (місцевих) державних адміністрацій або органів місцевого самоврядування, з урахуванням наукового обґрунтування профільних проєктних, гігієнічних науково-дослідних інститутів (сертифікованих установ). Такий підхід відповідає європейському принципу децентралізації, передбаченому директивами ЄС (зокрема, 2014/52/ЄС щодо ОВД як доповнення до 2001/42/ЄС про стратегічну екологічну оцінку), а також сприяє ефективному врахуванню місцевої специфіки у процесах просторового планування.

4. Потребує перегляду (або скасування) санітарної відстані у 1000 м для лікарняних містечок спеціального профілю (протитуберкульозні, психіатричні та ін.), оскільки такі об'єкти у зв'язку з реформою в медичній сфері втратили актуальність.

5. Реалізувати положення Кодексу 4:2024, що сприятиме формуванню ефективної моделі просторового розвитку територіальних громад, що поєднує

економічність, енергоефективність, безпеку та сталість. Запровадження таких типових рішень відповідає сучасним європейським принципам планування освітньої інфраструктури, де укрупнення функцій та стандартизація об'єктів забезпечують гнучкість і збалансований розвиток територій громад.

Розділ 3.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

3.1 Забезпечення вимог цивільного захисту населення України в умовах воєнного стану та повоєнний період під час планування та забудови територій

У зв'язку з широкомасштабною збройною агресією російської федерації проти України Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 02.2022 р. в Україні з 24 лютого 2022 року було введено воєнний стан [202]. За інформацією Міністерства національної єдності України до переліку територіальних громад, що розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій та які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), віднесені частково території 9 областей. Всього до зазначеного переліку входить 329 громад [203].

Величезні втрати вітчизняної економіки, знищення та руйнування інфраструктури, внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, зумовлюють об'єктивну необхідність у прийнятті оперативних та антикризових рішень з боку держави для їх негайного відновлення. Враховуючи те, що в Україні упродовж воєнного стану продовжують функціонувати інфраструктури і промислові, виробничі, громадські об'єкти, та експлуатуються житлові будинки, то гостро постало питання забезпечити належні умови для цивільного захисту населення, збереження виробничих процесів і умов життєдіяльності населення під час розбудови міст та населених пунктів у воєнний та післявоєнний періоди.

Питання щодо управління містобудівною діяльністю у сфері цивільного захисту населення є недостатньо вивченими та потребує обґрунтування напрямів із його удосконалення [204, с.63].

В результаті російського вторгнення в Україну відбулося руйнування значної кількості інфраструктурних об'єктів, промислових підприємств, виробництв, багатофункціональних житлових комплексів. Необхідність проведення реконструкції зруйнованих об'єктів, як окремих елементів нерухомого майна міст, а також комплексна реконструкція структурних підсистем міст потребує величезних фінансових, людських і часових ресурсів, належної проєктної та будівельної бази. Така ситуація спонукає до глобального перегляду всіх параметрів сучасного містобудування з орієнтуванням на цивільний захист населення країни [205].

Відповідно до «Концепції захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій», схваленої Указом Президента України від 26.03.1999 р. №284/99, забезпечення цивільного захисту населення є одним з найважливіших завдань держави, виконання якого забезпечується центральними органами виконавчої влади, територіальними громадами, суб'єктами господарювання у порядку реалізації статті 6 Кодексу Цивільного Захисту України. На підсилення функції держави щодо цивільного захисту населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій та у особливий період прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» від 29.07.2022 №2486-1X, яким врегульовано питання проєктування та будівництва на всіх об'єктах господарювання споруд цивільного захисту (укриття, сховище, бомбосховище) з урахуванням вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту [53]. Право на забезпечення засобами колективного захисту та їх використання мають працівники промислових підприємств, вчителі і учні, лікарі і пацієнти, а також пересічні громадяни України, що регламентовано новітніми вимогами статей 21, 32 Кодексу Цивільного Захисту України [119, ст.21, 32].

Згідно з «Порядком створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, виключення таких споруд із фонду та ведення його обліку» створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту покладається на органи місцевого самоврядування та територіальні громади. Натомість утримання

захисних споруд цивільного захисту у готовності до використання за призначенням здійснюється їх власниками, користувачами, юридичними особами, на балансі яких вони перебувають, на підставі укладених договорів про утримання (зберігання) захисних споруд [206, ст.4].

За класифікацією до споруд цивільного захисту віднесені сховища, протирадіаційні укриття, споруди подвійного призначення та найпростіші укриття [207, п.1.3]. В особливий період фонд захисних споруд цивільного захисту нарощується шляхом будівництва швидкоспоруджуваних захисних споруд цивільного захисту та створення найпростіших укриттів.

За визначеннями термінів споруд цивільного захисту згідно з КЦЗ України:

– сховище – герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів, які виникають внаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів;

– протирадіаційне укриття - негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості та дії звичайних засобів ураження.

– швидкоспоруджувана захисна споруда – споруда, що зводиться (виготовляється, монтується) за короткий час із спеціальних конструкцій (виробів), вимоги до яких встановлюються будівельними нормами, стандартами та правилами;

– споруди подвійного призначення - наземні або підземні споруди чи їх окремі частини, що спроектовані або пристосовані для використання за основним функціональним призначенням, у тому числі для захисту населення, та в яких створені умови для тимчасового перебування людей:

– найпростіші укриття – фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, інша споруда підземного простору міст та інших населених пунктів (підземні переходи, гаражі та інше), гірничі виробки, підвальні та інші приміщення, які можуть бути використані для захисту населення у разі виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру та у особливий період [119, ст.2].

Більшість існуючих захисних споруд усіх типів, які знаходяться на обліку фонду захисних споруд цивільного захисту відповідно до наказу МВС України від 09.07.2018 р. №579, є будівлями подвійного призначення, і у мирний час ці приміщення використовувались під власні потреби балансоутримувача, (приміщення торгівлі і громадського харчування тощо) [208].

Захисні споруди можуть використовуватися для потреб суб'єкта господарювання за умови приведення їх у готовність до використання за призначенням у строк, визначеним «Порядком створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, виключення таких споруд із фонду та ведення його обліку». Захисні споруди цивільного захисту державної та комунальної власності не підлягають приватизації (відчуженню). Суб'єкт господарювання під час використання захисної споруди для власних потреб забезпечує: збереження захисних властивостей споруди як в цілому, так і окремих її елементів; герметизацію (для сховищ) та гідроізоляцію всієї захисної споруди; збереження робочого стану інженерно-технічного та спеціального обладнання, засобів зв'язку та оповіщення; належне утримання та експлуатацію захисної споруди відповідно до вимог, встановлених законодавством; доступність захисної споруди для інвалідів та інших маломобільних груп населення.

Залучення основних приміщень захисної споруди у мирний час для потреб суб'єкта господарювання здійснюється за умови використання ним не більше 50% розрахункової площі приміщень та збереження вільної площі і майна, що перебуває в укриттях, згідно вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту [206; 207]. У зв'язку з цим пропонується внесення доповнення до Типового договору оренди захисних споруд цивільного захисту (у редакції постанови Кабінету Міністрів України №138) вказаними вище вимогами. Також пропонується доповнити зазначений Типовий договір вимогою про приведення захисної споруди в готовність до використання за призначенням у нормативний строк: не більше 12 годин – для захисних споруд, призначених для укриття працівників суб'єктів господарювання, віднесених до відповідних категорій

цивільного захисту; не більше 24 годин - для інших захисних споруд, споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів.

За даними Державної служби України з надзвичайних ситуацій, на початку 2022 року в Україні на обліку перебувало більше 21 тисячі захисних споруд цивільного захисту, у яких могли укритися лише 10% населення країни [209]. Аналізуючи показник забезпечення населення захисними спорудами цивільного захисту у європейських країнах (рис. 3.1.1.) можна зазначити, що у Республіці Польщі нараховується 39892 укриттів. У цих укриттях можуть розташовуватися близько 1 млн осіб, це близько 3% від загальної кількості населення країни. Така ж ситуація склалася і в Німеччині, у якій налічується близько 95000 готових до використання укриттів, що можуть розмістити 2,496 млн громадян (3%). Серед усіх країн – членів ЄС тільки муніципалітетами Швейцарії реалізовано забезпечення захисними спорудами цивільного захисту всіх громадян країни на 100% (рис. 3.1.1.) [204, с. 66; 210].

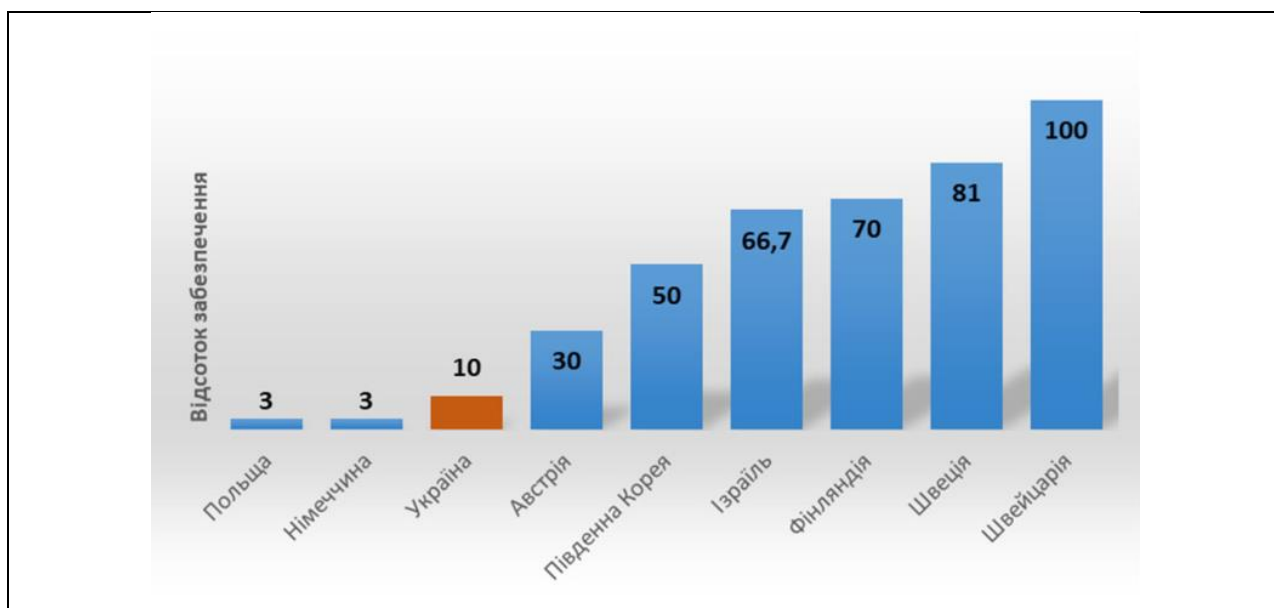

Рисунок 3.1.1. Рівень забезпечення населення захисними спорудами цивільного захисту у різних країнах [204, с. 66; 210].

Міжнародний досвід містобудування, зокрема країни Ізраїлю, яка воює, засвідчує, що відповідно до Закону Ізраїлю «Про оборону» та нормативних документів містобудівного законодавства Ізраїлю: «Правил цивільної оборони

(специфікації для будівництва укриттів), 1990-57», «Правил цивільної оборони (технічні умови будівництва укриттів)» (2016 р.), біля об'єктів, які не мають власного укриття, за рахунок держави облаштовуються вуличні бетонні укриття різної форми та місткості від 2 до 20 місць [211, ст.14]. Такі ж захисні бетонні споруди встановлюються на зупинках автотранспорту [212, с.96]. Нашою країною запозичено та впроваджено цей досвід у містах, в яких ведуться бойові дії. Зокрема, Харківською міською територіальною громадою встановлено понад 25 захисних бетонних укриттів на зупинках автотранспорту для захисту цивільного населення від авіаударів (рис. 3.1.2, рис. 3.1.3).

Рисунок 3.1.2. Зовнішній вигляд захисного бетонного укриття у м. Харкові [213]

Рисунок 3.1.3. Внутрішній вигляд захисного бетонного укриття у м. Харкові

Щодо державного регулювання у сфері містобудівної діяльності з метою вирішення проблемних питань із забезпечення цивільного захисту населення Верховною Радою України прийнято новітній Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» (2022р.), який регламентує обов'язкове забезпечення вимог цивільного захисту для об'єктів, що будуються і за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, на яких постійно перебуватимуть понад 50 фізичних осіб або періодично перебуватимуть понад 100 фізичних осіб, а саме: «Проектна документація на будівництво об'єктів ... обов'язково повинна передбачати розділ щодо інженерно-технічних заходів цивільного захисту ...». Зазначений Закон України спрямований на забезпечення збільшення відсотка охоплення населення

захисними спорудами цивільного захисту на етапі розробки проєктної документації на будівництво об'єктів. Разом з тим, на нашу думку, доцільно при будівництві об'єктів за класом наслідків СС1 (до яких відноситься більшість індивідуальних житлових будинків, 1-2 поверхова багатоквартирна житлова забудова тощо) передбачати інженерно-технічні заходи цивільного захисту за аналогією Ізраїльського досвіду. Ізраїльське «Укриття типу А-1» згідно з «Правилами цивільної оборони (специфікації для будівництва укриттів), 1990-57», передбачається для житлового будинку, знаходиться в підземному рівні і має площу від 4 м² до 8 м². Щодо питання існуючої міської забудови, в якій проблематично добудувати підземні укриття, доцільно імплементувати досвід Швейцарії, за яким передбачається внутрішньо-квартальне будівництво підземних громадських укриттів [204, с.66].

У проєкті Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років наступність між дошкільною та початковою освітою розглядається на рівні цілей, завдань і принципів змісту безперервної освіти дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, що відповідає основним компетенціям для навчання протягом усього життя за вимогами Рекомендації 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) "Про основні компетенції для навчання протягом усього життя" від 18 грудня 2006 року [214].

На Підставі доручення Прем'єр-міністра України про створення безпечних умов перебування у закладах освіти під час проведення освітнього процесу в умовах воєнного стану Державною службою з надзвичайних ситуацій України було розроблено «Рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти» де викладено вимоги до приміщення укриття ЗДО, які повинні [215, с.25]:

- розміщуватися у підвальному або цокольному поверхах, а за умови наявності огорожувальних будівельних конструкцій – на першому поверсі будівлі;

- забезпечуватись електроживленням, штучним освітленням, системами водопроводу та каналізації, мати примусову або природну вентиляцію. Якщо

відсутні водопостачання і каналізації, мають бути окремі приміщення для встановлення виносних баків для нечистот;

- мати не менш ніж два евакуаційні виходи, один з яких може бути аварійним (у споруді подвійного призначення або найпростішому укритті місткістю менш як 50 осіб допускається наявність одного евакуаційного виходу);

- через приміщення, призначені для перебування дітей, не мають проходити водопровідні та каналізаційні магістралі;

- мати рівну підлогу, придатну для забезпечення місцями для сидіння або лежання (лави, нари, інші місця для сидіння та лежання);

- мати висоту приміщень не менше 2 м (допускається не менше 1,8 м, якщо це було передбачено проєктною документацією);

- мати місткість укриттів складає з розрахунку: 1,0 м² площі основних приміщень на одну особу;

- мати обладнання має забезпечувати можливість безперервного перебування в них людей впродовж не менше 48 годин;

- забезпечені контейнерами для зберігання харчових продуктів, резервним штучним освітленням, первинними засобами пожежогасіння, засобами надання медичної допомоги, засобами зв'язку й оповіщення, шанцевим інструментом [216, п.3.5].

Згідно з науковими працями Yalalem Assefa, Shouket Ahmad (2011) та M.N. Agbor, M.A. Etta (2022) дослідження об'ємно-планувальних параметрів існуючих дитячих дошкільних закладів необхідне для набуття нового досвіду з метою формування та вдосконалення вимог для ефективного використання найпростішого укриття як сучасного безпечного освітнього середовища для захисту дітей та інших учасників освітнього процесу під час війни та збереження їх права на освіту [217, с.302; 218, с.164].

На сьогодні в Україні чинною правовою основою в сфері планування та будівництва дошкільних навчальних закладів є закони України: "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", "Про планування і забудову території", "Про регулювання

містобудівної діяльності"; "Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів № 234", "Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів. ДСП №173-96"; Державні будівельні норми: "Заклади дошкільної освіти. ДБН В.2.2-4:2018", "Планування і забудова. ДБН2.2-12:2019" і ін.

За результатами оцінки умов розміщення існуючих закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) в межах житлових кварталів було виявлено, що через стрімке ущільнення територій, особливо міських, вільні земельні ділянки майже відсутні. Зазначене свідчить про збільшення щільності населення, в тому числі за рахунок тимчасово переселених осіб, а відтак збільшене навантаження на існуючі ЗДО, більша частина яких побудовані у 1960-1996 роках. Зазначене посилює потребу в будівництві нових ЗДО із врахуванням новим вимог щодо безпеки вихованців та співробітників. Ситуація, що склалась, безпосередньо впливає на санітарно-гігієнічні та безпекові умови в існуючих ЗДО та психофізіологічний стан дітей [219, с.4].

У ході досліджень проаналізовано стан забезпеченості дитячого населення України ЗДО за період незалежності України. Встановлено, що за 30-річний період кількість ЗДО зменшилась на 37,5% (9,2 тис.). Різке скорочення ЗДО відбулося у період з 1996 по 2004 роки на 39% (5,3 тис. закладів) з 24,5 тис до 14,9 тис. За період з 2004 по 2013 роки спостерігалось незначне збільшення садочків до 16,7 тис. (на 11%). За наступні роки кількість ЗДО зменшилася на 8% і у 2020 році становила 15,3 тис.

На сьогодні кількість ЗДО скоротилася ще на 1171 заклад, внаслідок руйнації від збройної агресії російської федерації в Україні, з них потребують відновлення 1031 заклад і повністю зруйновано 70 ЗДО [220, с.184].

На початок навчального року, за даними МОН в Україні освітній процес здійснюють лише 10 367 ЗДО, що дозволяє охопити 750 тис. дітей. Проте, враховуючи, що не у всіх закладах є можливість створити безпечні умови для перебування учасників освітнього процесу, в очному форматі працює лише 6003 заклади, в дистанційному – 2851 заклад, в змішаному 1513 закладів.

Слід зазначити, що за даними МОН не розпочали навчальний процес 1654 ЗДО, з них на окупованих територіях розташовано 846 дошкільних закладів, 131 заклад є прихистком для внутрішньо-переміщених осіб, у 677 ЗДО функціонують пункти незламності.

Таким чином, у країні спостерігається невпинне зменшення ЗДО, що погіршує умови щодо охоплення дітей цими закладами. Крім того, згідно з ДБН В.2.2-4-2018 «Будинки і споруди. Заклади дошкільної освіти» обов'язково має дотримуватися радіус пішохідної доступності не більше 300 м до ЗДО. До того ж, в умовах війни, частина дітей не має змоги відвідувати ЗДО, а відтак зростати і розвиватися, набуваючи соціальні навички у колективі, через руйнацію частини закладів та внутрішнє переміщення. Відсутність можливості дитині навчатися в ЗДО ускладнює мобільну робочу свободу батьків, що впливає на економіку країни [221, с.183].

За інформацією МОН в Україні на початок навчального 2023/2024 року понад 10% ЗДО залишаються не забезпеченими укриттями, близько 15% ЗДО мають укриття недостатньої площі для забезпечення всіх учасників навчального процесу.

За результатами звіту комісій щодо технічного обстеження укриттів ЗДО, проведених в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, виявлено недоліки:

- недостатня площа укриття для забезпечення всіх дітей та працівників закладу;
- у більшості укриттів наявний тільки один евакуаційний вихід;
- кімнати пристосовані для укриття не мають виходів безпосередньо з них;
- на входах/виходах відсутні пандуси, що перешкоджатиме швидкому спуску не тільки дітей інвалідів, а й наражатиме на небезпеку всіх інших;
- відсутність другого виходу;
- неефективність роботи примусової вентиляційної системи, що змонтована ще при будівництві і не обслуговувалася весь цей час належним чином;
- відсутня дворежимна система вентиляції чистої вентиляції та фільтровентиляції;

- наявність комунікацій будівлі не ізольованих від кімнати укриття;
- відсутність систем водопостачання та каналізування;
- відсутність санвузлів для хлопчиків та дівчаток, тощо.

Найважливішим недоліком, який виявлений у ході розбирання завалів ЗДО, є відсутність виходів з підвального укриття на відстані висоти будівлі.

Рис. 3.1.4.

Зруйнований ЗДО
у м. Бахмут
Донецької області

Рис. 3.1.5.

Зруйнований ЗДО
у селі Богданівка
Броварського району

На Рис. 3.1.4 і 3.1.5 показано зруйновані ЗДО та наслідки розташування евакуаційної входної групи в тілі будівлі. Після попадання бойового снаряду зруйновано частини будівлі закладу, і як наслідок засипано або зруйновано евакуаційні входи до найпростішого укриття, що знаходиться у підвальному приміщенні, відповідно для постраждалих в ньому штучно створено пастку.

В особливий період нарощування фонду захисних споруд здійснюється шляхом будівництва швидкоспоруджуваних захисних споруд або облаштування найпростіших укриттів.

На сьогодні вимоги до зовнішніх огорожувальних конструкцій найпростіших укриттів, матеріалу з яких їх виготовлено, об'ємно-планувальних та конструктивних рішень будівель (споруд, приміщень), що обстежуються з метою включення їх до фонду захисних споруд як найпростіші укриття, законодавством

не визначено [222, с.7]. Разом з цим з метою забезпечення захисних властивостей від дії звичайних засобів ураження важливо, щоб несучі та зовнішні огорожувальні конструкції (стіни, перекриття, покриття) зазначених будівель (споруд, приміщень) були виготовлені із залізобетону, цегли або інших кам'яних матеріалів. Також можливо використання будівель (споруд, приміщень) з інших матеріалів за умов їх заглиблення у землю.

За вивченим досвідом Ізраїлю, згідно з Законом Ізраїлю «Про цивільну оборону» (із поправками) захисні сховища будуються у всіх ЗДО у підземному просторі під кожним основним приміщенням осередку із з'єднанням з ним по принципу дитячої гірки, з метою потрапляння в них під час оголошення повітряної тривоги за 20 секунд. Зазначений досвід потребує впровадження у нормативну містобудівну базу України.

Розробка та впровадження новітнього законодавства, стандартизації та уніфікації різного роду діючих законів та підзаконних актів є питаннями єдиної системи цивільного захисту. За таких умов діючий ДБН В.2.2-5- 97 «Будинки і споруди. Захисні споруди цивільної оборони» можна вважати застарілим. Існує необхідність розробки на рівні Міністерства розвитку громад та територій України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Міністерства охорони здоров'я України, зацікавлених міністерств та відомств нових ДБН В.2.2-5:202X «Будинки і споруди. Захисні споруди цивільного захисту», з урахуванням міжнародних вимог та досвіду технічно розвинутих країн. Що стосується створеної остаточної редакції проєкту ДСТУ ISO 21542:202X (ISO 21542:2021, IDT) «Будинки та споруди. Доступність та зручність використання побудованого середовища», який розроблено ДП НДІБК на заміну ДСТУ Б ISO 21542:2013 «Будинки і споруди. Доступність і зручність використання побудованого життєвого середовища» (ISO 21542:2011, IDT) та оприлюднений на сайті розробника, встановлено наступне.

Проєкт ДСТУ ISO 21542:202X є надзвичайно своєчасним і актуальним нормативним документом, який буде частиною серії стандартів, розроблених з метою міжнародної гармонізації доступності та доповнення до нормативної бази

містобудівного законодавства у сфері інклюзії, зокрема до ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд». Цей стандарт призначений насамперед для національних/ регіональних органів з технічного регулювання у будівництві (національних регуляторів) і є частиною Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням КМ України від 14.04.2021 р. № 366.

Створення реального безбар'єрного простору для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп є однією із першочергових вимог у зв'язку з ратифікацією Конвенції ООН про права людей з інвалідністю та Угоди про Асоціацію з ЄС. За вимогами положень цього документу всі нові об'єкти будуть доступними для створення безбар'єрного простору для всіх категорій людей з інвалідністю: з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху, розумової діяльності та інших маломобільних груп: людей похилого віку, вагітних жінок, батьків з дітьми та інших. Сьогодні 90% всіх збудованих пандусів є неправильно облаштованими, а переважна кількість людей взагалі не знають, що таке тактильна плитка. Новий стандарт у першу чергу направлений на ефективне вирішення цієї проблеми. У ньому наведені всі необхідні технічні характеристики влаштування елементів безбар'єрності, а також конкретні візуальні приклади, як це потрібно робити. Зокрема, у документі йдеться про облаштування: пандусів, спеціальних підйомників та інших засобів доступності для людей з порушеннями опорно-рухового апарату; тактильної підлогової плитки, інформаційних таблиць та позначень шрифтом Брайля, інших візуальних елементів і аудіопокажчиків для людей з порушеннями зору; дублювання важливої звукової інформації текстами, організації сурдоперекладу, використання систем звукопідсилення для людей з порушеннями слуху [223, с.144].

Проект ДСТУ ISO 21542:202X буде прийнято як національний стандарт методом перекладу міжнародного стандарту ISO 21542:2021 «Building construction – Accessibility and usability of the built environment» з рівнем відповідності – ідентичний (IDT).

Враховуючи зазначену назву оригіналу міжнародного стандарту ISO 21542:2021 пропонуємо розглянути пропозицію щодо незначної зміни назви проєкту ДСТУ ISO 21542:202X і викласти у такій редакції: «Будинки і споруди. Доступність та зручність використання побудованого середовища життєдіяльності». Оскільки, доступність і зручність використання для всіх – це динамічна концепція, яка постійно розвивається – фундаментальний атрибут стійкого архітектурного середовища життєдіяльності людини. Це процес взаємопов’язаних дій і завдань у повсякденному житті людей, який дає їм змогу отримати освіту і роботу, повною мірою брати участь у житті громади та відчувати себе причетними до суспільства у безбар’єрному архітектурно-планувальному середовищі життєдіяльності людини.

За участі автора розроблені та впроваджені у роботу обласних адміністрацій наукові повідомлення, які стосуються вимог до місць розміщення пунктів евакуації (наметових містечок) населення в містобудівній геокадастровій документації, захисних споруд цивільного захисту в закладах загальної середньої освіти та розміщення модульних житлових містечок для тимчасового проживання населення в умовах надзвичайного та особливого періоду [224; 225; 226].

3.2 Державне регулювання містобудівної діяльності на землях територіальних громад, які були забруднені вибухонебезпечними предметами/речовинами з урахуванням міжнародного досвіду

Війна - повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну є не лише злочином проти людства, а й проти самої природи, яка є основою нашого існування. Наслідками є руйнування інфраструктури населених пунктів України, пожежі, забруднення ґрунтів і водойм, пошкодження лісів та інших природних екосистем, забруднення земель вибухонебезпечними предметами, що є прямим впливом на навколишнє середовище та подальшу спадщину війни навіть через тривалий час після її завершення [110, с.196].

За два роки війни землі України перетворились на найбільш забруднені в світі вибухонебезпечними предметами (ВНП). За рік з початку повномасштабного російського військового вторгнення загальна сума прямих задокументованих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі склала понад \$143,8 млрд. Масштабної шкоди дістав і підприємницький сектор: значна частина виробничих потужностей була пошкоджена або зруйнована, що призвело до зупинки діяльності як великих і середніх підприємств, так і тисяч малих бізнесів. Руйнування промислових об'єктів, складів і нафтобаз спричинило істотне забруднення довкілля [227, с. 3-14].

Забруднення довкілля новими видами ВНП, які все складніше виявляти і знешкоджувати, із продовженням воєнних дій загрожує не лише розростанню площі та зміною географії мінного забруднення, а й унеможлиблює наближення в короткостроковій перспективі економічного, соціального й екологічного відновлення земель територій міських та сільських громад, що призводить до стагнації містобудівної діяльності на землях територіальних громад, які забруднені вибухонебезпечними предметами та речовинами, та потребує державного регулювання [228, с.5].

Висвітлення проблемних питань державного регулювання містобудівної діяльності на землях територіальних громад, які забруднені вибухонебезпечними предметами та речовинами за рахунок військових (бойових) дій, а також розробка пропозицій для прийняття адміністративних рішень щодо використання цих земель з урахуванням міжнародного досвіду є надзвичайно важливим для досягнення економічного та соціального розвитку громад в умовах воєнного стану та повоєнний період. Міжнародний досвід очищення та відновлення забруднених територій висвітлюється у публікаціях представників UNMAS, Geneva International Centre for Humanitarian Demining (GICHD) та інших фахівців у сфері гуманітарного розмінування.

За мінімальними, орієнтовними розрахунками, тільки за 2022 рік або 310 діб повномасштабної агресії російська федерація застосувала проти України від 13 млн артилерійських та мінометних пострілів [229, с. 84], [230].

З 24.02.2022 по 20.02.2024 року було зафіксовано 986 випадків застосування застарілих радянських зразків озброєння, таких як аерозольні гранати К-51 (CS-гази), газові гранати РГ-Во (CN-гази) тощо. За інформацією, яку надано Центром досліджень трофейного та перспективного озброєння і військової техніки, були виявлені окремі випадки застосування російськими військами танкових пострілів постріли із урановою серцевиною 125-мм снаряд 3БМ-29 “Надфиль-2”, 3БМ-32 “Вант”, 3БМ-46 “Свинець”, що є порушенням норм міжнародного гуманітарного права [110, с.200].

Балістичні ракети Х-101, «Кинджал», БПЛА (Shahed-136), касетні суббоєприпаси, протипіхотні міни та інші ворог найчастіше застосовує під час масованих ракетних ударів по мирних селах і містах, об’єктах критичної інфраструктури, лікарнях, школах і дитячих садочках, щоб тримати у страху та напрузі цивільне населення [231].

За класифікацією Рудакевича І. Р. регіони України за ступенем забрудненості територій ВМП та ВНР з урахуванням віддаленості від зон активних бойових дій або окупації російськими загарбницькими військами поділяються на 3 групи:

1) області України, що окуповані російськими військами: території переважно заміновані (забруднені ВМП) російськими військами цих областей;

2) області України, території яких були звільнені від російських окупантів у 2022 р.: Київська, Чернігівська, Сумська, Харківська, Миколаївська області. У цій групі регіонів території залишилися заміновані або уражені вибухонебезпечними предметами (окремі населені пункти досі обмежені для проходу цивільних людей через наявність значної кількості мін, гранат і «розтяжок»);

3) прикордонні області України, частина територій яких заміновані силами Збройних сил України через можливу загрозу нападу з боку республіки білорусі і невизнаного придністров’я: Волинська, Рівненська, Житомирська та Одеська області [232, с. 160-161].

Аналізуючи міжнародний досвід держав-членів НАТО встановлено, що протимінна діяльність здійснюється 20-тим командуванням хімічних, біологічних, радіологічних, ядерних, вибухових речовин (CBRNE) Армії США шляхом

спільних злагоджених дій двох підрозділів: групою РХБ розвідки (CBRNE group – Chemical, biological, radiological, nuclear and explosive) та саперною групою (EOD group – explosive ordnance disposal group), які проводять протимінну діяльність на забруднених землях та визначають забруднення вибуховими речовинами довкілля [233]. До їх функцій належать операції щодо виявлення, ідентифікації, оцінювання, переведення у безпеку, демонтаж, передача та знешкодження об'єктів ХБРЯ небезпеки, починаючи від зброї масового знищення, боєприпаси, що не вибухнули, саморобні вибухові пристрої, хімічні та біологічні небезпеки природного та штучного походження та інші небезпеки ХБРЯ. Ці операції також включають дезактивацію персоналу та основного майна, що зазнало впливу ХБРЯ матеріалів під час реагування.

Командування складається з 75% підрозділів знешкодження вибухонебезпечних предметів (EOD) і хімічних, біологічних, радіологічних, ядерних (ХБРЯ) небезпек. Командування є високотехнічним формуванням спеціального призначення, до складу якого входить приблизно 3800 солдатів і цивільних осіб, дислокованих у 16 штатах і 19 різних об'єктах, і регулярно діє на підтримку об'єднаних, спеціальних операцій, міжвідомчих і міжнародних організацій. Командування цілодобово зосереджено на протидії ряду небезпек ХБРЯ та ЗВП у країні та за кордоном [234, с.287].

Так, 52-а саперна група (EOD) є командним і контрольним штабом для всіх батальйонів і рот армії США зі знешкодження вибухонебезпечних боєприпасів (EOD), розташованих у Форт-Кембеллі, штат Кентуккі, і підпорядкованих 20-му командуванню CBRNE. Їхнє командування охоплює 184-й і 192-й артилерійські батальйони (EOD) і 63-ю хімічну роту (CBRN). Місією 52-а артилерійської групи (EOD) є розгортання та проведення операції бойових командувачів ISO або інших державних установ для протидії загрозам ХБРЯ та ЗМЗ. Для первинної ідентифікації вибухових речовин у довкіллі використовують портативні мас-спектрометри, які не мають 100% точності та відносно дорогі (від 100000 USD), але портативні, можуть використовуватися в польових умовах, не вимагають розхідних матеріалів та спеціального навчання для особового складу, а також ідентифікують

весь спектр ТІМ (toxic industrial materials), CWA (chemical warfare agent) та Explosive (вибухові речовини) у довкіллі [232; 233].

Зазначений досвід Армії США щодо виявлення та знешкодження вибухонебезпечних предметів, а також усунення хімічних, біологічних, радіологічних, ядерних (ХБРЯ) небезпек є актуальний і для умов України під час воєнного стану та у повоєнний період [235, с.23].

Наступним питанням для вивчення та визначення можливості використання в Україні є міжнародна методика оцінки, яка застосовується у США перед початком заходів із протимінної діяльності, зокрема - Munitions And Explosives of Concern Hazard Assessment Methodology (МЕСНА – Методологія оцінки небезпеки від боєприпасів та вибухових речовин), яка призначена для оцінки потенційної небезпеки вибухових речовин для людини на місцях реагування на боєприпаси (фактично – це протимінна діяльність). МЕСНА дозволяє групам протимінної діяльності оцінити потенційну вибухову небезпеку, пов'язану з MRS (MRS – munition response area або ділянки реагування на ВНП), враховуючи поточні та очікувані майбутні умови землекористування, а також різні альтернативи очищення та майбутнього землекористування [236].

Фактично, МЕСНА відображає та об'єднує оцінку ризику забруднення довкілля та оцінку вибухової небезпеки МЕС (Munitions and Explosives of Concern). Ця методологія вимагає велику кількість вихідних даних, які дуже важко отримати в колишніх зонах бойового зіткнення. Проте методика дуже проста та дозволяє попередньо розділити земельні ділянки за ступенем небезпеки та за рівнем цінності для майбутнього землекористування. Вона має багато критеріїв, за які виставляються певні бали і земельна ділянка розподіляється на 4 категорії за ступенем ризику в залежності від кількості балів [237, с. 58].

МЕСНА містить законодавчі положення та правила, які мають юридичну силу, є взаємопов'язаною із нормативними положеннями американського Закону про планування на випадок надзвичайних ситуацій і право громади на інформацію (CERCLA – Comprehensive Environmental Response, Compensation, and Liability Act) та заходами військової програми реагування на боєприпаси (MMRP – Military

Munitions Response Program). Цей Закон (CERCLA) діє у всіх 50 штатах і на територіях США. Діяльність з ідентифікації, моніторингу та реагування на місцях в штатах координується державними органами охорони навколишнього середовища або управління відходами [238].

Законом про планування на випадок надзвичайних ситуацій і право громади на інформацію (від 1986 року) у Розділі III передбачено федеральний Суперфонд для очищення неконтрольованих або покинутих сховищ небезпечних відходів, а також аварій, розливів та інших надзвичайних викидів забруднюючих речовин і забруднюючі речовини в навколишнє середовище.

Законом CERCLA передбачено відповідальність підприємства – забруднювача за будь-який викид, і забезпечення умов щодо його очищення. Він вимагає від суб'єктів господарювання промислової галузі звітування про зберігання, використання та викиди певних хімічних речовин федеральним, державним, плеємним, територіальним та/або місцевим органам влади. Ці звіти використовуються для підготовки до потенційних ризиків і захисту територіальних громад від них.

Закон CERCLA також відомий як Суперфонд, оскільки є федеральним фондом для очищення неконтрольованих або покинутих сховищ небезпечних відходів, а також аварій, розливів та інших надзвичайних викидів забруднюючих речовин і забруднюючих речовин в навколишнє середовище. Компетенцією Закону США – CERCLA є пошук сторін, відповідальних за будь-який викид, і забезпечення їхньої співпраці в очищенні таких викидів [238].

В Україні відсутнє аналогічне законодавство. Найближче за аналогією є український Закон «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.) [175], та постанова КМ України «Про затвердження Положення про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища» від 07.05.1998 р. № 634 (із змінами) [239], які імовірно необхідно взаємопов'язати з наслідками війни в Україні, розмінуванням та відтворення довкілля, оскільки кошти державного Фонду, що формуються як частина екологічного податку, можуть спрямовуватися

на фінансування природоохоронних заходів подолання наслідків війни, зокрема у вигляді субвенцій місцевим бюджетам.

Державний фонд регіонального розвитку, який призначений для відновлення регіонів, територій та інфраструктури, що постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, потребує переформатування з боку Мінрозвитку України в частині спрямування коштів не лише на оновлення архітектури планувальних документів на місцевому рівні (стратегії розвитку громад, плани заходів тощо), а й на відновлення (розмінування) земель місцевих територіальних громад як найперший крок до відбудови в умовах сьогодення та у повоєнний період.

Пропозицією є створення об'єднаного Державного фонду (Суперфонду за аналогією досвіду США) як єдиного фінансового інструменту, який дозволить реалізувати рекомендації Світового Банку, які викладені у Діагностичному звіті щодо управління публічними інвестиціями (PIM) та виконати вимоги Регламенту ЄС "Про створення Українського фонду" щодо забезпечення фінансування відновлення, відбудови та модернізації субнаціональних органів влади України, зокрема органів місцевого самоврядування. До цього Фонду можуть бути включені надходження від:

- Європейського Союзу, отримані на безоплатній та безповоротній основі в обсязі, який визначається *acquis* Європейського Союзу, що виділяються Україні на потреби органів місцевого самоврядування у відновленні, відбудові та модернізації;

- урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ в обсязі, визначеному законодавством та/або міжнародними договорами, що виділяються Україні на потреби органів місцевого самоврядування у відновленні, відбудові та модернізації. Це забезпечить досягнення стратегічних національних цілей та згуртованість на регіональному та місцевому рівнях.

Слід зауважити, що постановою КМ України "Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації" №326 від 20.03.2022 року визначено, що відповідальними

органами за визначення шкоди та збитків, завданих навколишньому природному середовищу та природним ресурсам (зокрема, земельним ресурсам - ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок забруднення ґрунтів ВМП та речовинами, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні властивості) є Міндовкілля, Держекоінспекція, Мінагрополітики та ін. [240], що кореспондується з зазначеними пропозиціями.

Питання щодо адаптування моделі протимінної діяльності, яка вже діє на території України, до наявної структури розмінування в США, а саме запозичення дієвої методики оцінки (MECHA), яка взаємопов'язана з чинною законодавчою базою, зокрема законом CERCLA, потребує подальшого вивчення та розробки за аналогією досвіду США змін до національного законодавства та розробки нових нормативно-правових актів щодо державного регулювання цих питань.

В умовах сьогодення України для економічного відродження громад, території яких зазнали екологічного впливу вибухонебезпечних об'єктів, та з метою створення базової безпеки для населення необхідне розмінування цих забруднених ВМП територій. Відповідно до визначення (ст.1) Закону України «Про протимінну діяльність в Україні» «забруднена територія - будь-яка територія (акваторія), що містить вибухонебезпечні предмети;» [241, ст.1; 234, с. 289].

Національні інтереси державної політики України у сфері протимінної діяльності полягають у забезпеченні: умов безпеки для населення та його життєдіяльності; мінімізації негативного впливу вибухонебезпечних предметів при їх знешкодженні, видаленні, знищенні та утилізації на довкілля та господарську діяльність, що визначено у статтях 3 і 4 цього закону [241, ст.3-4].

В Україні врегульовано питання щодо координації діяльності всіх відомств, причетних до розмінування територій. Відповідно до Положення про Національний орган з питань протимінної діяльності, затвердженого постановою КМ України від 10.11.2021 р. № 1207 (зі змінами) [242], та з метою врегулювання питань щодо здійснення координації діяльності щодо розмінування територій був прийнятий спільний наказ Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства національної єдності України «Про Порядок

здійснення координації діяльності центру протимінної діяльності, центру гуманітарного розмінування та центру соціально-гуманітарного реагування секретаріатом Національного органу з питань протимінної діяльності» від 09.01.2023 № 9/3/5, зареєстрований в Мін'юсті 24.01.2023 р. за №148/39204 [243].

Відповідно до Національної стратегії протимінної діяльності на період до 2033 року, схваленої розпорядженням КМ України від 28.06.2024 № 616-р, розв'язання численних проблем у сфері ПМД потребує комплексного аналізу відповідної нормативно-правової бази [244].

Протимінна діяльність в Україні проводиться відповідно до нового державного стандарту України - ДСТУ 8820:2023 «Протимінна діяльність. Процеси управління. Основні положення», розробленого Технічним комітетом стандартизації «Стандартизація продукції оборонного призначення» (ТК 176) (на заміну ДСТУ-П 8820:2018), який базується на положеннях міжнародних стандартів із розмінування IMAS08.10:2019 “Нетехнічне обстеження”, IMAS08.20:2019 “Технічне обстеження” [245; 246; 247].

Окрім ДСТУ-П 8820:2023 “Протимінна діяльність. Процеси управління. Основні положення” у протимінній діяльності використовують цілий ряд процедур та інструкцій, зокрема:

- Стандартна операційна процедура 08.10/ДСНС «Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту нетехнічного обстеження територій, імовірно забруднених вибухонебезпечними предметами» (введено в дію окремим дорученням Голови ДСНС від 03.06.2020 № В-63);

- Стандартна операційна процедура 08.20/ДСНС «Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту технічного обстеження територій, імовірно (підтверджено) забруднених вибухонебезпечними предметами» (введено в дію окремим дорученням Голови ДСНС від 19.04.2021 № В-107);

- Стандартна оперативна процедура 08.40/ДСНС «Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту маркування територій, забруднених вибухонебезпечними предметами» (затверджена наказом ДСНС від 31.05.2017 № 298);

- Стандартна оперативна процедура 10.10-40/ДСНС «Заходи безпеки під час розмінування» (затверджена наказом ДСНС України № 375 від 26.06.2019 р.);

- Інструкція з організації та проведення робіт з розмінування місцевості на території України підрозділами та спеціалізованими підприємствами МНС (затверджена наказом МНС України від 20.09.2010 р. № 791) та інші.

На сьогодні за результатами проведення згідно з Стандартною операційною процедурою 08.10/ДСНС «Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту нетехнічного обстеження територій, імовірно забруднених вибухонебезпечними предметами» нетехнічного обстеження території, що містять докази забруднення вибухонебезпечними предметами, отримують статус імовірно забруднених/забруднених територій. Разом з тим території, на яких під час нетехнічного обстеження доказів забруднення вибухонебезпечними предметами не виявлено, не отримують ніякого статусу.

Складається ситуація, коли території частини територіальних громад не мають ознак небезпеки забруднення вибухонебезпечними предметами, проте не використовуються через відсутність формалізації процесу завершення первинного нетехнічного обстеження в межах таких громад, що унеможлиблює ефективно використовувати ці території для містобудівних чи сільгосп потреб на найближчу перспективу і потребує врегулювання.

Станом на 1 січня 2023 р., за даними Національного органу з питань протимінної діяльності, що верифіковані в системі управління інформацією з протимінної діяльності (IMSMA), загальна площа територій, які зазнали безпосереднього впливу збройної агресії рф, становить майже 156 тис. кв. кілометрів (зокрема близько 14 тис. кв. кілометрів - акваторії), з яких приблизно 65 тис. кв. кілометрів перебувають під контролем України, а понад 77 тис. кв. кілометрів припадає на тимчасово окуповані території (із них 15 тис. кв. кілометрів - зазнали відповідного впливу до 24 лютого 2022 р., а ще 63 тис. кв. кілометрів - після 24 лютого 2022 р.). Території, які зазнали безпосереднього впливу збройної агресії та перебувають під контролем України, розташовані в 708 громадах.

Водночас така оцінка не є остаточною, оскільки тривають активні бойові дії [244, р.4].

В Україні земельні ділянки поділяють на черги розмінування, які залежать від подання органів місцевого самоврядування із погодженням у профільних міністерств, де формуються пріоритетність розмінування, наприклад як визначено у Плані пріоритетного повернення сільськогосподарських земель у господарську експлуатацію з початку 2024 року [248].

За інформацією Першого віце прем'єр-міністра України – Міністра економіки Юлії Свириденко (09.01.2024 р.) згідно з комплексним Планом (Міноборони, МВС, Мінагрополітики і продовольства, Мінекономіки) щодо першочергового обстеження земель та в разі необхідності, очищенню та розмінуванню підлягають понад 512 тис. га сільгоспугідь. Згідно з цим планом, пріоритетне повернення земель в господарську експлуатацію відбуватиметься у 8 регіонах. Передбачається обстеження і в разі потреби очищення та розмінування в таких областях:

- Донецькій - 12,8 тис. га;
- Чернігівській - 2 тис. га;
- Сумській - 85 га;
- Дніпропетровській - 6,6 тис. га;
- Київській - 9,4 тис. га;
- Миколаївській - 44 тис. га;
- Харківській - 190 тис. га;
- Херсонській - 248 тис. га.

У 2023 році аграріям для господарського використання було повернуто понад 200 тис. га сільгоспземель [248].

До основних критеріїв черги розмінування відносять цінність земельної ділянки, їх господарське використання (тому в основному землі сільськогосподарського призначення), наявність рослинності та типи ґрунтів, ступінь забруднення вибухонебезпечними предметами, а також врожайність, яку

отримували до забруднення земельної ділянки. Тому необхідно розробити Модель за якою визначатиметься, яку територію буде розміновано в першу чергу, яку – в другу, яку – в третю [249].

Перше розподілення земель стосовно черговості розмінування проводиться при здійсненні нетехнічного та технічного обстеження мінної обстановки. Після проведення протимінної діяльності та перед передачею земельної ділянки землекористувачу, проводяться інспектування ділянок розмінованої місцевості відповідно до ДСТУ-П 8820:2023. Інспектування розмінованої ділянки місцевості проводиться після того, як організація з розмінування заявила, що розмінування ділянки (яка може бути частиною більш великої ділянки місцевості) завершене. В ході інспектування ділянки місцевості перевіряється правильність і точність маркування розмінованих та не розмінованих ділянок. Інспектування розмінованої ділянки місцевості дозволяє впевнитись в тому, що при проведенні розмінування виконані всі вимоги та процедури, організація з протимінної діяльності знешкодила або знищила всі ВВП із визначеної ділянки місцевості в межах визначеної глибини залягання і розмінована ділянка місцевості та об'єкти інфраструктури є безпечними та придатними до використання. Інспектування значно і послідовно підвищує якість виконання завдань з розмінування і мінімізує рівень ризику [250]. З метою забезпечення функціонування системи оцінки відповідності, сертифікації та інспектування протимінної діяльності в Україні, Національним агентством акредитації України для цих цілей акредитовані наступні організації (установи):

- Органи оцінки відповідності військової частини А2641;
- Центр протимінної діяльності;
- Міжрегіональний центр гуманітарного розмінування та швидкого реагування ДСНС України;
- Державний центр сертифікації ДСНС України [250].

Якщо в результаті інспектування земельна ділянка вважається очищеною, але було виявлено забруднення вибуховими речовинами, то землекористувачу, органу місцевого самоврядування та профільному центральному органу виконавчої влади надаватиметься акт із пропозиціями стосовно подальших дій із земельною

ділянкою. Саме застосування комплексних агрохімічних обстежень та технологій біоремедіації, фіторемедіації є ефективними засобами для відновлення родючості ґрунтів і забезпечення їх екологічної безпеки в довгостроковій перспективі [251].

Залучення місцевих територіальних громад до процесу відновлення є ключовим фактором підвищення ефективності та стійкості реалізованих заходів, що дозволяє враховувати специфіку кожного регіону та забезпечує сталий розвиток.

За класифікацією Дудара В., Гандзюри В., Романюка В., та Берегулі Р. з урахуванням результатів проведення протимінної діяльності, земельні ділянки умовно поділяються на 4 категорії [110, с. 207]:

1) землі, які вважаються очищеними від вибухонебезпечних предметів та забруднення вибуховими речовинами яких не перевищує допустимих нормативів (в даному випадку нормативів CAS). Ці землі передаються землекористувачу разом із сертифікатом;

2) землі, які вважаються очищеними від вибухонебезпечних предметів, але в окремих ділянках місцевості виявлено забруднення вибуховими речовинами у концентраціях, що можуть призвести до загрози вирощування сільськогосподарських культур. Ці території підлягають рекультивації точкового забруднення вибухових речовин з використанням вапна, яке розщеплює вибухові речовини до більш безпечних сполук та сприяє процесу лужного гідролізу. Пропонується інший варіант - виокремлення окремого точкового забруднення не придатного для сільського господарства, наприклад створення штучних лісових насаджень для підвищення біорізноманіття, або зменшення ерозії ґрунту, якщо в цих місцях наявні військові ландшафти у вигляді вирв чи інженерних фортифікаційних споруд;

3) землі, які вважаються очищеними від вибухонебезпечних предметів, але забруднення яких підпадає до більшості площі та у високих концентраціях, в тому числі наявна велика кількість військових ландшафтів. В даному випадку потрібно проводити рекультиваційні заходи більше від 50% досліджуваної площі земельної ділянки з проведенням фіторемедіації. Наприклад, у місцях із дуже високими

концентраціями вибухових речовин застосовується спалювання ґрунту, що є вартісною та екологічно агресивною технологією, зокрема на армійському заводі по виробництву боєприпасів “Cornhusker” було спалено 40 000 тон ґрунту із середньою загальною вартістю \$260 за тонну [252, с.180].

Наприклад, частина національного парку Ейфель у Німеччині закриті, так як біля дамби Урфтського водосховища досі існують протипіхотні мінні поля, засіяні мінами Glasmine 43 часів Другої світової війни [110, с. 208], які неможливо виявити сучасними заходами обстеження у зв'язку з мінімізацією металевих елементів конструкції [253, с.162].

4. Земельні ділянки, які при технічному і нетехнічному обстеженні віднесені до 3 черги розмінування, які надзвичайно забруднені мінами та вибухонебезпечними предметами, в тому числі забруднені вибуховими речовинами до рівня рожевого ґрунту із високим ступенем фізичного пошкодження. Такі земельні ділянки потребуватимуть досить довгого та витратного розмінування, а також навіть після цього ці земельні ділянки неможливо буде використовувати у господарській діяльності, так як це потребуватиме ще більш дорожчої рекультивації. Ці земельні ділянки потребуватимуть консервації із обмеженням доступу цивільного населення згідно з вимогами постанови КМ України від 19.01.2022 р. №35 «Про затвердження Порядку консервації земель» [254, п.2].

За інформацією Національного органу з питань протимінної діяльності у 2023 р. було охоплено нетехнічним обстеженням 255,8 тис. га території України, що склало 54,3 % від запланованої кількості. Це дає змогу припустити охоплення до кінця 2024 року первинним нетехнічним обстеженням усіх територій, які зазнали безпосереднього впливу збройної агресії рф та перебувають під контролем України, за умови забезпечення необхідних ресурсів та належного управління і сприятливої безпекової ситуації.

Зважаючи на зазначене, необхідним є забезпечення підготовки достатньої кількості персоналу з нетехнічного обстеження та інших фахівців, залучених до процесів картографування територій забруднених вибухонебезпечними

предметами, та проведення систематичного первинного нетехнічного обстеження доступних для робіт з гуманітарного розмінування територій, які зазнали безпосереднього впливу збройної агресії російської федерації, з метою визначення масштабів і географічних меж імовірно забруднених/забруднених територій.

При цьому необхідно враховувати, що нетехнічне обстеження є циклічним процесом. У зв'язку з цим нагальною потребою є забезпечення планування та проведення повторного нетехнічного обстеження з доцільною періодичністю на всіх або окремих територіях, де було проведено первинне нетехнічне обстеження, з метою ідентифікації раніше незареєстрованих імовірно забруднених/забруднених територій та/або виключення раніше ідентифікованих імовірно забруднених/забруднених територій та забезпечення постійного моніторингу громад, у яких завершено первинне нетехнічне обстеження, протягом двох-трьох років.

Новели, що внесені до основних законів України «Про протимінну діяльність в Україні» (стаття 251 «Повноваження центру гуманітарного розмінування»), та "Про Державний земельний кадастр" (стаття 15. «Відомості про земельні ділянки» та стаття 21. Підстави та основні вимоги щодо внесення відомостей до Державного земельного кадастру (частина 2)), вимагають започаткування нових функцій взаємодії різних відомств у цій сфері. Зокрема, відомості про земельні ділянки, забруднені вибухонебезпечними предметами внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії, та бойових дій під час дії воєнного стану, повинні вноситись до Державного земельного кадастру на підставі інформації, отриманої в порядку електронної інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром та Центром протимінної діяльності, Центром гуманітарного розмінування та іншими уповноваженими установами та організаціями. До цих відомостей належить така інформація щодо земельних ділянок: назва, площа, контури земель з координатами їх поворотних точок та довжиною, дата початку обстеження небезпечної території операторами протимінної діяльності та дата визнання земельних ділянок придатними для користування, що важливо як для територіальних громад, так і для суб'єктів господарювання для прийняття адміністративних рішень [255, ст. 15, 21].

Враховуючи розширення функцій у сфері протимінної діяльності, зокрема, що стосуються виконання нових положень зазначених Законів України "Про протимінну діяльність в Україні" та "Про Державний земельний кадастр" в частині забезпечення інформування Державного земельного кадастру щодо придатності земельних ділянок для користування, та враховуючи продовження воєнних дій вважаємо за необхідне суттєво посилити підрозділи протимінної діяльності фахівцями відповідної спеціальності з навичками електронного управління містобудівною інформацією: «Використання ArcGIS Survey123»; «Використання веб-карт і інформаційних панелей»; складання Схематичного плану небезпечної території за результатами проведення Аналітичного дослідження (з нанесеними Фіксованим орієнтиром (ФО), Опорною точкою (ОТ), Стартовою точкою (СТ) та Точками повороту (ТП), їх орієнтовними координатами та відстанями між ними, які отримуються за допомогою відповідних функцій інтернет-картографічних сервісів (наприклад, Google Maps, Google Earth тощо); складання масштабованої Ситуаційної карти небезпечної території за результатами Практичного дослідження у декілька етапів (І етап - уточнення визначених під час Аналітичного дослідження Фіксованого орієнтиру (ФО) та Опорної точки (ОТ) або встановлення нових; II етап - встановлення на місцевості та нанесення на Ситуаційну карту Стартової точки (СТ) та Точок повороту (ТП) тощо) [256, с.525].

Також є необхідність унормування єдиного порядку сертифікації операторів протимінної діяльності (на заміну пілотного експериментального проєкту) з урахуванням закордонного досвіду та новел зазначених законів України для уніфікації та досягнення взаємо сумісності діяльності операторів протимінної діяльності на всій території України [257].

3.3 Державна політика впровадження інноваційних технологій у будівництві в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови

Колосальні втрати вітчизняної економіки, знищення та руйнування інфраструктури внаслідок повномасштабного вторгнення РФ в Україну зумовлюють об'єктивну необхідність у прийнятті оперативних та антикризових державних рішень для їх негайного відновлення, відбудови міст. На відміну від України, де переважно будівництво здійснюється з використанням залізобетону та сталі, в Європі, Канаді, США, Австралії та Японії широко використовуються альтернативні екологічні будівельні матеріали.

У зв'язку з цим виникла потреба у вивченні міжнародного досвіду містобудівної діяльності у сфері «зеленого» екобудівництва, визначення у зв'язку з цим апроксимації директив ЄС європейських норм, стандартів до містобудівного законодавства України та можливості їх імплементації у національну нормативну базу містобудування для забезпечення повноцінного комфортного життєвого екосередовища для населення, оскільки чинне законодавство України не забезпечує врегулювання відносин у цій сфері в умовах відновлення територій України.

В Японії широко використовуються інноваційні технології із створення альтернативних екологічних будівельних матеріалів. Одна із них - це швидкісна, екологічна технологія CLT-панелей, яка заслуговує на особливу увагу збоку вітчизняних забудовників для відновлення територій України в умовах воєнного стану та у повоєнний період.

В перекладі з англійської «CLT - Cross Laminated Timber» означає деревина, що склеєна впоперек. Цю технологію було створено у 1996 р. австрійською компанією KLN Massivholz GmbH та Технічним університетом Граца (Австрія).

CLT-панелі – це будівельний матеріал - клеєна багат шарова деревина з перехресним розташуванням шарів. Панелі CLT складаються з трьох, п'яти, семи або дев'яти шарів посортованої деревини хвойних та листяних порід. Вони поєднуються між собою конструкційними клеями, утворюючи цілісну панель, із високою міцністю, жорсткістю та вологостійкістю. Для склеювання використовується поліуретановий клей, який не містить формальдегідів і шкідливих для здоров'я розчинників [258, с. 13]. Перпендикулярно склеєні дошки

компенсують деформації кожного компонента панелі. Тобто кожна дошка «не дає» іншій міняти форму навіть під впливом зовнішніх чинників, таких як волога чи великі навантаження [259, с.]. Найпопулярніші породи дерев, які використовуються для виробництва CLT-панелей – ялиця, ялина, сосна. Вся деревина сертифікована Forest Stewardship Council (FSC).

CLT-панелі мають клас міцності відповідно до EN 338 > T10 або > C16, вологість деревини відповідно до EN 13183-2 -10% (+/- -2%), енергозбереження та утримання тепла BWR6 за ДСТУ EN ISO 10077-2:2022. Дослідження, проведені в Європі та Японії в 2007 р. на сейсмостійкість CLT-панелей і конструкцій дозволяє їм витримувати землетруси силою до 9 балів включно [260, с. 8].

За економічними характеристиками технологія CLT-панелей дорожча ніж каркасно-панельне будівництво, бо їх виробництво потребує високоточного обладнання з ЧПУ (числовим програмним управлінням) для вирізання отворів з точністю до міліметра та велику кількість високоякісної деревини. Проте швидкісне зведення будівель із CLT-панелей майже нівелює різницю у вартості будівництва об'єктів [261, с.177].

Підтвердженням того, що цей будівельний матеріал перспективний, є факт, що з CLT- панелей успішно будують багатоповерхові будинки в Європі та США вже протягом 30 років. У Лондоні було побудовано всього за 18 місяців житлову будівлю з 9 поверхів заввишки 30 м загальною площею 155 000 м². Австралійці побили рекорд будівельників Великої Британії, у Мельбурні у 2012 році із CLT-панелей було збудовано 10-поверховий житловий будинок заввишки 32 м.

У Відні (Австрія) збудований із CLT-панелей готель ХоХо (HoHo Wien) за проектом архітекторів: Rüdiger Lainer, Partner Architekten і PANIS/Markom.

Готель ХоХо - це громадська/готельна будівля з гібридною конструкцією із залізобетону та відкритої деревини висотою 84 м. Будівництво готелю тривало з жовтня 2016 р. по березень 2019 р. Будівля готелю має 24 поверхи, загальну площу 25 000 м², і є другою за висотою дерев'яною багатоповерхівкою у світі після Mjostämet у Брумунддалі, Норвегія (85 м). Найвищою дерев'яною спорудою в Австрії є оглядова вежа Pyramidenkogel висотою 100 м.

Сьогодні вже розроблено проекти 33-поверхового хмарочоса, який планується збудувати у Стокгольмі з CLT-панелей. В Чикаго інженери планують будівництво 44-поверхового хмарочоса.

Окрім швидкого зведення будівлі CLT-панелі мають високі шумо- та теплоізоляційні характеристики і високий рівень екологічності. Крім того, CLT-панелі стійкі до пожеж та землетрусів. Панелі відповідають всім пожежним будівельним нормам, згідно результатів випробувань - REI 60, REI 120, M0. Для більшої безпеки можуть використовуватись вогнестійкі оздоблювальні матеріали та система пожежної безпеки. Завдяки перехресному з'єднанню деревини досягається міцність та жорсткість у всіх напрямках. Звідси впливає ще одна перевага - це відсутність усадки і деформації, на відміну від бетонних конструкцій. Вага CLT-панелей втричі легші від бетонно-металевих конструкцій, що дозволяє економити значну кількість коштів на фундаменті. В умовах України, коли існує нагальна потреба у відбудові напівзруйнованих житлових будинків і громадських закладів (дитячі садки, школи, заклади охорони здоров'я) є можливість здійснити полегшену надбудову/прибудову із CLT-панелей (2 чи 3 поверхи) до існуючої вцілілої частини будівель.

Сьогоднішня війна рф проти України є надзвичайно нищівною і, на жаль, руйнування продовжується. Наразі внаслідок збройної агресії рф в Україні зруйновано понад 250 тис будинків, з них 222 тис приватних будинків, понад 27 тис - багатоквартирних та 526 гуртожитків, близько 4 тис шкіл, більше 1 тис лікарень, зруйновано або пошкоджено 78 малих, середніх та великих приватних підприємств, а також 348 держпідприємств, 1,8 тис закладів культури, 580 адмінбудівель державного та місцевого управління, 348 релігійних установ, 50 ЦНАПів, 48 соціальних центрів, 31 інтернат, 31 торговий центр та інших об'єктів. Найбільш постраждалими регіонами за руйнуваннями житлового фонду є Донецька, Луганська, Чернігівська, Харківська та Київська області. Суттєвих руйнувань зазнає Донецька область, де зруйновано понад 210 тисяч помешкань, знищено повністю чи частково понад 353 школи, 311 дитячих садочків та 286 лікарень і, на жаль, кількість руйнувань продовжує зростати [266, с. 57].

Тому для України на сьогодні надзвичайно актуальним є розширення можливостей застосування альтернатив на заміну традиційних будівельних матеріалів - нових легких екологічних CLT-панелей.

Цей будівельний матеріал дозволяє створювати незвичайні кути, вигнуті та увігнуті форми, що є привабливим для архітекторів і дизайнерів для реалізації їх найскладніших та різноманітних задумів.

Така гнучкість і різноплановість дизайнерських рішень використання будівельного матеріалу CLT -панелей у будівництві об'єктів при відновленні України, надасть можливість дотримувати нормативи інсоляції та природного освітлення в умовах щільної сілбищної забудови сучасних міст, що відповідатиме вимогам вітчизняної нормативної бази містобудівного, санітарного та екологічного законодавства, зокрема «Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів. ДСП № 173-96», ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій», ДБН В.2.2-15:2019 «Житлові будинки» та ін., та слугуватиме створенню комфортних умов для життєдіяльності населення в умовах воєнного стану та у повоєнний період. Адже щільна забудова, відсутність дотримання нормативів інсоляції та природного освітлення погіршує якість житла населення, характеристики комфорту та безпеки, провітрювання прибудинкової території та зменшує площу для розбудови соціальної інфраструктури [262, с. 151].

Для прискорення комплексного відновлення територій територіальних громад (їх частин) та покращення умов для здійснення містобудівельної діяльності Урядом прийнято низку законів України «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» № 2254-IX від 12.05.2022 року та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» № 2247-IX від 12.05.2022 року, а також низку постанов КМ України на період дії воєнного стану (та протягом деякого часу з дня його припинення), якими спрощено порядок розроблення проєктної документації для капітального ремонту об'єктів, пошкоджених у результаті воєнних дій.

Відбудова територій надає виняткову можливість переосмислити функціональну структуру та їх планувальну організацію, провести актуалізацію використання територій щодо розміщення житлово-цивільних, виробничих та інших об'єктів та формування містобудівних ансамблів, перепроєктувати та модернізувати будівлі з урахуванням пріоритетності соціальних і енергетичних критеріїв, інвестиційної привабливості, а також потенціальних ресурсних можливостей і потреб населення для збалансування інтересів кожної територіальної громади та регіонів в цілому. Саме на допомогу територіальним громадам, території яких (чи їх частини) потребують відновлення, Урядом України прийнята постанова КМ України від 14.10.2022 р. № 1159 «Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них» [263, с.29].

За інформацією Комітету з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування Верховної Ради України Програми комплексного відновлення необхідні для 151 української територіальної громади із 1469 громад. Кількість громад, які долучаються до розробки Програм комплексного відновлення постійно зростає, у зв'язку з тим, що на місцях все більше розуміють – відновлення означає не лише відбудову окремих будівель та споруд, а головне системний підхід, нове планування та повну трансформацію населених пунктів.

Отже, програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) визначає основні просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення і включає в себе комплекс заходів для забезпечення відновлення території відповідної області, території територіальної громади (її частини), що постраждали внаслідок збройної агресії проти України або які є місцями концентрації соціально-економічних, інфраструктурних, екологічних чи інших кризових явищ (постанова КМ України від 14.10.2022 р. № 1159) [40].

Слід зазначити, що під час розроблення програми комплексного відновлення області забезпечується врахування:

– державних інтересів – шляхом здійснення запитів до Мінрозвитку та інших центральних органів виконавчої влади, до компетенції яких належать питання розміщення просторових об'єктів (транспортні та інженерні об'єкти та мережі, інфраструктура освіти, культури, охорони здоров'я, соціального забезпечення, природоохоронна діяльність, забезпечення охорони культурної спадщини тощо);

– інтересів суміжних областей, територіальних громад, території територіальних громад яких входять до складу відповідної області, шляхом здійснення запитів до відповідних виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

Таким чином, відповідно до постанови КМ України від 14.10.2022 р. № 1159 (п. 4) Програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) має бути сучасною з використанням європейських передових практик та технологій та відповідати Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, визначеним Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722.

Відповідно до існуючих норм і вимог в будівництві у ЄС дозволяють застосовувати плити CLT в будівництві мало- і середньо поверхових житлових будинків і споруд (1-10 поверхів), будівельних об'єктів соціального призначення (школи, лікарні, магазини та інші адміністративні будівлі), спортивних споруд, виробничих корпусів, особливо пов'язаних з хімічним, харчовим, шкіряно-текстильним виробництвом, в сільському господарстві, при зведенні мостів та інших споруд, які потребують застосування довгомірних конструкційних матеріалів.

На відміну від України будівництво інноваційних об'єктів із CLT- панелей здійснюється відповідно до чинної нормативної бази Європейського Союзу - Єврокодів (hEN Eurocodes). Єврокод – комплекс європейських стандартів для проектування конструкцій будівель і споруд, який розроблений Європейським комітетом зі стандартизації (Comité Européen de Normalisation - CEN) на основі угоди з Комісією європейської спільноти. Наразі в Україні чинне перше покоління Єврокодів, прийняті в період 2010–2013 років як ДСТУ-Н. Їх використання врегульоване постановою КМ України від 23.05.2011 р. № 547 «Про затвердження

Порядку застосування будівельних норм, розроблених на основі національних технологічних традицій, та будівельних норм, гармонізованих з нормативними документами Європейського Союзу» [264].

Єврокоди розповсюджуються на проектування залізобетонних, металевих, сталевих-залізобетонних, кам'яних, дерев'яних, алюмінієвих конструкцій, проектування при дії всіх видів навантажень, у тому числі сейсмічного і при пожежі, а також геотехнічне проектування. Єврокоди надають загальні правила проектування для повсякденного використання конструкцій та їх компонентів, як традиційного, так і інноваційного характеру. В інноваційному будівництві за технологією CLT-панелей використовується наступна нормативна база ЄС:

- EN 1990 Єврокод 0: Основи проектування конструкцій;
- EN 1991 Єврокод 1: Дії на конструкції;
- EN 1992 Єврокод 2: Проектування залізобетонних конструкцій;
- EN 1993 Єврокод 3: Проектування сталевих конструкцій;
- EN 1994 Єврокод 4: Проектування сталежзалізобетонних конструкцій;
- EN 1995 Єврокод 5: Проектування дерев'яних конструкцій (EN1995 Eurocode5: Design of timber structures);
- EN 1998 Єврокод 8: Проектування сейсмостійких конструкцій.

В Україні відсутня будь-яка нормативна база містобудівного, санітарного та екологічного законодавств щодо проектування та будівництва об'єктів із дерев'яних CLT-панелей.

На українському ринку виробництво CLT-панелей розпочалося на першому представництві CLT Rezult, завод з виробництва CLT-панелі знаходиться в місті Коростень Житомирської області.

Продукція заводу паспортизована, в наявності «Технічний паспорт на клеєну багатошарову деревину з перехресним розташуванням шарів. Європейський стандарт ДСТУ EN 16351:2020 «Лісоматеріали конструкційні. Клеєна багатошарова деревина з перехресним розташування шарів. Вимоги стандарту ЄС (EN 16351:2015, IDT)».

Продукція заводу CLT- панелі сертифікована органами сертифікації як за вимогами нормативних документів України, так і вимогами стандартів ЄС, зокрема в частині пожежної безпеки:

1. Сертифікат відповідності ТОВ «Укрсертіфікейшн» №UA.CRT.00201-23 (до 30.04.2025 р.) на клеєну багатошарову деревину з перехресним розташуванням шарів (CLT) з межею вогнестійкості RE160 - продукція відповідає вимогам ДСТУ EN 16351:2020 «Лісоматеріали конструкційні. Клеєна багатошарова деревина з перехресним розташування шарів» та вимогам стандарту ЄС - EN 16351:2015, IDT;

2. Європейська технічна оцінка № ETA - 221/0914 від 25.11.2021 р. надана уповноваженою та нотифікованою організацією ETA Danmark відповідно до статті 29 Регламенту (ЄС) №305/2011 Європейського парламенту та Ради (від 09.03.2011 р.) щодо придатності масиву плоскої деревини для використання у якості конструктивного елемента у будівлях;

3. Протокол (позитивних) випробувань випробувального центру ТзОВ «Науково-випробувальний центр «ЄВРОСТАНДАРТ» №1/ПВЕК-23 від 27.10.2023р. на поширення вогню по горизонтальній поверхні клеєної багатошарової деревини з перехресним розташуванням шарів, оброблених вогнезахисною фарбою фірми Adler. Показник:М0;

4. Протокол (позитивних) випробувань випробувального центру ТзОВ «Науково-випробувальний центр «ЄВРОСТАНДАРТ» №4/ПВЕК-23 від 15.09.2023 р. на поширення вогню по вертикальній поверхні клеєної багатошарової деревини з перехресним розташуванням шарів, оброблених вогнезахисною фарбою фірми Adler. Показник:М0;

5. Протокол (позитивних) випробувань випробувального центру ТзОВ «Науково-випробувальний центр «ЄВРОСТАНДАРТ» №1/ПВЕК-22 від 13.11.2023 р. на поширення вогню по горизонтальній поверхні CLT-панелі. Показник:М0;

6. Протокол (позитивних) випробувань випробувального центру ТзОВ «Науково-випробувальний центр «ЄВРОСТАНДАРТ» №2/ПВВК-22 від 23.06.2023 р. на поширення вогню по вертикальній поверхні CLT-панелі. Показник:М0;

7. Протокол (позитивних) випробувань випробувального центру ТзОВ «Науково-випробувальний центр «ЄВРОСТАНДАРТ» №1/ПП-23 від 10.04.2023 р. на вогнестійкість панелі перекриття: клеєна багатошарова деревина з перехресним розташуванням шарів. Клас вогнестійкості REI 60;

8. Протокол (позитивних) випробувань випробувального центру ТзОВ «Науково-випробувальний центр «ЄВРОСТАНДАРТ» №2/НС-22 від 15.05.2022 р. на вогнестійкість несучої стіни «Стінова CLT панель». Показник: REI 120;

9. Протокол (позитивних) випробувань Випробувального центру ТОВ «Тест» №2/ПР-24 від 14.05.2024 р. на вогнестійкість несучого перекриття з панелей з клеєної багатошарової деревини з перехресним розташуванням шарів, оброблених вогнезахисною фарбою фірми Adler та з кріпленнями. Показник: ІЕІ 60;

10. Протокол (позитивних) випробувань Випробувального центру ТОВ «Тест» №3/ПР-24 від 14.05.2024 р. на вогнестійкість стіни несучої, виготовленої з дерев'яних CLT-панелей з клеєної багатошарової деревини з перехресним розташуванням шарів з кріпленнями. Показник: ІСЕІ 60;

11. Протокол (позитивних) випробувань Випробувального центру ТОВ «Тест» №4/ПР-24 від 14.05.2024 р. на вогнестійкість стіни несучої, виготовленої з дерев'яних CLT-панелей з клеєної багатошарової деревини з перехресним розташуванням шарів з кріпленнями з облицюванням із листів з гіпсокартону. Показник: REI 120;

12. Протокол (позитивних) випробувань Випробувального центру ТОВ «Тест» №2/ПР-К-24 від 14.05.2024 р. класифікації за вогнестійкістю згідно з ДСТУ EN 13501-2:2023 несучого перекриття, виготовленої з дерев'яних CLT-панелей з клеєної багатошарової деревини з перехресним розташуванням шарів оброблених вогнезахисною фарбою фірми Adler та з кріпленнями. Показник: REI 60;

13. Протокол (позитивних) випробувань Випробувального центру ТОВ «Тест» №4/ПР-К-24 від 14.05.2024 р. класифікації за вогнестійкістю згідно з ДСТУ EN 13501-2:2023 стіни несучої, виготовленої з дерев'яних CLT-панелей з клеєної багатошарової деревини з перехресним розташуванням шарів з кріпленнями з облицюванням із листів з гіпсокартону. Показник: REI 120;

14. Проєкт «Звукоізоляція для CLT», виконаний проєктною організацією Біота Ешо, за яким у готовому створеному приміщенні (житлового чи громадського призначення) еквівалентні рівні шуму не перевищували допустимі рівні 55 дБА для денного та 45 дБА нічного часу доби, що відповідає вимогам:

- «Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів. ДСП № 173-96», затвердженими наказом МОЗ від 19.06.1996 р. №173, зареєстрованим в Міністерстві юстиції від 24.07.1996 р. за №379/1404 (із змінами);

- «Державних санітарних норм допустимих рівнів шуму в приміщеннях житлових та громадських будинків і на території житлової забудови», затвердженими наказом МОЗ від 22.02.2019 р. № 463, зареєстрованим в Міністерстві юстиції від 20.03.2019 р. за № 281/33252.

У м. Чернігові по вул. Дрозда у 2023 році побудовано із дерев'яних CLT-панелей житлове містечко із двоповерхових житлових будинків (112 квартир) для сімей, які втратили житло внаслідок російської агресії проти України. Фінансування зведення будинків здійснювалось із міського бюджету та за кошти Товариства Червоного Хреста України. Цей досвід в Україні надалі набуватиме поширення при відновленні територій населених пунктів, які зазнали руйнування внаслідок повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

Світовий досвід підтверджує, що майбутнє будівельної галузі за новітньою, швидкісною, безпечною та екологічною технологією CLT-панелей [265].

Інша технологія, яку дедалі більше будівельних компаній використовують у цьому секторі для створення нових інноваційних проєктів, це залізобетонна технологія – друк (Print). 3D -бетонний друк швидко розвивається та спирається на різні технології та матеріали, пропонуючи своїм користувачам безліч переваг.

У 2004 році професор Бехрох Хошневіс з Університету Південної Кароліни спробував створити першу стіну, надруковану за технологією 3D- друку. З того часу ця інновація революціонізувалася, і тепер можна звести будинок лише за 20 годин. Професор Бехрох Х. розробив 3D-принтер FDM, встановлений на роботизованій руці, який видавлює шари бетону замість пластику для створення

3D-моделі. Прикладом будівельної компанії, яка працює за цією технологією, є 3D-друкарня Apis Cor.

Будівельні гіганти швидко усвідомлюють потенціал 3D-технологій та їх вплив на майбутнє будівництва. Розмір світового ринку 3D- бетонного друку оцінювався в 371,7 мільйона доларів США в 2021 році, і, за прогнозами, досягне 1256,5 мільярда доларів США до 2031 року, зростаючи на 131,8% з 2022 по 2031 рік [266, с. 66].

Технологія 3D-друку у будівельному секторі набуває розвитку і використовується у різних технологічних процесах будівельного виробництва.

Метод Contour Crafting - нанесення будівельного матеріалу для створення великомасштабної тривимірної моделі з гладкою поверхнею за допомогою екструдера з роботизованою рукою (екструдер рухається з однієї сторони - в іншу, видавлюючи бетон, шар за шаром, кельми розташовуються збоку та над соплом для вирівнювання екструдованих шарів та забезпечення міцності моделі). Бетон при цьому використовується зі швидкими властивостями схоплювання. Компанія Contour Crafting (компанія з такою самою назвою, як і метод) використовують друкарські будівельні машини розміром 32 м завдовжки, 10 м завширшки і 6,6 м заввишки. Це дозволяє їм друкувати 3D-структури повністю та збирати їх на місці. Це робиться шляхом змішування бетону та скловолокна на місці та подальшого друку. За цією технологією будівельною компанією Royal BAM Group у партнерстві з Ейндховенським технологічним університетом розроблено 3D-друкований бетонний міст для велосипедистів. Крім того, Bouygues Construction використали 3D-друк для будівництва будинків у Ліллі, Франція. Компанія Vinci Construction уклала партнерську угоду з французьким стартапом XtreeE для тестування будівництва складних конструкцій, а нещодавно шведська група Skanska спільно з Університетом Лафборо розробила новий метод 3D-друку бетону. Сфера 3D-друку бетону перейшла від етапу зародження ідеї та перших напрацювань - до конкурентного середовища, в якому все нові і нові процеси виробництва доводять свою ефективність та комерційну привабливість.

Різні учасники ринку розробили машини, які використовують різноманітні технології для 3Б-друку бетону. Французька компанія Constructions-3Б створила портативний 3Б-принтер, який друкує всередині будівельного майданчика, а потім демонтується через входні двері будівлі після завершення будівництва. Він складається з механічної основи та роботизованої руки з насадкою для видавлювання матеріалу на кінці. Ця рука має можливість друку на площі понад 250 м² та дозволяє створювати конструкції до 8 метрів висотою.

Робот Cazza Construction використовує мобільну кранову систему, що дозволяє їм друкувати об'єкти більшої площі та висоти. Цю технологію використовують такі компанії як Apis Cor та XtreeE, метою яких є швидке створення будинків.

Інші компанії спеціалізуються на екструзії інших будівельних матеріалів в доповнення до бетону за допомогою цієї технології. Запатентований процес BatiPrint 3Б є яскравим прикладом: Університет Нанту, Bouygues Construction і Lafarge Holcim об'єднали зусилля для розробки промислового робота, який друкує 3 шари матеріалу одночасно. Два з цих шарів є полімерною піною, а третій шар є бетоном. Бенуа Фюре, професор Нантського університету, пояснює, що «піна приносить внутрішню та зовнішню ізоляцію; армований скловолокном бетон створює необхідну жорсткість несучої конструкції».

Технологія 3Б-друку має ряд переваг у порівнянні з традиційними технологіями будівництва. По-перше, 3Б-друк заощаджує багато часу. Зокрема використання цих технологій потенційно скорочує двотижневу роботу до 3-4 днів та забезпечує нормативний акустичний режим на території будівельного майданчика та прилеглий території, що важливо за вимогами вітчизняного законодавства, а саме «Державними санітарними нормами допустимих рівнів шуму в приміщеннях житлових та громадських будинків і на території житлової забудови», затвердженими наказом МОЗ від 22.02.2019 № 463, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 20.03.2019 р. за №281/33252. Крім того, це знижує ризик травмування будівельників на роботі, оскільки будівництво об'єкта з конструкцією заввишки 3,8 м здійснюється без будь-яких будівельних каркасів.

Бенуа Фюре з Нантського університету засвідчує, що його команді вдалося надрукувати житловий соціальний ЗБ будинок площею 95 м² для нагальних потреб міста. Ця технологія також полегшує створення вигнутих форм за менших витрат. Більше того, ЗБ-принтерам не потрібні обідні перерви, час для відпочинку у неробочий час та нічний сон, вони не перестають працювати, доки проєкт не буде завершено.

Ці характеристики підкреслюють їх економічність, заощадливість (у процесах використовується менше матеріалів у порівнянні з традиційними виробничими процесами), позитивний вплив на довкілля, оскільки:

- викидається менше забруднюючих речовин в атмосферне повітря та забезпечуються дотримання Державних медико-санітарних нормативів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць, затвердженими наказом МОЗ від 10.05.2024 р. №813, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 24.05.2024 р. за №763/42108, що відповідає вимогам ДСП № 173-96 (п. 5.4);

- виробляється менше відходів, що відповідає вимогам нового Закону України «Про управління відходами» та дотримує вимоги "Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць. № 145-11", затвердженими наказом МОЗ від 17.03.2011 р. № 145, зареєстрованим в Мін'юсті від 05.04.2011 р. за № 457/19195.

Також головними і найбільш цінними їх характеристиками є:

- посилена геометрична майстерність шляхом створення оптимізованих будівельних форм щоб заощадити просторово-об'ємний простір, при цьому обмеживши кількість використовуваних матеріалів;

- сприяння оптимізації використання площі плями забудови в умовах щільної містобудівної ситуації в сучасних містах.

Процес ЗБ-друку будівель сьогодні є новий і не включений як метод будівництва до єврокодів і стандартів. Оскільки друковані конструкції не є традиційними, розрахунки опору та опору у реальному часі важко реалізувати, тому перевірка органами зі стандартизації здійснюється у кожному окремому

випадку. Для широкого використання цієї технології як нового стандарту зведення мостів і хмарочосів необхідно провести обширні дослідження і стандартизацію, створити документацію з нормативними показниками якості та міцності, вогнестійкості, екологічності. Також необхідно розробити систему контролю якості та безпечності споруд, зведених за новітньою технологією [266, с.54].

Перший пілотний проєкт будівництва інноваційного індивідуального житлового будинку в Україні за технологією 3D-друку реалізовано і здано в експлуатацію 18.07.2024 р. будівельною компанією UTU та партнерами (105 різних компаній, які брали участь у благодійному проєкті) поблизу м. Ірпінь (с. Михайлівська Рубежівка) Київської області. Житловий будинок надрукований за 6 днів будівельним цифровим 3D - принтером української розробки для родини загиблого на війні бійця Ярослава Березового. Житловий будинок складається з вітальні-студії, 3 спальень, 2 санвузлів та кімнати укриття. Будинок розміщений на місці новозбудованого родинною Березових, який був повністю зруйнований внаслідок бойових дій у Місті - герої Ірпені. Новий будинок передано безоплатно дружині загиблого Наталії Березовій та її двом донькам.

В Україні робляться перші кроки назустріч розвитку інноваційної діяльності, в т.ч. використання інноваційних технологій (CLT - панелі, 3D друк) у будівельній галузі. Відповідно до п.89 «Плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року», затвердженого розпорядженням КМ України від 09.02.2024 р. №133-р. [64], Уряду України необхідно було розробити та подати на розгляд КМ України новий проєкт розпорядження про схвалення Стратегії розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року (у термін - травень 2024 р.) на заміну чинного розпорядження КМ України від 10.07.2019 р. № 526-р «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року», яке є недієвим і повністю нереалізованим.

В Україні і в мирний час відбувалася поступова деградація інноваційного потенціалу: за даними Держстату, кількість дослідників в Україні стрімко скорочується (із 133744 осіб у 2010 році до 59392 у 2017 році), наукоємність

валового внутрішнього продукту (витрати на наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки за всіма джерелами у відсотках до валового внутрішнього продукту) у 2017 році становила лише 0,45 відсотка, динаміка кількості підприємств, що займаються інноваціями, негативна (у 2017 році відбулося скорочення кількості підприємств промисловості, що здійснювали інноваційну діяльність, на 9 відсотків порівняно з 2016 роком до 16,2 відсотка всіх промислових підприємств) [267, п.1, а.22].

Прикрим є те, що починаючи з 2002 року було вилучено із Закону України “Про інноваційну діяльність” положення щодо підтримки інноваційної діяльності. Податковий кодекс України також не містить положень щодо державної підтримки елементів інноваційної інфраструктури або суб’єктів господарювання, що провадять інноваційну діяльність [267].

3.4 Концептуальний підхід до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди

Спираючись на сформоване у попередніх розділах теоретичне, правове, інституційне та методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження, нами запропоновано концептуальний підхід до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди. Проведений аналіз сутності містобудівної діяльності як об’єкта публічного управління, окреслення її місця у системі державного регулювання, виявлення ключових властивостей, що визначають її значимість у процесах післявоєнного відновлення – заклали базу для створення ефективної концепції управління просторовим розвитком в умовах підвищеної невизначеності.

Подальше опрацювання правових і інституційних засад містобудування дозволяє зосередитися на інтеграції сучасних цифрових інструментів, геопросторових даних та електронних платформ у структуру публічного управління, що відкриває можливості для створення нових форматів регулювання, орієнтованих на прозорість, оперативність і належне обґрунтування рішень. Такий

підхід формує передумови для переходу від фрагментарного реагування на виклики війни до комплексного, стратегічно зумовленого управління відбудовою та відновленням як у воєнних, так в повоєнний час.

Поглиблене опрацювання Програм комплексного відновлення територій у цьому контексті дає підстави для розроблення їх концептуального переосмислення – як не лише інструментів планування, а й динамічних регуляторних механізмів, що синхронізують державну політику, просторові рішення та потреби громад у період збройних загроз і відновлення. Саме їх потенціал до інтеграції з іншими інструментами державного управління стає основою для формування оновленої моделі регулювання містобудівної діяльності, яку розкриває подальший виклад.

На сучасному етапі дослідження державного регулювання містобудівної діяльності в Україні акцент зміщується з аналізу окремих трансформаційних процесів до формування системного підходу, здатного інтегрувати європейські практики, потреби післявоєнного відновлення та сучасні екологічні стандарти. На основі аналізу регулювання забудови житлової, промислової та соціальної інфраструктури визначено ключові проблеми чинної системи регулювання та обґрунтовано напрями імплементації європейських практик у сфері просторового планування та зонування територій. Окреме місце у дослідженні посіли містобудівні обмеження на територіях громад, зокрема санітарно-захисні зони, які були розглянуті у контексті необхідності модернізації їх правового режиму та інтеграції в цифрові просторові системи. Аналіз європейських нормативів і практик дозволив окреслити можливості гармонізації українського законодавства із вимогами *acquis Communautaire* та визначити напрямки адаптації національної системи просторового планування з урахуванням потреб відновлення.

Дослідження прикладних аспектів регулювання містобудівної діяльності в умовах воєнного стану та відбудови, дозволило виокремити інституційні та технологічні чинники, які безпосередньо впливають на моделювання майбутнього підходу. У межах цього аналізу обґрунтовано значення цивільного захисту в системі регулювання забудови, визначено специфіку державного управління територіями, забрудненими вибухонебезпечними предметами, та окреслено логіку

взаємодії між протимінними структурами, органами місцевого самоврядування та містобудівним кадастром. Дослідження інноваційних технологій будівництва, зокрема модульних систем, технології CLT та 3D-друку залізобетоном, виявило їхній потенціал як інструментів пришвидшеної, екологічної та економічно обґрунтованої відбудови, що потребує їх ранньої інтеграції у процеси планування територій. Усі ці елементи формують комплексне бачення сучасної містобудівної політики, що поєднує цифровізацію, безпекові вимоги, просторову оптимізацію, екологічні стандарти та інноваційні технології.

Сформований у дослідженні науково-методичний фундамент створює підґрунтя для розроблення концептуального підходу до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди (далі — «концептуальний підхід»). Такий концептуальний підхід має інтегрувати правові та інституційні трансформації з вимогами європейського законодавства, впровадити сучасні цифрові інструменти управління територіями, включити у регуляторну логіку ризикоорієнтовані моделі прийняття рішень, забезпечити комплексне врахування безпекових факторів і протимінної діяльності, а також закласти механізми застосування технологічних інновацій у будівництві вже на етапі стратегічного планування. Водночас підхід має спиратися на принципи інтегрованого розвитку громад, міжсекторальної координації, відкритості даних, людиноцентричності та екологічної стійкості.

Аналіз теоретичних засад інтегрованого розвитку територій територіальних громад [82, п.1] виявляє необхідність їх методологічного переосмислення в умовах воєнних і повоєнних трансформацій. Традиційні принципи — партисипації, міждисциплінарності та просторового представлення — залишаються базовими, проте потребують уточнення і розширення змісту. Зокрема, принцип просторового представлення трансформується у «цифрове просторове представлення», що передбачає інтеграцію даних, моделей та рішень у цифрові платформи та геоінформаційні системи.

В роботі презентується удосконалена система принципів інтегрованого розвитку територій територіальних громад у воєнний та повоєнний періоди, яка

доповнена принципами людиноцентризму, безпекового планування та технологічної інноваційності, що формує нову логіку державного регулювання містобудівної діяльності (рис. 3.4.1).

Рис. 3.4.1. Удосконалена система принципів інтегрованого розвитку територій територіальних громад у воєнний та повоєнний періоди.

Центральним серед них є принцип людиноцентризму, що розглядає мешканця територіальної громади як головного бенефіціара та первинного суб'єкта волевиявлення у сфері містобудівної політики. Саме його потреби, безпека, здоров'я, доступність середовища та якість життя визначають цілі, інструменти та механізми регулювання. У цьому контексті державне регулювання набуває подвійного змістового навантаження: у воєнний період воно спрямоване передусім на ліквідацію безпекових загроз та швидке відновлення спроможності громад із урахуванням вимог сталого розвитку — через механізми цивільного захисту, розмінування, інклюзивного планування, створення програм комплексного відновлення та застосування інноваційних технологій для

оперативної реконструкції. У повоєнний період акценти зміщуються на зменшення техногенного навантаження, мінімізацію ризиків, пов'язаних із неефективною забудовою, промисловими викидами, дефіцитом безпечної інфраструктури, недотриманням стандартів пожежної та екологічної безпеки. Такий підхід формує оновлену регуляторну рамку, у якій забезпечення добробуту людини стає ключовим змістовим вектором державної політики у сфері містобудівної діяльності.

Запропонований концептуальний підхід ґрунтується на інтеграції теоретичних, правових і прикладних положень через впровадження удосконаленої системи принципів інтегрованого розвитку територій територіальних громад, що поєднує нормативно-правові, просторові, екологічні, цифрові та інституційні виміри публічного управління. Такий підхід розглядає регулювання не як набір розрізнених процедур, а як цілісну систему, в якій нормативні акти, просторові плани, екологічні стандарти й цифрові інструменти функціонують як взаємопов'язані елементи, що забезпечують адаптивність, прозорість і стійкість процесів відновлення та подальшого розвитку.

Розроблений концептуальний підхід пропонується базувати на наступних методичних засадах:

1). Інституційна координація передбачає створення міжрівневої платформи (КМУ → Мінрозвитку → ОВА → громади) з чітко визначеними ролями, каналами обміну даними та механізмом фінансово-адміністративної відповідальності.

2). Модульне планування передбачає розподіл територій на функціональні модулі з оцінкою їхньої пріоритетності за критеріями безпеки, соціальної потреби й економічної ефективності.

3). Ризико-орієнтована пріоритезація передбачає застосування кількісних методик для ранжування об'єктів відновлення з урахуванням мінної загрози, деградації інфраструктури та соціальної значущості.

4). Інтегрована оцінка вартості відбудови передбачає врахування зовнішніх витрат (екологічних, соціальних) при прийнятті рішень щодо проектів і технологій.

5). Багатошарова геопросторова інтеграція забезпечує повномасштабне використання ГІС-систем, НІГД та ЄДЕС СБ для синхронізації містобудівної документації, даних про ризики, екологічний стан, демографію та інфраструктуру.

6). Екологічна безпека та адаптивність до змін клімату включає оцінку впливу відбудови на довкілля, зокрема водний баланс, ґрунти, атмосферні викиди, формування зелених коридорів та створення стійкої до ризиків інфраструктури.

7). Людиноцентричність та інклюзивність відбудови передбачає врахування потреб різних соціальних груп, зокрема людей з інвалідністю, дітей, літніх осіб та внутрішньо переміщених осіб, з інтеграцією вимог доступності ще на етапі концептуального планування.

8). Принцип «мінімального ризику» у містобудуванні воєнного часу передбачає застосування критеріїв захисту населення, оцінки укриттів, безпечних маршрутів евакуації, розрахунок часу реагування на загрози та зонування територій з урахуванням умов бойових дій.

9). Цифрова відтворюваність та стандартизація процесів включає використання цифрових шаблонів, BIM-моделювання, електронних протоколів відбудови, єдиних класів даних та стандартів ISO/INSPIRE для уніфікації та прискорення процедур.

10). Механізми впровадження інновацій передбачають тестові зони (пілоти), експериментальні норми, систему прискореної технічної сертифікації інновацій та стимули, такі як гранти і «зелені» кредити.

11). Моніторинг і оцінка ефективності відбудови включають КРІ (час реалізації, бухгалтерські витрати, відновлений житловий фонд, рівень екологічної безпеки) та регулярні просторові і соціальні оцінки з відкритими даними.

Розроблений та запропонований концептуальний підхід до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди (Додаток Ж) розгортає свої положення через чітко визначену нормативно-правову базу. Його реалізація має спиратися на положення Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» (і відповідні норми ДБН), Законів України «Про засади державної регіональної політики», «Про Генеральну схему планування території

України», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про енергетичну ефективність», «Про інноваційну діяльність», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про публічні електронні реєстри» та «Про Національну інфраструктуру геопросторових даних», а також на положення Національного плану відновлення України (Ukraine's National Recovery Plan) [268, с.3], Національної стратегії регіонального розвитку та відповідні рішення Кабінету Міністрів щодо Програм комплексного відновлення (ПКВ). Ці законодавчі та програмні акти встановлюють загальні обов'язки щодо енергоефективності, впровадження інновацій, цифровізації та гармонізації просторових даних з європейськими стандартами (INSPIRE), а тому формують правову матрицю, в рамках якої має відбуватися трансформація містобудівної політики у надзвичайних умовах.

Просторово-планувальна складова концептуального підходу належить до предметної компетенції Міністерства розвитку громад та територій України (Мінрозвитку) як центрального органу, що координує розроблення схем планування областей, генеральних планів і ДПТ, та забезпечує впровадження ДБН; у своїй роботі Мінрозвитку повинен спиратися на дані містобудівного кадастру та НІГД. Практична прив'язка ПКВ і містобудівних рішень до просторових реалій досягається через інтеграцію карт розмінування, шарів СЗЗ, екологічних обмежень і інфраструктурних мереж у Національну інфраструктуру геопросторових даних (НІГД) з обов'язковою синхронізацією цих шарів у ЄДЕССБ; за адміністрування та технічну реалізацію інтеграції відповідають Мінцифра спільно з Держгеокадастром і оператором ЄДЕССБ (установою-оператором платформи), які забезпечують стандарти обміну, метадані та сумісність форматів згідно з вимогами INSPIRE та національного законодавства.

Цифрова і аналітична інфраструктура виступає операційною основою концепту: ЄДЕС СБ виконує роль процесуальної платформи для реєстрації пошкоджень, планування відновлення та контролю реалізації проєктів, містобудівний кадастр на рівні громад і областей формує топографо-кадастрову основу, а НІГД забезпечує стандартизований обмін і транснаціональну сумісність

даних. Забезпечення їх взаємодії вимагає регламенту з боку Кабінету Міністрів і технічних інструкцій Мінцифри щодо доступу, форматів і API, а також визначення відповідальності за актуалізацію даних — на рівні громад це покладається на органи місцевого самоврядування (відділи архітектури, ГІС-підрозділи), на регіональному рівні — на ОДА/ОБА (департаменти регіонального розвитку та архітектури), а на національному — на Мінрозвитку і Держгеокадастру. Інституційна архітектура і міжвідомча координація нового підходу відображено в Додатку И.

Безпечовий компонент концептуального підходу, що включає протимінну діяльність, проектування захисних споруд і механізми ПКВ, повинен бути врегульований міжвідомчо з ключовою роллю Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) у сфері цивільного захисту та Міністерства оборони у питанні протимінних операцій і картування мінної загрози; методичне впровадження міжнародних підходів (наприклад, МЕСНА) має бути закріплено в національних Стратегіях протимінної діяльності та в ПКВ, а реалізація фінансових механізмів відновлення — через створення спеціалізованого державного фонду під спільним управлінням Мінфіну та профільного агентства з відновлення (наприклад, Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України) за зразком CERCLA «Superfund» для централізованого збору, розподілу та відшкодування коштів на очищення територій і ліквідацію пов'язаних екологічних ризиків.

Інституційна архітектура концепту вимагає формалізації міжрівневої координації: на національному рівні координатором має виступати КМУ у співпраці з Мінрозвитку; на регіональному — обласні державні адміністрації (ОБА) зі створенням регіональних центрів відновлення, що об'єднують експертні групи з планування, екології, протимінної діяльності, інфраструктури та цифровізації; на місцевому рівні — територіальні громади як головні виконавці проєктів відновлення та відповідальні за локальні ГІС-набори даних і реалізацію партисипативних процедур. Роль ДІАМ полягає в архітектурно-будівельному нагляді й контролі відповідності проєктів ДБН, роль Міндовкілля — у екологічній

оцінці й емісійних стандартах, роль Мінцифри – у регламентуванні цифрових сервісів і надання послуг інфраструктури даних.

Фінансово-організаційні засади передбачають використання сукупності державних бюджетних коштів, ресурсів фондів відновлення, міжнародної допомоги й інвестицій у форматі публічно-приватного партнерства; нормативно-правові ініціативи мають визначити процедурні гарантії залучення приватного сектору (договірні моделі PPP) при одночасному збереженні публічного контролю і прозорості (через Prozorro та публічні реєстри). За розроблення фінансових механізмів та контроль їх витрачання відповідають Мінфін, Мінрозвитку і Державне агентство відновлення; моніторинг і аудит реалізації програм — Рахункова палата та незалежні аудиторські органи, а публічна звітність має здійснюватися через портали відкритих даних і інтегровані панелі виконання в НІГД/ЄДЕССБ.

Методичне забезпечення та науково-технічна підтримка реалізації концепту покладаються на академічні установи, науково-дослідні центри і технопарки, які виконують функції R&D, апробації технологій (3D-друк, CLT, модульні рішення), виконують енергоаудити й розробляють методики сертифікації інновацій; співпраця з міжнародними проєктами (Horizon Europe, ЄБРР, Світовий банк) має забезпечити доступ до методологій, грантів і технічної допомоги. Усі перераховані законодавчі акти, програми та інституції формують єдине нормативно-інституційне поле, в межах якого концептуальний підхід набуває операційної придатності, забезпечуючи поєднання нормативної дисципліни, просторової точності, екологічної безпеки, цифрової інтеграції та інституційної координації у контексті забезпечення реалізації процесів відновлення під час воєнного періоду та сталого розвитку територіальних громад від час повоєнного періоду.

Висновки до Розділу 3

За результатами вивчення та порівняльного аналізу нормативних вимог вітчизняного та європейського законодавств встановлено, що у розвинутих країнах

ЄС, зокрема Швейцарії у мирний час реалізовано право громадян на 100% щодо забезпечення захисними спорудами цивільного захисту. В Україні у чинному законодавстві відсутня норма щодо забезпечення (за необхідності) одночасного доступу для всього населення країни до захисних споруд цивільного захисту, що в свою чергу потребує врегулювання.

Встановлено, що на рівні територіальних громад доцільно розробити новітню містобудівну документацію, що стосується проектування і будівництва захисних споруд цивільного захисту з прив'язкою до генеральних планів населеного пункту, детальних планів територій, комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади з урахуванням міжнародного досвіду (на прикладі країни Ізраїль).

Для підвищення ефективності реагування на надзвичайні ситуації та кризові явища в країні запропоновано вдосконалення механізму взаємовідносин органів державної влади та суб'єктів господарювання у питаннях використання існуючого фонду захисних споруд цивільного захисту шляхом внесення змін до Типового договору оренди захисних споруд цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017р. № 138.

Досліджено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» (2022 р.) і визначено, що його прийняття стало ключовим кроком у посиленні безпекової складової містобудівних процесів, зокрема для об'єктів з класами наслідків СС2 та СС3. Підкреслено доцільність розширення цих вимог і на об'єкти класу СС1 (індивідуальні житлові будинки, малоповерхова забудова) шляхом імплементації ізраїльського досвіду щодо створення типових укриттів у житлових будівлях та впровадження швейцарської практики внутрішньоквартального розміщення підземних громадських укриттів для існуючої міської забудови.

Обґрунтовано необхідність при будівництві/або відновленні ЗДО влаштування у підвальних (цокольних) поверхах захисних споруд цивільного захисту, що відповідатимуть основним положенням новітньої нормативної бази

санітарного та містобудівного законодавства України та враховуватимуть закордонний досвід воюючих країн. У постраждалих зонах країни замість зруйнованих ЗДО будувати тимчасові модульні заклади для забезпечення потреб населення та розвантаження існуючих закладів. У існуючих ЗДО, де відсутні або недостатні за площею укриття, облаштовувати прилеглі до них вуличні укриття різної форми та місткості від 2 до 20 осіб.

Проведено аналіз сучасного стану нормативно-правового забезпечення у частині вимог до зовнішніх огорожувальних конструкцій найпростіших укриттів, за результатами якого встановлено, що чинне законодавство не містить чітких положень щодо матеріалів, конструктивних і планувальних рішень будівель, які обстежуються з метою включення до фонду захисних споруд. Обґрунтовано необхідність розроблення відповідних норм із урахуванням міжнародного досвіду, зокрема моделі Ізраїлю, де сховища інтегруються у структуру навчальних закладів з урахуванням часових нормативів реагування на загрозу. Сформульовано пропозиції щодо інтеграції цього досвіду в українську нормативну містобудівну базу.

Обґрунтовано потребу оновлення національної нормативної бази у напрямі інклюзивності та безбар'єрності, що відображено у проєкті ДСТУ ISO 21542:202X «Будинки і споруди. Доступність та зручність використання побудованого середовища». Підкреслено, що даний стандарт є складовою реалізації Національної стратегії створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року та відповідає міжнародним зобов'язанням, взятим Україною за Конвенцією ООН про права людей з інвалідністю та Угодою про асоціацію з ЄС.

Узагальнено, що комплексне вдосконалення системи державного регулювання містобудівної діяльності у сфері цивільного захисту та інклюзивності має здійснюватися шляхом взаємодії між центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання, із застосуванням міжнародних стандартів, інноваційних технологій і принципів сталого просторового розвитку.

Досліджено масштаби забруднення України вибухонебезпечними предметами. Першочергового розмінування термінового обстеження та повернення в господарську експлуатацію потребують понад 512 тис. га землі у 8 регіонах України. Динамічність загроз зберігається – бойові дії тривають, змінюється географія мінного забруднення, ворогом використовуються нові види ВНП, які все складніше виявляти і знешкоджувати, і як наслідок – у короткостроковій перспективі відсутня можливість провадження сільськогосподарської функції та процесів відбудови на землях територіальних міських та сільських громад, що унеможлиблює їх економічний та соціальний розвиток.

Потребує удосконалення законодавча база з врахуванням міжнародного досвіду (зокрема США) щодо:

- комплексного, міжвідомчого підходу до виявлення та знешкодження ВНП (наприклад, методика МЕСНА);
- використання передових науково-технічних методів та методології якості (МЕСНА);
- державного бюджетування протимінної діяльності, відновлення земель, відбудови із врахуванням грантів та міжнародної допомоги.

Визначено, що в Україні відсутній правовий механізм, аналогічний до американського Закону CERCLA (Comprehensive Environmental Response, Compensation, and Liability Act), відомого як «Суперфонд», який забезпечує ліквідацію наслідків забруднення небезпечними речовинами та притягнення до відповідальності винних сторін. Обґрунтовано, що для ефективного екологічного відновлення територій після бойових дій доцільно створити об'єднаний Державний фонд екологічного та інфраструктурного відновлення України (аналог «Суперфонду»), який акумулюватиме кошти державного Фонду охорони навколишнього природного середовища та Державного фонду регіонального розвитку. Підкреслено, що такий інструмент дозволить реалізувати рекомендації Світового банку у сфері управління публічними інвестиціями та забезпечити відповідність майбутнього Українського фонду відновлення вимогам ЄС.

Встановлено, що чинна Стандартна операційна процедура 08.10/ДСНС щодо нетехнічного обстеження територій, імовірно забруднених вибухонебезпечними предметами, не передбачає надання офіційного статусу територіям, де факти забруднення не виявлені. Підкреслено, що відсутність механізму фіксації завершення первинного нетехнічного обстеження унеможливорює використання значних площ земельних ресурсів для містобудівних і сільськогосподарських потреб. Обґрунтовано необхідність нормативного врегулювання процедури завершення обстеження шляхом внесення відповідного статусу «перевірена (очищена) територія» у систему державного обліку.

Назріла необхідність інституційного посилення системи розмінування, зокрема через створення та розвиток уповноважених державних підрозділів – спеціалізованих підрозділів ЦОВВ за аналогією зі США.

Доведено, що наявна практика поділу земельних ділянок на черги розмінування потребує вдосконалення з точки зору містобудівного планування та ефективного використання територій. Визначено, що формування статусу земельних ділянок за результатами протимінної діяльності повинно супроводжуватись чіткою класифікацією рівнів забруднення, як це запропоновано у науковій систематизації Дудара В. Обґрунтовано, що застосування методів рекультивації, фіторе mediaції або створення штучних лісових насаджень на забруднених територіях може стати ефективним інструментом відновлення довкілля та залучення таких земель у господарський обіг.

Визначено, що ухвалені новели до Законів України «Про протимінну діяльність в Україні» та «Про Державний земельний кадастр» створюють передумови для інтеграції процесів розмінування з просторовим управлінням та кадастровим обліком земель. Обґрунтовано, що запровадження електронної інформаційної взаємодії між Центром гуманітарного розмінування, Центром протимінної діяльності та Державним земельним кадастром дозволить забезпечити оперативне внесення відомостей про стан земельних ділянок, ступінь забруднення та придатність до використання.

Підкреслено, що реалізація цих положень вимагає посилення кадрового потенціалу підрозділів протимінної діяльності фахівцями у сфері геоінформаційних технологій, зокрема у володінні «ArcGIS Survey123», створенні ситуаційних карт, геопросторових баз даних та інструментів електронного управління містобудівною інформацією.

Сформульовано пропозицію щодо розроблення єдиного нормативного порядку сертифікації операторів протимінної діяльності з урахуванням міжнародного досвіду, з метою досягнення уніфікації, взаємної сумісності та ефективності протимінних операцій на всій території України.

Визначено, що колосальні втрати економіки України, спричинені повномасштабним вторгненням російської федерації, обумовлюють необхідність оперативного реформування підходів до відновлення зруйнованої інфраструктури та впровадження інноваційних технологій у сфері містобудування. Обґрунтовано доцільність вивчення та адаптації зарубіжного досвіду «зеленого» екобудівництва, зокрема технології CLT-панелей (Cross Laminated Timber).

Проведено аналіз технічних, екологічних та експлуатаційних характеристик CLT-панелей, який підтвердив їх високу міцність, сейсмостійкість, пожежну безпеку та енергоефективність відповідно до міжнародних стандартів (EN 338, EN 13183-2, ДСТУ EN ISO 10077-2:2022). Підкреслено, що технологія CLT-панелей є перспективною для використання у процесах повоєнної відбудови України завдяки поєднанню швидкості зведення, екологічності та можливості формування сучасного архітектурного середовища з урахуванням вимог національних будівельних норм (ДБН, ДСП тощо).

Проведено аналіз нормативно-правового поля проєктування і будівництва за технологією CLT-панелей у країнах Європейського Союзу, що засвідчив його повну відповідність положенням Єврокодів (EN 1990–EN 1998). Підкреслено, що в Україні відсутня цілісна нормативна база містобудівного, санітарного та екологічного законодавства, яка б регулювала проєктування і будівництво об'єктів із CLT-панелей, що зумовлює потребу в адаптації європейських стандартів і гармонізації національних ДСТУ з Єврокодами. Сформульовано висновок, що

впровадження відповідних стандартів дозволить забезпечити правову визначеність, уніфікацію технічних вимог і підвищення рівня безпеки споруд в умовах післявоєнної відбудови.

Визначено, що поряд із CLT-технологією перспективним напрямом інноваційного будівництва є застосування 3D-друку бетоном, який дозволяє значно скоротити терміни зведення об'єктів та забезпечити високу точність архітектурно-конструктивних рішень. Обґрунтовано, що поєднання технологій CLT і 3D-друку у практиці українського містобудування може забезпечити перехід до нової парадигми сталого, ресурсоефективного та безпечного просторового розвитку, що відповідає сучасним вимогам Європейського Союзу та світовим трендам у сфері зеленого будівництва.

Визначено, що технологія 3D-друку у будівельній галузі є одним із ключових напрямів інноваційного розвитку сучасного містобудування, який має потенціал радикально змінити архітектурно-будівельні процеси, скоротивши витрати часу, трудових ресурсів та кількість відходів у процесі будівництва. Проведено аналіз світових тенденцій, який засвідчив, що ринок 3D-бетонного друку зростає надвисокими темпами — із 371,7 млн дол. США у 2021 р. до прогнозованих 1256,5 млрд дол. США у 2031 р., що свідчить про глобальне визнання технології як стратегічного напрямку у сфері будівництва.

Встановлено, що використання 3D-друку у поєднанні з новими матеріалами сприяє зниженню енергоємності, скороченню обсягів відходів, зменшенню викидів шкідливих речовин в атмосферу, що узгоджується з вимогами Державних медико-санітарних нормативів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин у повітрі населених місць (наказ МОЗ №813 від 10.05.2024 р.) та Закону України “Про управління відходами”.

Доведено, що 3D-друк сприяє реалізації принципів державного регулювання містобудівної діяльності, передбачених чинним законодавством та євроінтеграційними зобов'язаннями України — зокрема, у контексті виконання пункту 89 «Плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії» (розпорядження КМУ №133-р від 09.02.2024 р.), де визначено необхідність

розроблення нової Стратегії розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року.

Встановлено, що законодавчі ініціативи України, зокрема Закони №2254-IX та №2247-IX, а також постанова КМУ №1159 від 14.10.2022 р., створюють нормативно-правову основу для впровадження програм комплексного відновлення територій територіальних громад. Підкреслено, що саме такі програми є ключовим інструментом просторового, соціально-економічного та екологічного відновлення постраждалих регіонів на основі принципів системного планування, сталого розвитку та інноваційного ресурсного забезпечення.

Визначено, що під час розроблення програм комплексного відновлення територій України забезпечується багаторівнева інтеграція державних, регіональних і місцевих інтересів через залучення центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та суміжних громад, що відповідає положенням постанови Кабінету Міністрів України від 14.10.2022 р. № 1159. Обґрунтовано, що така модель формування програм сприяє узгодженості дій у сфері просторового планування, раціонального розміщення інфраструктури, забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку та реалізації Цілей сталого розвитку України до 2030 року.

Обґрунтовано, що впровадження екологічних технологій будівництва, таких як CLT та ЗБ-друк, у межах програм комплексного відновлення забезпечить досягнення балансу між екологічними, соціальними та економічними цілями розвитку територій, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, енергоефективності будівництва та формуванню безпечного, комфортного й сталого життєвого середовища для населення України.

Сформульовано та обґрунтовано концептуальний підхід до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди, що поєднує результати теоретичного, нормативно-правового, інституційного та методичного аналізу попередніх розділів. Зазначено, що створений у роботі науково-методичний фундамент забезпечив підґрунтя для розроблення підходу, здатного інтегрувати правові та управлінські трансформації з вимогами європейського

законодавства, забезпечити цифрову сумісність процесів планування, включити ризикоорієнтовані методи прийняття рішень, врахувати безпекові та протимінні аспекти розвитку територій, а також забезпечити запровадження технологічних інновацій у будівництві ще на етапі стратегічного планування. Зазначено, що традиційні принципи інтегрованого розвитку територій — партисипативність, міждисциплінарність та просторове представлення — потребують концептуального оновлення в умовах воєнних і повоєнних трансформацій і розширення їх змісту через додаткові принципи людиноцентризму, безпекового планування та технологічних інновацій. Узагальнено, що саме ці принципи формують методологічне ядро концептуального підходу, визначаючи націленість державного регулювання на забезпечення безпеки, добробуту, екологічної стійкості та ефективного відновлення територіальних громад. Центральне місце в удосконаленій системі принципів інтегрованого розвитку територій займає людиноцентризм, який набуває подвійного змісту в умовах воєнного та повоєнного періодів: у період активних бойових дій і загроз акцент спрямовується на забезпечення фізичної безпеки населення, оперативне відновлення критичної інфраструктури та зменшення ризиків, тоді як у повоєнний період — на підвищення якості життя, зменшення техногенного навантаження, екологічну безпеку та формування доступного інклюзивного середовища. У роботі доведено, що ця зміна парадигми визначає нову рамку державної політики в містобудуванні, в якій нормативні, просторові, екологічні та цифрові елементи поєднуються у єдину адаптивну та стійку систему прийняття рішень.

У дослідженні обґрунтовано комплекс методичних засад, які становлять операційну базу концептуального підходу: інституційну координацію між рівнями влади, модульне планування територій, ризикоорієнтовану пріоритизацію заходів відбудови, інтегровану оцінку вартості, багат шарову геопросторову інтеграцію, екологічну стійкість та адаптацію до змін клімату, інклюзивність, принцип мінімального ризику, цифрову відтворюваність процесів і механізми впровадження інновацій. Визначено, що саме така структура методичних засад дозволяє поєднати стратегічне бачення розвитку територій з інструментами його практичного

втілення та забезпечує можливість застосування підходу в умовах значної невизначеності, властивій воєнному та ранньому повоєнному періодам.

Зазначено, що зміст концептуального підходу узгоджується з положеннями Законів України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про засади державної регіональної політики», «Про Національну інфраструктуру геопросторових даних», «Про публічні електронні реєстри», «Про енергетичну ефективність», «Про інноваційну діяльність» та ін., а також з Програмними документами — Національним планом відновлення України, Національною стратегією регіонального розвитку тощо. Узагальнено, що саме поєднання цих нормативних актів формує юридичну матрицю, у межах якої концептуальний підхід може бути впроваджений у практику державного управління.

Визначено, що реалізація концептуального підходу опирається на чітку інституційну архітектуру, у якій ключові ролі належать Кабінету Міністрів України, Міністерству розвитку громад та територій, Міністерству цифрової трансформації, Держгеокадастру, Міністерству оборони, ДСНС, Державному агентству відновлення, Міндовкіллю, Мінфіну, ДІАМ та органам місцевого самоврядування. Встановлено, що ефективність впровадження концептуального підходу залежить від узгодженості їх повноважень, визначеності регламентів обміну даними, відповідальності за актуальність інформації та прозорість прийняття рішень. У роботі визначено структуру міжвідомчої координації та обґрунтовано потребу у створенні регіональних центрів відновлення як платформ для інтеграції аналітики, планування, ГІС-даних, протимінної діяльності та інфраструктурних рішень.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчило, що містобудівна діяльність є складним, багатофакторним та багатоаспектним процесом, що включає інституційні, правові, організаційні та просторові компоненти. У дисертації представлено результати проведеного комплексного аналізу щодо змісту, сутності та особливостей теоретичних і практичних питань функціонування державного регулювання містобудівної діяльності в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення з урахуванням цифрової трансформації, безпекових викликів, протимінної діяльності, екологічних аспектів, інноваційного будівництва та впровадження принципів сталого розвитку. Основні з них такі:

1. В дисертаційному дослідженні здійснено ґрунтовний системний і семантичний аналіз понять і підходів державного регулювання у сфері містобудування в умовах військового стану. Розглянуто стримуючі та стимулюючі чинники, які виникають під впливом збройної агресії, а також досліджено ролі нормативно-правових актів, інституцій та методологічних концепцій, що визначають сучасну практику управління просторовим розвитком. Визначено складне структурно-багатовекторне призначення містобудівної діяльності, що охоплює просторовий розвиток, збереження довкілля, задоволення суспільних потреб і навіть національної безпеки, особливо актуальне в умовах збройної агресії.

Проаналізовано функціональні завдання публічного управління в містобудівній сфері, зазначивши їхній інструментальний характер. Досліджено як чинне законодавство України забезпечує нормативно-правову базу для врегулювання основних повноважень суб'єктів публічного управління у сфері містобудування. Його положення спрямовані на інтеграцію в європейський містобудівний простір та формування безпечного, функціонального й сталого життєвого середовища для громад.

2. Детально охарактеризовано нормативну базу містобудівної діяльності, зокрема Державні будівельні норми (ДБН), санітарні правила та стандарти, що регламентують процеси планування, забудови та управління територіями.

Проаналізовано вплив прийняття Законів України № 2254-IX від 12.05.2022 р. та № 2486-IX від 29.07.2022 р. як таких, що стали ключовим етапом цифрової трансформації містобудівної системи України. Вони забезпечили інституційне оновлення інфраструктури просторового планування, заклали основи для відбудови країни на принципах відкритості, сталого розвитку та смарт-урбанізму, а також започаткували перехід до data-driven управління у сфері містобудівної діяльності.

3. Проведено аналіз структури та функціональних можливостей Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ), яка забезпечує зберігання та використання геопросторових даних про території, адміністративно-територіальні одиниці, екологічні та інженерно-геологічні умови, об'єкти будівництва, інформаційні ресурси будівельних норм і правил. Визначено взаємозв'язок містобудівного кадастру, національної інфраструктури геопросторових даних (НІГД) та ЄДЕССБ як системоутворюючих елементів цифровізації містобудівної діяльності. Відзначено, що гармонізація містобудівної документації з європейськими геоінформаційними стандартами (INSPIRE), зокрема шляхом застосування ДСТУ ISO 19100-серії та інтеграції з національною інфраструктурою геопросторових даних (НІГД), створює фундамент для відкритого доступу до даних, ефективного моніторингу стану територій, а також прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень.

4. Проведено системний аналіз нормативно-правових, організаційно-методичних та практичних засад створення Програм комплексного відновлення (ПКВ) регіонів та територіальних громад України у відповідь на повномасштабну військову агресію російської федерації. Обґрунтовано важливість ПКВ як інструменту національної безпеки та сталого розвитку, спрямованого на створення умов безпечного проживання населення, збереження та зміцнення його здоров'я, відновлення та модернізацію економічних і соціальних інфраструктурних об'єктів. Запропоновано інтеграцію ПКВ із Єдиною державною електронною системою у сфері будівництва (ЄДЕССБ) та проєктом "Відкрите просторове планування", що дозволяє формувати сучасну цифрову платформу управління відновленням

територій, забезпечуючи прозорість, контроль та оперативність прийняття рішень на всіх рівнях управління. У структурі ПКВ акцентовано на потребі інвентаризації містобудівної документації, аналізу її актуальності, оцінки технічної та економічної доцільності відновлення територій і об'єктів, а також визначення функціонального перепрофілювання територій із дотриманням санітарно-гігієнічних норм, зокрема ДСП № 173-96.

5. Проведено теоретичний та нормативно-правовий аналіз реформування житлового будівництва в Україні з урахуванням сучасних вимог цифровізації та європейських стандартів. Розкрито роль ЄДЕССБ у забезпеченні прозорого функціонування житлового будівництва через інтеграцію даних технічної інвентаризації, технічних паспортів закінчених та незавершених об'єктів житлової та нежитлової забудови.

Досліджено законодавчі ініціативи щодо розробки базового Закону України «Про основні засади житлової політики», який передбачає комплексне реформування житлового сектору та впровадження сучасної моделі державного управління з урахуванням міжнародного досвіду. Актуалізована з урахуванням міжнародного досвіду та вимог директив ЄС вітчизняна законодавча та нормативно-правова база, а також розроблений сучасний базовий законопроект України «Про основні засади житлової політики» забезпечить ефективність державного управління, контролю і нагляду за містобудівною діяльністю у сфері житлового будівництва. Це дозволить запровадити дієві механізми відповідальності за порушення містобудівного законодавства, встановити прозорі правила забудови житлового сектору для всіх учасників та створить передумови для розвитку будівельної галузі. В результаті підвищиться позиція України у рейтингу легкості ведення бізнесу Світового банку "Doing Business", зросте кількість, якість та доступність житла для всіх громадян України.

6. Проведено порівняльний аналіз положень національного законодавства та правових актів ЄС у сфері промислового забруднення й охорони атмосферного повітря, що дало змогу встановити ступінь наближення українського нормативного поля до *acquis communautaire* ЄС. Висвітлено міжнародні зобов'язання України

щодо наближення національного законодавства до стандартів ЄС, зокрема у сфері якості атмосферного повітря, управління відходами, захисту природи, промислового забруднення, шумового забруднення та безпеки праці. Окрему увагу приділено розвитку малих та середніх підприємств за принципами Європейської хартії, зокрема спрощення реєстраційних процедур і підвищення адміністративної ефективності. Обґрунтовано, що ухвалення законів України «Про оцінку впливу на довкілля» та «Про стратегічну екологічну оцінку» стало ключовим етапом гармонізації національної нормативно-правової бази з правом ЄС, проте ці законодавчі акти не містять механізмів оперативного реагування на екологічні порушення, фіксації шкоди та забезпечення відшкодування збитків, що потребує подальшого правового доопрацювання.

7. Проведено системний аналіз правових основ державної регіональної політики та містобудівного регулювання з акцентом на забезпечення санітарно-гігієнічної безпеки населення та сталого розвитку територій. Визначено роль генерального плану як основного містобудівного документа та приділена ретельна увага містобудівним обмеженням забудови населених пунктів, що стосуються дотримання санітарно-захисних зон (СЗЗ), прибережних смуг, водоохоронних зон, зон санітарної охорони тощо. Узагальнено нормативно-правове регулювання СЗЗ у містобудівному, земельному, водному та природоохоронному законодавствах України, що регламентують розміщення промислових об'єктів та оцінку впливу на довкілля. Детально проаналізовано світовий та європейський досвід нормування санітарно-захисних зон, визначено відповідні терміни та стандарти в США, ЄС, Індії, Танзанії та Малайзії («buffer zone», «setback distance», «safe zone», «right-of-way»), а також розглянуто підходи до оцінки впливу виробництв на здоров'я населення та навколишнє середовище, зокрема з використанням принципів найкращих доступних технологій (НДТМ). Запропоновано впровадження гнучких регуляторних підходів та децентралізованого планування СЗЗ, які дозволяють адаптувати розміри зон під специфіку конкретного виробництва, його потужності та запровадження сучасних технологій, сприяючи водночас стимулюванню підприємництва та зменшенню антропогенного навантаження на довкілля.

8. Досліджено стан цивільного захисту в Україні та встановлено, що на рівні територіальних громад доцільно розробити новітню містобудівну документацію, що стосується проєктування і будівництва захисних споруд цивільного захисту з прив'язкою до генеральних планів населеного пункту, детальних планів територій, комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади з урахуванням міжнародного досвіду (на прикладі країни Ізраїль). Для підвищення ефективності реагування на надзвичайні ситуації та кризові явища в країні запропоновано вдосконалення механізму взаємовідносин органів державної влади та суб'єктів господарювання у питаннях використання існуючого фонду захисних споруд цивільного захисту шляхом внесення змін до Типового договору оренди захисних споруд цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017р. № 138. Обґрунтовано необхідність при будівництві/або відновленні ЗДО влаштування у підвальних (цокольних) поверхах захисних споруд цивільного захисту, що відповідатимуть основним положенням новітньої нормативної бази містобудівного законодавства України та враховуватимуть закордонний досвід воюючих країн. Обґрунтовано необхідність розроблення відповідних норм із урахуванням міжнародного досвіду, зокрема моделі Ізраїлю, де сховища інтегруються у структуру навчальних закладів з урахуванням часових нормативів реагування на загрозу. Сформульовано пропозиції щодо інтеграції цього досвіду в українську нормативну містобудівну базу.

9. Досліджено масштаби забруднення України вибухонебезпечними предметами. Встановлено, що потребує удосконалення законодавча база з врахуванням міжнародного досвіду (зокрема США) щодо: – комплексного, міжвідомчого підходу до виявлення та знешкодження ВНП (наприклад, методика МЕСНА); – використання передових науково-технічних методів та методології якості (МЕСНА); – державного бюджетування протимінної діяльності, відновлення земель, відбудови із врахуванням грантів та міжнародної допомоги. Визначено, що в Україні відсутній правовий механізм, аналогічний до американського Закону CERCLA (Comprehensive Environmental Response, Compensation, and Liability Act),

відомого як «Суперфонд», який забезпечує ліквідацію наслідків забруднення небезпечними речовинами та притягнення до відповідальності винних сторін.

10. Доведено, що наявна практика поділу земельних ділянок на черги розмінування потребує вдосконалення з точки зору містобудівного планування та ефективного використання територій. Визначено, що ухвалені новели до Законів України «Про протимінну діяльність в Україні» та «Про Державний земельний кадастр» створюють передумови для інтеграції процесів розмінування з просторовим управлінням та кадастровим обліком земель. Підкреслено, що реалізація цих положень вимагає посилення кадрового потенціалу підрозділів протимінної діяльності фахівцями у сфері геоінформаційних технологій, зокрема у володінні «ArcGIS Survey123», створенні ситуаційних карт, геопросторових баз даних та інструментів електронного управління містобудівною інформацією. Сформульовано пропозицію щодо розроблення єдиного нормативного порядку сертифікації операторів протимінної діяльності з урахуванням міжнародного досвіду, з метою досягнення уніфікації, взаємної сумісності та ефективності протимінних операцій на всій території України.

11. Обґрунтовано доцільність вивчення та адаптації зарубіжного досвіду «зеленого» екобудівництва, зокрема технології CLT-панелей (Cross Laminated Timber). Проведено аналіз технічних, екологічних та експлуатаційних характеристик CLT-панелей, нормативно-правового поля проєктування і будівництва за технологією CLT-панелей у країнах Європейського Союзу, що засвідчив його повну відповідність положенням Єврокодів (EN 1990–EN 1998). Сформульовано висновок, що впровадження відповідних стандартів дозволить забезпечити правову визначеність, уніфікацію технічних вимог і підвищення рівня безпеки споруд в умовах післявоєнної відбудови. Обґрунтовано, що поєднання технологій CLT і 3D-друку у практиці українського містобудування може забезпечити перехід до нової парадигми сталого, ресурсоефективного та безпечного просторового розвитку, що відповідає сучасним вимогам Європейського Союзу та світовим трендам у сфері зеленого будівництва. Обґрунтовано, що впровадження екологічних технологій будівництва, таких як

CLT та ЗБ-друк, у межах програм комплексного відновлення забезпечить досягнення балансу між екологічними, соціальними та економічними цілями розвитку територій, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, енергоефективності будівництва та формуванню безпечного, комфортного й сталого життєвого середовища для населення України.

12. Обґрунтовано потребу та розроблено методичні засади формування концептуального підходу до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний період, який окреслює засади правових та управлінських трансформації відповідно до вимог європейського законодавства, забезпечує цифрову сумісність процесів планування, включає ризикоорієнтовані методи прийняття рішень, враховує безпекові та протимінні аспекти розвитку територій, а також забезпечує запровадження технологічних інновацій у будівництві ще на етапі стратегічного планування. Зазначено, що традиційні принципи інтегрованого розвитку територій територіальних громад потребують концептуального оновлення в умовах воєнних і повоєнних трансформацій і розширення їх змісту через додаткові принципи: людиноцентризму, безпекового планування та технологічних інновацій. Узагальнено, що саме ці принципи формують методологічне ядро концептуального підходу, визначаючи спрямованість державного регулювання на забезпечення безпеки, добробуту, екологічної стійкості та ефективного відновлення територіальних громад.

Узагальнено, що інтеграція містобудівної документації з картами мінної небезпеки, екологічними обмеженнями, інфраструктурними мережами та геопросторовими ресурсами НІГД і ЄДЕССБ формує основу для прозорості та оперативності процесів відновлення. Зазначено, що реалізація такого підходу потребує чіткої міжвідомчої координації (КМУ — Мінрозвитку — ОВА — громади), запровадження уніфікованих цифрових стандартів, удосконалення системи цивільного захисту та інтеграції міжнародних моделей протимінної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. За даними Звіту про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на листопад 2024 року. Київська школа економіки. Лютий 2025, 28с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf (дата звернення 10.09.2025)
2. Пантелєєва Н. Б. Екологічна шкода та екологічні злочини проти довкілля, спричинені пошкодженням промислових об'єктів під час війни в Україні / Н. Б. Пантелєєва, М. Я. Сивий, О. В. Ганчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. - 2023. - № 1. - С. 217-225. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUg_2023_1_25 DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.23.1..23> (дата звернення 10.09.2024)
3. Підрахунок екологічних втрат: Наслідки збройної агресії російської федерації для довкілля/ Інформація Державної екологічної інспекції. Електронний публікація від 11.06. 2023. URL: <https://dei.gov.ua/post/2766> (дата звернення 10.09.2025)
4. Про засади державної регіональної політики: Закон України, від 05.02.2015 №156-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>. (дата звернення 10.09.2025)
5. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року/ Указ Президента України від 30.09. 2019 р. № 722/2019, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 10.09.2025)
6. Мещеряков В.В. Містобудування як складова управління територіальним розвитком міста. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=469> (дата звернення 10.09.2024)
7. Мочерний С. В. Економічна теорія: навч. посіб. 4-те вид., стереотип. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 640с. (дата звернення 10.09.2024)
8. Нестеров Г.Г. Господарсько-правовий статус органів місцевого самоврядування. Дисертація подана на здобуття ступеня доктора філософії. Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України», 2025р, 192с. URL: https://www.iepd.kiev.ua/?page_id=14239 (дата звернення 02.04.2025)
9. Мартишова Л. С. Основи містобудування /Конспект лекцій. ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, Харків, 2021р. 80с. URL: https://eprints.kname.edu.ua/57621/1/2021%2028%D0%9B_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%B9_%D0%9E%D1%81%D0%BD_%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82_%20%D1%83%D0%BA%D1%80_2021.pdf (дата звернення: 05.04.2025).

10. Лисенко В.В. Державна політика у сфері містобудування. Дисертація подана на здобуття ступеня кандидата наук з державного управління. Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2020р, 208с. URL: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/!dis_%D0%9B%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf (дата звернення 02.04.2025)
11. Дурман М.О., Микитюк Д.М. Деякі аспекти формування державної регуляторної політики у сфері будівництва та архітектури. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2022. №1. С.85–93. URL: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.1.10>. (дата звернення 10.09.2024)
12. Чепелевський Ю.Л. Вплив державного регулювання на розвиток містобудівної діяльності. Молодий вчений. 2017. № 3 (43). С. 155–159. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/38.pdf> (дата звернення 10.09.2024)
13. Олійник В.О. Державне регулювання галузі будівництва України. Актуальні проблеми держави і права. Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування», Вип. 2, 2024. С.136-141. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2024-2.17> (дата звернення 10.09.2024)
14. Курчин О.Г. Конституційно-правове забезпечення органами місцевого самоврядування містобудівної діяльності: проблеми теорії та практики. Дисертація подана на здобуття ступеня доктора філософії. Білоцерківський національний аграрний університет, 2020р. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/44665>. (дата звернення 10.09.2024)
15. Завальний О.В., Панкєєва А.М., Черноносова Т.О., Мороз Н.В. Формування міського середовища великого міста. Містобудування та територіальне планування: наук.-техн. зб. Київ: КНУБА, 2021. Вип. 78. С. 236–246. URL: <http://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/02/2021/202178.pdf> (дата звернення 10.09.2024)
16. Мамонова В. В. Проблеми унормування інституційних засад управління містом з районним поділом. Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». 2020. Вип. 1 (68). С. 152-160. (дата звернення 10.09.2024)
17. Рязанова Н.О. Проблеми управління розвитком міст і агломерацій. Управління інноваційним розвитком на макро-, мезо-, та мікрорівнях: Мат-ли III міжнар. наук.-практ. конф.. 2017. С. 102-104. URL: https://economics.net.ua/files/science/innov_roz/2017/102.pdf (дата звернення 10.09.2024)
18. Беліков В.І. Державне регулювання процедур містобудівної діяльності: національний та зарубіжний досвід. Київський часопис права. Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право, №1, 2025р, с. 82-87. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/565/537> (дата звернення 10.09.2024)
19. Михіденко М. О. Принцип гармонізації у просторовому плануванні сільських територій київської приміської зони. Архітектура та містобудування, Комунальне господарство міст, 2025, том 1, випуск 189, с. 187-192. URL:

- <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/uk/article/view/6463/6384> DOI: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2025-1-189-187-192> . (дата звернення 10.09.2024)
20. Anisimov O., Smirnova M., Dulko I. Establishment of a New Planning System in Ukraine: Institutional Change Between Europeanization and Post-Socialist Path Dependence. *Planning Theory & Practice* 2024, Vol. 25, no. 4, p. 482–501. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14649357.2024.2414973?needAccess=true> DOI: <https://doi.org/10.1080/14649357.2024.2414973> . (дата звернення 10.09.2024)
21. Юрко В.В. Значення міжнародних та європейських засадничих документів у сфері планування містобудівної діяльності в Україні. *Держава та регіони. Серія Право*. 2023. № 4(82). Т. 2. С. 128–132. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/4-2_2023/4-2_2023.pdf DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.4.2.23> (дата звернення 10.09.2024)
22. Nowak M., Pantyley V., Blaszk M. Spatial Planning at the National Level: Comparison of Legal and Strategic Instruments in a Case Study of Belarus, Ukraine, and Poland. *Land* 2023, 12, 1364, MDPI, Basel, Switzerland p. 64-84. URL: https://www.mdpi.com/2073-445X/12/7/1364?utm_source=chatgpt.com DOI: <https://doi.org/10.3390/land12071364> . (дата звернення 10.09.2024)
23. Штець Т.Ф. Державне регулювання розвитку сектора цифрової економіки України. Дисертація подана на здобуття ступеня доктора філософії. Центральна спілка споживчих товариств України, Львівський торговельно-економічний університет, 2021р, 240с. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Aspirantura/Rady/Sрес_vchena_rada/Anotaciji/SHtec_Disertacija.pdf (дата звернення 02.04.2025) (дата звернення 10.09.2024)
24. Лисенко В. В. Закордонний досвід здійснення містобудівної діяльності. *Держава та регіони. Серія : Державне управління*. 2019. № 4(68). URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2019/24.pdf (дата звернення 10.09.2024)
25. Хар М.І. Проблеми державного управління у сфері містобудівної діяльності в Україні та напрями їх вирішення. «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування». Том 34 (73) № 2, 2023, с 91-97. URL: https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/2_2023/2_2023.pdf (дата звернення 10.09.2024)
26. Древаль І. До питання розробки концепцій відродження міст України в післявоєнний період. *Містобудування та територіальне планування*. 2022. № (81). С. 133–142. URL: <http://mtp.knuba.edu.ua/article/view/265624> (дата звернення 10.09.2024)
27. Пантелєєва Н. Б., Холошин І. С., Сивий М. Р., Мазикіна О.Б. Геопросторовий аналіз мережі автомобільних доріг міста Кривий Ріг (Україна) для сталого розвитку регіону // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія*. - 2025. - № 1. - С. 183-201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUg_2023_1_25 DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.25.1.19> (дата звернення 10.09.2025)

28. Мамонова В., Довбня О. Аналіз активності сектору житлового будівництва як передумова повоєнного відновлення житла: Розвиток публічного управління в контексті європейської інтеграції України: матер. наук.-практ. конф. 28 квітня 2023 р. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2023. 222 с. С. 216-218. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2022/pages/21775/konferenciya-28042023.pdf> (дата звернення 10.09.2024)
29. Миколайчук М. М., Лесик О. В.. Інструменти розвитку та повоєнного відновлення територій України: аналітичний огляд. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2023. № (7). С. 181-186. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-10> (дата звернення 10.09.2024)
30. Приліпко С.М., Васильєва. Н.В., Маркушин О.Г. Аналіз стану руйнувань інфраструктурних об'єктів в Ірпінській територіальній громаді Київської області. Право та державне управління. 2022. № 4. С. 221-228. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2022/31.pdf (дата звернення 10.09.2024)
31. Яровой Т.С. Особливості сучасного публічного управління у сфері містобудівної діяльності, як складової політики регіонального розвитку. «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування». Том 34 (73) № 6, 2023, с 213-217. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/1_2024/39.pdf (дата звернення 10.09.2024)
32. Про основи містобудування /Закон України від 16.11.1992 № 2780-XII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата звернення 02.09.2024). (дата звернення 10.09.2024)
33. Про регулювання містобудівної діяльності /Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17> (дата звернення: 05.04.2025) (дата звернення 10.09.2024)
34. Олюха В. Г. Співвідношення містобудування та капітального будівництва. Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць, Одеса «Юридична література», 2014, Вип. 73. С. 280–286. (дата звернення 10.09.2024)
35. Лисенко В.В. Державна політика у сфері містобудування. Дисертація подана на здобуття ступеня кандидата наук з державного управління. Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2020р, 208с. URL: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/!dis_%D0%9B%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf (дата звернення 02.04.2025)
36. «Третина компаній у сфері будівництва має досвід корупційних взаємовідносин: що з цим робити?». Інформаційна стаття на сайті Dipfo – Бізнес каталог України. URL: <https://dipfo.com.ua/business-news/reformuvannya-budivelnoyi-galuzi-klyuchovi-vikliki-ta-shlyakhi-podolannya>, дата звернення 14.06.2025
37. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного суду від 24.06.2024 року у справі №320/3246/19 URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kas_vp_vid_24_06_2024_roku_u_spravi_320_3246_19 (дата звернення - 06.06.2025р.)

38. Directive 2005/370/EC of the European Parliament and of the Council of 17 February 2005 on the conclusion, on behalf of the European Community, of the Convention on access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters // OJ L 124, 17.5.2005, p. 1–3. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2005/370/oj> (дата звернення 10.09.2024)

39. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни /Указ Президента України від 21.04.2022 р. № 266/202 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>. (дата звернення 10.09.2024)

40. Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них: постанова КМ України від 14.10.2022 р. № 1159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.09.2024)

41. O. Suntsova, V. Makhniuk, O. Kutovy, M. Husiatynskiy, A. Husiatynska. Reforming Public Governance under Decentralization and Digitalization: Experience, Challenges, and Prospects. Scientific monograph. Irpin, Ukraine: STU, New-York, USA: U-Sun, 2025. 175p (p.46-72). ISBN: 9798267674096. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17295087>. (дата звернення 10.09.2024)

42. Яровой Т.С. Роль контролю в системі публічного управління у сфері містобудівної діяльності (регіональний аспект). «Публічне управління та адміністрування в Україні. Актуальні проблеми у сфері публічного управління». Випуск 38, 2023р., с 228-232. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/38-2023/41.pdf> (дата звернення 10.09.2024)

43. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР (із змінами, внесеними згідно із Законом № 2680-VIII від 07.02.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 02.09.2024).

44. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності: Закон України від 17.01.2017 р. №1817-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1817-19#Text> (дата звернення 12.06.2025).

45. Про Генеральну схему планування території України: Закон України від 07.02.2002 р. № 3059-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-14#Text> (дата звернення 12.06.2025).

46. Про будівельні норми: Закон України від 05.11.2009 р. № 1704-VI (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text> (дата звернення 12.06.2025).

47. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 р. №687-XIV (із змінами, внесеними Законом України від 13.12.2022 р. № 2849-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text> (дата звернення 02.09.2024).

48. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 14.10.1994 р. №208/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 12.06.2025).

49. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018 р. №354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text> (дата звернення 12.06.2025).

50. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII (із змінами, внесеними Законом України від 21.03.2024 р. № 3622-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 02.09.2024).

51. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 06.09.2022 р. № 2573-IX (із змінами, внесеними Законом України від 09.08.2023 р. № 3302-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#top> (дата звернення 02.09.2024).

52. Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності: Закон України від 12.05.2022 р. № 2254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text> (дата звернення 12.06.2025).

53. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій: Закон України від 29.07.2022 р. № 2486-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2486-20#Text> (дата звернення 12.06.2025).

54. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 02.09.2024)

55. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення 02.09.2024)

56. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text> (дата звернення 02.09.2024)

57. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. №794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення 02.09.2024)

58. Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій України: постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2015 р. № 460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

59. Про затвердження Положення про Державну інспекцію архітектури та містобудування України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання функціонування органів архітектурно-будівельного контролю та нагляду» від 23.12.2020 р. №1340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1340-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

60. Про затвердження Положення про Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України: постанова КМ України від 10.09.2014 р. № 439 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

61. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717), dostęp: ISAP, URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdm20030800717> (дата звернення 02.09.2024)

62. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. 1994 nr 89 poz. 414), dostęp: ISAP, URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdm19940890414> (дата звернення 02.09.2024)

63. ДСТУ-Н Б EN 1991-1-4:2010 «Єврокод 1. Дії на конструкції. Частина 1-4. Загальні дії. Вітрові навантаження» (EN 1991-1-4:2005, IDT), URL: <https://uscc.ua/uploads/page/images/normativnye%20dokumenty/dstu/proektuvannya-mk-mizhnarodna-gilka-standarty/dstu-n-b-en-1991-1-4.pdf> (дата звернення 02.09.2024)

64. Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2025р. №300-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2025-%D1%80#Text> (дата звернення 13.10.2025)

65. Регламент (ЄС) № 305/2011 Європейського парламенту та Ради від 09.03.2011 року, що встановлює гармонізовані умови для розміщення на ринку будівельних виробів та скасовує Директиву Ради 89/106/ЄЕС. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=59946: (дата звернення 02.09.2024)

66. Про надання будівельної продукції на ринку: Закон України від 02.09.2020 р. №850-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-20#Text> (дата звернення 02.09.2024)

67. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. № 1764: постанова КМ України від 22.03.2022 р. №347. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

68. Технічний регламент будівельних виробів (продукції): постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2006р. №1764. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1764-2006-%D0%BF#n11> (дата звернення 02.09.2024)

69. Makhniuk V. M., Makhniuk V. V., Melnychenko S. O., Potiy O. O., Vasylieva O. I., Mohylnyi S. M., Halyota I. B. On the issue of creating a new type of urban planning objects – digitalization objects: safety requirements for workplaces // Роль системи громадського здоров'я в імplementації «Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року»: матеріали другої всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (м. Ужгород, 03-04.10.2024 р.). Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2024. С. 20-24. (240 с.) (дата звернення 10.12.2024)

70. Деякі питання забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва: постанова КМ України від 23.06.2021 р.

№ 681. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/681-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

71. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для створення містобудівного кадастру на державному рівні: постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2021 №700 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

72. Про містобудівний кадастр: постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2011р. №559. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

73. Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації: постанова Кабінету Міністрів України від 01.09.2021 р. № 926. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

74. Про визначення формату електронних документів комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади, генерального плану населеного пункту, детального плану території: постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2021 №632. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

75. Про затвердження Класифікації обмежень у використанні земель, що можуть встановлюватися комплексним планом просторового розвитку території територіальної громади, генеральним планом населеного пункту, детальним планом території: постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 №654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

76. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань щодо проєктів містобудівної документації на місцевому рівні: постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 №555. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

77. Про затвердження Порядку проведення експертизи містобудівної документації: постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 №548. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-2011-%D0%BF> (дата звернення 02.09.2024)

78. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 №835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

79. Про затвердження Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних: постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2021 р. №532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024)

80. Про затвердження структури Баз геоданих містобудівної документації на місцевому рівні: наказ Міністерства розвитку громад та територій України від

22.02.2022 №56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0432-22#Text> (дата звернення 02.09.2024)

81. Про затвердження Порядку проведення містобудівного моніторингу: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 01.09.2011 р. №170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1268-11#Text> (дата звернення 02.09.2024)

82. Про затвердження Порядку формування Концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади: наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 22.09.2022 №172. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-22#Text> (дата звернення 02.09.2024)

83. Про затвердження Типового положення про архітектурно-містобудівні ради: Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 07.07.2011 р. №108. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-11#Text> (дата звернення 02.09.2024)

84. Про затвердження Переліку класів об'єктів містобудівного кадастру: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 14.08.2015 №193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1293-15#Text> (дата звернення 02.09.2024)

85. Про національну інфраструктуру геопросторових даних: Закону України від 13.04.2020 р. №554-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text> (дата звернення 02.09.2024)

86. Про затвердження ДБН Б.1.1-16:2013 «Склад та зміст містобудівного кадастру»: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26.02.2013 №73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0073858-13#Text> (дата звернення 02.09.2024)

87. ДСТУ-Н Б Б.1-18:2013 «Настанова щодо формування та супроводження містобудівного кадастру». URL: https://www.ksv.biz.ua/GOST/DSTY_ALL/DSTU5/dstu_b_b.1.1-18-2013.pdf (дата звернення 02.09.2024)

88. Про затвердження ДБН Б.1.1-14:2021 «Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні»: наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 30.12.2021 № 367. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN073828> (дата звернення 02.09.2024)

89. Про затвердження ДБН Б.1.1-13:2021 «Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях» Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 30.12.2021 № 366 та накази від 31.01.2022 № 22, від 08.04.2022 №62, від 16.05.2022 №72. URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/2860260340841580391?doc_type=2 (дата звернення 02.09.2024)

90. Про затвердження ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій»: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26.04.2019р. №104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0104858-19#Text> (дата звернення 02.09.2024)

91. Про затвердження ДБН Б.2.2-3:2021 «Склад та зміст історико-архітектурного опорного плану населеного пункту»: наказ Міністерства розвитку України від 30.12.2021 № 367 та накази від 31.01.2022 № 22, від 08.04.2022 № 62, від 16.05.2022 № 72. URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3073558108673410845?doc_type=2 (дата звернення 02.09.2024)

92. ГОСТ 34.602 89 «Комплекс стандартів на автоматизовані системи. Технічне завдання на створення автоматизованої системи» (міждержавний стандарт): постанова від 24.03.89 № 661. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=57803 (дата звернення 02.09.2024)

93. ГОСТ 34.201-89 «Інформаційна технологія. Комплекс стандартів на автоматизовані системи. Види, комплектність і позначення документів при створенні автоматизованих систем» (міждержавний стандарт): постанова від 24.03.1989 р. № 664. URL: https://online.budstandart.com/ru/catalog/doc-page.html?id_doc=66703 (дата звернення 02.09.2024)

94. ГОСТ 34.601-90 «Інформаційна технологія. Комплекс стандартів на автоматизовані системи. Автоматизовані системи. Стадії створення» (міждержавний стандарт): постанова від 29.12.1990 р. № 3469. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=53626 (дата звернення 02.09.2024)

95. ГОСТ 34.602-89 «Технічне завдання на створення автоматизованої системи» (міждержавний стандарт): постанова від 24.03.89 № 661. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=57803 (дата звернення 02.09.2024)

96. ДСТУ 2226-93 «Автоматизовані системи. Терміни та визначення»: наказ від 09.09.1993 №126. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=61937 (дата звернення 02.09.2024)

97. ДСТУ ISO 19136:2017 Географічна інформація. Мова географічної розмітки GML (ISO 19136:2007, IDT) (національний стандарт англ. мовою): наказ від 14.08.2017 №226 Про прийняття національних нормативних документів, зміни та поправки до національних нормативних документів, гармонізованих з європейськими та міжнародними нормативними документами, та скасування нормативних документів України. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=72736 (дата звернення 02.09.2024)

98. ДСТУ 8774:2018 «Географічна інформація. Правила моделювання геопросторових даних»: наказ від 11.06.2018 № 158 Про прийняття національних нормативних документів. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=78080 (дата звернення 02.09.2024)

99. ДСТУ ISO 19111:2017 Географічна інформація. Просторова прив'язка за координатами (ISO 19111:2007, IDT) англ. мовою: наказ від 14.08.2017 № 226 Про прийняття національних нормативних документів, зміни та поправки до національних нормативних документів, гармонізованих з європейськими та

міжнародними нормативними документами, та скасування нормативних документів України. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=72724 (дата звернення 02.09.2024)

100. ДСТУ ISO 19112:2017 «Географічна інформація. Просторова прив'язка за географічними ідентифікаторами (англ. мовою)» (ISO 19112:2003, IDT): наказ від 14.08.2017 № 226 Про прийняття національних нормативних документів, зміни та поправки до національних нормативних документів, гармонізованих з європейськими та міжнародними нормативними документами, та скасування нормативних документів України. URL: https://online.budstandart.com/ru/catalog/doc-page?id_doc=72725 (дата звернення 02.09.2024)

101. ДСТУ ISO 19110:2017 «Географічна інформація. Методика каталогізації об'єктів» (ISO 19110:2016, IDT) (англ. мовою): наказ від 14.08.2017 № 226 Про прийняття національних нормативних документів, зміни та поправки до національних нормативних документів, гармонізованих з європейськими та міжнародними нормативними документами, та скасування нормативних документів України. URL: https://online.budstandart.com/ru/catalog/doc-page?id_doc=72723 (дата звернення 02.09.2024)

102. ДСТУ ISO 19136:2017 Географічна інформація. Мова географічної розмітки GML (ISO 19136:2007, IDT): наказ від 14.08.2017 № 226 Про прийняття національних нормативних документів, зміни та поправки до національних нормативних документів, гармонізованих з європейськими та міжнародними нормативними документами, та скасування нормативних документів України. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=72736 (дата звернення 02.09.2024)

103. ISO 19157:2013 «Geographic information – Data quality» Part 1: General requirements ISO 19157-1:2023, міжнародний стандарт (англ. мовою): [URL:https://www.iso.org/ru/standard/78900.html](https://www.iso.org/ru/standard/78900.html) (дата звернення 02.09.2024)

104. ISO 19115-1:2014 «Geographic information – Metadata» Part 1: Fundamentals (міжнародний стандарт) (англ. мовою): URL: <https://www.iso.org/ru/standard/53798.html> (дата звернення 02.09.2024)

105. ISO 19128:2005 «Geographic information — Web map server interface» (Інтерфейс картографічного Веб-сервера) міжнародний стандарт (англ. мовою). URL: <https://www.iso.org/ru/standard/32546.html> (дата звернення 02.09.2024)

106. Про затвердження Технічних вимог до геопросторових даних, метаданих і геоінформаційних сервісів національної інфраструктури геопросторових даних: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 10.11.2021р. № 347. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0021-22#Text> (дата звернення 02.09.2024)

107. ДСТУ ISO 19131:2019 Географічна інформація. Специфікація геоінформаційного продукту (ISO 19131:2007; Amd 1:2011, IDT): наказ від 26.11.2019 № 376 «Про прийняття та скасування національних стандартів» URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=86567 (дата звернення 02.09.2024)

108. Регламент Комісії (ЄС) № 1089/2010 від 23 листопада 2010 року про імплементацію Директиви 2007/2/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо сумісності наборів і послуг просторових даних (Commission Regulation (EU) № 1089/2010 of 23 November 2010 implementing Directive 2007/2/EC of the European Parliament and the Council as regards interoperability of spatial data sets and services). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32010R1089> (дата звернення 02.09.2024)

109. Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (Acquis ES), від 14.12.2023р. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf (дата звернення 02.09.2024)

110. Дудар, В., Гандзюра, В., Романюк, В., & Берегуля, Р. (2024). Пропозиції щодо управління землями, які забруднені вибуховими речовинами від вибухонебезпечних пережитків війни. *Grail of Science*, (37), 195-210. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science>. (дата звернення 02.05.2025)

111. Махнюк В.В., Петриченко О.О., Махнюк В.М., Могильний С.М., Павленко Н.П. До питання створення програм комплексного відновлення постраждалих від війни територій // LIV-й XLVIII-ий том міжнародної колективної монографії "MODERNÍ ASPEKTY VĚDY" ("Сучасні аспекти науки"). Czech Republic, 2025. С. 59-71. <https://doi.org/10.52058/54-2025>.

112. Makhniuk V. M., Pavlenko N. P., Makhniuk V. V., Mohylnyi S. M., Kovryga S. V., Fitarov V. S., Plashchenko E. M. On the issue of the development of methodological recommendations «Program of complex reconstruction of regions and individual territorial communities according to sectoral prioritization in the conditions of the state of war and in the post-war period as a component of the national security of Ukraine» // Науково-практична конференція присвячена XX марзеєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). Зб. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.180-182. 202 с.

113. Makhniuk V.V., Vasylieva O.I., Zykun N.I. Theoretical and legal foundations of state regulation of urban development as a component of the success of the post-war reconstruction of Ukraine // *Media, Management and Economic Sustainability in Post-War Reconstruction : Scientific monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. P. 134-159. 168 p-s. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-573-0-7> URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/616/16525/34983-1>

114. Махнюк В.В. Державне регулювання планування та забудови промислових міських територій населених пунктів України: імплементація вимог директив європейського союзу в національне законодавство // *Наукові інновації та передові технології*, журнал. Київ: Видавнича група «Наукові перспективи», Випуск № 6(34). Червень 2024. с.207-220 DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-207-220](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-207-220)

115. Махнюк, В., Махнюк, М. (2025). Цифровізація містобудування: державне регулювання та інтеграція до інформаційного простору ЄС. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 6(1 6). С. 499-513. DOI: <https://doi.org/10.52058/3041->

1254-2025-6(16)-499-513

URL:

<http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/25709/25683>

116. Makhniuk V. M., Pavlenko N. P., Makhniuk V. V., Mohylnyi S. M. Hygiene planning and building of populated places in the guard of the post-war reconstruction of Ukraine: the second world war and today's challenges against the background of the full-scale invasion of the rf in Ukraine // Науково-практична конференція присвячена XX марзеєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 36. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.175-176. 202 с.

117. Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів: наказ МОЗ від 19.06.1996 р. № 173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-96#Text> (дата звернення 02.09.2024)

118. Makhniuk V.M., Makhniuk V.V., Potiy O.O., Mohylnyi S.M., Shpak I.I., Pavlenko N.P. State regulation of the planning and development of settlements as the main determinant of public health, especially in the conditions of martial law and in the post-war period // Науково-практична конференція з міжнародною участю до всесвітнього дня безпеки пацієнтів (17.09.2024). Національний медичний університет імені О.О. Богомольця / Ukrainian scientific medical youth journal, 2024, Supplement 3 (148). К., 2024. С. 7-8.

119. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення 01.09.2025)

120. Махнюк В.М., Петриченко О.О., Васильєва О.І., Махнюк В.В., Баєва О.В., Коврига С.В., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О., Шпак І.І., Лавро Ю.К. Методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України» (затв. Витяг ВР ДУ «ІГЗ НАМНУ» від 27.06.2024р. № 6). 2025. 40 с.

121. Makhniuk V.M., Vasylieva O.I., Makhniuk V.V., Harkavyi S.S. European chapter of local self-government as a model for domestic urban planning to create a full-fledged comfortable living environment// Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (13.03.2024 р.), С.23-25. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

122. Житловий кодекс України: Закон України від 30.06.1983 р. №5464-X (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/5464-10#Text> (дата звернення 01.09.2025)

123. United Nation. Geneva UN Charter on Sustainable Housing. 2015. URL: https://unece.org/DAM/hlm/documents/Publications/EN_Geneva_UN_Charter_on_Sustainable_Housing.pdf (дата звернення 15.06.2024)

124. European Commission. The New Leipzig Charter. The Transformative I Power of Cities for the Common Good. 2020. URL: <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/EN/eu-presidency/gemeinsame->

[erklaerungen/new-leipzig-charta-2020.pdf?blob=publicationFile&v=8](https://www.erklaerungen/new-leipzig-charta-2020.pdf?blob=publicationFile&v=8) (дата звернення: 07.06.2024).

125. Report of the Committee on Urban Development, Housing /Eighty-third session of Committee on Urban Development, Housing and Land Management, San Marino, 3-6 October 2022. URL: https://unece.org/sites/default/files/2023-04/ECE.HBP_.213-E.pdf (дата звернення: 07.06.2024).

126. Махнюк В.М., Петриченко О.О., Даниленко О.М., Мишківська А.А. Павленко Н.П., Махнюк В.В., Могильний С.М., Рублюк М.С., Скочко В.П. Створення безпечного середовища для населення житлової та громадської забудови в умовах воєнного стану та викликів і загроз ядерної безпеки // Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України (дев'ятнадцять марзєєвські читання) : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 2023р., Випуск 23.

127. New Urban Agenda adopted at the United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development (Habitat III) in Quito, Ecuador, on October 20, 2016, URL: <https://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf> (дата звернення: 07.06.2024).

128. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої): Закон України від 14.09.2006 №137-V, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 07.06.2024)

129. Махнюк В.М., Махнюк В.В., Васильєва О.І., Потій О.О., Фітаров В.С. Державне регулювання містобудівної діяльності у сфері житлового будівництва населених пунктів в умовах воєнного стану та у повоєнний період: українська практика та імплементація європейського досвіду. MODERNÍ ASPEKTY VĚDY v rámci publikační skupiny Publishing Group „ Vědecká perspektiva “.Svazek XLV mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika. 2024, s.64-90. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-45.pdf>

130. BACKGROUND PAPER ON THE GOVERNANCE AND LEGAL FRAMEWORK FOR SPATIAL PLANNING AND RECONSTRUCTION IN UKRAINE. A Focus on Conceptual Master Plans in Kharkiv and Mykolaiv/ May,2024 / The UN4 Ukrainian Cities project, p.11 URL: <https://www.un4ukrainiancities.org/news/background-paper-on-governance-and-legal-framework-for-urban-reconstruction-in-ukraine> (дата звернення: 01.08.2025)

131. Дані Державної служби статистики України про кількість квартир у житлових будинках на початок будівництва за видами у 2021 та 2023 роках. Держстат. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 07.06.2024)

132. Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду: Закон України від 22.12.2006 р. № 525-V, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/525-16#Text> (дата звернення: 07.06.2024)

133. Махнюк В.М., Васильєва О.І., Плащенко Є.М., Махнюк В.В. Державне регулювання унормування водоспоживання населення як складової рівноправного доступу до питної води в Україні та ЄС // «Суспільство та національні інтереси»: журнал. 2025. № 7(15) 2025. С. 420-448. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-7\(15\)-420-448](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-7(15)-420-448)

134. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова КМ України від 5 серпня 2020 р. № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.06.2024)

135. Національний план відновлення України. Національна рада з відновлення, від 06 липня 2022 року, презентовано Урядом України в Лугано (Швейцарія), URL: <https://ua.unc-international.com/past-conferences/unc22/plan-vidnovlennya-ukrayini> (дата звернення: 07.06.2024)

136. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 23 лютого 2023 р. № 2923-IX, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text> (дата звернення: 07.06.2024)

137. Деякі питання організації роботи комісії з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України/ постанова КМ України від 19.05.2023 р. № 516, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/516-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.06.2024)

138. Деякі питання здійснення дозвільних та реєстраційних процедур у будівництві в умовах воєнного стану: постанова КМУ, від 24.06.2022 р. № 722 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 09.06.2025)

139. Про утворення оперативного штабу із забезпечення будівельними матеріалами (виробами (продукцією) з метою відновлення об'єктів, пошкоджених внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова КМ України від 13.07.2022 р. № 790, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.06.2024)

140. Махнюк В. М., Сердюк Є. А., Чорна В. В., Гаркавий С. С., Лаптев В. Е. Нові гігієнічні підходи до сучасного містобудування в Україні. К. : МВЦ «Медінформ», 2021. 370 с. URL: <https://dspace.vnmu.edu.ua/handle/123456789/5728> (дата звернення: 07.06.2024)

141. Фенчук, О. Сучасний дискурс житлової проблематики у світі. Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування, (67), с.91-103, 2023 DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.67.91-103> (дата звернення: 07.06.2024)

142. Кодекс України про адміністративні правопорушення: постанова Верховної Ради Української РСР № 8074-10 від 07.12.84, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 07.06.2024)

143. Проект Закону України «Про основні засади житлової політики». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JG2P600A> (дата звернення: 07.06.2024)

144. Makhniuk V. V., Harkavyi S. I., Nazarenko V. I., Makhniuk V. M., Shevchenko O. A., Ryzhenko N. O. Hygienic assessment of planning decisions for the cities with different city-forming base by the state of the environmental pollution and risk to the health of the population. Довкілля та здоров'я. 2020. Вип. 2 (95). С. 54–58. DOI: <https://doi.org/10.32402/dovkil2020.02.054>

145. Аналітичний звіт за результатами оцінки «Покращення показників з неінфекційних захворювань: Бар'єри та можливості системи охорони здоров'я в Україні», українсько-швейцарський проєкт, 2023. 60 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1Fc0BbJU4UmOT_QIVWXzfoVyMVKvKmrFN/view (дата звернення: 07.06.2024).

146. Чорна В.В., Хлєстова С.С., Махнюк В.М. та ін. Показники захворюваності і поширеності та сучасні погляди на профілактику хвороб / Вісник Вінницького національного медичного університету. 2020. Т. 24. №1. С. 158-164. DOI: [https://doi.org/10.31393/reports-vnmedical-2020-24\(1\)-31](https://doi.org/10.31393/reports-vnmedical-2020-24(1)-31) (дата звернення: 07.06.2024).

147. Makhniuk V. M., Hopperia V. G., Polka O. O., Pavlenko N. P., Ocheretyana G. V. Hygiene and ecology in state regulation of urban planning. К. : MPC «Medinform», 2020. 131 р. URL: https://health.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/Makhnyuk_Hopperia_et_al_Hygiene_and_ecology_2020.pdf (дата звернення: 07.06.2024).

148. Бондар Ю.А., Легінькова Н.І. Основні фактори впливу на здоров'я населення. Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Кропивницький, 01.03-16.04.2020 р.). Харків: ФОП Озеров, 2020. С. 118-120.

149. Мезенцева Н., Батиченко С., Мезенцев К. Захворюваність і здоров'я населення в Україні: Суспільно-географічний вимір: монографія – К. : ДП «Прінт Сервіс», 2018. 136 с. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/items/58fdb0bd-78fc-4ace-ad2a-a2ee72becd86> (дата звернення: 07.06.2024).

150. Горпинич О.В., Кирилюк Н.А. Система факторів суспільного здоров'я українського суспільства: структура та соціальні детермінації. Габітус, вип. 32(2021). С.26-31. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.32.3> (дата звернення: 07.06.2024).

151. Васенко О.Г., Рибалова О.В., Артем'єв С.Р. та ін. Інтегральна та комплексна оцінки стану навколишнього природного середовища. Х: НУГЗУ. 2015, 419 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/6524> (дата звернення: 07.06.2024).

152. Глеба В. Ю. Механізми державного управління містобудівним розвитком міських поселень. Київ. : Видавн. поліграф. центр Акад. муніцип. упр., 2013. 164 с.

153. Колодійчук І. А. Формування територіально збалансованих систем управління відходами: регіональний вимір. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2020. 524 с. URL:

<https://www.old.nas.gov.ua/UA/Book/Pages/default.aspx?BookID=0000016559> (дата звернення: 07.06.2024)

154. Махнюк В.М., Махнюк В.В., Хальота І.Б., Васильєва О.І. Державне регулювання у сфері будівництва та експлуатації об'єктів промислового сектору: українські реалії щодо збереження довкілля та попередження екологічно обумовленої захворюваності населення // XLVIII-ий том міжнародної колективної монографії "MODERNÍ ASPEKTY VĚDY" ("Сучасні аспекти науки"). Czech Republic, 2024. С. 48-71. DOI: <https://doi.org/10.52058/48-2024>

155. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2020 році/ Міндовкілля. 2020. 421 с. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Natsionalna-Dopovid-2020-2.pdf>. (дата звернення: 07.06.2024)

156. Дані Державної служби статистики України про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря (1990-2021 рр.). Держстат. / URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm (дата звернення: 07.06.2024).

157. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода від 27.06.2014 №984_011. База даних «Законодавство України», ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text. (дата звернення: 07.06.2024).

158. Directive 2008/50/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on ambient air quality and cleaner air for Europe // OJ L 152, 11.6.2008. P. 1–44. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/50/oj/eng> (дата звернення: 07.06.2024).

159. Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 on industrial emissions (integrated pollution prevention and control) Text with EEA relevance // OJ L 334, 17.12.2010. P. 17–119. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2010/75/oj/eng> (дата звернення: 07.06.2024).

160. Про оцінку впливу на довкілля: Закон від 23.05.2017 № 2059-VIII. База даних «Законодавство України», ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 07.06.2024).

161. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 07.06.2024).

162. Про схвалення Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 червня 2025 р. № 625-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/625-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.07.2025).

163. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави: Указ Президента України від 8 листопада 2019 року №837/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2019#Text> (дата звернення: 07.06.2024).

164. Про державний екологічний контроль: законопроект №3091 від 19.02.2020. База даних «Законодавство України», ВР України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI01459B> (дата звернення: 07.06.2024).

165. Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля: законопроект №6004-д від 04.01.2023. База даних «Законодавство України», ВР України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/41111> (дата звернення: 07.06.2024).

166. Makhniuk V.V., Melnychenko S.O., Makhniuk V.M., Vasylieva O.I., Pavlenko N.P., Mohylnyi S.M. Anthropogenic impact of war on the state of atmospheric air quality and living conditions of the population of Ukraine [Антропогенний вплив війни на стан якості атмосферного повітря та умови життя населення України] // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 19 березня 2025 р.) / за загальною редакцією член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука. – К., 2025. С. 21-23.

167. Про безпеку та здоров'я працівників на роботі: законопроект №10147 від 13.10.2023. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42995>. (дата звернення: 07.06.2024).

168. Жаліло Я.А., Базилук Я.Б., Собкевич О.В. та ін. Стратегічна ціна російської агресії для економіки України. За наук. ред. Я. А. Жаліла; К.: НІСД, Київ, 2022. 72 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/analytrep_05_2022.pdf (дата звернення: 07.06.2024).

169. Оцінка економічних втрат України від тимчасової окупації Кримського півострову. Електронний ресурс - Центр економічної стратегії. Дослідження від 16 липня 2021. URL: <https://ces.org.ua/assessment-of-ukraines-economic-losses-from-crimea/> (дата звернення: 07.06.2024).

170. Махнюк В.В., Бондар О.М., Могильний С.М., Махнюк В.М., Васильєва О.І. Містобудівне, еколого-гігієнічне обґрунтування нормування санітарно-захисних зон для об'єктів інфраструктури – автомобільних заправних станцій як складова забезпечення державного управління. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління, 18(2), 2023, с.79-84. <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2023/18-12/14>

171. Махнюк В.М., Васильєва О.І., Махнюк В.В., Павленко Н.П., Могильний С.М., Мельниченко С.О. Актуальність оптимізації інструментів державного регулювання містобудівної діяльності в Україні в частині зміни розмірів санітарних відстаней // Збірка матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», 13 березня 2024 року, м.Київ (МОЗ, НАМНУ, Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua, С.142-143. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

172. Махнюк В.М., Гаркавий С.І., Васильєва О.І., Махнюк В.В., Могильний С.М., Павленко Н.П. Створення нового інструмента державного регулювання господарської діяльності – процедури унормування санітарно-захисних зон у спрощених воєнних умовах містобудування// Збірка матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю) «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», 13 березня 2024 року, м.Київ (МОЗ, НАМНУ, Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua, С.141-142. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

173. Водний кодекс: Закон України, від 06.06.19995 р. № 213/95-ВР (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 09.06.2025).

174. Про питну воду та питне водопостачання: Закон України, від 10.01.2002 №2918-III (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text> (дата звернення 10.06.2025)

175. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України, від 25.06.1991 р. № 1264-XII (із змінами)/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення 11.06.2025).

176. Земельний кодекс: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення 15.06.2025).

177. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992 р. № 2707-XII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text> (дата звернення 16.06.2025).

178. Makhniuk V. M., Pavlenko N. P., Makhniuk V. V., Mohylnyi S. M., Melnychenko S. O. Improvement of the procedure for establishing and changing sanitary and protective zones of enterprises and industries as an element of state regulation of town-building activities // Науково-практична конференція присвячена XX марзєєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). Зб. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.178-179. 202 с.

179. Soil Fumigant Mitigation Factsheet: Buffer Zones. Office of Pesticide Programs (7506P). United States Environmental protection agency. URL: <https://www.epa.gov/sites/default/files/2013-10/documents/sfm-buffer-zones-2012.pdf> (дата звернення 17.06.2025)

180. Махнюк, В. М., Махнюк, В. В., Васильєва, О. І., Петриченко, О. О. Вдосконалення процедури унормування санітарно-захисних зон в Україні як інструмент державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди. Публічне урядування. 4 (37) (Лис 2023), 45-53. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4\(37\)-6](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4(37)-6)

181. Advisory Committee on Zoning (1926), A Standard State Zoning Enabling Act: Under which municipalities may adopt zoning regulations (Revised (1926) ed.), Washington: U.S. Government Printing Office. URL: <https://planning-org-uploaded->

media.s3.amazonaws.com/legacy_resources/growingsmart/pdf/SZEnablingAct1926.pdf (дата звернення 21.06.2025).

182. Federal Immission Control Act (Федеральний закон про контроль за викидами), as promulgated on 26 September 2002 (Federal Law Gazette I, p. 3830), most recently amended by Article 10 of the Act of 28 June 2021 (Federal Law Gazette I, p. 2250). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bimschg/> (дата звернення 21.06.2025).

183. Code de l'environnement (Кодекс про навколишнє середовище) / Version consolidée au 2024. — Légifrance, le service public de l'accès au droit. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074220 (дата звернення 21.06.2025).

184. Decreto Legislativo 3 aprile 2006, n. 152 - Norme in materia ambientale (Норми у сфері охорони довкілля). Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, n. 88 del 14 aprile 2006. URL: https://www.gazzettaufficiale.it/atto/vediMenuHTML?atto.codiceRedazionale=006G0171&atto.dataPubblicazioneGazzetta=2006-04-14&tipoSerie=serie_generale&tipoVigenza=originario (дата звернення 21.06.2025).

185. Urban and regional development plans formulation and implementation (URDPFI) guidelines / Про Вказівки щодо розробки та реалізації планів міського та регіонального розвитку (URDPFI Guidelines): Міністерство житлового будівництва та міських справ Індії, 2014 р. URL: <https://mohua.gov.in/upload/uploadfiles/files/URDPFI%20Guidelines%20Vol%20I.pdf> (дата звернення 25.06.2025).

186. The urban planning Act / Закон Танзанії «Про містобудівне планування»: Закон № 8 від 2007 р. URL: <https://tanzlii.org/akn/tz/act/2007/8/eng%402007-12-31> (дата звернення 25.06.2025).

187. Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment (Strategic Environmental Assessment) // OJ L 197, 21.7.2001, p. 30–37. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj> (дата звернення 25.06.2025).

188. 25. Directive 2012/18/EU of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on the control of major-accident hazards involving dangerous substances (Seveso III Directive) // OJ L 197, 24.7.2012, p. 1–37. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2012/18/oj> (дата звернення 25.06.2025).

189. Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (Habitats Directive) // OJ L 206, 22.7.1992, p. 7–50. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1992/43/oj> (дата звернення 25.06.2025).

190. Malaysia: Regulatory Framework. Town and Country Planning Act 1976. URL: <https://www.usaep.org/export/em-malaysia-rf.htm> (дата звернення 25.06.2025).

191. Стародуб, І. Критерії та механізми нормування санітарно-захисних зон: вітчизняний та зарубіжний досвід. Містобудування та територіальне планування, (79), 2022р., 366–380. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.79.366-380> (дата звернення 25.06.2025).

192. Справа «Дземюк проти України» (Заява № 42488/02). Європейський суд з прав людини, п'ята секція. Страсбург, 4 вересня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a51#Text (дата звернення 25.06.2025).

193. Перелік індустріальних парків, включених до Реєстру індустріальних парків, від 08.11.2024р / Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/view/63d743c9-1f74-4407-9d5b-59cd31441f2e> (дата звернення 25.06.2025).

194. Модель протитуберкульозної допомоги, орієнтована на потреби людей: Всесвітня організація охорони здоров'я, Женева, 1 жовтня 2017 р., URL: <https://www.who.int/europe/publications/m/item/a-people-centred-model-of-tb-care> (дата звернення 25.06.2025)

195. Аналітично-статистичний довідник «Туберкульоз в Україні» Київ, 2021.-С.10. URL: https://www.phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/TB_surveillance_statistical-information_2020_dovidnyk.pdf (дата звернення 25.06.2025).

196. Про затвердження стандартів охорони здоров'я при туберкульозі: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.02.2020 № 530. Київ: МОЗ України, 2020. 60 с. URL: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/2020_530_nakaz_tb.pdf (дата звернення 25.06.2025)

197. Chorna, V. V., Serebrennikova, O. A., Anhelska, V. Yu., Makhnyuk, V. M., Makhnyuk, V. V., Larchenko, I. V. (2022). Implementation of European experience in the digitalization of health care institutions of Ukraine for the provision of psychological and psychiatric care to the population in modern conditions. Reports of Vinnytsia National Medical University, 26(4), 628–632. URL: [https://doi.org/10.31393/reports-vnmedical-2022-26\(4\)-19](https://doi.org/10.31393/reports-vnmedical-2022-26(4)-19).

198. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання психіатричної допомоги” № 2205-VIII (2017). Відомості Верховної Ради, 51–52. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2205-19#Text> (дата звернення 25.06.2025).

199. КОДЕКС 4:2024 Настанова з проєктування при будівництві приміщень харчоблоків закладів дошкільної та загальної середньої освіти, дитячих закладів оздоровлення та відпочинку відповідно до моделей організації харчування // КОДЕКС УСТАЛЕНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2024. 56 с. (введений в дію наказом ДП «УкрНДНЦ» від 25.03.2024 № 98 «Про прийняття кодексу усталеної практики»). URL: <https://znaimo.gov.ua/media/pdf/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%204%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf> (дата звернення 25.06.2025).

200. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Васильєва О.І., Шпак І.І. Роль стандартизації в застосуванні інструментів державного регулювання містобудівної діяльності (на прикладі закладів освіти) // Публічне урядування : збірник. Київ.: ПрАТ “ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”, 2023. № 3 (36). Жовтень 2023. 76 с. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-3\(36\)-5](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-3(36)-5)

201. Makhniuk V.M., Makhniuk V.V., Dyachenko S., Milimko L., Divchur I. Compliance with state regulation of economic activities for sanitary protection of water

facilities in Ukraine by EU directives: ecological and hygienic, architectural-planning and legal aspects. Georgian medical news No 10 (295) 2019, p.171-177. ISSN 1512-0112 (SCOPUS). URL: <https://er.kai.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8f438e69-c0e4-4e60-bff4-bb4ee7ea0e84/content>

202. Про введення воєнного стану в Україні і Указ Президента України від 24.02.2022 №64/2022. URL: <https://wvw.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 09.03.2023).

203. Перелік територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) станом на 10 листопада 2022 року /наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України №:75 від 20.04.22 р. (із змінами від 30.11.2022 р. № 98) //URL: <https://www.minre.gov.ua/doc/doc/103> (дата звернення: 10.12.2024).

204. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Самойлова І.І. Забезпечення вимог цивільного захисту населення України в умовах війни під час планування та забудови територій// «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування». Том 34 (73) № 1, с.63-68, 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.1/12>

205. Махнюк В.В., Мельниченко С.О., Махнюк В.М., Могильний С.М., Пелех Л.В., Скочко В.П. Містобудівна геокадастрова документація місцевого рівня: визначення місць для пунктів евакуації (наметових містечок) населення, еколого-гігієнічна, протиепідемічна та пожежна безпека // Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України (дев'ятнадцяті марзєєвські читання) : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 2023р., Випуск 23.

206. Порядок створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, виключення таких споруд із фонду та ведення його обліку: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 №138 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/134-2023-%D0%BF#n218> (дата звернення: 20.03.2023).

207. Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту // Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text> (дата звернення: 20.03.2023).

208. Махнюк В.В., Могильний С.М., Махнюк В.М., Скочко В.П. Створення нових державних будівельних норм В.2.2-5:202х «Захисні споруди цивільного захисту» в спрощених умовах війни// Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України (дев'ятнадцяті марзєєвські читання) : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 2023р., Випуск 23.

209. Дані Державної служби України з надзвичайних ситуацій про кількість захисних споруд цивільного захисту в Україні станом на 2022 р. URL: <https://www.dw.com/uk/ukritta-i-bomboshovisa-ak-v-ukraini-vipravlaut-pomilki-dovoennogo-casu/a-62923685> (дата звернення: 20.03.2023).

210. Тимошенко М.О., Коник С.В. Захиститися від війни: як вдосконалити фонд укриттів в Україні // Українська правда, розділ економічна правда, інтернет

видання. 2022. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2022/06/15/688187/> (дата звернення: 20.03.2023).

211. 1951-א"ח חוק ההתגוננות האזרחית, תשי"א // Вимоги до цивільної оборони // Закон Ізраїлю від 15.09.1951 № 77 (із змінами), Ст. 14, розділ 3. URL: https://www.nevo.co.il/law_html/law00/71780.htm#Seif24 (дата звернення: 08.03.2023).

212. Поповиченко І.В., Омеляненко М.В., Саньков П.М., Ткач І.О. Структурованість містобудівного управління територіями післявоєнного відновлення України //The XVII International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary Academic Notes. Theory', Methodology and Practice», May 03-06, 2022, Tokyo, Japan. P. 96-100.

213. У Харкові встановили першу зупинку-укриття / інтернет-ЗМІ «Суспільне Новини». URL: <https://suspilne.media/272808-u-harkovi-vstanovili-persu-zupinku-gromadskogo-transportu-aka-moze-sluguvati-ukrittam/> (дата звернення: 20.03.2023).

214. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) "Про основні компетенції для навчання протягом усього життя" від 18 грудня 2006 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/uk-sv/994_975#Text (дата звернення: 20.03.2023).

215. V.M. Makhniuk, N.P. Pavlenko, V.V. Makhniuk, O.I. Vasylieva, S.M. Mohylnyi, I.I. Shpak Strategic issue of preserving the health of schoolchildren in frontline areas through design and construction of new facilities – underground schools (bunker schools) [Стратегічне питання збереження здоров'я школярів у прифронтових районах шляхом проєктування та будівництва нових об'єктів – підземних шкіл (бункерних шкіл)] // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 19 березня 2025 р.), 2025. С. 25-27.

216. Рекомендації ДСНС щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти / електронний ресурс: URL: <https://dsns.gov.ua/upload/6/1/7/3/8/8/V664V79YQEyPpn5fJXZ5mInpYzp56m7ARpM1nAWJ.pdf>. (дата звернення: 20.03.2023).

217. Yalalem Assefa, Shouket Ahmad Tilwani, Bekalu Tadesse Moges, Mohd Asif Shah. The impact of armed violence on students' educational attainment and the role of parents in resilience schooling and the education process//Procedia - Social and Behavioral Sciences. Volume 15, 2011, Pages 302-305.

218. M.N. Agbor, M.A. Etta. Effects of armed conflicts on teaching and learning: perspectives of secondary school teachers in Cameroon / J. Educ., 2022 (86) (2022), pp. 164-182.

219. Makhniuk W.M., Pawlenko N.P., Makhniuk W.W., Mohylnyj S.M. Strategiczne zagadnienie ochrony zdrowia dzieci uczących się w obszarach pierwszej linii poprzez projektowanie i budowę nowych obiektów – szkoły podziemne (szkoły bunkrowe) [Стратегічне питання охорони здоров'я дітей, які навчаються в районах першої лінії, шляхом проєктування та будівництва нових об'єктів – підземних шкіл]

(бункерних шкіл)] // VII Міжнародний симпозіум «Освіта і здоров'я підростаючого покоління» 04-07 березня 2025 року. 2-5с.

220. Makhniuk V. M., Pavlenko N. P., Makhniuk V. V., Mohylnyi S. M. The newest construction of Ukrainian underground institutions of general secondary education – a security solution // Науково-практична конференція присвячена XX марзеєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 3б. тез доп., Вип.24. К.: «Інтердрук», 2024. С.184-185. 202 с.

221. Makhniuk V. M., Pavlenko N. P., Makhniuk V. V., Mohylnyi S. M. Protected spaces - an experimental technical solution for the physical protection of participants in the educational process in general secondary education institutions during the war in Ukraine // Науково-практична конференція присвячена XX марзеєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 3б. тез доп., Вип.24. К.: «Інтердрук», 2024. С.183-184. 202 с.

222. Махнюк В.В., Павленко Н.П., Могильний С.М., Махнюк В.М. Найпростіше укриття – сучасна здоров'язберігаюча складова дитячих дошкільних закладів в умовах війни // Гігієна населених місць. К., 2023. Вип. 73. С. 7-16. DOI: <https://doi.org/10.32402/hygiene2023.73.009>

223. Махнюк В.В., Васильєва О.І., Махнюк В.М. Створення стандарту «Доступність і зручність побудованого середовища» за аналогією міжнародного – шлях до безбар'єрного простору в Україні // Збірка матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», 13 березня 2024 року, м.Київ (МОЗ, НАМНУ, Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua, С. 144-145. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

224. Махнюк В.М., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О., Махнюк В.В., Пелех Л.В., Скочко В.П. Наукове повідомлення "Санітарно-гігієнічні вимоги до місць розміщення пунктів евакуації (наметових містечок) населення в містобудівній геокадастровій документації" / / Перелік наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10). К., 2024. Реєстр № 75/10/24. С. 112-114.

225. Махнюк В.М., Платонова А.Г., Павленко Н.П., Даниленко О.М., Могильний С.М., Махнюк В.В., Мельниченко С.О., Скочко В.П., Пелех Л.В. Наукове повідомлення "Санітарно-гігієнічні вимоги до захисних споруд цивільного захисту в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану" / Перелік наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10). К., 2024. Реєстр № 76/10/24. С. 114-115.

226. Махнюк В.М., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О., Махнюк В.В., Пелех Л.В., Скочко В.П. Наукове повідомлення "Санітарно-гігієнічні вимоги до розміщення модульних житлових містечок для тимчасового проживання населення в умовах надзвичайного та особливого періоду" / Перелік наукової

(науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10). К., 2024. Реєстр № 77/10/24. С. 116-117.

227. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Київська школа економіки. Березень 2023. URL: https://kse.ua/wpcontent/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf (дата звернення: 15.09.2024).

228. Makhniuk V., Vasylieva O., Makhniuk V. Coordination of the Activities of the State Urban Planning Cadastre Service and Mine Action Services as an Element of State Regulation of the Reconstruction of Territories Affected by the Consequences of the War // *Fundamental and Applied Scientific Research : Topical Issues, Achievements and Innovations : Materials of the VI International Research and Practical Internet Conference (March 23–25, 2025) : collection of abstracts [for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko]. Zdar nad Sazavou : «DEL s.z.»*, 2025. P. 5-7.

229. Рудакевич І. Р. Географічні аспекти забруднення території України вибухонебезпечними предметами. Наукові записки ТНПУ імені В. Гнатюка. Серія: географія. Тернопіль: СМП "Тайп". № 2 (випуск 55). 2023. С. 81–88. URL: <http://nzg.tnpu.edu.ua/article/view/292501>

230. Невидимі вбивці. Армія РФ заміновує окуповані території все складнішими для виявлення мінами. Як Україна та світ готуються їх знешкоджувати? Розбір WIRED. Forbes Ukraine. 19.02.2024. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/nevidimiy-vorog-yak-rozminuvati-ukrainikoli-resursiv-brakue-a-rosiya-vikoristovue-vse-skladnishi-dlya-viyavlennya-mini-poglyadwired-19022024-19313> (дата звернення: 05.02.2024).

231. Інформація Центру досліджень трофейного та перспективного озброєння і військової техніки, від 15 Травня 2023 // інтернет ресурс Армія Інформ. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/05/15/rik-roboty-czentru-doslidzhen-trofejnogo-ta-perspektyvnogo-ovt-rynok-opk-rosiyi-zbidniv-na-milyardy-dolariv/> (дата звернення: 05.02.2024).

232. Рудакевич І. Р. Проблеми забруднення території України вибухонебезпечними предметами // *Сучасний стан біосфери у науковій спадщині академіка Володимира Вернадського в контексті сучасних техногенних загроз : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (19 березня 2024 року)*. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. С. 158-161. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/23585> (дата звернення: 05.02.2024).

233. 20th Chemical, Biological, Radiological, Nuclear, Explosives (CBRNE) Command. Інтернет ресурс. URL: <https://www.20cbrne.army.mil/WHO-WE-ARE/What-We-Do/> (дата звернення: 05.02.2024).

234. Ustymenko V., Rohozian Y., Trehub O., Liashenko P., Zablodska D. Economic and legal dimension of humanitarian demining of Ukraine: problem and research prospects. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12. Is. 65. P. 287–295. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.27>. (дата звернення: 05.02.2024).

235. Makhniuk V.M., Makhniuk V.V., Vasylieva O.I., Mohylnyi S.M., Pavlenko N.P., Melnychenko S.O., Shpak I.I. Safety of urban planning activities on the lands of territorial communities contaminated with explosive objects: Ukrainian realities and international experience (using the example of the USA) [Безпека міського планування на територіях територіальних громад, забруднених вибуховими предметами: українські реальності та міжнародний досвід (на прикладі США)] // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 19 березня 2025 р.). К., 2025. С. 23-25.

236. U.S. Environmental Protection Agency (EPA) (2008). Munitions and Explosives of Concern Hazard Assessment Methodology. DoD 2009. Office of the Under Secretary of Defense, 3000 Defense Pentagon, Washington, D.C. January 29, 2009. https://www.epa.gov/sites/default/files/documents/mec_ha_methodology_interim.pdf (дата звернення: 05.02.2024).

237. USACE 2007. Final Site-Specific Work Plan for the Test Pit Investigations at 4825 and 4835 Glenbrook Road Properties. Prepared by Parsons. 10 August 2007. USACE 2010. MEC/CWM Probability Assessment, Intrusive Investigation at 4825 Glenbrook Road, Spring Valley Formerly Used Defense Site, Washington, D.C. 1 August 2010.

238. Закон США «Про планування на випадок надзвичайних ситуацій і право громади на інформацію» URL: <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-comprehensive-environmental-response-compensation-and-liability-act> (дата звернення: 05.02.2024).

239. Про затвердження Положення про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища: постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.1998 р. № 634 (із змінами)/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-98-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.02.2024).

240. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова КМ України від 20 березня 2022 року №326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF> (дата звернення: 05.02.2024).

241. Про протимінну діяльність в Україні: Закон України від 06.12.2018 р. № 2642-VIII (із змінами, внесеними Законом України № 3050-IX від 11.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2642-19#Text> (дата звернення: 05.02.2024).

242. Про утворення Національного органу з питань протимінної діяльності: постанова кабінету Міністрів України від 10.11.2021 р. №1207. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.02.2024).

243. Про Порядок здійснення координації діяльності центру протимінної діяльності, центру гуманітарного розмінування та центру соціально-гуманітарного реагування секретаріатом Національного органу з питань протимінної діяльності: спільний наказ Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України від 09.01.2023 № 9/3/5, зареєстрований в Мін'юсті 24.01.2023 р. за

№148/39204. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0148-23#Text> (дата звернення: 05.02.2024).

244. Національна стратегія протимінної діяльності на період до 2033 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.06.2024 р. № 616-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2024-%D1%80#n19> (дата звернення: 05.02.2024).

245. International Mine Action Standards (2019). 08.10 Non-technical survey. (IMAS 08.10:2019). URL: <https://www.mineactionstandards.org/standards/08-10/> (дата звернення: 05.02.2024).

246. International Mine Action Standards (2019). 08.20 Technical survey. (IMAS 08.20:2019). URL: <https://www.mineactionstandards.org/standards/08-20/> (дата звернення: 05.02.2024).

247. IMAS 04.10 “Glossary of mine action terms, definitions and abbreviations”. IMAS. URL: <https://www.mineactionstandards.org/standards/04-10/> (дата звернення: 05.02.2024).

248. План пріоритетного повернення сільськогосподарських земель у господарську експлуатацію на 2024 рік: інформація відділу зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації Мінекономіки від 09.01.2024 р. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?title=RozminuvanniaZemelPlan> (дата звернення: 05.02.2024).

249. Мінекономіки визначило три ключові показники вартості розмінування. Інформаційне агентство “Інтерфакс-Україна”, Ігор Безкаравайний (2024, 23 лютого). URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/969293.html>. (дата звернення: 05.02.2024).

250. Система оцінки відповідності, сертифікації та інспектування протимінної діяльності в Україні: Інформація Міністерства оборони України. URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/cistema-ocink-vidpovidnosti-sertifikacii-ta-inspektuvannya-protiminnoi-diyalnosti-v-ukraini> (дата звернення: 05.02.2024).

251. In Situ Chemical Oxidation. Federal Remediation Technologies Roundtable. URL: <https://www.frtr.gov/matrix/In-Situ-Chemical-Oxidation>. (дата звернення: 05.02.2024).

252. United States Environmental Protection Agency (2014) [2005]. EPA 505-B-01-001 Handbook on the Management of Munitions Response Actions, Add 715166. URL: <https://www.epa.gov/sites/default/files/2015-05/documents/9530610.pdf> (дата звернення: 05.02.2024).

253. Заблудська, І., Рогозян, Ю., Серебряк, С., Плітнов, М., & Вахлакова, В. (2022). Особливий режим економічного розвитку європейських країн у післявоєнний період: правовий досвід. Amazonia Investiga, 11(57), 162-171. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.57.09.17> (дата звернення: 05.02.2024).

254. Про затвердження Порядку консервації земель: постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.2022 р. № 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.02.2024).

255. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI (із змінами, внесеними Законом України № 3050-IX від 11.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#n158> (дата звернення: 05.02.2024).

256. Makhniuk V.V. (2025). Ukrainian and international experience in government regulation of demining and the reconstruction of urban and rural communities. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 6(14). С. 525-543. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6\(14\)-525-543](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6(14)-525-543) URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/24801/24779>

257. Про реалізацію експериментального проєкту щодо сертифікації операторів протимінної діяльності та процесів протимінної діяльності органів з оцінки відповідності: постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.2024 р. №123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.02.2024).

258. Чубков М. В. Дослідження напружено-деформованого стану каркасу будівель із CLT-панелей при дії особливих навантажень: кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю „192 — будівництво та цивільна інженерія“ / М. В. Чубков. — Тернопіль: ТНТУ, 2023. —78. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/41184> (дата звернення: 10.03.2025).

259. Wei, J., Zhou, Y., Wang, X., & Li, Y. (2020). An experimental study on the mechanical properties of cross - laminated timber using full-sized specimens. *Journal of Building Engineering*, 31, 101385. URL: https://www.researchgate.net/publication/392615926_EXPERIMENTAL_STUDY_INT_O_MECHANICAL_PROPERTIES_OF_A_NOVEL_MASS_TIMBER_T-BEAM_SYSTEM (дата звернення: 10.03.2025).

260. Gavrić I. (2013). Seismic behaviour of cross-laminated timber buildings. 10.13140/RG.2.2.29320.67845. April 2013 URL: https://www.researchgate.net/publication/332529265_Seismic_behaviour_of_cross-laminated_timber_buildings (дата звернення: 10.03.2025).

261. Makhniuk V. M., Mohylnyi S. M., Makhniuk V. V., Pavlenko N. P., Melnychenko S. O., Lavro Yu. V. Implementation of foreign fast innovative environmental technologies in the construction industry - the key to sustainable recovery and development of Ukraine // Науково-практична конференція присвячена XX марзеєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 36. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.177-178. 202 с.

262. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Самойлова І.І. Державне регулювання забезпечення реалізації права людини на сонячне світло при формуванні містобудівної ситуації: національні норми та стандарти ЄС // Збірник наукових матеріалів СХVII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток науки та техніки: виклики сучасності», 23 січня 2023 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua, С.151-155. URL : https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/%D0%92%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8F_230123.pdf

263. Machniuk W.W., Makhniuk W.M., Wasilijewa O.I. Regulacje państwowe dotyczące działalności miastańskiej z wykorzystaniem doświadczeń zagranicznych i szybkich innowacyjnych technologii środowiskowych w warunkach odbudowy terytoriów Ukrainy. MODERN ASPECTS OF MODERNIZATION OF SCIENCE: STATUS, PROBLEMS, DEVELOPMENT TRENDS. Materials of the 47th International Scientific and Practical Conference, August 7, 2024, Krakow (Poland), (p. 29-31). <http://perspectives.pp.ua/public/site/conferency/conf-47.pdf>

264. Про затвердження Порядку застосування будівельних норм, розроблених на основі національних технологічних традицій, та будівельних норм, гармонізованих з нормативними документами Європейського Союзу: постанова КМ України від 23 травня 2011 р. N 547. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/547-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.03.2025).

265. Horx-Strathern O., Varga C., Guntschnig G. The future of Timber Construction. CLT - Cross Laminated Timber - Zukunftsinstitut Österreich GmbH, Germany, Viena, June 2017, p.108. URL: <https://www.storaenso.com/-/media/documents/download-center/documents/product-specifications/wood-products/clt-technical/stora-enso-the-future-of-timber-construction-en.pdf> (дата звернення: 10.03.2025).

266. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Васильєва О.І., Фітаров В.С., Колосюк Г.В. Державне регулювання містобудівної діяльності з імплементацією європейського досвіду: «зелене» будівництво та швидкісні інноваційні екотехнології для відновлення територій України в умовах воєнного стану та у повоєнний період. MODERNÍ ASPEKTY VĚDY v rámci publikační skupiny Publishing Group „Vědecká perspektiva“. Svazek XLV I mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika. 2024, s.54-73. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-46.pdf>

267. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р, <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.03.2025).

268. «Ukraine's National Recovery Plan. The National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War». Materials of international Ukraine Recovery Conference (URC 2022) hosted in Lugano, Switzerland, July 2022. URL: https://cdn.prod.website-files.com/621f88db25fbf24758792dd8/62c166751fcf41105380a733_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_ENG.pdf

ДОДАТКИ

ДОГОВІР 6
про наукове співробітництво
між Державною установою «Інститут громадського здоров'я
ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»
та аспірантом Державного податкового університету(кафедра соціальної філософії та
управління)

м. Київ

«06» 07 2022 року

Державна установа «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України» (далі - ДУ «ІГЗ НАМНУ»), в особі заступника директора **Польки Надії Степанівни**, діючого на підставі Статуту, затвердженого Постановою Президії НАМН України №7/5 від 25.06.2015 р., з однієї Сторони, та аспірантом Державного податкового університету(кафедра соціальної філософії та управління) **Махнюк Володимиром Володимировичем** з другої сторони (далі - Сторони), розуміючи необхідність та важливість наукової співпраці, керуючись прагненнями до взаємовигідних відносин співробітництва та партнерства, дотримуючись вимог чинного законодавства уклали між собою цей Договір про наступне:

1. Предмет Договору

1.1. Предметом цього договору є співробітництво у сфері науково-експериментальної, організаційної та іншої діяльності щодо використання результатів наукових досліджень у практиці, сприяння розвитку науки і освіти з урахуванням досягнень провідних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл, а також для підвищення ефективності методичної, наукової та інших видів діяльності Сторін.

1.2. Цей Договір не переслідує безпосередньої комерційної мети.

2. Напрями діяльності Сторін

2.1. Сторони за цим Договором зобов'язуються шляхом об'єднання своїх зусиль спільно діяти через такі напрями:

2.1.1. Розширення інформаційного обміну між працівниками Сторін у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом організації та проведення заходів, що сприяють підвищенню ефективності методичної, наукової та інших видів діяльності.

2.1.2. Реалізацію спільних науково-дослідних проектів і розробок з актуальних науково-практичних проблем відповідно до пріоритетних напрямів науково-організаційного розвитку.

2.1.3. Організацію та участь у програмах двостороннього і багатостороннього співробітництва, академічної мобільності студентів, педагогічних та науково-педагогічних працівників з метою задоволення потреб в одержанні знань щодо новітніх досягнень у відповідних галузях науки, передовому досвіді.

2.1.4. Спільна підготовка матеріалів для заслуховування науково-практичних конференцій, семінарах, круглих столах та інших наукових заходів.

2.1.5. Спільне розроблення та апробація навчально-програмного забезпечення (підручників, посібників, монографій, методичних рекомендацій тощо), методик та технологій професійного навчання.

2.1.6. Обмін науково-методичною літературою.

2.1.7 Підготовка спільних публікацій за тематиками та напрямками досліджень Сторін.

3. Принципи співпраці

3.1. Сторони, які домовляються за цим Договором, беруть на себе зобов'язання співпраці у напрямках, визначених п.2 цього Договору.

3.2. Сторони діють у межах і суворо дотримуються чинного законодавства України, зберігають конфіденційність інформації, отриману в процесі співпраці. Матеріали, інформація, технічні й інші засоби, одержані відповідно до цього Договору, можуть бути передані третій особі тільки за письмовою згодою Сторони, яка визнала їх такими, що мають конфіденційний характер.

Продовження додатку А (Вступ)

3.3. Сторони оперативно та комплексно використовують можливості, сили і засоби при виконанні взаємопов'язаних завдань у межах своєї компетенції, наданих прав і обов'язків, взаємно і своєчасно обмінюються інформацією з питань співробітництва.

3.4. Сторони, що домовляються, зобов'язуються розглядати одна іншу на умовах рівноправного партнерства, створюючи сприятливі умови для співробітництва.

3.5. Цей Договір не впливає на зобов'язання Сторін за їх договірними відносинами з іншими юридичними та фізичними особами.

4. Основні форми співробітництва

Основними формами співпраці Сторін є:

4.1. Участь у підготовці та розробці навчально-методичних матеріалів для використання в процесі підготовки аспірантів.

4.2. Проведення спільних експериментальних досліджень, тестувань тощо.

4.5. Впровадження результатів науково-дослідних робіт та здобутків сучасної науки у практичну діяльність Сторін.

4.6. Організація та підготовка матеріалів для заслуховування на семінарах, круглих столах та інших заходах.

5. Строк дії Договору

5.1. Даний договір набирає чинності з дати підписання і діє до 31.12.2025 р. У разі відсутності заяви однієї зі Сторін за цим Договором про припинення або зміну умов цього Договору протягом одного місяця після закінчення строку його дії, Договір вважається продовженим на такий самий строк і на тих самих умовах, які передбачені цим Договором.

5.2. Договір може бути достроково розірвано за погодженням сторін.

6. Інші умови

6.1. За погодженням Сторін до цього Договору можуть бути внесені зміни та доповнення, які оформлюються в письмовій формі та підписуються уповноваженими представниками обох Сторін і становитимуть невід'ємну частину Договору.

6.2. При реорганізації чи перейменуванні однієї зі Сторін, її права та обов'язки, передбачені цим Договором, за погодженням Сторін, передаються правонаступнику.

6.3. Цей Договір складений у двох примірниках українською мовою, які мають однакову юридичну силу і зберігаються по одному у кожній сторони.

6.4. Сторони домовились про те, що відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» №2297-УІ від 01 червня 2010 року надають один одному згоду на обробку та використання своїх персональних даних з метою здійснення господарської діяльності та включення інформації до бази персональних даних Сторін.

7. Юридичні адреси і підписи сторін

Державна установа «Інститут
громадського здоров'я ім. О.М.Марзєєва
Національної академії медичних наук
України»

Україна, 02094, м. Київ, вул. Попудренка, 50,
тел.: (044) 292-14-41

заступник директора

«Н.С.Полька»

М.П.

Аспірант Державного податкового
університету

Україна, 08201, м. Ірпінь, Київська обл.,
вул. Університетська, 31 (паспорт
№007023563)

V.V. Махнюк

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ім. О.М. МАРЗЄЄВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ»

вул. Полуботка Павла Гетьмана, 50,
 м. Київ, 02094

Тел. +380 (44) 292-06-29; тел./факс +380 (44) 513-15-28
 E-mail: iph_office@ukr.net

Від 15.12.2025 № 1.02/2369

на № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 на здобуття наукового ступеня доктора філософії
 за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
 Махнюка Володимира Володимировича
 на тему «Державне регулювання містобудівної діяльності в Україні та ЄС»

Результати дисертаційної роботи Махнюка Володимира Володимировича «Державне регулювання містобудівної діяльності в Україні та ЄС» є вкрай актуальними в умовах воєнних викликів і стратегічного курсу України на вступ до ЄС. Дослідження засвідчує необхідність подальшого розвитку наукових підходів до регулювання містобудівної сфери та визначає два взаємопов'язані напрями її удосконалення. Перший напрям полягає у формуванні ефективної системи оперативного відновлення територій на принципах безпеки, стійкості та людиноцентризму. Другий – у забезпеченні довгострокового просторового розвитку громад відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики», Цілей сталого розвитку України до 2030 року та вимог містобудівних стандартів Європейського Союзу, що є ключовим у процесі гармонізації законодавства в контексті євроінтеграції.

Упродовж 2023–2025 рр. на базі Державної установи «Інститут громадського здоров'я ім. О.М.Марзєєва Національної академії медичних наук України» у науковому підрозділі – лабораторії гігієни планування та забудови населених місць – здійснювалося впровадження результатів дисертаційної роботи В. В. Махнюка відповідно до теми проведеного наукового дослідження.

Зокрема, наукові напрацювання аспіранта були використані науковими співробітниками у процесі розроблення нормативних документів, підготовки наукових повідомлень, публікацій, доповідей і тез конференцій з проблем містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний період. Крім того, вони були інтегровані в наукову, науково-практичну та освітню діяльність установи, впроваджені в методичні рекомендації та включені до колективних монографій.

Продовження додатку А (Вступ)

Також положення дисертації були використані в межах трирічної Науково-дослідної роботи «Гігієнічна оцінка містобудівної документації населених пунктів, які постраждали в результаті бойових дій, для створення умов безпечного проживання населення» (шифр теми АМН.03.23, номер держреєстрації 0123U100941) у якій автор, як співвиконавець, брав участь згідно з договором про творчу співпрацю між ДУ «ІГЗ НАМНУ» та аспірантом Державного податкового університету В.В. Махнюком (угода про співпрацю від 06.07.2022 р. № 6).

Його участь була суттєвою під час підготовки річних звітів НДР, зокрема:

- 2023 р. – щодо гігієнічної оцінки містобудівних проблем територій, постраждалих від бойових дій, та розроблення вимог безпечного проживання населення під час реконструкції, включно з укриттями та тимчасовими модульними спорудами;

- 2024 р. – у межах аналізу містобудівного законодавства та підготовки гігієнічних пропозицій до його реформування в умовах воєнного стану;

- 2025 р. – під час розроблення гігієнічних вимог до нового типового спеціального виду містобудівної програми – «Програми комплексного відновлення населеного пункту (території)» з урахуванням воєнних умов.

Теоретична цінність методичних розробок і наукових напрацювань Махнюка В.В. полягає у сформованому та науково обґрунтованому концептуальному підході до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди. Запропонований підхід інтегрує теоретичні, правові й прикладні положення на основі удосконаленої системи принципів інтегрованого розвитку територіальних громад, поєднуючи нормативно-правові, просторові, екологічні, цифрові та інституційні аспекти управління територіальним розвитком, а також враховує найкращі міжнародні практики повоєнної відбудови.

Відзначимо, що дисертаційне дослідження Махнюка В.В. має практичне значення, оскільки проведені ним аналітичні дослідження та їх теоретичне узагальнення стали основою для розроблення національного Стандарту – Кодексу усталеної практики України 4:2024, методичних рекомендацій і трьох наукових повідомлень, які були впроваджені на загальнодержавному рівні та у практиці місцевого самоврядування (7 актів упровадження).

Довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження Махнюка Володимира Володимировича на тему «Державне регулювання містобудівної діяльності в Україні та ЄС» обговорено та схвалено на внутрішньолaborаторному засіданні лабораторії гігієни планування та забудови населених місць Державної установи «Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва Національної академії медичних наук України» (протокол №1 від 30.10.2025 р.).

В.о. директора

Ігор ШКРОБАНЕЦЬ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор
Ткаченко Олена Анатоліївна
(підпис)
“06” “06” 2025р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва наукової (науково-технічної) продукції для впровадження: **Методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритизацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України».**

2. Автори: **Махнюк В.М., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О.** – ДУ «Інститут громадського здоров'я ім.О.М.Марзєсва НАМН України»; **Петриченко О.О.** – лікувально-організаційне управління НАМН України; **Васильєва О.І., Махнюк В.В.** – Державний податковий університет; **Басва О.В., Шпак І.І.** – Київський медичний університет; **Коврига С.В.** – ТОВ «НДІ ТЕХБУДЕКСПЕРТИЗА», **Лавро Ю.К.** – фізична особа – архітектор.

3. Джерело інформації: Методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритизацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України» затверджені Національною академією медичних наук України від 28.06.2024 р.

4. Ким і коли впроваджено Ткаченко О.А. «06» 06 2025р.
(дата початку впровадження)

3. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження При реорганізації існуючих і створенні нових структурних одиниць в керівництві обласної

(проведення запобіжного і поточного санітарних наглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проектної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження збудження, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)

4. Ефективність впровадження: запровадження алгоритму створення Програми комплексного відновлення для прийняття оперативних та антикризових державних рішень щодо їх негайного відновлення, відбудови міст, дозволить створити умови безпечного проживання населення, збереження та зміцнення його здоров'я.

5. Зауваження та пропозиції щодо подальшого використання розробки*:

Відповідальний за впровадження

Відсутні

06.06.2025р.
(підпис)

* - заповнюється відповідальним за впровадження

Продовження додатку Б (Вступ)

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор ДП НДІБЖ

Горенко І.І.

ГЕННАДІЙ

“ 11 ” 11 2025 р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва наукової (науково-технічної) продукції для впровадження: **Методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України».**

2. Автори: **Махнюк В.М., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О.** – ДУ «Інститут громадського здоров'я ім.О.М.Марзєва НАМН України»; **Петриченко О.О.** – лікувально-організаційне управління НАМН України; **Васильєва О.І., Махнюк В.В.** – Державний податковий університет; **Басва О.В., Шпак І.І.** – Київський медичний університет; **Коврига С.В.** – ТОВ «НДІ ТЕХБУДЕКСПЕРТИЗА», **Лавро Ю.К.** – фізична особа – архітектор.

3. Джерело інформації: Методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України» затверджені Національною академією медичних наук України від 28.06.2024 р.

4. Ким і коли впроваджено Горенко І.І. «11» 11 2025р.

(дата початку впровадження)

3. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження _____

При роботі з проектами

(проведення запобіжного і поточного санітарних наглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проектної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження збудження, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)

4. Ефективність впровадження: запровадження алгоритму створення Програми комплексного відновлення для прийняття оперативних та антикризових державних рішень щодо їх негайного відновлення, відбудови міст, дозволить створити умови безпечного проживання населення, збереження та зміцнення його здоров'я.

5. Зауваження та пропозиції щодо подальшого використання розробки*: немає

Відповідальний за впровадження

Горенко І.І.

(підпис)

* - заповнюється відповідальним за впровадження

17509 0047914 2

Продовження додатку Б (Вступ)

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження:

Методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритизацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України».

2. Автори: Махнюк В.М., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О. – ДУ «Інститут громадського здоров'я ім.О.М.Марзеєва НАМН України»; Петриченко О.О. – лікувально-організаційне управління НАМН України; Васильєва О.І., Махнюк В.В. – Державний податковий університет; Баєва О.В., Шпак І.І. – Київський медичний університет; Коврига С.В. – ТОВ «НДІ ТЕХБУДЕКСПЕРТИЗА», Лавро Ю.К. – фізична особа – архітектор.

3. Джерело інформації : Методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритизацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України» затверджені Національною академією медичних наук України від 28.06.2024 р.

4. Ким і коли впроваджено: ДУ «Одеський ОЦКПХ МОЗ » 14.08.2025

5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження : проведення оцінки стану навколишнього середовища, надання пропозицій для розробки проектної документації, комплексного відновлення для прийняття оперативних та антикризових державних рішень щодо відновлення, відбудови міст, для створення умов безпечного проживання населення, збереження та зміцнення його здоров'я

6. Ефективність впровадження: запровадження алгоритму створення Програми комплексного відновлення для прийняття оперативних та антикризових державних рішень щодо їх негайного відновлення, відбудови міст, дозволить створити умови безпечного проживання населення, збереження та зміцнення його здоров'я

7. Зауваження, пропозиції: відсутні

Дата 14.08.2025

Відповідальні за впровадження:

Зав.відділу епідеміологічного нагляду (спостереження)
та профілактики неінфекційних хвороб

Олена ВАРЕЦЬКА

Лікар із загальної гігієни

Катерина ВИЛЯНСЬКА

ЗАТВЕРДЖУЮ
генеральний директор
ДУ «Миколаївський ОДКПХ МОЗ»
Володимир КЛОЧКО
2024 р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження Наукове повідомлення «САНІТАНО-ГІГІЄНИЧНІ ВИМОГИ ДО МІСЦЬ РОЗМІЩЕННЯ ПУНКТІВ ЕВАКУАЦІЇ (НАМЕТОВИХ МІСТЕЧОК) НАСЕЛЕННЯ В МІСТОБУДІВНІЙ ГЕОКАДАСТРОВІЙ ДОКУМЕНТАЦІЇ».
(гігієнічні рекомендації, методи визначення шкідливих речовин навколишнього середовища, прогностичні моделі, алгоритм, форми організації роботи та ін.)
2. Ким і коли запроваджена ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», д.мед.н., проф. Махнюк В. М., к.б.н. Могильний С. М., к.б.н. Павленко Н. П., Мельниченко С. О., Махнюк В. В., Пелех Л.В., Скочко В. П.
3. Джерело інформації ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), 2024р. Розділ «Гігієна дітей та підлітків, гігієна праці, гігієна харчування, загальна гігієна: комунальна гігієна». Наукове повідомлення Реєстр № 75/10/24.
(методичні рекомендації, інформаційний лист, звіт про НДР, дисертації, монографії, з'їзди конференцій, семінари та ін.)
4. Ким і коли впроваджено ДУ «Миколаївський ОДКПХ МОЗ» « 27 » 05 2024 р.
(дата початку впровадження)
5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження надання рекомендацій щодо додержання санітарно-гігієнічних вимог розміщення в тимчасових пунктах евакуації (наметових містечках) для населення.
(проведення запобіжного і поточного санітарних наглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проєктної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження збудження, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)
6. Ефективність впровадження. Удосконалення гігієнічних, протиепідемічних, містобудівних критеріїв щодо безпеки розміщення та функціонування тимчасових пунктів евакуації (наметових містечок) для населення.
(підвищення якості санітарного нагляду: попередження забруднення або оздоровлення навколишнього середовища, покращення стану здоров'я населення, економічний ефект. Скорочення часу проведення аналізу, інші показники)
7. Зауваження, пропозиції _____

Дата 24.05.2024

Підпис _____

(відповідальний за впровадження)

Продовження додатку В (Вступ)

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження Наукове повідомлення «САНІТАНО-ГІГІЄНИЧНІ ВИМОГИ ДО МІСЦЬ РОЗМІЩЕННЯ ПУНКТІВ ЕВАКУАЦІЇ (НАМЕТОВИХ МІСТЕЧОК) НАСЕЛЕННЯ В МІСТОБУДІВНІЙ ГЕОКАДАСТРОВІЙ ДОКУМЕНТАЦІЇ».

(гігієнічні рекомендації, методи визначення шкідливих речовин навколишнього середовища, прогностичні моделі, алгоритм, форми організації роботи та ін.)

2. Ким і коли запроваджена ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», д.мед.н., проф. Махнюк В. М., к.б.н. Могильний С. М., к.б.н. Павленко Н. П., Мельниченко С. О., Махнюк В. В., Пелех Л.В., Скочко В. П.

3. Джерело інформації ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), 2024р. Розділ «Гігієна дітей та підлітків, гігієна праці, гігієна харчування, загальна гігієна, комунальна гігієна». Наукове повідомлення Реєстр № 75/10/24.

(методичні рекомендації, інформаційний лист, звіт про НДР, дисертації, монографії, з'їзди конференцій, семінари та ін.)

4. Ким і коли впроваджено відділ епідеміологічного нагляду (спостереження) за неінфекційними хворобами ДУ «Луганський ОЦКПХ МОЗ» «_01_»_06_2024 р.
(дата початку впровадження)

5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження _____ при підготовки листа-рекомендації до обладміністрації

(проведення запобіжного і поточного санітарних оглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проектної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження збудження, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)

6. Ефективність впровадження. Удосконалення гігієнічних, протиепідемічних, містобудівних критеріїв щодо безпеки розміщення та функціонування тимчасових пунктів евакуації (наметових містечок) для населення.

(підвищення якості санітарного нагляду: попередження забруднення або оздоровлення навколишнього середовища, покращення стану здоров'я населення, економічний ефект. Скорочення часу проведення аналізу, інші показники)

7. Зауваження, пропозиції _____

Дата 10.06.2024 р.

Підпис

Василь Юркевич

(відповідальний за впровадження)

Продовження додатку В (Вступ)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Генеральний директор ДУ
«Полтавський обласний центр
контролю та профілактики хвороб
МОЗ України»

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження Наукове повідомлення «САНІТАНО-ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ ДО МІСЦЬ РОЗМІЩЕННЯ ПУНКТІВ ЕВАКУАЦІЇ (НАМЕТОВИХ МІСТЕЧОК) НАСЕЛЕННЯ В МІСТОБУДІВНИЙ ГЕОКАДАСТРОВІЙ ДОКУМЕНТАЦІЇ».

(гігієнічні рекомендації, методи визначення шкідливих речовин навколишнього середовища, прогностичні моделі, алгоритм, форми організації роботи та ін.)

2. Ким і коли запроваджена ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзеєва Національної академії медичних наук України», д.мед.н., проф. Махнюк В. М., к.б.н. Могильний С. М., к.б.н. Павленко Н. П., Мельниченко С. О., Махнюк В. В., Пелех Л.В., Скочко В. П.

3. Джерело інформації ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), 2024р. Розділ «Гігієна дітей та підлітків, гігієна праці, гігієна харчування, загальна гігієна, комунальна гігієна». Наукове повідомлення Реєстр № 75/10/24.

(методичні рекомендації, інформаційний лист, звіт про НДР, дисертації, монографії, з'їзди конференцій, семінари та ін.)

4. Ким і коли впроваджено _____ «__» _____ 2024 р.
(дата початку впровадження)

5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження _____

(проведення запобіжного і поточного санітарних оглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проектної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження збудження, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)

6. Ефективність впровадження. Удосконалення гігієнічних, протиепідемічних, містобудівних критеріїв щодо безпеки розміщення та функціонування тимчасових пунктів евакуації (наметових містечок) для населення.

(підвищення якості санітарного нагляду: попередження забруднення або оздоровлення навколишнього середовища, покращення стану здоров'я населення, економічний ефект. Скорочення часу проведення аналізу, інші показники)

7. Зауваження, пропозиції _____

Дата _____

Підпис Андрій Хайлов / В.В. Скочко
(відповідальний за впровадження)

Додаток Г (Вступ)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Генеральний директор ДУ
«Полтавський обласний центр
контролю та профілактики хвороб
МОЗ України»

Андрій ХАЙЛОВ

2024 р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження Наукове повідомлення «САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНІ ВИМОГИ ДО ЗАХИСНИХ СПОРУД ЗАХИСТУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ».

(гігієнічні рекомендації, методи визначення шкідливих речовин навколишнього середовища, прогностичні моделі, алгоритм, форми організації роботи та ін.)

2. Ким і коли запроваджена ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», д.мед.н., проф. Махнюк В. М., д.мед.н., ст.н.с. Платонова А. Г., к.б.н. Павленко Н. П., Даниленко О. М., к.б.н. Могильний С. М., Махнюк В. В., Мельниченко С. О., Скочко В. П., Пелех Л. В.

3. Джерело інформації ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), 2024р. Розділ «Гігієна дітей та підлітків, гігієна праці, гігієна харчування, загальна гігієна, комунальна гігієна». Наукове повідомлення Реєстр № 76/10/24.

(методичні рекомендації, інформаційний лист, звіт про НДР, дисертації, монографії, з'їзди конференцій, семінари та ін.)

4. Ким і коли впроваджено _____ «__» _____ 2024 р.
(дата початку впровадження)

5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження _____

(проведення запобіжного і поточного санітарних наглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проектної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження збудження, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)

6. Ефективність впровадження. Вперше обґрунтовано критерії санепідблагополуччя для укриттів при будівництві/або відновленні ЗЗСО, що відповідає основним положенням новітнього законодавства України та міжнародним вимогам в умовах збройної агресії.

(підвищення якості санітарного нагляду: попередження забруднення або оздоровлення навколишнього середовища, покращення стану здоров'я населення, економічний ефект. Скорочення часу проведення аналізу, інші показники)

7. Зауваження, пропозиції _____

Дата _____

Підпис М. В. Скочко
(відповідальний за впровадження)

Продовження додатку Г (Вступ)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Генеральний директор
ДУ «Миколаївський ОЦКПХ МОЗ»
Володимир КЛОЧКО
2024 р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження Наукове повідомлення «САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ ДО ЗАХИСНИХ СПОРУД ЗАХИСТУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ».
(гігієнічні рекомендації, методи визначення шкідливих речовин навколишнього середовища, прогностичні моделі, алгоритм, форми організації роботи та ін.)
2. Ким і коли запроваджена ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», д.мед.н., проф. Махнюк В. М., д.мед.н., ст.н.с. Платонова А. Г., к.б.н. Павленко Н. П., Даниленко О. М., к.б.н. Могильний С. М., Махнюк В. В., Мельниченко С. О., Скочко В. П., Пелех Л. В.
3. Джерело інформації ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), 2024р. Розділ «Гігієна дітей та підлітків, гігієна праці, гігієна харчування, загальна гігієна, комунальна гігієна». Наукове повідомлення Реєстр № 76/10/24.
(методичні рекомендації, інформаційний лист, звіт про НДР, дисертації, монографії, з'їзди конференцій, семінари та ін.)
4. Ким і коли впроваджено ДУ «Миколаївський ОЦКПХ МОЗ» «27» 05 2024 р.
(дата початку впровадження)
5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження надання рекомендацій щодо додержання санітарно-гігієнічних вимог до захисних споруд захисту в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану.
(проведення запобіжного і поточного санітарних наглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проектної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження збудження, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)
6. Ефективність впровадження. Вперше обґрунтовано критерії санепідблагополуччя для укриттів при будівництві/або відновленні ЗЗСО, що відповідає основним положенням новітнього законодавства України та міжнародним вимогам в умовах збройної агресії.
(підвищення якості санітарного нагляду: попередження забруднення або оздоровлення навколишнього середовища, покращення стану здоров'я населення, економічний ефект. Скорочення часу проведення аналізу, інші показники)
7. Зауваження, пропозиції _____

Дата 24.05.2024

Підпис

(відповідальний за впровадження)

Продовження додатку Г (Вступ)

10

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження Наукове повідомлення «САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ ДО ЗАХИСНИХ СПОРУД ЗАХИСТУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ».

(гігієнічні рекомендації, методи визначення шкідливих речовин навколишнього середовища, прогностичні моделі, алгоритм, форми організації роботи та ін.)

2. Ким і коли запроваджена ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», д.мед.н., проф. Махнюк В. М., д.мед.н., ст.н.с. Платонова А. Г., к.б.н. Павленко Н. П., Даниленко О. М., к.б.н. Могильний С. М., Махнюк В. В., Мельниченко С. О., Скочко В. П., Пелех Л. В.

3. Джерело інформації ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), 2024р. Розділ «Гігієна дітей та підлітків, гігієна праці, гігієна харчування, загальна гігієна, комунальна гігієна». Наукове повідомлення Реєстр № 76/10/24.

(методичні рекомендації, інформаційний лист, звіт про НДР, дисертації, монографії, з'їзди конференцій, семінари та ін.)

4. Ким і коли впроваджено відділ епідеміологічного нагляду (спостереження) за неінфекційними хворобами ДУ «Луганський ОЦКПХ МОЗ» « 01 » 06 2024 р.

(дата початку впровадження)

5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження при підготовці рекомендацій для ОДВЦА та ВСП, відділу цивільного захисту

(проведення запобіжного і поточного санітарних оглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проектної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження збудження, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)

6. Ефективність впровадження. Вперше обґрунтовано критерії санепідблагополуччя для укриттів при будівництві/або відновленні ЗЗСО, що відповідає основним положенням новітнього законодавства України та міжнародним вимогам в умовах збройної агресії.

(підвищення якості санітарного нагляду: попередження забруднення або оздоровлення навколишнього середовища, покращення стану здоров'я населення, економічний ефект. Скорочення часу проведення аналізу, інші показники)

7. Зауваження, пропозиції _____

Дата 10.06.2024 р.

Підпис

Василь Юркевич

Продовження додатку Г (Вступ)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Генеральний директор
ДУ «Кіровоградський обласний
центр контролю та профілактики
хвороб МОЗ України»

Надія ОПЕРЧУК

«__» _____ 2024 р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження Наукове повідомлення «САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ ДО ЗАХИСНИХ СПОРУД ЗАХИСТУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ».

(гігієнічні рекомендації, методи визначення шкідливих речовин навколишнього середовища, прогностичні моделі, алгоритм, форми організації роботи та ін.)

2. Ким і коли запроваджено ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», д.мед.н., проф. Махнюк В. М., д.мед.н., ст.н.с. Платонова А. Г., к.б.н. Павленко Н. П., Даниленко О. М., к.б.н. Могильний С. М., Махнюк В. В., Мельниченко С. О., Скочко В. П., Пелех Л. В.

3. Джерело інформації ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), 2024р. Розділ «Гігієна дітей та підлітків, гігієна праці, гігієна харчування, загальна гігієна, комунальна гігієна». Наукове повідомлення Реєстр № 76/10/24.

(методичні рекомендації, інформаційний лист, звіт про НДР, дисертації, монографії, з'їзди конференцій, семінари та ін.)

4. Ким і коли впроваджено завідувач відділу епідеміологічного нагляду (спостереження) та профілактики неінфекційних захворювань ДУ «Кіровоградський ОЦКПХ МОЗ» «20» червня 2024 р.

(дата початку впровадження)

5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження 5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження проведення заходів, направлених на попередження забруднення, збереження та покращення якості навколишнього середовища

(проведення запобіжного і поточного санітарних оглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проектної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження забруднення, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)

6. Ефективність впровадження. Обґрунтовано критерії санепідблагополуччя для укріптів при будівництві/або відновленні ЗЗСО, що відповідає основним положенням новітнього законодавства України та міжнародним вимогам в умовах збройної агресії.

(підвищення якості санітарного нагляду: попередження забруднення або оздоровлення навколишнього середовища, покращення стану здоров'я населення, економічний ефект. Скорочення часу проведення аналізу, інші показники)

7. Зауваження, пропозиції зауваження відсутні

Дата 20.06.2024 року

Підпис Дмитро Орлов
(відповідальний за впровадження)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Генеральний директор ДУ
«Полтавський обласний центр
контролю та профілактики хвороб
МОЗ України»

Андрій ХАЙЛОВ

2024 р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження Наукове повідомлення «САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНІ ВИМОГИ ДО РОЗМІЩЕННЯ МОДУЛЬНИХ ЖИТЛОВИХ МІСТЕЧОК ДЛЯ ТИМЧАСОВОГО ПРОЖИВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО ТА ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ».

(гігієнічні рекомендації, методи визначення шкідливих речовин навколишнього середовища, прогностичні моделі, алгоритм, форми організації роботи та ін.)

2. Ким і коли запроваджена ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», д.мед.н., проф. Махнюк В. М., к.б.н. Могильний С. М., к.б.н. Павленко Н. П., Мельниченко С. О., Махнюк В. В., Пелех Л.В., Скочко В. П.

3. Джерело інформації ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), 2024р. Розділ «Гігієна дітей та підлітків, гігієна праці, гігієна харчування, загальна гігієна, комунальна гігієна». Наукове повідомлення Реєстр № 77/10/24.

(методичні рекомендації, інформаційний лист, звіт про НДР, дисертації, монографії, з'їзди конференцій, семінари та ін.)

4. Ким і коли впроваджено _____ «__» _____ 2024 р.
(дата початку впровадження)

5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження _____

(проведення запобіжного і поточного санітарних наглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проектної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження збудження, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)

6. Ефективність впровадження. Удосконалено гігієнічні, протиепідемічні, містобудівні критерії щодо безпеки розміщення та функціонування модульних житлових містечок в умовах надзвичайного та особливого стану.

(підвищення якості санітарного нагляду: попередження забруднення або оздоровлення навколишнього середовища, покращення стану здоров'я населення, економічний ефект. Скорочення часу проведення аналізу, інші показники)

7. Зауваження, пропозиції _____

Дата _____

Підпис _____

(відповідальний за впровадження)

Продовження додатку Д (Вступ)

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження Наукове повідомлення «САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ ДО РОЗМІЩЕННЯ МОДУЛЬНИХ ЖИТЛОВИХ МІСТЕЧОК ДЛЯ ТИМЧАСОВОГО ПРОЖИВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО ТА ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ».

(гігієнічні рекомендації, методи визначення шкідливих речовин навколишнього середовища, прогностичні моделі, алгоритм, форми організації роботи та ін.)

2. Ким і коли запроваджена ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», д.мед.н., проф. Махнюк В. М., к.б.н. Могильний С. М., к.б.н. Павленко Н. П., Мельниченко С. О., Махнюк Р. В., Пелех Л.В., Скочко В. П.

3. Джерело інформації ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), 2024р. Розділ «Гігієна дітей та підлітків, гігієна праці, гігієна харчування, загальна гігієна, комунальна гігієна». Наукове повідомлення Реєстр № 77/10/24.

(методичні рекомендації, інформаційний лист, звіт про НДР, дисертації, монографії, з'їзди конференцій, семінари та ін.)

4. Ким і коли впроваджено ДУ «Миколаївський ОЦКПХ МОЗ» « 27 » 05 2024 р.
(дата початку впровадження)

5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження
Надання рекомендацій щодо додержання санітарно-гігієнічних вимог до розміщення модульних житлових містечок для тимчасового проживання населення ц мовах надзвичайного та особливого періоду.

(проведення запобіжного і поточного санітарних оглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проєктної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження збудження, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)

6. Ефективність впровадження. Удосконалено гігієнічні, протиепідемічні, містобудівні критерії щодо безпеки розміщення та функціонування модульних житлових містечок в умовах надзвичайного та особливого стану.

(підвищення якості санітарного нагляду: попередження забруднення або оздоровлення навколишнього середовища, покращення стану здоров'я населення, економічний ефект. Скорочення часу проведення аналізу, інші показники)

7. Зауваження, пропозиції _____

Дата 24.05.2024

Підпис _____

(відповідальний за впровадження)

Продовження додатку Д (Вступ)

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження Наукове повідомлення «САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ ДО РОЗМІЩЕННЯ МОДУЛЬНИХ ЖИТЛОВИХ МІСТЕЧОК ДЛЯ ТИМЧАСОВОГО ПРОЖИВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО ТА ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ».

(гігієнічні рекомендації, методи визначення шкідливих речовин навколишнього середовища, прогностичні моделі, алгоритм, форми організації роботи та ін.)

2. Ким і коли запроваджена ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», д.мед.н., проф. Махнюк В. М., к.б.н. Могильний С. М., к.б.н. Павленко Н. П., Мельниченко С. О., Махнюк В. В., Пелех Л.В., Скочко В. П.

3. Джерело інформації ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), 2024р. Розділ «Гігієна дітей та підлітків, гігієна праці, гігієна харчування, загальна гігієна, комунальна гігієна». Наукове повідомлення Реєстр № 77/10/24.

(методичні рекомендації, інформаційний лист, звіт про НДР, дисертації, монографії, з'їзди конференцій, семінари та ін.)

4. Ким і коли впроваджено відділ епідеміологічного нагляду (спостереження) за неінфекційними хворобами ДУ «Луганський ОЦКПХ МОЗ» « 01 » 06 2024

5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження підготовлено листа-рекомендації для обладміністрації

(проведення запобіжного і поточного санітарних оглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проектної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження збудження, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)

6. Ефективність впровадження. Удосконалено гігієнічні, протиепідемічні, містобудівні критерії щодо безпеки розміщення та функціонування модульних житлових містечок в умовах надзвичайного та особливого стану.

(підвищення якості санітарного нагляду: попередження забруднення або оздоровлення навколишнього середовища, покращення стану здоров'я населення, економічний ефект. Скорочення часу проведення аналізу, інші показники)

7. Зауваження, пропозиції

Дата 10.06.2024 р.

Підпис

Василь Юркевич

(відповідальний за впровадження)

Продовження додатку Д (Вступ)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Генеральний директор
ДУ «Кіровоградський обласний
центр контролю та профілактики
хвороб МОЗ України»

Надія ОПЕРЧУК

«___» _____ 2024 р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. Назва пропозицій для впровадження Наукове повідомлення «САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНІ ВИМОГИ ДО РОЗМІЩЕННЯ МОДУЛЬНИХ ЖИТЛОВИХ МІСТЕЧОК ДЛЯ ТИМЧАСОВОГО ПРОЖИВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО ТА ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ».

(гігієнічні рекомендації, методи визначення шкідливих речовин навколишнього середовища, прогностичні моделі, алгоритм, форми організації роботи та ін.)

2. Ким і коли запроваджена ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України», д.мед.н., проф. Махнюк В. М., к.б.н. Могильний С. М., к.б.н. Павленко Н. П., Мельниченко С. О., Махнюк В. В., Целех Л.В., Скочко В. П.

3. Джерело інформації ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), 2024р. Розділ «Гігієна дітей та підлітків, гігієна праці, гігієна харчування, загальна гігієна, комунальна гігієна». Наукове повідомлення Реєстр № 77/10/24.

(методичні рекомендації, інформаційний лист, звіт про НДР, дисертації, монографії, з'їзди конференцій, семінари та ін.)

4. Ким і коли впроваджено завідувач відділу епідеміологічного нагляду (спостереження) та профілактики неінфекційних захворювань ДУ «Кіровоградський ОЦКПХ МОЗ» «20» червня 2024 р.

(дата початку впровадження)

5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження 5. При проведенні яких видів робіт проведено впровадження

проведення заходів, направлених на попередження забруднення, збереження та покращення якості навколишнього середовища

(проведення запобіжного і поточного санітарних оглядів, оцінка стану навколишнього середовища, розробка проектної документації, будівництво об'єкту, складання керівних документів, докладів в директивні органи, проведення інших заходів, направлених на попередження забруднення, збереження та покращення якості навколишнього середовища та ін.)

6. Ефективність впровадження. Удосконалено гігієнічні, протиепідемічні, містобудівні критерії щодо безпеки розміщення та функціонування модульних житлових містечок в умовах надзвичайного та особливого стану.

(підвищення якості санітарного нагляду: попередження забруднення або оздоровлення навколишнього середовища, покращення стану здоров'я населення, економічний ефект. Скорочення часу проведення аналізу, інші показники)

7. Зауваження, пропозиції зауваження відсутні

Дата 20.06.2024 року

Підпис Дмитро Орлов
(відповідальний за впровадження)

Порівняльна таблиця законодавств: Україна та ЄС

Напрямок	Українське законодавство	Європейське законодавство / директиви ЄС	Відповідність / коментар
Загальне регулювання містобудування	Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» (2011)	Відсутня єдина директива; застосовуються регіональні політики згідно з принципами субсидіарності	Україна має централізоване регулювання; у ЄС — делеговано державам-членам
Архітектурна діяльність	Закон України «Про архітектурну діяльність»	Директива 2005/36/ЄС щодо визнання професійної кваліфікації (архітектори)	Норми щодо професії архітектора гармонізуються через взаємне визнання
Стратегічне планування та екологія	Закон «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII)	Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу планів і програм на довкілля (SEA Directive)	Високий рівень відповідності українського закону до SEA Directive
Будівельні продукти та матеріали	Технічні регламенти ДСТУ / ДБН	Регламент (ЄС) № 305/2011 про будівельні продукти (Construction Products Regulation)	Необхідна адаптація до вимог CE-маркування та єдиних технічних стандартів
Енергетична ефективність будівель	Закон України «Про енергоефективність будівель» (2017)	Директива 2010/31/ЄС (EPBD) про енергетичну ефективність будівель	Україна впровадила основні положення директиви, але потребує вдосконалення механізмів енергетичної сертифікації

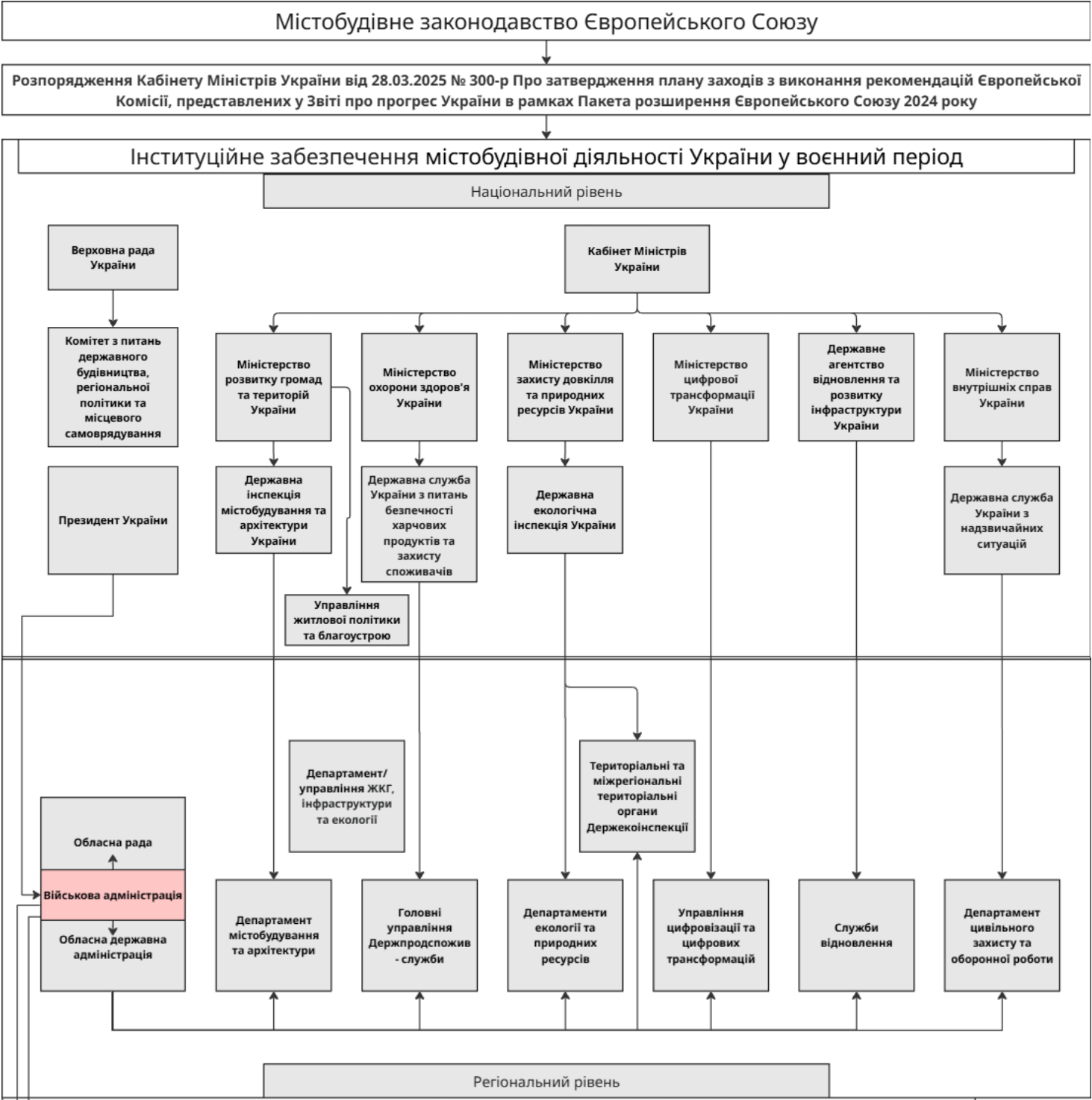
Продовження додатку Е (підрозділ 1.2.)

Інженерна інфраструктура та каналізація	Водний кодекс України, національні ДБН	Директива 91/271/ЄЕС про очищення міських стічних вод	Часткова відповідність; потребує оновлення стандартів проєктування та очищення
Інформаційне забезпечення (кадастр)	Закон України «Про містобудівний кадастр», Єдина електронна система в будівництві	Немає централізованої директиви; держави-члени ЄС запроваджують цифрові платформи відповідно до національного законодавства	Вектор України відповідає загальноєвропейському тренду на цифровізацію
Інклюзивність та доступність	ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель»	Регламент ЄС 2019/882 щодо вимог до доступності товарів і послуг (European Accessibility Act)	Принципи інклюзії імплементуються в обох системах; Україна поступово гармонізує вимоги
Міська політика та сталий розвиток	Законопроекти щодо урбаністичної політики та реконструкції територій після війни (закон № 2254-IX)	Регламент ЄС 2021/1058 про підтримку сталого міського розвитку (European Urban Initiative)	Потребує глибшого включення в політики сталого міського розвитку
Цивільна безпека в будівництві	ДБН В.2.2-5:2023 «Охоронні споруди цивільного захисту»	В ЄС — національне регулювання; відсутня єдина директива щодо укриттів або захисних споруд	Україна має унікальні вимоги, пов'язані з воєнним станом; в ЄС ці питання регулюються на рівні держав-членів

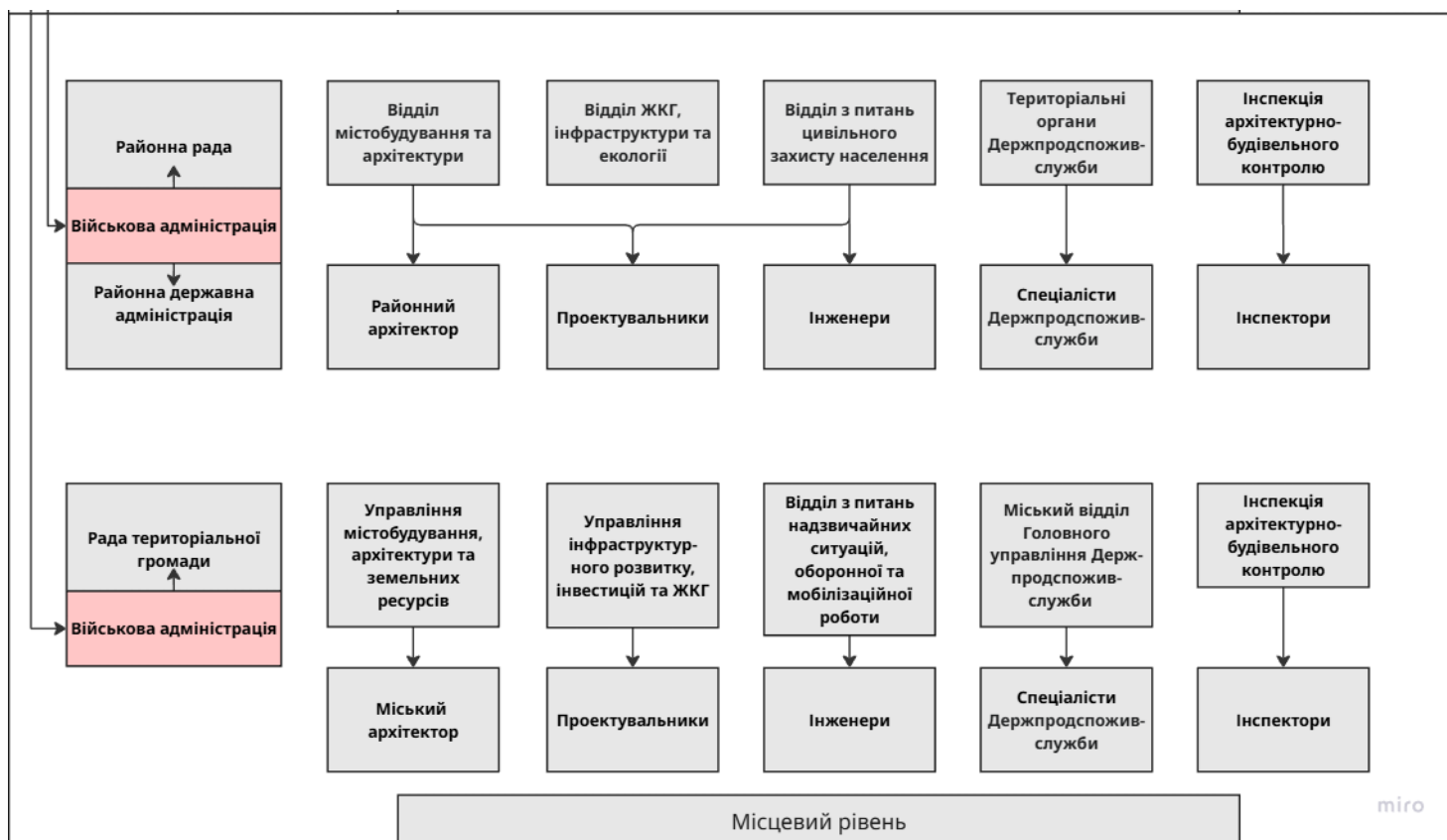
Методичні засади створення та реалізації концептуального підходу до державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди

Інституційна координація	(КМУ → Мінрозвитку → ОВА → громади)
Модульне планування	території = функціональні модулі
Ризико-орієнтована пріоритезація	кількісні методики визначення пріоритетів відновлення
Інтегрована оцінка вартості відбудови	врахування зовнішніх витрат
Багатошарова геопросторова інтеграція	використання ГІС-систем, НІГД та ЄДЕС СБ для синхронізації
Екологічна безпека та адаптивність до змін клімату	Оцінка впливу відбудови на довкілля
Людиноцентричність та інклюзивність відбудови	Врахування потреб різних соціальних груп
Принцип «мінімального ризику» у містобудуванні воєнного часу	Оцінка проектів ЦЗ з точки зору мінімізації ризиків
Цифрова відтворюваність та стандартизація процесів	Уніфікація та стандартизація процедур
Механізми впровадження інновацій	системи, принципи та норми сертифікації інновацій
Моніторинг і оцінка	KPI відбудови

Система інституційної архітектури та міжвідомчої координації
концептуального підходу до державного регулювання містобудівної
діяльності у воєнний та повоєнний періоди

Продовження додатку И (підрозділ 3.4.)

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Makhniuk V.V. (2025). Ukrainian and international experience in government regulation of demining and the reconstruction of urban and rural communities. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 6(14). С. 525-543. [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6\(14\)-525-543](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6(14)-525-543) URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/24801/24779>
2. Махнюк, В., Махнюк, М. (2025). Цифровізація містобудування: державне регулювання та інтеграція до інформаційного простору ЄС. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 6(1 6). С. 499-513. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-6\(16\)-499-513](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-6(16)-499-513) URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/25709/25683> *Особистий внесок здобувача: проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід створення державних електронних систем у сфері будівництва, та розроблено пропозиції щодо гармонізації містобудівної документації з європейськими геоінформаційними стандартами.*
3. Махнюк В.В., Васильєва О.І., Плащенко Є.М., Махнюк В.М. Державне регулювання унормування водоспоживання населення як складової рівноправного доступу до питної води в Україні та ЄС // «Суспільство та національні інтереси»: журнал. 2025. № 7(15) 2025. С. 420-448. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-7\(15\)-420-448](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-7(15)-420-448) *Особистий внесок здобувача: Визначено особливості нормативного унормування обсягів водоспоживання, проблеми їх впровадження та контролю у воєнний та післявоєнний періоди. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення системи регулювання та гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами.*
4. Махнюк В.В. Державне регулювання планування та забудови промислових міських територій населених пунктів України: імплементація вимог директив європейського союзу в національне законодавство // Наукові інновації та передові технології, журнал. Київ: Видавнича група «Наукові перспективи», Випуск № 6(34). Червень 2024. 207с. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-207-220](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-207-220).
5. Махнюк, В., Бондар, О., Могильний, с., Махнюк, М., Васильєва, О. Містобудівне, еколого-гігієнічне обґрунтування нормування санітарно-захисних зон для об'єктів інфраструктури – автомобільних заправних станцій як складова забезпечення державного управління. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління, 18(2), 2023, с.79-84. <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2023/18-12/14> *Особистий внесок здобувача: розроблено пропозиції щодо удосконалення системи державного управління в*

частині еколого-гігієнічного нормування та просторового планування, спрямовані на зменшення ризиків забруднення довкілля і негативного впливу на здоров'я населення.

6. Махнюк, В. В., Махнюк, В. М., Васильєва, О. І., Петриченко, О. О. Вдосконалення процедури унормування санітарно-захисних зон в Україні як інструмент державного регулювання містобудівної діяльності у воєнний та повоєнний періоди. Публічне урядування. 4 (37) (Лис 2023), 45-53. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4\(37\)-6](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4(37)-6) *Особистий внесок здобувача: проведено комплексний аналіз чинної системи унормування санітарно-захисних зон в Україні та виявлено її недоліки в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Обґрунтовано необхідність оновлення нормативно-правових підходів до визначення, планування та контролю таких зон з урахуванням сучасних екологічних, безпекових і соціальних викликів.*

7. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Самойлова І.І. Забезпечення вимог цивільного захисту населення України в умовах війни під час планування та забудови територій// «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування». Том 34 (73) № 1, 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.1/12> URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/1_2023/1_2023.pdf *Особистий внесок здобувача: проаналізовано відповідність чинної нормативно-правової бази сучасним викликам. Обґрунтовано необхідність інтеграції принципів цивільного захисту в систему містобудівного планування, зокрема через обов'язкове врахування інженерно-технічних засобів захисту, зонування небезпечних територій і формування стійких урбаністичних структур.*

8. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Васильєва О.І., Шпак І.І. Роль стандартизації в застосуванні інструментів державного регулювання містобудівної діяльності (на прикладі закладів освіти) // Публічне урядування : збірник. Київ.: ПрАТ “ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”, 2023. № 3 (36). Жовтень 2023. 76 с. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-3\(36\)-5](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-3(36)-5) *Особистий внесок здобувача: здійснено наукове обґрунтування значення стандартизації як ключового інструменту державного регулювання у сфері містобудівної діяльності на прикладі закладів освіти.*

Статті в іноземних виданнях:

9. Makhniuk V.V., Makhniuk V.M., Dyachenko S., Milimko L., Divchur I. Compliance with state regulation of economic activities for sanitary protection of water facilities in Ukraine by EU directives: ecological and hygienic, architectural-planning and legal aspects. Georgian medical news No 10 (295) 2019, p.171-177. ISSN 1512-0112 (SCOPUS). URL: <https://er.kai.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8f438e69-c0e4-4e60-bff4-bb4ee7ea0e84/content> *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність інтеграції екологічних стандартів ЄС*

у систему державного регулювання просторового розвитку України, з урахуванням положень Водної рамкової директиви 2000/60/ЄС та Директиви 2010/75/ЄС.

Одноосібні монографії або одноосібні розділи у колективних монографіях:

10. V. Makhniuk. (2025) Regulatory, legal and institutional support for urban planning activities in Ukraine and the EU. Reforming Public Governance under Decentralization and Digitalization: Experience, Challenges, and Prospects. Scientific monograph. Irpin, Ukraine: STU, New-York, USA: U-Sun, 2025. 175p (p.46-72). ISBN: 9798267674096. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17338362>.

Розділи у колективних монографіях:

11. Makhniuk V.V., Vasylieva O.I., Zykun N.I. THEORETICAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF STATE REGULATION OF URBAN DEVELOPMENT AS A COMPONENT OF THE SUCCESS OF THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE // Media, Management and Economic Sustainability in Post-War Reconstruction : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. P. 134-159. 168 p. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-573-0-7> URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/616/16525/34983-1> *Особистий внесок здобувача: здійснено систематизацію теоретичних підходів до розуміння сутності державного регулювання у сфері містобудування в контексті повоєнного відновлення України.*

12. Махнюк В.В., Петриченко О.О., Махнюк В.М., Могильний С.М., Павленко Н.П. До питання створення програм комплексного відновлення постраждалих від війни територій // LIV-й XLVIII-ий том міжнародної колективної монографії "MODERNÍ ASPEKTY VĚDY" ("Сучасні аспекти науки"). Czech Republic, 2025. С. 59-71. <https://doi.org/10.52058/54-2025>. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано принципи інтегрованого планування, що поєднують державне управління, місцеве самоврядування та участь громад у процесі відбудови.*

13. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Васильєва О.І., Фітаров В.С., Колосюк Г.В. Державне регулювання містобудівної діяльності з імплементацією європейського досвіду: «зелене» будівництво та швидкісні інноваційні екотехнології для відновлення територій України в умовах воєнного стану та у повоєнний період. MODERNÍ ASPEKTY VĚDY v rámci publikační skupiny Publishing Group „Vědecká perspektiva“. Svazek XLVI mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika. 2024, s.54-73. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-46.pdf> *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано теоретичні та практичні засади впровадження європейського досвіду державного регулювання містобудівної діяльності в контексті розвитку «зеленого» будівництва та застосування швидкісних екотехнологій для відновлення зруйнованих територій України.*

14. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Васильєва О.І., Потій О.О., Фітаров В.С. Державне регулювання містобудівної діяльності у сфері житлового будівництва населених пунктів в умовах воєнного стану та у повоєнний період: українська практика та імплементація європейського досвіду. MODERNÍ ASPEKTY VĚDY v rámci publikační skupiny Publishing Group „Vědecká perspektiva“. Svazek XLV mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika. 2024, s.64-90. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-45.pdf> *Особистий внесок здобувача: здійснено наукове узагальнення механізмів державного регулювання житлового будівництва в умовах воєнного стану, визначено проблеми реалізації державної політики у сфері відновлення житлового фонду. Обґрунтовано пропозиції щодо гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами у сфері сталого житлового розвитку, а також сформульовано рекомендації для підвищення ефективності державного контролю та координації процесів відбудови.*

15. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Хальота І.Б., Васильєва О.І. Державне регулювання у сфері будівництва та експлуатації об'єктів промислового сектору: українські реалії щодо збереження довкілля та попередження екологічно обумовленої захворюваності населення // XLVIII-ий том міжнародної колективної монографії "MODERNÍ ASPEKTY VĚDY" ("Сучасні аспекти науки"). Czech Republic, 2024. С. 48-71. URL: <https://doi.org/10.52058/48-2024> *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правових механізмів екологічного контролю, впровадження системи екологічного моніторингу та підвищення відповідальності суб'єктів господарювання за дотримання природоохоронних вимог. Рекомендації автора спрямовані на гармонізацію державної екологічної політики з європейськими стандартами сталого розвитку.*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

16. Makhniuk V., Vasylieva O., Makhniuk V. Coordination of the Activities of the State Urban Planning Cadastre Service and Mine Action Services as an Element of State Regulation of the Reconstruction of Territories Affected by the Consequences of the War // Fundamental and Applied Scientific Research : Topical Issues, Achievements and Innovations : Materials of the VI International Research and Practical Internet Conference (March 23–25, 2025) : collection of abstracts [for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko]. Zdar nad Sazavou : «DEL c.z.», 2025. P. 5-7.

17. Makhniuk V.V., Melnychenko S.O., Makhniuk V.M., Vasylieva O.I., Pavlenko N.P., Mohylnyi S.M. ANTHROPOGENIC IMPACT OF WAR ON THE STATE OF ATMOSPHERIC AIR QUALITY AND LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION OF UKRAINE [Антропогенний вплив війни на стан якості атмосферного повітря та умови життя населення України] // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми

сфери життєдіяльності людини» (Київ, 19 березня 2025 р.) / за загальною редакцією член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука. – К., 2025. С. 21-23.

18. Makhniuk V.V., Makhniuk V.M., Vasylieva O.I., Mohylnyi S.M., Pavlenko N.P., Melnychenko S.O., Shpak I.I. SAFETY OF URBAN PLANNING ACTIVITIES ON THE LANDS OF TERRITORIAL COMMUNITIES CONTAMINATED WITH EXPLOSIVE OBJECTS: UKRAINIAN REALITIES AND INTERNATIONAL EXPERIENCE (using the example of the USA) [Безпека міського планування на територіях територіальних громад, забруднених вибуховими предметами: українські реальності та міжнародний досвід (на прикладі США)] // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 19 березня 2025 р.) / за загальною редакцією член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука. – К., 2025. С. 23-25.

19. V.V. Makhniuk, N.P. Pavlenko, V.M. Makhniuk, O.I. Vasylieva, S.M. Mohylnyi, I.I. Shpak STRATEGIC ISSUE OF PRESERVING THE HEALTH OF SCHOOLCHILDREN IN FRONTLINE AREAS THROUGH DESIGN AND CONSTRUCTION OF NEW FACILITIES – UNDERGROUND SCHOOLS (BUNKER SCHOOLS) [Стратегічне питання збереження здоров'я школярів у прифронтових районах шляхом проєктування та будівництва нових об'єктів – підземних шкіл (бункерних шкіл)] // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 19 березня 2025 р.) / за загальною редакцією член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука. – К., 2025. С. 25-27.

20. Makhniuk W.W., Pawlenko N.P., Makhniuk W.M., Mohylnyj S.M. STRATEGICZNE ZAGADNIENIE OCHRONY ZDROWIA DZIECI UCZĄCYCH SIĘ W OBSZARACH PIERWSZEJ LINII POPRZEZ PROJEKTOWANIE I BUDOWĘ NOWYCH OBIEKTÓW – SZKOŁY PODZIEMNE (SZKOŁY BUNKROWE) [Стратегічне питання охорони здоров'я дітей, які навчаються в районах першої лінії, шляхом проєктування та будівництва нових об'єктів – підземних шкіл (бункерних шкіл)] // VII Міжнародний симпозіум «Освіта і здоров'я підростаючого покоління» 04-07 березня 2025 року. 2-5с.

21. Makhniuk V. V., Pavlenko N. P., Makhniuk V. M., Mohylnyi S. M. THE NEWEST CONSTRUCTION OF UKRAINIAN UNDERGROUND INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION – A SECURITY SOLUTION // Науково-практична конференція присвячена XX марзеєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). Зб. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.184-185. 202 с.

22. Makhniuk V. V., Pavlenko N. P., Makhniuk V. M., Mohylnyi S. M. PROTECTED SPACES - AN EXPERIMENTAL TECHNICAL SOLUTION FOR THE PHYSICAL PROTECTION

OF PARTICIPANTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS DURING THE WAR IN UKRAINE // Науково-практична конференція присвячена XX марзєєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 3б. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.183-184. 202 с.

23. Makhniuk V. V., Pavlenko N. P., Makhniuk V. M., Mohylnyi S. M., Kovryga S. V., Fitarov V. S., Plashchenko E. M. ON THE ISSUE OF THE DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS “PROGRAM OF COMPLEX RECONSTRUCTION OF REGIONS AND INDIVIDUAL TERRITORIAL COMMUNITIES ACCORDING TO SECTORAL PRIORITIZATION IN THE CONDITIONS OF THE STATE OF WAR AND IN THE POST-WAR PERIOD AS A COMPONENT OF THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE” // Науково-практична конференція присвячена XX марзєєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 3б. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.180-182. 202 с.

24. Makhniuk V. V., Pavlenko N. P., Makhniuk V. M., Mohylnyi S. M., Melnychenko S. O. IMPROVEMENT OF THE PROCEDURE FOR ESTABLISHING AND CHANGING SANITARY AND PROTECTIVE ZONES OF ENTERPRISES AND INDUSTRIES AS AN ELEMENT OF STATE REGULATION OF TOWN-BUILDING ACTIVITIES // Науково-практична конференція присвячена XX марзєєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 3б. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.178-179. 202 с.

25. Makhniuk V. V., Mohylnyi S. M., Makhniuk V. M., Pavlenko N. P., Melnychenko S. O., Lavro Yu. V. IMPLEMENTATION OF FOREIGN FAST INNOVATIVE ENVIRONMENTAL TECHNOLOGIES IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY - THE KEY TO SUSTAINABLE RECOVERY AND DEVELOPMENT OF UKRAINE // Науково-практична конференція присвячена XX марзєєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024 р.). 3б. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.177-178. 202 с.

26. Makhniuk V. V., Pavlenko N. P., Makhniuk V. M., Mohylnyi S. M. HYGIENE PLANNING AND BUILDING OF POPULATED PLACES IN THE GUARD OF THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: THE SECOND WORLD WAR AND TODAY'S CHALLENGES AGAINST THE BACKGROUND OF THE FULL-SCALE INVASION OF THE RF IN UKRAINE // Науково-практична конференція присвячена XX марзєєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (24-25 жовтня 2024

р.). 36. тез доп., Вип.24 / оргкомітет: Н.С. Полька (голова) [та ін.]. К.: «Інтердрук», 2024. С.175-176. 202 с.

27. Makhnyuk V. V., Makhnyuk V. M., Melnychenko S. O., Potiy O. O., Vasylieva O. I., Mohylnyi S. M., Halyota I. B. On the issue of creating a new type of urban planning objects – digitalization objects: safety requirements for workplaces // Роль системи громадського здоров'я в імplementації «Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року»: матеріали другої всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (м. Ужгород, 03-04.10.2024 р.). Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2024. С. 20-24. (240 с.)

28. Makhniuk V.V., Makhniuk V.M., Potiy O.O., Mohylnyi S.M., Shpak I.I., Pavlenko N.P. STATE REGULATION OF THE PLANNING AND DEVELOPMENT OF SETTLEMENTS AS THE MAIN DETERMINANT OF PUBLIC HEALTH, ESPECIALLY IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW AND IN THE POST-WAR PERIOD // Науково-практична конференція з міжнародною участю до всесвітнього дня безпеки пацієнтів (17.09.2024). Національний медичний університет імені О.О. Богомольця / Ukrainian scientific medical youth journal, 2024, Supplement 3 (148). К., 2024. С. 7-8.

29. Machniuk W.W., Makhniuk W.M., Wasilijewa O.I. Regulacje państwowe dotyczące działalności miastańskiej z wykorzystaniem doświadczeń zagranicznych i szybkich innowacyjnych technologii środowiskowych w warunkach odbudowy terytoriów Ukrainy. MODERN ASPECTS OF MODERNIZATION OF SCIENCE: STATUS, PROBLEMS, DEVELOPMENT TRENDS. Materials of the 47th International Scientific and Practical Conference, August 7, 2024, Krakow (Poland), (p. 29-31). <http://perspectives.pp.ua/public/site/conferency/conf-47.pdf>

30. Махнюк В.В., Гаркавий С.І., Васильєва О.І., Махнюк В.М., Могильний С.М., Павленко Н.П. Створення нового інструмента державного регулювання господарської діяльності – процедури унормування санітарно-захисних зон у спрощених воєнних умовах містобудування// Збірка матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю) «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», 13 березня 2024 року, м.Київ (МОЗ, НАМНУ, Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua, С.141-142. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

31. Махнюк В.В., Васильєва О.І., Махнюк В.М., Павленко Н.П., Могильний С.М., Мельниченко С.О. Актуальність оптимізації інструментів державного регулювання містобудівної діяльності в Україні в частині зміни розмірів санітарних відстаней // Збірка матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю) «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», 13 березня 2024 року, м.Київ (МОЗ, НАМНУ,

Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua, С.142-143. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

32. Махнюк В.В., Васильєва О.І., Махнюк В.М. Створення стандарту «Доступність і зручність побудованого середовища» за аналогією міжнародного – шлях до безбар'єрного простору в Україні // Збірка матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю) «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», 13 березня 2024 року, м.Київ (МОЗ, НАМНУ, Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua, С. 144-145. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

33. Makhnyuk V.V., Vasylieva O.I., Makhniuk V.M., Harkavyi S.S. EUROPEAN CHAPTER OF LOCAL SELF-GOVERNMENT AS A MODEL FOR DOMESTIC URBAN PLANNING TO CREATE A FULL-FLEDGET COMFORTABLE LIVING ENVIRONMENT// Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини», Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (13.03.2024 р.), С.23-25. URL : <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/10273>

34. Махнюк В.В., Мельниченко С.О., Махнюк В.М., Могильний С.М., Пелех Л.В., Скочко В.П. Містобудівна геокадастрова документація місцевого рівня: визначення місць для пунктів евакуації (наметових містечок) населення, еколого-гігієнічна, протиепідемічна та пожежна безпека // Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України (дев'ятнадцяті марзеєвські читання) : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 2023р., Випуск 23.

35. Махнюк В.В., Могильний С.М., Махнюк В.М., Скочко В.П. Створення нових державних будівельних норм В.2.2-5:202х «Захисні споруди цивільного захисту» в спрощених умовах війни// Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України (дев'ятнадцяті марзеєвські читання) : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 2023р., Випуск 23.

36. Махнюк В.В., Петриченко О.О., Даниленко О.М., Мишковська А.А. Павленко Н.П., Махнюк В.М., Могильний С.М., Рублюк М.С., Скочко В.П. Створення безпечного середовища для населення житлової та громадської забудови в умовах воєнного стану та викликів і загроз ядерної безпеки // Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України (дев'ятнадцяті марзеєвські читання) : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 2023р., Випуск 23.

Наукові повідомлення:

37. Махнюк В.В., Петриченко О.О., Васильєва О.І., Махнюк В.М., Баєва О.В., Коврига С.В., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О., Шпак І.І., Лавро Ю.К. Методичні

рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України» (затв. Витяг ВР ДУ «ІГЗ НАМНУ» від 27.06.2024р. № 6). 2025. 40 с.

38. Махнюк В.В., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О., Махнюк В.М., Пелех Л.В., Скочко В.П. Наукове повідомлення "Санітарно-гігієнічні вимоги до місць розміщення пунктів евакуації (наметових містечок) населення в містобудівній геокадастровій документації" // Перелік наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10). К., 2024. Реєстр № 75/10/24. С. 112-114.

39. Махнюк В.М., Платонова А.Г., Павленко Н.П., Даниленко О.М., Могильний С.М., Махнюк В.В., Мельниченко С.О., Скочко В.П., Пелех Л.В. Наукове повідомлення "Санітарно-гігієнічні вимоги до захисних споруд цивільного захисту в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану" / Перелік наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10). К., 2024. Реєстр № 76/10/24. С. 114-115.

40. Махнюк В.В., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О., Махнюк В.М., Пелех Л.В., Скочко В.П. Наукове повідомлення "Санітарно-гігієнічні вимоги до розміщення модульних житлових містечок для тимчасового проживання населення в умовах надзвичайного та особливого періоду" / Перелік наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10). К., 2024. Реєстр № 77/10/24. С. 116-117.

41. Учасник розробки: КОДЕКС 4:2024 Настанова з проєктування при будівництві приміщень харчоблоків закладів дошкільної та загальної середньої освіти, дитячих закладів оздоровлення та відпочинку відповідно до моделей організації харчування // КОДЕКС УСТАЛЕНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2024. 56 с. (введений в дію наказом ДП «УкрНДНЦ» від 25.03.2024 № 98 «Про прийняття кодексу усталеної практики»). URL: <https://znaimo.gov.ua/media/pdf/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf>